

MASARYKOVA UNIVERZITA

Právnická fakulta

Občanské právo
Katedra občanského práva

DISERTAČNÍ PRÁCE

Nesporná řízení v komparativním pohledu

Mgr. Markéta Šlejharová

2020/2021

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma: Nesporná řízení v komparativním pohledu zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

V Praze dne .....

.....
Mgr. Markéta Šlejharová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala především mému školiteli doc. JUDr. Petrovi Lavickému, Ph.D. za odborné vedení a konzultace v průběhu celého mého studia, a za přínosné připomínky a cenné rady k mé disertační práci. Velké poděkování patří též mému příteli a rodině za jejich obětavost, trpělivost a bezmeznou podporu. Ráda bych na tomto místě poděkovala za spolupráci i mému dlouholetému spolužákovi a kamarádovi Mgr. Milanovi Paláskovi, se kterým jsme společně prošli nejen magisterské studium, advokátní zkoušky, ale vzájemně si byli oporou i během celého studia doktorského studijního programu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala i vedení advokátní kanceláře CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o. a svému týmu, že mi umožnili najít si čas nejen na studium, ale i na sepsání této práce.

Anotace

Disertační práce se zaměřuje na právně-teoretické vymezení nesporného řízení dle nejvýznamnějších českých, rakouských a německých právně-teoretických koncepcí, na základě kterých jsou pak stanovena stěžejní diferenciatní kritéria pro odlišování sporného a nesporného řízení. V návaznosti na vymezená kritéria je pak v druhé části disertační práce posuzována povaha konkrétních typů řízení projednávaných dle zákona o zvláštních řízeních soudních, a dále pak řízení, která jsou projednáвана dle občanského soudního řádu a o jejichž povaze nepanuje v právní teorii jednotný názor. Povaha posuzovaných řízení je taktéž porovnávána (umožňuje-li to úprava dané matérie) se stávající německou a rakouskou právní úpravou a se závěry o jejich sporné či nesporné povaze v rovině právně-teoretické. Jednotlivé typy nesporných řízení jsou rozděleny celkem do čtyř skupin: (i) klasické jádro nesporných řízení, (ii) nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je ze své podstaty vyloučeno, (iii) nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je nevhodné, a v neposlední řadě (iv) tzv. hraniční případy stojící na pomezí sporného a nesporného řízení. V návaznosti na provedené posouzení jsou pak v závěru práce shrnuty taktéž úvahy de lege ferenda.

Seznam klíčových slov

Nesporné řízení, rozlišování sporného a nesporného řízení, diferenciatní kritéria nesporného řízení, zákon o zvláštních řízeních soudních, freiwillige Gerichtsbarkeit, Außerstreitverfahren, Außerstreitgesetz (AußStrG), Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG)

Abstract

The dissertation focuses on the legal-theoretical definition of non-contentious civil proceeding according to the most important Czech, Austrian and German legal-theoretical conceptions, on the basis of which the key differentiation criteria for distinction between contentious and non-contentious jurisdiction are determined. Based on the defined criteria, the second part of the dissertation assesses the nature of proceedings dealt with under the Act on Special Judicial Proceedings, as well as the nature of proceedings dealt with under the Act on Civil procedure code, about which there is no unified opinion in legal theory. The nature of the proceedings is also compared (if the regulation of the given issues allows it) with the current German and Austrian legislation and with the conclusions about their contentious and non-contentious nature on a legal-theoretical level. The particular types of non-contentious civil proceedings are divided into four groups: (i) the classic core of non-contentious civil proceedings, (ii) non-contentious civil proceedings, whose subordination to regime of contentious civil proceedings is inherently excluded, (iii) non-contentious civil proceedings, whose subordination to regime of contentious civil proceedings is inappropriate, and last but not least (iv) the so-called borderline cases standing at the interface between contentious and non-contentious civil proceedings. Following the assessment, the considerations *de lege ferenda* are also summarized in the conclusion of the dissertation.

Keywords

Non-contentious civil proceedings, distinction between contentious and non-contentious jurisdiction, differentiation criteria for non-contentious civil proceedings, Code on Special Court Proceedings, freiwillige Gerichtsbarkeit, Außerstreitverfahren, Außerstreitgesetz (AußStrG), Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG)

Obsah

SEZNAM POJMŮ A ZKRATEK	8
1 ÚVOD	12
1.1 STRUČNÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY A STRUKTURA PRÁCE.....	12
1.2 METODOLOGIE, CÍLE PRÁCE A JEJÍ PRACOVNÍ HYPOTÉZY	14
2 PROBLEMATIKA DIFERENCIACE SPORNÉHO A NESPORNÉHO ŘÍZENÍ JAKO DVOU SAMOSTATNÝCH DRUHŮ NALÉZACÍHO CIVILNÍHO SOUDNÍHO ŘÍZENÍ	17
3 STĚŽEJNÍ DIFERENCIAČNÍ KRITÉRIA PRO ROZLIŠOVÁNÍ SPORNÉHO A NESPORNÉHO ŘÍZENÍ	26
3.1 KRITÉRIUM ÚČELU ŘÍZENÍ	28
3.1.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé	28
3.1.2 Kritické názorové proudy.....	30
3.1.3 Závěr.....	31
3.2 KRITÉRIUM PRÁVNÍCH ÚČINKŮ SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ.....	32
3.2.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé	32
3.2.2 Kritické názorové proudy.....	34
3.2.3 Závěr.....	36
3.3 KRITÉRIUM PRÁVNÍ PÉČE A VEŘEJNÉHO ZÁJMU A S TÍM SOUVISEJÍCÍ MÍRA INGERENCE STÁTNÍ MOCI DO ŘÍZENÍ.....	37
3.3.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé	37
3.3.2 Kritické názorové proudy.....	41
3.3.3 Závěr.....	42
3.4 KRITÉRIUM OKRUHU A POSTAVENÍ ÚČASTNÍKŮ ŘÍZENÍ	45
3.4.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé	45
3.4.2 Kritické názorové proudy.....	51
3.4.3 Závěr.....	53
4 PRÁVNĚ-TEORETICKÉ VYMEZENÍ NESPORNÉHO ŘÍZENÍ	57
5 KLASICKÉ JÁDRO NESPORNÝCH ŘÍZENÍ („KERNBEREICH“)	62
5.1 ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI (DĚDICKÉ ŘÍZENÍ)	63
5.2 ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH PÉČE SOUDU O NEZLETILÉ.....	69
5.3 ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH PÉČE SOUDU O ZLETILÉ VYŽADUJÍCÍ ZVLÁŠTNÍ OCHRANU.....	74
5.4 ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH VEŘEJNÝCH REJSTRÍKŮ.....	78
6 NESPORNÁ ŘÍZENÍ, JEJICHŽ PROJEDNÁNÍ V REŽIMU SPORNÉHO ŘÍZENÍ JE ZE SVÉ PODSTATY VYLOUČENO	86
6.1 ŘÍZENÍ O URČENÍ A POPŘENÍ RODIČOVSTVÍ.....	86
6.2 ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH OSVOJENÍ.....	93
6.3 ŘÍZENÍ O URČENÍ (NE)EXISTENCE A NEPLATNOST MANŽELSTVÍ	97
6.4 ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH OCHRANY PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ A PRONÁSLEDOVÁNÍ	102
6.5 NESPORNÁ ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH PRÁVNICKÝCH OSOB.....	106
6.5.1 Řízení ve statusových věcech právnických osob	107
6.5.2 Řízení o jmenování znalce.....	114

6.5.3	<i>Další řízení ve věcech právnických osob, vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu</i>	117
6.6	NESPORNÁ ŘÍZENÍ VE VĚCECH SVĚŘENSKÉHO FONDU	117
6.7	ŘÍZENÍ O ÚSCHOVÁCH	121
6.8	ŘÍZENÍ O UMOŘENÍ LISTIN.....	125
7	NESPORNÁ ŘÍZENÍ, JEJICHŽ PROJEDNÁNÍ V REŽIMU SPORNÉHO ŘÍZENÍ NELZE POVAŽOVAT ZA VHODNÉ	130
7.1	ŘÍZENÍ O ZŘÍZENÍ PRÁVA NEZBYTNÉ CESTY	130
7.2	ŘÍZENÍ O URČENÍ HRANIC POZEMKŮ	138
7.3	ŘÍZENÍ O JMENOVÁNÍ ROZHODCE PRO ROZHODČÍ ŘÍZENÍ	143
7.4	ŘÍZENÍ VE VĚCECH KAPITÁLOVÉHO TRHU.....	146
7.5	ŘÍZENÍ O PŘEDBĚŽNÉM SOUHLASU VE VĚCECH OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE	149
7.6	ŘÍZENÍ O NAHRAZENÍ SOUHLASU ZÁSTUPCE SAMOSPRÁVNÉ KOMORY K SEZNÁMENÍ SE S OBSAHEM LISTIN.....	152
7.7	ŘÍZENÍ O PLNĚNÍ POVINNOSTÍ Z PŘEDBĚŽNÉHO OPATŘENÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA.....	155
7.8	ŘÍZENÍ VE VĚCECH VOLEB ZAMĚSTNANCŮ	157
7.9	ŘÍZENÍ O SOUDNÍM PRODEJI ZÁSTAVY	160
7.10	ŘÍZENÍ O ZÁKAZU VÝKONU PRÁV SPOJENÝCH S ÚČASTNICKÝMI CENNÝMI PAPIŘY	163
8	HRANIČNÍ PŘÍPADY STOJÍCÍ NA POMEZÍ SPORNÉHO A NESPORNÉHO ŘÍZENÍ	167
8.1	ŘÍZENÍ O ROZVOD MANŽELSTVÍ	167
8.2	ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ A VYPOŘÁDÁNÍ SPOLUVLASTNICTVÍ A ŘÍZENÍ O ÚPRAVĚ UŽÍVÁNÍ SPOLEČNÉ VĚCI SPOLUVLASTNÍKŮ	174
8.3	ŘÍZENÍ O VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	179
8.4	DALŠÍ ŘÍZENÍ PROJEDNÁVANÁ DLE OSŘ, VE KTERÝCH JE SOUD OPRAVNĚN PŘEKROČIT DLE § 153 ODS. 2 OSŘ NÁVRHY ÚČASTNÍKŮ	182
8.5	ŘÍZENÍ O NEPLATNOSTI ROZHODNUTÍ ORGÁNU PRÁVNICKÉ OSOBY.....	184
8.6	ŘÍZENÍ O DOROVNÁNÍ PROTIPLNĚNÍ V PŘÍPADĚ TZV. SQUEEZE-OUTU	188
8.7	ŘÍZENÍ VE VĚCECH, O NICHŽ BYLO ROZHODNUTO JINÝM ORGÁNEM.....	194
9	ČESKÁ PROCESNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA NESPORNÝCH ŘÍZENÍCH DE LEGE FERENDA	199
10	ZÁVĚR	205
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	209

Seznam pojmů a zkratk

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, vom 1. Juni 1811, StF: JGS Nr. 946/1811, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
Außerstreitgesetz	Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG), vom 13. Dezember 2003, StF: BGBl. I Nr. 111/2003, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896, RGBl. S. 195, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 2. Januar 2002, BGBl. I S. 42, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008, BGBl. I S. 2586, 2587, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]
FGG	Gesetz über die Angelegenheiten der Freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Mai 1898, RGBl. S. 189, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 20. Mai 1898, RGBl. S. 369, 771, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]
katastrální zákon	zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění účinném do 31. 12. 2020
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Nesporný patent z roku 1854	Císařský patent č. 208/1854 ř. z., kterým se v nesporných věcech zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech
německý Aktiengesetz	Aktiengesetz vom 30. Januar 1937, RGBL. I S. 107, in der Neufassung vom 6. September 1965, BGBl. I S. 1089, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]
německý ZPO	Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1877, RGBL. S. 83, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 5. Dezember 2005, BGBl. I S. 3202, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]
notářský řád	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
Notwegegesetz	Gesetz vom 7. Juli 1896, betreffend die Einräumung von Nothwegen, StF: RGBL. Nr. 140/1896, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
občanský soudní řád z roku 1950	zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obecný zákoník občanský	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský
obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
rakouský Aktiengesetz	Bundesgesetz vom 31. März 1965 über Aktiengesellschaften (Aktiengesetz – AktG),

	StF: BGBl. Nr. 98/1965, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
rakouský GmbH-Gesetz	Gesetz vom 6. März 1906, über Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz – GmbHG), StF: RGBl. Nr. 58/1906, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
rakouský Unternehmensgesetzbuch	Bundesgesetz über besondere zivilrechtliche Vorschriften für Unternehmen (Unternehmensgesetzbuch – UGB), vom 25. 1. 1939, StF: dRGBl. S 219/1897 (GBIÖ Nr. 86/1939), in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
rakouský ZPO	Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – ZPO), RGBl. Nr. 113/1895, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]
řízení ve věcech voleb zaměstnanců	řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti
SOZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
zákon o dohledu v oblasti kapitálového trhu	zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, ve znění pozdějších předpisů,
zákon o veřejných rejstřících	zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů
ZVR	zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů

zákon o obchodních korporacích	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
zákon o základních ustanoveních řízení nesporného	zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních řízení nesporného, ve znění pozdějších předpisů
zákon o státním notářství	zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
zákon o přeměnách	zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
zákon o rozhodčím řízení	zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
zákon o zvláštních řízeních soudních	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
zákon o soudnictví ve věcech mládeže	zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

1.1 Stručný úvod do problematiky a struktura práce

Diferenciace sporného a nesporného nalézacího civilního soudního řízení je jednou z klíčových otázek teorie civilního práva procesního. Problematika se na legislativní úrovni stala **aktuální zejména v souvislosti** s přípravou a následným **přijetím zákona o zvláštních řízeních soudních**, který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2014. Tímto zákonem mělo dojít k rozdělení právní úpravy nesporného a sporného řízení, avšak již dnes je zřejmé, že se tomu tak nestalo zcela zdařile. Některá řízení, která by měla být upravena jako řízení nesporná v zákoně o zvláštních řízeních soudních, zůstávají nadále ponechána s určitými výjimkami v režimu občanského soudního řádu.

Aktuálnost tohoto tématu pak **dokládají taktéž diskuze¹ nad předloženým věcným záměrem civilního řádu soudního**, který by měl v budoucnu nahradit občanský soudní řád a který byl zveřejněn v průběhu sepsání této disertační práce na podzim roku 2017. Ačkoliv by se totiž mohlo zdát, že již nepanují pochybnosti o existenci těchto dvou druhů nalézacího civilního soudního řízení, a že přetrvávajícím právně-teoretickým tématem je pouze určení hranice pro jejich odlišení, stále se, byť ojediněle, vyskytují názory, že **rozdělování nalézacího řízení na sporné a nesporné řízení je zbytečné, neboť již bylo překonáno praxí.²** Takový přístup je **nutné hned zpočátku zcela odmítnout**, neboť oba druhy nalézacího civilního soudního řízení, jak je v této práci níže podrobněji rozebráno, je nutné považovat za dva samostatné a rovnocenné druhy civilního nalézacího soudního řízení, jejichž průběh a povaha se od sebe objektivně podstatným způsobem liší.³ Rozlišování nesporného a sporného řízení je dle rakouské právní nauky nezbytné už jen proto, že jednoduše existují určité občanskoprávní věci, které nelze nebo přinejmenším není vhodné projednávat v klasickém sporném řízení, ve kterém proti sobě vystupují dvě procesní strany v kontradiktorním postavení.⁴ Důvodem pro zvláštní úpravu nesporného řízení je tak především rozdílnost obou druhů nalézacího civilního soudního řízení a právě

---

¹ Ojediněle se lze stále setkat s názorem, že není na místě sporné a nesporné řízení odlišovat, neboť toto dělení je údajně překonáno praxí. K tomuto viz např. názor Ljubomíra Drápala nebo Romana Fialy (Dostupné z: Dimun, P. Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku [online]. *ceska-justice.cz*. 22. 11. 2018. [cit. 15. 1. 2019]. <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>).

² Fiala, R. Na cestě k novému civilnímu procesnímu právu [online]. *epravo.cz*. [cit. 15. 6. 2019]. <https://www.epravo.cz/top/aktualne/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>

³ Lavický, P. a kol. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. 2019, roč. 27, č. 5, s. 153.

⁴ Mayr, G. P., Fucik, R. *Verfahren außer Streitsachen*. Wien: Facultas, 2013, s. 73.

na potřebu, resp. nutnost rozlišování sporného a nesporného řízení se pokusí tato práce mimo jiné i poukázat.

Předmětem zkoumání této práce je tak **vymezení nesporného řízení jako samostatného druhu civilního nalézacího soudního řízení oproti řízení spornému**, a to pomocí právně-teoretických koncepcí českých, německých a rakouských procesualistů, na základě kterých jsou stanovena **stěžejní diferenciacní kritéria pro odlišování sporného a nesporného řízení**. V návaznosti na vymezená kritéria je pak posuzována povaha konkrétních typů řízení projednávaných dle zákona o zvláštních řízeních soudních, a dále pak řízení, která jsou projednávana dle občanského soudního řádu a o jejichž povaze nepanuje v právní teorii jednotný názor. Povaha posuzovaných řízení je taktéž porovnávána (umožňuje-li to úprava dané matérie) se stávající německou a rakouskou právní úpravou a se závěry o jejich sporné či nesporné povaze v rovině právně-teoretické.

Samotný text práce je rozdělen včetně úvodu a závěru této práce do deseti kapitol, přičemž některé kapitoly jsou dále děleny do obsahově ucelených podkapitol, popřípadě i oddílů.

První část této práce, navazující na tento úvod, je věnována základnímu vymezení problematiky diferenciací sporného a nesporného řízení jako dvou samostatných druhů nalézacího civilního soudního řízení a v obecné rovině historickým souvislostem v českém, rakouském a německém právním prostředí. V navazující třetí kapitole jsou **vymezena stěžejní diferenciacní kritéria** pro rozlišování sporného a nesporného řízení, a to na základě nejvýznamnějších právně-teoretických koncepcí českých, německých a rakouských procesualistů. V návaznosti na představená stěžejní diferenciacní kritéria pro rozlišování sporného a nesporného řízení je pak ve čtvrté kapitole provedena **charakteristika nesporného řízení v právně-teoretické rovině**, čímž je uzavřena část disertační práce věnující se právně-teoretickému vymezení nesporného řízení.

Další část disertační práce je věnována **konkrétním druhům nesporných řízení**, které jsou zkoumány z hlediska představené charakteristiky nesporného řízení na základě vymezených stěžejních diferenciacních kritérií. V kapitole páté jsou vymezena nesporná řízení, která představují tzv. klasické jádro nesporných řízení a která jsou jak v českém, tak i v německém a rakouském právním prostředí historicky řazena mezi nesporná řízení. Šestá kapitola se zabývá nespornými řízeními, jejichž projednání v režimu sporného řízení je ze své podstaty vyloučeno a která jsou ve většině případů až na výjimky považována v českém, rakouském i v německém právním prostředí za nesporná řízení. V navazující sedmé kapitole je pak pozornost věnována nesporným řízením, která sice nejsou shodně v českém, německém a rakouském právním prostředí považována za nesporná řízení, avšak jejich projednání v režimu sporného řízení je nevhodné. Předmětná řízení by měla být s ohledem na některé charakteristické znaky pro nesporné řízení projednávana dle mého názoru v režimu nesporného řízení. V osmé kapitole jsou představena

řízení, jejichž procesněprávní úprava se v porovnávaných právních řádech liší a o jejichž nesporné nebo naopak sporné povaze je v české právní teorii nejčastěji diskutováno. Jedná se v tomto smyslu o řízení, která stojí na pomezí sporného a nesporného řízení a která nejsou v porovnávaných právních úpravách podřízena shodně režimu nesporného či sporného řízení a o jejíž povaze nepanuje v odborné rovině shoda. Navazující devátá kapitola je pak věnována **úvahám de lege ferenda nad českou procesněprávní úpravou** nesporných řízení a konečně v samotném závěru této práce pak shrnuji hlavní myšlenky a závěry, a to ve vazbě na níže formulované pracovní hypotézy.

1.2 Metodologie, cíle práce a její pracovní hypotézy

Při zpracování disertační práce vycházím metodologicky především z poznatků učiněných Viktorem Knappem v díle *Vědecká propedeutika pro právníky*⁵ a dále pak z pojednání od Uwe Kischela v díle *Rechtsvergleichung*⁶ a v neposlední řadě i z díla *Einführung in die Rechtsvergleichung* sepsaného Konradem Zweigertem a Heinrichem Kötzem.⁷ Základní metodou užitou v této disertační práci je **metoda srovnávací právní vědy**. Comparatum představuje vzhledem k tématu této disertační práce české civilní právo procesní, které je předmětem srovnávacích úvah, a comparandum je reprezentováno německým a rakouským civilním právem procesním, které má být s českým civilním právem procesním srovnáváno. S ohledem na předmět mé disertační práce je tertium comparationis představováno právní problematikou nesporného řízení.⁸

Důvodem pro komparaci českého civilního práva procesního právě s rakouským a německým civilním procesním právem jsou zejména **historické konsekvence v oblasti pozitivního práva i právní vědy**, které české, německé a rakouské právní prostředí spojují. Německé a rakouské civilní právo procesní tak bylo zvoleno s ohledem na historický vývoj civilního řízení v českém právním prostředí, který úzce souvisel s rakouským civilním řízením, jež se zase vyvíjelo pod vlivem německého civilního práva procesního. Jak české, tak i rakouské a německé civilní právo procesní spadá do středoevropského právního prostředí a stojí tak na obdobných koncepčních základech a principech. Vzhledem k českému historickému právnímu vývoji, je tudíž nutné provést porovnání právě s těmito vybranými zeměmi, které jsou ze stejného středoevropského právního prostředí a jejichž právní vývoj nebyl na rozdíl od českých zemí přerušen etapou socialistického práva. Kromě uvedeného pojímá české a rakouské právní prostředí

⁵ Knapp, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 65–89.

⁶ Kischel, U. *Rechtsvergleichung*. Nördlingen: Verlag C. H. Beck, 2015, s. 140–145.

⁷ Zweigert, K., Kötz, H. *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen: Mohr Paul Siebeck, 1996, s. 13–47.

⁸ Blíže k tomu Knapp, V. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, 248 s.

i dlouhé období společné právní úpravy, což platí i pro oblast nesporného řízení, přičemž koncepce civilního práva procesního, obsažená v původní rakouské právní úpravě, zůstala v českých zemích v důsledku recepce rakouského práva zachována i po roce 1918.⁹ Nad to je nutné doplnit, že i v rámci nedávné rekonstrukce soukromého práva, se česká právní úprava výrazně inspirovala jak německou, tak i rakouskou hmotněprávní úpravou, se kterou pak v procesní rovině souvisí právě i úprava nesporného řízení.¹⁰

Při zpracování disertační práce byla užita taktéž **metoda analýzy a syntézy**, neboť pro určení stěžejních diferenciacních kritérií nesporného řízení oproti řízení spornému je nutné nejdříve provést analýzu vybraných českých, rakouských a německých právně-teoretických koncepcí charakterizujících nesporné řízení a následně pomocí metody syntézy vymezit na základě dílčích zjištění nesporné řízení v právně-teoretické rovině. Pomocí metody dedukce jsou následně právně-teoretické závěry aplikovány v praxi na právní úpravu nesporného řízení. V této části disertační práce je aplikována i **metoda srovnávací**, pomocí které je u posuzovaných řízení (umožňuje-li to úprava dané matérie) srovnávána česká právní úprava nesporného řízení s německou a rakouskou právní úpravou nesporného řízení, a to zejména v mezích stanovených charakteristických znaků nesporného řízení, přičemž na základě provedeného srovnání a v návaznosti na učiněné právně teoretické poznatky jsou v závěru disertační práce představeny návrhy de lege ferenda na změnu české právní úpravy nesporného řízení.

S ohledem na zkoumanou německou a rakouskou právní úpravu a vzhledem k možnému legislativnímu vývoji dané problematiky bude zkoumán právní stav účinný ke dni 31. 12. 2020, přičemž je však zohledněna poslední novelizace zákona o zvláštních řízeních soudních, jež nabyla účinnosti ke dni 1. 1. 2021.

V souvislosti s předmětem zkoumání jsem si vytyčila níže uvedené **cíle mé disertační práce**:

- *stanovit základní diferenciacní kritéria sporného a nesporného řízení na základě provedeného rozboru českých, rakouských a německých teoretických koncepcí,*
- *vymezit v právně-teoretické rovině nesporné řízení jako samostatný a plnohodnotný druh civilního nalézacího soudního řízení,*
- *na základě právně-teoretického vymezení nesporného řízení a v tomto rozsahu provedené komparace těchto řízení v českém, rakouském a německém právním prostředí (za předpokladu obdobnosti hmotněprávní a procesněprávní úpravy dané matérie v porovnávaných právních řádech)*

---

⁹ Macur, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 9, s. 6-17.

¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrzgjpwj6romnqt&rowIndex=0>

určit, která řízení jsou nespornými řízeními a vymezit hraniční případy, které jsou více méně ponechány na právně-politické úvaze zákonodárce,

- *v návaznosti na provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení a vymezení jednotlivých nesporných řízení navrhnout de lege ferenda změny české procesněprávní úpravy nesporného řízení.*

V návaznosti na výše uvedené vytyčené cíle této práce jsem si vymezila **následující pracovní hypotézy**, které jsou v závěru této disertační práce na základě zjištěných skutečností buďto vyvráceny, anebo naopak potvrzeny:

- *Nesporné řízení lze na základě diferenciacních kritérií právně-teoreticky vymezit od řízení sporného.*
- *Zákon o zvláštních řízeních soudních neupravuje (ani subsidiárně) všechna nesporná řízení, neboť některá nesporná řízení jsou nadále podřízena režimu občanského soudního řádu.*
- *Zákon o zvláštních řízeních soudních a občanský soudní řád je tedy nutné s ohledem na výše uvedené koncepčně revidovat.*

2 Problematika diferenciacie sporného a nesporného řízení jako dvou samostatných druhů nalézacího civilního soudního řízení

Rozlišování nalézacího civilního řízení na řízení sporné a nesporné je výsledkem postupného historického vývoje. **Řízení nesporné („iurisdictio voluntaria“)** se začalo formovat vedle řízení sporného („iurisdictio contentiosa“) již v rané době římské, kdy k uskutečnění některých právních úkonů, např. „adoptio“, „coemptio“, „testamentum pet aes et libram“, bylo zapotřebí jejich stvrzení magistrátem, úředníkem znalým platného práva obsaženého v zákoně 12 desek.¹¹ Obecně řečeno se jednalo o všechna jiná řízení než řízení sporná. K důslednějšímu oddělování sporného a nesporného řízení došlo až později, a to v období principátu. Do oblasti „iurisdictio voluntaria“ spadala tehdy řízení o postavení rodičů a dětí, spor o výchovu dětí, věci poručenské, fideikomisární, alimentární a věci týkající se osobních právních poměrů. V těchto řízeních byl praetor povinen danou věc vyšetřit a na základě zjištěného skutkového stavu rozhodnout, přičemž mezi jeho pravomoci patřilo také oprávnění přibrat do řízení osoby, jež měly být s ohledem na předmět řízení jeho účastníky.¹² **Nejvýraznější vývoj diferenciacie mezi sporným a nesporným řízením pak proběhl od konce 18. až do začátku 20. století¹³ v německém a rakouském právním prostředí,** ve kterých nacházíme vedle sporného řízení i rozsáhlou oblast řízení nesporného, v německém právním prostředí nazývaného dle římského označení „freiwillige Gerichtsbarkeit“ a v rakouském právním prostředí označovaného jako „Außerstreitverfahren“.¹⁴

V německém právním prostředí se setkáváme s první ucelenější právní úpravou nesporného řízení v souvislosti s rozsáhlým zákonodárstvím na konci 18. století v Prusku, ve kterém vstoupil v roce 1793 v platnost **Všeobecný soudní řád pro pruské státy**, pod německým názvem „Allgemeine Gerichtsordnung für die Preussischen Staaten“, který v druhé části upravoval nesporná řízení.¹⁵ Samostatné právní úpravy nesporného řízení bylo na federální úrovni však docíleno až v roce 1898 **zákonem o záležitostech nesporného řízení**, pod německým názvem „Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit“, jenž

¹¹ Více k tomu Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 13–14.

¹² Tamtéž. Obdobně i Fiala, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 17–18.

¹³ Nalézací civilní soudní řízení se diferenciovalo na sporné a nesporné řízení v různých právních systémech, jak v těch střeoevropských, tak i v právu francouzském, ale i ve východoevropských právních systémech. Jiná situace je pak v oblasti anglo-amerického práva, dle kterého v důsledku odlišné koncepce i pojetí procesního práva nelze o klasické diferenciaci sporného a nesporného řízení hovořit. Více k tomu Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 23.

¹⁴ Podrobněji k tomu Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 5–6.

¹⁵ Více Bärman, J. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1968, s. 4-5.

vstoupil v účinnost dne 1. 1. 1900 a který byl ve srovnání s rakouským Nesporným patentem z roku 1854, o němž je níže pojednáno, pojat komplexněji, neboť nesporné řízení bylo považováno za samostatný druh nalézacího civilního soudního řízení, ve kterém má soudce na rozdíl od sporného řízení ohledně vedení řízení a nalézání pravdy volnější a flexibilnější postavení.¹⁶ Zákon ale nezahrnoval všechna nesporná řízení, neboť řada z nich zůstala upravena podrobněji v jiných právních předpisech a navíc měl ve vztahu k právním předpisům jednotlivých zemí jen podpůrnou aplikovatelnost. Roztříštěnost právní úpravy nesporných řízení nebyla vyřešena ani ustanovenou reformní komisí v roce 1964, jejíž návrh zákona nebyl v konečné fázi přijat.¹⁷ V roce 2009 pak vstoupil v platnost dodnes účinný **zákon o řízení ve věcech rodinných a o záležitostech nesporného soudnictví**, pod německým názvem „Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit“, který obsahuje kromě obecné procesněprávní úpravy nesporného řízení (na jejíž subsidiární aplikaci je odkazováno i řadou dalších právních předpisů, které upravují materii nesporného řízení), i zvláštní část upravující podrobněji úpravu vybraných druhů nesporných řízení.¹⁸

Ačkoliv se dnes v **rakouském právním prostředí** hovoří o tzv. dualitě civilního soudního řízení,¹⁹ přesvědčení o existenci dvou plnohodnotných, rovnocenných a na sobě nezávislých druhů civilního soudního řízení nepanovalo ani v rakouském právu odjakživa. Nesporné řízení bylo dle **Nesporného patentu z roku 1854** považováno ještě za jeden z druhů smírčího předběžného soudního řízení („ein friedensrichterliches Vorverfahren“), přičemž soudce byl dle § 2 bodu 7 Nesporného patentu z roku 1854 oprávněn účastníky nesporného řízení odkázat v případě nutnosti „*objasnění sporných právních otázek anebo skutkových okolností, které mohou být vysvětleny jen řádným průvodním řízením*“ do sporného řízení. V nesporném patentu z roku 1854 však byly poprvé upraveny v § 1 až § 19 zásady a instituty společné v obecné rovině všem nesporným řízením.²⁰ Právní úprava nesporných řízení zůstala ale i nadále roztříštěná, neboť řada záležitostí nesporného řízení byla upravena i v jiných zvláštních právních předpisech. Mezi příklady lze uvést Císařské nařízení č. 207/1916 ř. z., o zbavení svéprávnosti

---

¹⁶ Bärmann, J. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1968, s. 5-6.

¹⁷ Více k tomu Kollhossler, H., Bork, R., Jacoby, F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. München: C. H. Beck, 2002, s. 5-7.

¹⁸ Viz Bahrenfuss, D. a kol. *FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt, 2009, s. 7-14.

¹⁹ Neumayr, M. *Außerstreitverfahren*. Wien: LexisNexis, 2012, s. 2.

²⁰ Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 21. Více k tomu Rechberger, W. H. Einleitung. In: Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. XXXVI-XXXVIII.

či Dvorský dekret č. 587/1842 z. s. o., o umoření starých deposit aj.²¹ Navzdory pozitivní právní úpravě se však už na konci 19. století v rakouské právní nauce setkáváme s názory, že nalézací civilní soudní řízení se rozděluje na dva druhy, tj. na sporné a nesporné řízení. Nesporné řízení se pak na rozdíl od řízení sporného omezuje na zákonem ohraničenou oblast, se kterou státní orgán disponuje nebo do ní jiným způsobem intervnuje, neboť je dán veřejný zájem na uspořádání těchto záležitostí (jedná se o poskytování zákonem zaručené ochrany osobám potřebujícím pomoc, uspořádání vlastnických vztahů aj.). V některých případech se jedná o obligatorní postup, tj. uspořádání předmětných záležitostí je zákonem vyžadováno prostřednictvím soudního řízení (např. řízení ve věcech pozemkových knih, řízení o pozůstalosti, řízení ve věcech osvojení aj.), a v některých případech se jedná o postup fakultativní, tj. užití tohoto postupu k uspořádání vztahů je dobrovolné (např. notářství).²² Od konce 19. století pak dochází v právně-teoretické rovině (a to i pod vlivem německého práva) k další diferenciaci a vymezení sporného a nesporného řízení, a od poloviny 20. století je již odbornou veřejností voláno i pro rekonstrukci právní úpravy nesporného řízení.²³ **Právně-teoretický vývoj od konce 19. století až do poloviny 20. století tak vedl k tomu, že nesporné řízení začalo být považováno vedle sporného řízení za druhé zcela nezávislé a rovnocenné nalézací civilní soudní řízení.** Ke konci 20. století již bylo také bez jakýchkoli pochybností zřejmé, že aplikace § 2 bodu 7 Nesporného patentu z roku 1854 je omezena pouze na možnost přerušování nesporného řízení z důvodu existence předběžné otázky, neboť soudce byl v rámci nesporného řízení oprávněn již sám objasňovat stav věci, a to včetně objasnění sporných otázek.²⁴ Účastníky tak již nebylo možné odkazovat do sporného řízení a rozhodnutí vydaná v nesporném řízení byla postavena na roveň rozhodnutím vydaným ve sporném řízení.²⁵ Po dlouholetých rekonstrukčních iniciativách bylo nakonec rekonstrukce právní úpravy nesporného řízení docíleno až přijetím (dodnes platného) **zákona o nesporném řízení**, pod německým názvem „Außerstreitgesetz“, jenž vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2005 a který nahradil Nesporný patent z roku 1854. Potřebu dvou vedle sebe stojících civilních soudních řádů zákonodárce zdůvodnil snahou poskytnout určitým věcem, které nejsou bezpodmínečně předmětem sporu, právní péči („Rechtsfürsorge“) a při vypořádání některých sporů více zohlednit individuální zájmy účastníků řízení a umožnit větší flexibilitu řízení.²⁶

²¹ Podrobněji k tomu Schrotz, K., Jurásek, S. *Soudní řízení nesporné platné v zemi české a moravsko-slezské*. Praha: Všehrd, 1937, 590 s.

²² Ullmann. *Das österreichische Zivilprozeßrecht*, s. 1–2.

²³ Rechberger, W. H. Einleitung. In: Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. XL-XLIV.

²⁴ Tamtéž s. XXXVII.

²⁵ Fiala. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*, s. 52.

²⁶ Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 1–2.

V českém právním prostředí se s první českou všeobecnou právní úpravou nesporného řízení, jakožto samostatného druhu nalézacího civilního soudního řízení,²⁷ setkáváme v zákoně č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného, který upravoval základní procesní otázky nesporného řízení.²⁸ V platnosti však v důsledku recepce rakousko-uherského právního řádu²⁹ zůstala i část ustanovení rakouského Nesporného patentu z roku 1854 (obecná část obsažená v § 1 až § 19 rakouského Nesporného patentu z roku 1854 však byla nahrazena právě zákonem č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného) a také ustanovení zvláštních právních předpisů, jež upravovaly některé další druhy nesporného řízení.³⁰ Do matérie nesporného řízení spadala celá řada záležitostí, a to od věcí pozůstalostních, přes záležitosti na poli osobních a rodinných práv (kupř. prohlášení za mrtvého, zbavení svéprávnosti, uspořádání rodinných poměrů mezi rodiči a dětmi, rozvod a rozluka, dozor na děti v cizí péči), až po vedení rejstříkových knih, zřízení nezbytné cesty, obnovu a určení hranic, umoření listin, rozhodování ve věcech nájemních dle zákonů o ochraně nájemníků aj.³¹ Působením následných politických událostí byla (odlišně od vývoje v německém a rakouském právním prostředí, který se ubíral zcela opačným směrem, tj. docházelo k dalšímu prohlubování diferenciací sporného a nesporného řízení) dualita nalézacího civilního soudního řízení zrušena občanským soudním řádem z r. 1950, který byl vybudován na koncepci jednotného civilního řízení. **Koncepce jednotného civilního řízení** „byla založena na socialistické ideologii, která spočívá v tom, že stát může prostřednictvím procesu před civilními soudy zasahovat do soukromoprávních vztahů. Právě z důvodu statní ingerence do soukromoprávních vztahů byl proces nalézání práva koncipován jednotně a platily v něm všechny procesní zásady stejně.“³² V důsledku přijetí občanského soudního řádu z r. 1950 tak došlo ke zrušení zákona č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného i rakouského Nesporného patentu z roku 1854. Diferenciací sporného a nesporného řízení tak zůstala na nějakou dobu formálně zcela popřena. I přes snahu o jednotnou úpravu civilního řízení byla však do občanského soudního řádu z r. 1950 zahrnuta část, jež upravovala odlišnosti oproti standardním institutům sporného řízení.³³

---

²⁷ Hartmann, A. *Nesporné řízení*. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 7-9. Obdobně i Štajgr, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Universita Karlova, 1969, s. 49.

²⁸ Více k tomu Mrština, F. *Všeobecné soudní řízení nesporné*. Praha: V. Linhart, 1931, s. 17-20.

²⁹ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 504-505.

³⁰ Sobota, V. *Důvodová zpráva k zákonu čís. 100 ze dne 19. června 1931 Sb. o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. Praha: V. Linhart, 1948, s. 51.

³¹ Hartmann, A. *Nesporné řízení*. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 7-8.

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 3. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrzgjpw6romnqtc&rowIndex=0>

³³ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 31.

Koncepci jednotného civilního řízení pak dále **převzal i dodnes účinný občanský soudní řád**, který v návaznosti na listopadovou revoluci v roce 1989 prošel řadou novelizací. Přestože nadále bylo civilní soudní řízení z hlediska pozitivního práva pojmáno jednotně, v důsledku těchto novelizací byly stále více patrné rozdílnosti některých řízení oproti klasickému spornému řízení. Jedním z cílů rekodifikace soukromého práva tak byl i návrat k dualitě nalézacího civilního soudního řízení, který vyústil v přijetí dnes účinného **zákona o zvláštních řízeních soudních**, který je ve vztahu k občanskému soudnímu řádu zákonem speciálním.³⁴

Potřeba rozlišování sporného a nesporného řízení je zřejmá už ze samotné povahy obou druhů nalézací civilního soudního řízení a není tak pouze teoretickou otázkou, jak by se mohlo na první pohled zdát. Z logiky věci si jiná procesní pravidla a odlišný průběh řízení vyžaduje řízení ve věcech sporu dlužníka a věřitele o zaplacení dluhu na jedné straně a jiný průběh pak řízení o pozůstalosti nebo rozhodování ve věcech výživného pro nezletilé dítě či rozhodování o úschovách na straně druhé. Diferenciace sporného a nesporného řízení je dle rakouské právní nauky nezbytná už jen proto, že jednoduše existují určité občanskoprávní věci, které nelze nebo přinejmenším není vhodné projednávat v klasickém sporném řízení, ve kterém proti sobě vystupují dvě procesní strany v kontradiktorní postavení.³⁵ **Cesta koncepce jednotného řízení je tak vyloučena právě už jen z toho důvodu, že některé věci nemohou být ze své podstaty projednány v režimu sporného řízení, neboť nepasují do přísného konceptu dvou procesních stran v kontradiktorním postavení.** Takovým případem je řízení o úschovách, ve kterém vystupuje do doby nabytí právní moci rozhodnutí o přijetí úschovy pouze jediný účastník – složitel, posléze se účastníkem stává i ten, pro nějž je předmět úschovy určen (příjemce) a ten, jenž uplatňuje právo na předmět úschovy (přihlašovatel), kteří mohou uplatňovat buď shodný zájem, anebo každý z nich zájem odlišný. Dalším příkladem je i řízení o určení a popření rodičovství, neboť nejde pouze o spor mezi (domnělou) matkou a (domnělým) otcem, ale rozhoduje se o osobním stavu dítěte, které tak musí být jeho obligatorním samostatným (nikoliv vedlejším) účastníkem. Dále pak i řízení ve věcech veřejných rejstříků či řízení o svéprávnosti, ve kterých může vystupovat i pouze jeden účastník řízení anebo řízení ve věcech týkajících se vkladu věcného práva do katastru nemovitostí, o kterém bylo rozhodnuto ve správním řízení ze strany katastrálního úřadu, kdy oba účastníci řízení mají zájem na tom, aby byl vklad povolen. Kdo pak má v těchto řízeních vystupovat jako žalobce a kdo jako druhá žalovaná strana a uplatňovat protichůdný zájem, který nemá? V případě, že v řízení chybí odpůrce, tj. druhá stranu sporu, která by v řízení uplatňovala protichůdný zájem, je zřejmé, že instituty a povaha sporného řízení,

---

³⁴ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online].

³⁵ Mayr, G. P., Fucik, R. *Verfahren außer Streitsachen*. Wien: Facultas, 2013, s. 73.

které je založené na kontradiktorním postavením dvou procesních stran, je více než nevhodná.

Příkladem lze na tomto místě rozvést i problémy, které přináší stávající procesněprávní úprava řízení o zřízení práva nezbytné cesty, jehož česká hmotněprávní úprava vychází z rakouské hmotněprávní úpravy a které je dle stávající české právní úpravy podřízeno na rozdíl od rakouské procesněprávní úpravy režimu sporného řízení. I v případě řízení o zřízení práva nezbytné cesty totiž absentuje kontradiktorní postavení dvou procesních stran, na kterém je postaveno sporné řízení. V řízení o zřízení práva nezbytné cesty se totiž jedná o právech a povinnostech nejen vlastníka nemovité věci bez přístupu a vlastníka dotčeného pozemku, ale i osob majících věcné právo k dotčenému pozemku, a dále i vlastníků dalších pozemků, jichž je zapotřebí ke zřízení práva nezbytné cesty, a vlastníků majících věcné právo k těmto pozemkům. Osoby, které mají věcné právo k dotčenému pozemku, nepochybně mají zájem na tom, aby právo nezbytné cesty zřízeno nebylo, a má-li být zřízeno, pak mají zájem na tom, aby nedošlo k omezení jejich věcného práva, příp. aby jim byla přiznána náležitá úplata a náhrada jejich újmy. Jejich zájmy tak mohou být jak v rozporu se zájmy vlastníka nemovité věci bez přístupu, tak i se zájmy vlastníka pozemku, přes který má být právo nezbytné cesty zřízeno. Využití institutu tzv. vedlejšího účastenství dle § 93 OSŘ nelze považovat v tomto případě za vhodné řešení, neboť je odvislé od účastenství jedné z procesních stran a nemůže vzniknout proti vůli podporované strany. Pokud tedy podporovaná procesní strana nesouhlasí se vstupem vedlejšího účastníka do řízení, vedlejší účastenství nevznikne, aniž by vůbec bylo soudem o přípustnosti vstupu do řízení rozhodováno. Navíc je vedlejší účastník oprávněn do řízení vstoupit pouze z vlastního podnětu anebo na výzvu některé z procesních stran. O probíhajícím řízení se tak osoba, již svědčí věcné právo k zatěžovanému pozemku, nemusí vůbec dozvědět, neboť soud není povinen ji z moci úřední o něm vyrozumět.³⁶ Osoby, které mají věcné právo k dotčenému pozemku, by tak měly mít postavení samostatného (nikoliv vedlejšího) účastníka řízení, neboť i o jejich právech a povinnostech se v řízení přímo jedná. Nadto je nutné uvést, že existuje-li více variant pro zřízení práva nezbytné cesty, nezbývá za stávající české právní úpravy navrhovateli než se návrhem domáhat zřízení práva nezbytné cesty přes všechny potenciální pozemky, neboť je na úvaze soudu, kterou z možných variant zvolí jako nejvhodnější. Soud totiž není ve sporném řízení oprávněn přibrat do řízení vlastníka pozemku, přes který se zřízení nezbytné cesty jeví jako nejvhodnější a musí v takovém případě žalobu z důvodu nedostatku pasivní věcné legitimace zamítnout. Nadto je zřejmé, že vlastníci pozemků, na kterých by mohlo být právo nezbytné cesty potenciálně zřízeno, sice budou vystupovat na jedné procesní (žalované) straně, avšak každý z nich bude mít zcela odlišný zájem

---

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 806/2002.

na řízení, tj. aby právem nezbytné cesty nebyl zatížen právě jeho pozemek, ale raději pozemek druhého vlastníka. Kromě uvedeného je v řízení dána taktéž potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení v podobě uplatnění vyšetřovací zásady, když při zřizování práva nezbytné cesty je soud povinen dbát na to, aby bylo právo vlastníka dotčeného pozemku co možná nejméně omezeno a je v zájmu zajištění minimalizace zásahu do jeho vlastnického práva povinen si případně zajistit i důkaz v podobě znaleckého posudku.³⁷ Potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení o zřízení práva nezbytné cesty je zřejmá i z oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení, neboť i dle stávající české právní úpravy³⁸ je soud bez ohledu na žalobní návrh oprávněn stanovit, kudy má nezbytná cesta vést, stanovit rozsah i obsah práva nezbytné cesty,³⁹ a určit z moci úřední výši a způsob poskytnutí přiměřené náhrady.⁴⁰ Už jen z uvedeného příkladu je zřejmé, že **rozlišování sporného a nesporného řízení nemůže být překonáno praxí**, neboť chybné zařazení matérie nesporného řízení pod režim sporného řízení **přináší problematické a někdy i neřešitelné situace**, přičemž v některých případech byly a nadále jsou tyto nekomplexně a neúplně řešeny zakotvením výjimek v podobě institutů typických pro nesporné řízení do občanského soudního řádu.

Existence nesporného řízení coby odlišného druhu řízení od sporného řízení je tudíž **daná objektivně a vychází právě z potřeby projednání určitých záležitostí dle odlišných procesních pravidel, než kterými je ovládáno sporné řízení**. V obecné rovině lze uvést, že v nesporném řízení nevystupují účastníci v kontradiktorním postavení dvou procesních stran a je v něm oproti spornému řízení ponechán větší vliv soudu na průběh řízení. V nesporném řízení se tak uplatňuje vyšší míra ingerence státní moci, a to buď z důvodu zajištění větší ochrany jednoho, nebo více účastníků nesporného řízení, kterým je nutné z různých důvodů takovou ochranu poskytnout, anebo z důvodu veřejného zájmu na určitých záležitostech projednávaných v rámci nesporného řízení.⁴¹ Tím je taktéž modifikována metoda právní regulace, která určuje, jakou legislativní technikou je daný okruh právních vztahů upraven, a která se projevuje komplexně prostřednictvím řady procesněprávních institutů a principů.⁴² Soudce tudíž nemá mít v nesporném řízení pouze roli „rozhodce“, ale jeho pozice odpovídá spíše

---

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

³⁸ Potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení je za stávající české právní úpravy podřízené režimu sporného řízení řešena aplikací § 153 odst. 2 OSŘ, který je projevem zásady oficiality, jež představuje postup soudu z moci úřední v záležitostech, na jejichž rozhodnutí je veřejný zájem. Viz Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 722.

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4205/2014.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

⁴¹ Stotter, H. J. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG)*. Triesen: Ritter Verlagsanstalt, 2015, s. 25.

⁴² Stavínohová, J. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*, s. 111. Obdobně i Stavínohová, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Doplněk, 1998, s. 121.

„průvodci“⁴³ s čímž souvisí i rozdílné procesní zásady uplatňované odlišně v obou druzích řízení. Uvedené vyplývá už z římského práva, dle něhož byla taktéž odlišně upravena oblast nesporného řízení, v rámci kterého byl praetor povinen projednávanou věc vyšetřit a na základě jím zjištěného skutkového stavu rozhodnout.⁴⁴ O konkrétních rozdílech mezi sporným a nesporným řízením odůvodňujícím potřebu duality nalézacího civilního soudního řízení je pojednáno níže. Přestože se právní nauka až na ojedinělé výjimky⁴⁵ sjednotila na přesvědčení o existenci dvou samostatných (na sobě nezávislých), rovnocenných a plnohodnotných druhů nalézacího civilního soudního řízení, nadále přetrvávají především nejasnosti ohledně vymezení diferenciacních kritérií mezi řízením sporným a nesporným, a s tím souvisejícím určením konkrétních záležitostí, které by měly být považovány za matérii nesporného řízení.

Složitost diferenciacce sporného a nesporného řízení spočívá především v tom, že se změnami na úrovni pozitivněprávní dochází často také ke změně rozsahu matérie nesporného řízení, a to bez ohledu na rozsah stanovený na úrovni právně teoretické. Samotné vymezení záležitostí spadajících do matérie nesporného řízení tak v průběhu historického vývoje spočívalo i na vůli zákonodárce, který se často vzešel teoretickému rozdělení nesporných a sporných řízení a některé záležitosti, dnes projednávané v režimu nesporného řízení, zařadil do řízení sporného a obráceně.⁴⁶ Některé záležitosti dříve rozhodované v nesporném řízení byly taktéž v průběhu historického vývoje z vůle zákonodárce vyčleněny ze sféry soudní moci a podřízeny správnímu řízení, neboť tyto nebylo v návaznosti na společenský vývoj nezbytné ponechat nadále na rozhodování soudů. Příkladem budiž některá tzv. knihovní řízení dříve vedená soudy, dnes správními orgány, v daném případě příslušnými katastrálními úřady, které vykonávají státní správu katastru nemovitostí⁴⁷ nebo vyvlastňovací řízení vedená namísto soudů obecními úřady obcí s rozšířenou působností, resp. magistráty statutárních měst.⁴⁸

Problematická je ve vztahu k diferenciaci nesporného řízení i rozmanitost samotné matérie nesporného řízení, které je na rozdíl od řízení

---

⁴³ Stotter. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG)*, s. VII.

⁴⁴ Více k tomu Fiala. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*, s. 12–18.

⁴⁵ Ojediněle se lze stále setkat s názorem, že není na místě sporné a nesporné řízení odlišovat, neboť toto dělení je údajně překonáno praxí. K tomuto viz např. názor Ljubomíra Drápala nebo Romana Fialy (Dostupné z: Dimun, P. Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku [online]. *ceska-justice.cz*. 22. 11. 2018. [cit. 15. 1. 2019]. <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>).

⁴⁶ Fiala. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*, s. 18.

⁴⁷ Zákon č. 359/1992 Sb., o zeměměřičských a katastrálních orgánech, ve znění pozdějších předpisů; katastrální zákon.

⁴⁸ Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů.

sporného více spjata s hmotným právem, což zapříčiňuje procesní rozdíly na úrovni nesporných řízení v historickém pohledu i z hlediska porovnávaných právních prostředí. To byl taktéž důvod, proč si řada procesualistů pokládala a někteří nadále pokládají otázku, zdali nesporná řízení nepředstavují spíše jakýsi nesourodý soubor zvláštních druhů řízení, která mají společné pouze to, že nejsou řízeními spornými, a že tyto nelze na základě společných znaků vymezit.⁴⁹ Toto se ostatně nejspíše promítá i do samotného označení stávajícího českého zákona o zvláštních řízeních soudních. S ohledem na výše uvedené je tak na místě přednést důvody, resp. argumenty, které svědčí ve prospěch dnes převažujícího názoru o existenci dvou samostatných a plnohodnotných druhů nalézacího civilního soudního řízení. Všechny typy nesporného řízení mají totiž určité společné převažující znaky, na základě kterých lze dle mého názoru nesporné řízení jednoznačně v právně-teoretické rovině vymezit.

---

⁴⁹ Zoulík, F. Obecně o nesporném řízení. In: Winterová, A. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 357-358.

3 Stěžejní diferenciační kritéria pro rozlišování sporného a nesporného řízení

V české i německé a rakouské odborné právní literatuře se objevuje řada diferenčních kritérií, na základě kterých bylo sporné a nesporné řízení rozlišováno, avšak v každém jednotlivém případě nebylo možné podle jediného z nich dojít k přesnému vymezení nesporného řízení.

Pro rozlišování mezi nesporným a sporným řízením je závadějí i latinské označení pro oba typy řízení. Nesporné řízení označované latinsky jako „*iurisdictio voluntaria*“ přejala následně i německá právní věda, která nesporné řízení označuje termínem „*freiwillige Gerichtsbarkeit*“. Toto označení však implikuje, že se jedná o řízení dobrovolná či závislá na vůli účastníků. Ve skutečnosti je tomu právě naopak, neboť nesporná řízení mohou být na rozdíl od sporného řízení zahájena i z moci úřední, tedy bez aktivního jednání účastníků řízení.⁵⁰ Stejně je tomu i v případě označení sporného řízení. „*Iurisdictio contentiosa*“, německý výraz „*streitiges Verfahren*“ i české označení „sporné řízení“ evokuje existenci sporu mezi účastníky řízení, zatímco české označení „nesporné řízení“ či rakouský termín „*Außerstreitverfahren*“ vyvolává představu, že v nesporném řízení spor zcela absentuje. Spor jako takový se však může vyskytovat i v nesporném řízení, byť se nejedná o spor dvou stran v kontradiktorním postavení. K závěru, že nesporné a sporné řízení nelze rozlišovat na základě pojmového označení a z toho vyplývající existence, resp. absence sporu, se přiklápěla celá řada německých a rakouských procesualistů, mezi nimi i Konrad Maximilian Hellwig,⁵¹ Adolf Wach⁵², Anton Menger⁵³ nebo také Leo Rosenberg.⁵⁴ Označení „*Außerstreitverfahren*“ či české označení „nesporné řízení“ lze však vykládat a chápat i v tom smyslu, že se jedná o jiné řízení než řízení sporné neboli jiný druh nalézacího civilního soudního řízení **stojící mimo sporné řízení („*Verfahren ausser(halb) des Streitverfahrens*“), ve kterém jsou projednávány ty záležitosti, které nemohou být projednány v rámci sporného řízení.**⁵⁵

⁵⁰ Např. Lent, F. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*. Leipzig/Erlangen: A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung, 1922, s. 4. Nebo Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 34.

⁵¹ Více k tomu Hellwig, K. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*. Leipzig: A. Deichert, 1912, s. 55.

⁵² Wach, A. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. I. Band*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1885, s. 48.

⁵³ Menger, A. *System des oesterreichischen Civilprozessrechts in rechtsvergleichender Darstellung. I. Band: Der allgemeine Theil*. Wien: Alfred Hölder, 1876, s. 20-21.

⁵⁴ Rosenberg, L. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*. München: C. H. Beck, 1961, s. 53.

⁵⁵ Stotter. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG)*, s. VII. Obdobně i Neumayr, M. *Außerstreitverfahren*. Wien: LexisNexis, 2012, s. 1. Nebo i Hellwig, K. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und*

Řada procesualistů posléze rezignovala na právně-teoretické rozlišení nesporného a sporného řízení, neboť dospěla k závěru, že typické znaky pro jedno nebo druhé řízení se vyskytují v obou těchto řízeních, což přináší řadu pochybností, a uvedené tak v konečném důsledku dle jejich názoru vede k nejednoznačnému určení hranice mezi oběma řízeními. Představitelé **pozitivistického přístupu** se tak přiklonili k tomu, že **vymezení nesporného řízení má být ponecháno pozitivní právní úpravě**, tj. na rozhodnutí zákonodárce, aniž by tato diferenciací byla opřena o jakékoli právně teoretické koncepce. Pozitivistický přístup k rozlišení sporného a nesporného řízení je však na místě zcela odmítnout, neboť lze jen stěží předpokládat, že by se zákonodárce rozlišením sporného a nesporného řízení zabíral hlouběji a detailněji než jednotliví právní teoretici, a že by logickým a koncepčním způsobem nesporná řízení vymezil a rozlišil. Mezi představitele této koncepce patří řada procesualistů jak z německého, tak i rakouského a českého právního prostředí, kteří považovali právně teoretické rozlišení sporného a nesporného řízení za nemožné a zřekli se tak právně teoretického vymezení nesporného řízení. Kupříkladu německý procesualista Leo Rosenberg⁵⁶, Ludwig Gaupp a jeho nástupce Friedrich Stein⁵⁷ či rakouský procesualista Karl Wolff⁵⁸ aj. Přestože je tento přístup považován spíše za překonaný, i v této době stále najde své zastánce, a to jak v českém, tak i v německém a rakouském právním prostředí.

Neméně významné místo zaujímá mezi právními teoriemi pro rozlišení sporného a nesporného řízení i **negativní vymezení nesporného řízení oproti řízení spornému**. Dle tohoto přístupu se sporné i nesporné řízení týká soukromoprávních záležitostí, avšak do matérie nesporného řízení spadají jen ty záležitosti, které nejsou předmětem řízení sporného. Mezi představitele lze uvést například německého procesualistu Konrada Maximiliana Hellwiga⁵⁹ či českého procesualistu Františka Štajgra, který pomocí několika kritérií vymezil sporné řízení a v případě, že dané řízení tato kritéria nesplňovalo, jednalo se dle jeho názoru o řízení nesporné. Mezi základní znaky sporného řízení zařadil František Štajgr (i) zahájení řízení výlučně na návrh, (ii) postavení účastníků sporného řízení jako dvou vzájemných odpůrců a (iii) v neposlední řadě předmět sporného řízení, kterým je dle jeho názoru občanskoprávní vztah, s nímž mohou účastníci mimo řízení sami disponovat.⁶⁰ Ačkoliv se někteří procesualisté stavěli k tomuto

---

Zwangsvollstreckung. Leipzig: A. Deichert, 1912, s. 55. Obdobně i Štajgr, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Universita Karlova, 1969, s. 55. Nebo Rechberger, W. H. Anwendungsbereich und Parteien. In: Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. 1-4.

⁵⁶ Rosenberg. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, s. 54.

⁵⁷ Gaupp, L., Stein, F. *Die Civilprozessordnung für das Deutsche Reich. Erster Band*. Tübingen/Leipzig: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1901, s. 10-11.

⁵⁸ Wolff, K. *Grundriß des österreichischen Zivilprozeßrechts*. Wien: Julius Springer, 1936, s. 4.

⁵⁹ Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 55.

⁶⁰ Štajgr. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*, s. 55.

přístupu zamítavě,⁶¹ jeho aplikace je dle mého názoru (za předpokladu, že vydefinujeme přesné vymezení sporného řízení) zcela na místě. Domnívám se však, že bychom se neměli spokojit pouze s negativním vymezením nesporného řízení, neboť nesporné řízení je dle mého názoru nutné vymezit v právně-teoretické rovině i pozitivně, a to tak aby bylo možné jak z teoretického, tak i z praktického pohledu určit, které záležitosti mají být v rámci nesporného řízení projednávány.

V právní teorii se setkáváme s mnoha dalšími kritérii pro rozlišování sporného a nesporného řízení, ne všechna však našla mezi procesualisty širšího uplatnění. Z tohoto důvodu se dále podrobněji zabývám pouze **nejvýznamnějšími, v české, německé i rakouské právní nauce se opakujícími, diferenciacními kritérii sporného a nesporného řízení**, mezi které patří především (i) účel řízení, (ii) právní účinky soudního rozhodnutí, (iii) kritérium právní péče a veřejný, resp. společenský zájem projevující se vyšší mírou ingerence státní moci do řízení, a s tím související uplatňování některých procesních zásad v řízení, a v neposlední řadě též (iv) kritérium okruhu a postavení účastníků řízení a s tím související uplatňování některých procesních zásad v řízení.

3.1 Kritérium účelu řízení

3.1.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé

Mezi nejvíce rozpracované koncepce pro rozlišení sporného a nesporného řízení v české i v rakouské a německé právní teorii patří především kritérium účelu řízení, dle kterého byly posuzovány vnější účinky řízení, tj. jeho působení na vnější společenské vztahy.⁶² Podle této koncepce, mezi jejíž nejvýznamnější představitelé patří rakouský procesualista **Anton Menger**, je účelem nesporného řízení předcházení či odvrácení budoucího porušení či porušování soukromých subjektivních práv, tedy jejich preventivní ochrana („Preventionszweck“ či „Vorbeugender Zweck“). Naproti tomu účelem sporného řízení je zamezení konkrétního již nastalého porušení či porušování soukromých subjektivních práv, tzv. represe („Repressionszweck“). Těmito dvěma způsoby tak má být dosaženo shody („Congruenz“) mezi právním a faktickým stavem, což je v obecné rovině účelem nalézacího civilního soudního řízení.⁶³ V právní teorii se v důsledku tohoto pojetí můžeme setkat s označením „preventivní soudnictví“ („Präventivjustiz“) pro nesporné řízení a „reprezivní soudnictví“ („Repressivjustiz“) pro řízení sporné.

---

⁶¹ Srov. např. Lent, F. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 5.

⁶² Stavinohová, J. *Problém diferenciacce řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1984, s. 54.

⁶³ Menger, A. *System des oesterreichischen Civilprocessrechts in rechtsvergleichender Darstellung. 1. Band: Der allgemeine Theil*, s. 20–21.

Preventivní účel nesporného řízení navíc vyplývá dle německého procesualisty **George Wilhelma Wetzella** i z historického vývoje nesporného řízení, které se v římském právu vyvinulo ze sporného řízení v důsledku umělého užívání soudního řízení k převodu nesporných práv (in jure cessio, manumissio, emancipatio, datio in adoptionem), přičemž později byly zařazeny do matérie nesporného řízení i další záležitosti týkající se ustanovení a zrušení poručnictví, resp. opatrovnictví, souhlasu soudu s nakládáním s majetkem nezletilých, ověřování právního jednání a mnoho dalších.⁶⁴ Členění na preventivní a represivní právní péči („Präventiv – und Represivrechtspflege“) v oblasti civilního práva procesního koresponduje dle rakouského procesualisty **Rabana Cansteina** taktéž s členěním v oblasti trestního procesního práva.⁶⁵ Preventivní účel nesporného řízení je pak dle rakouského procesualisty **Hermannu Sandera** zřejmý i z toho, že úkony soudu a jiných orgánů veřejné moci jsou v nesporném řízení vykonávány ve veřejném zájmu z moci úřední nebo i se souhlasem účastníků řízení, a to bez předchozího právního sporu, kterému má právě nesporné řízení předcházet.⁶⁶ Svě zastánce si tato teorie (i když méně rozšířeně než v případě rakouských procesualistů) našla i mezi procesualisty z německého právního prostředí, mezi které lze řadit zejména **Richarda Schmidta**.⁶⁷

O preventivním účelu nesporného řízení byl přesvědčen i **Emil Ott**, který jej však nepovažoval za jediný charakteristický znak nesporného řízení, neboť pro přesnější určení hranice nesporného a sporného řízení je dle jeho názoru nutné aplikovat i další diferenciativní kritéria. Na jím představené rozlišení nesporného a sporného řízení odkazují ve svém díle následně i němečtí a rakouští právní teoretici a cituje se v učebnicích nesporného řízení dodnes. Podle Emila Otta je účelem nesporného řízení preventivní ochrana bezpečného nabývání a zachování subjektivních práv, zatímco účelem sporného řízení je určení soudu, zda žalobci subjektivní právo přísluší a případně i odstranění nastalého porušení subjektivního práva.⁶⁸ Spornému řízení tak přiznával i funkci reparační, která akcentuje především nápravu již vzniklého porušení subjektivních práv, nikoliv jen jeho potlačení (represivní funkce).⁶⁹

---

⁶⁴ Wetzell, G. W. *System des ordentlichen Civilprocesses*. Leipzig: Verlag von Bernhrad Tauchnitz, 1878, s. 513-514.

⁶⁵ Canstein, R. *Lehrbuch der Geschichte und Theorie des oesterreichischen Civilprozessrechtes. Erster Band*. Berlin: Carl Heymann, 1880, s. 28-30.

⁶⁶ Sander, H. *Das zivilgerichtliche Verfahren ausser Streitsachen: nach dem österreichischen Rechte systematisch dargestellt*. Wien: Perles, 1907, s. 1-3.

⁶⁷ Schmidt, R. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1906, s. 163.

⁶⁸ Ott, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. Praha: nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1908, s. 33.

⁶⁹ Kupříkladu Neumann, G. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. Erster Band*. Wien: Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 1927, s. 30.

Zastáncem této koncepce byl též český procesualista **Václav Hora**, avšak přiznával, že i nesporné řízení slouží v některých případech k potlačení právní poruchy a že v něm mohou být řešeny spory, avšak tyto případy považoval za zcela ojedinělé a uváděl, že sporné řízení na rozdíl od řízení nesporného nelze nikdy zahájit preventivně, a to ani v případě právotvorných neboli konstitutivních žalob.⁷⁰

3.1.2 Kritické názorové proudy

Tato teorie byla na poli odborné veřejnosti podrobena poměrně rozsáhlé kritice, a to zejména v německém a českém právním prostředí. Německý procesualista **Adolf Wach**, který je označován za nejvýznamnějšího představitele kritéria účinků rozhodnutí (viz dále podkapitola 3.2), namítal nejen nedostatečnou pojmovou určitost této teorie, ale i to, že každé sporné řízení chrání i proti budoucímu porušení práv, přičemž preventivně působí ve sporném řízení zejména určovací žaloby a předběžná opatření.⁷¹ K závěru, že každé soudní řízení bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné či nesporné, působí v obecné rovině preventivně, se pak přikláněla celá řada německých procesualistů kupříkladu **Konrad Maximilian Hellwig**⁷² nebo **Wolfgang Brehm**⁷³. Kritizována byla tato koncepce ze strany německého procesualisty **Friedricha Lenta** i z toho důvodu, že na jejím základě není možné vymezit stěžejní charakteristické prvky nesporného řízení a jednoznačně jej tak od sporného řízení odlišit.⁷⁴ Mezi kritiky této koncepce se pak řadili i němečtí procesualisté **Georg Kleinfeller**⁷⁵ a **Franz Schlegelberger**, který k uvedenému dodal, že vymezení nesporného řízení dle tohoto přístupu vyžaduje tak mnoho enkláv a exkláv, že nemůže vést k uspokojivému výsledku.⁷⁶ Z rakouského právního prostředí, ve kterém byla tato koncepce poměrně rozšířena a uznávaná, a není tudíž mezi rakouskými procesualisty mnoho jejích odpůrců, lze pak uvést **Dominika Ulmanna**.⁷⁷

Za kritiky této teorie lze z českého právního prostředí považovat **Františka Zoulíka**, který upozorňoval zejména na to, že v právní teorii se setkáváme s různým pojetím pojmu prevence, který není přesně definován a může

---

⁷⁰ Hora, V. *Soudní řízení nesporné: základní zásady podle zák. ze dne 19. června 1931 č. 100 Sb. z. a n. a předpisy o příslušnosti*. Praha: nákladem vlastním, v komisi Všehrd, 1931, s. 5-7.

⁷¹ Wach. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. 1. Band*, s. 52-53.

⁷² Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 55.

⁷³ Brehm. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, s. 41.

⁷⁴ Více k tomu Lent. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 5.

⁷⁵ Kleinfeller, G. *Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts für das akademische Studium*. Berlin: Franz Dahlen, 1925, s. 4.

⁷⁶ Schlegelberger, F. *Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Erster Band: §§1-124*. Köln/Berlin: Carl Heymann, 1956, s. 64.

⁷⁷ Ullmann, D. *Das österreichische Zivilprozessrecht*. Praha: F. Tempsky/Leipzig: G. Freytag, 1887, s. 1-2.

tak být zavádějící. Pojem prevence pak vykládal jako „*právní prostředky, jimiž se má čelit proti porušení práva, které pro budoucnost hrozí. Za preventivní však bývají označovány i právní prostředky, jimiž se má předejít sporu, tedy odstranit porušení práva, k němuž došlo, jiným způsobem než použitím represe. Také opatření, která mají ráz prozatímní ochrany anebo jimiž se má zajistit uspokojivý průběh sporného i vykonávacího řízení, zejména předběžná opatření... Pod prevencí se rozumí i taková opatření, jejichž smyslem je, aby kladně působila do budoucna.*“⁷⁸ Dle názoru Františka Zoulíka se tak v rámci obou řízeních aplikují jak preventivní, tak i represivní opatření, přičemž i primárně represivní instituty plní funkci generální prevence.⁷⁹ Později však k tomuto doplnil, že pro sporné řízení je typická reparační funkce, neboť v něm jde o ochranu porušeného nebo ohroženého subjektivního práva, zatímco v nesporném řízení jde o úpravu právních vztahů mezi účastníky pro budoucnost a připisujeme mu tak převážně funkci preventivní. Kritérium účelu řízení však nepovažoval za jediné a bezvýjimečně aplikovatelné diferenciacní kritérium.⁸⁰

Český procesualista **František Štajgr** zase poukazyval na existenci zamítavých meritorních rozhodnutí nezřídka vydávaných jak ve sporném, tak i v nesporném řízení, která nemají ani preventivní ani represivní účinek, a která byla ze strany představitelů této koncepce zcela přehlížena. Jak kritérium účelu řízení, tak i kritérium účinků rozhodnutí, o kterém je pojednáno níže, se tak chybně zabývají dle jeho názoru pouze obsahy závěrečných aktů řízení a jejich možnými účinky, tj. pouze výsledkem řízení (a to pouze kladnými soudními rozhodnutími) a nikoliv rozdíly v povaze a struktuře sporného a nesporného řízení.⁸¹ K tomuto závěru se přiklání i **Jaruška Stavínová**⁸² a **Vilém Steiner**.⁸³

3.1.3 Závěr

S ohledem na výše uvedené lze dospět k závěru, že jak sporné řízení, tak i řízení nesporné mají do jisté míry **generální preventivní funkci**. Významným procesním nástrojem preventivní ochrany subjektivních práv v rámci sporného řízení jsou především určovací žaloby či předběžná opatření. Stejně je tomu i v případě represe, neboť i v nesporném řízení jsou vydávaná kladná meritorní rozhodnutí, která mohou být stejně jako v případě sporného řízení podrobena soudnímu výkonu rozhodnutí či exekuci. Souhlasím taktéž s tím, že **kritérium účelu řízení se zabývá jen výsledkem řízení (a to pouze kladnými meritorními soudními**

⁷⁸ Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 48.

⁷⁹ Tamtéž s. 48-49.

⁸⁰ Zoulík, F. Obecně o nesporném řízení. In: Winterová, A. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 359.

⁸¹ Štajgr, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*, s. 51-52.

⁸² Stavínová, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*, s. 121.

⁸³ Steiner, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981, s. 277.

rozhodnutími) a nikoliv rozdíly v povaze a struktuře sporného a nesporného řízení. Lze však uzavřít, že v rámci sporného řízení se v případě kladného meritorního rozhodnutí poskytuje ochrana především porušeného nebo ohroženého subjektivního práva, zatímco **v nesporném řízení jde zejména o úpravu právních vztahů pro futuro, které nepředpokládá přímo porušení nebo ohrožení subjektivních práv**, tj. bez nutnosti existence sporu mezi účastníky řízení. V případě nesporného řízení tedy sice převažuje spíše preventivní než represivní či reparační účel řízení, avšak, jak je i z kritických názorových proudů zřejmé, tato koncepce není aplikovatelná ve všech případech nesporného řízení, a proto není možné nesporné řízení na základě tohoto diferenciačního kritéria jednoznačně a určitě vymežit. K tomuto závěru se ostatně přiklání i soudobé odborné publikace, které toto diferenciační kritérium uvádí nejčastěji jako jedno z více kritérií pro rozlišení sporného a nesporného řízení. Ačkoliv kritérium účelu řízení neobstojí jako jediné určité a jednoznačné diferenciační kritérium sporného a nesporného řízení, lze jej však aplikovat jako jedno z pomocných diferenciačních kritérií.

3.2 Kritérium právních účinků soudního rozhodnutí

3.2.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé

V souvislosti s koncepcí, která staví rozlišování sporného a nesporného řízení na rozdílnosti jejich účelu, se vyvinul i další názorový proud, dle kterého lze sporné a nesporné řízení diferenciovat na základě účinků soudního rozhodnutí na oblast hmotného práva. Tato koncepce tak dále rozvádí, resp. navazuje na diferenciační kritérium spočívajícím v preventivním a represivním účelu řízení, jež se v tomto případě projevuje v deklaratorní či konstitutivní povaze soudního rozhodnutí.⁸⁴ Zatímco ve sporném řízení je dle zakladatele této koncepce německého procesualisty **Adolfa Wacha** konkrétní soukromoprávní uspořádání chráněno a osvědčováno (aniž by bylo vyžadováno porušení práva), v nesporném řízení je toto zakládáno, měněno a rozvíjeno. Jinými slovy účelem sporného řízení je určit, které straně řízení svědčí právo (aniž by nutně muselo dojít k jeho porušení), tedy deklaratorně rozhodnout o již existujících subjektivních právech a povinnostech účastníků řízení. Naopak rozhodnutím v nesporném řízení jsou přisuzovány konstitutivní účinky spočívající ve vzniku, změně, či zániku soukromoprávních vztahů, tedy o vytváření práva („Rechtsgestaltung“).⁸⁵ V reakci na kritické odborné

---

⁸⁴ K procesnímu třídění rozhodnutí na deklaratorní a konstitutivní srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1121/96; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1438/2004; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2008, sp. zn. 26 Cdo 3589/2007.

⁸⁵ Wach. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. 1. Band.*, s. 47, 52 a 53.

pojednání **Oskara Bülowa**⁸⁶ pak Adolf Wach doplnil, že vytvoření nového či změna stávajícího práva („das Schaffen neuen oder das Ändern vorhandenen Rechts“) v rámci sporného řízení ve smyslu vybudování konkrétního soukromoprávního uspořádání je jen prostředkem k prokázání práva existujícího („nur Mittel zum Zweck einer Rechtsbewähr“) a ke státnímu prosazení ochrany stávajícího právního postavení („der staatlichen Durchsetzung, des Schutzes vorhandener Rechtsposition“).⁸⁷ Nadále tak spatřoval rozdíl v tom, že účelem sporného řízení je „das Recht zur Evidenz bringen“ a naopak účelem nesporného řízení je „das Recht zur Existenz bringen“. Na koncepci představenou Adolfem Wachem pak důsledně navázal i **Friedrich Stein**, který v zájmu udržení této koncepce dospěl k závěru, že kritiky namítané tzv. právotvorné žaloby, které dle kritiků této teorie spadají do sporného řízení, z podstaty věci patří do řízení nesporného.⁸⁸ Mezi dalšími zastánci této koncepce lze pak uvést kupříkladu i německého procesualistu **Richarda Schmidta**⁸⁹ nebo rakouského procesualistu **Hanse Sperla**.⁹⁰

Taktéž v novodobější rakouské právní nauce si tato koncepce našla své zastánce, avšak nikoliv už jako jediného a bezvýjimečného diferenciačního kritéria. Předmětné kritérium totiž dle těchto názorů nepokrývá všechny záležitosti nesporného řízení, neboť i některé další záležitosti nemůžou být ze své struktury řízení přenechány spornému řízení. V nesporném řízení jde dle těchto novodobějších rakouských procesualistů především o utváření právních vztahů trvalého charakteru mezi osobami (jedná se zejména o právní vztahy vycházející z manželského a rodinného práva, z dědického práva nebo z vlastnického spolčenství). Principiálně jsou tak nespornému řízení imanentní právě prvky orientované na budoucnost („Zukunftweisende Gestaltungskomponente“), jinými slovy v nesporném řízení je vydáváno do budoucna směřující rozhodnutí. Zatímco sporné řízení je z principu orientováno na minulost a je v něm rozhodováno, zdali v minulosti vznikl nárok oprávněně trvát.⁹¹

---

⁸⁶ Bülow, O. Klage und Urteil: Eine Grundfrage des Verhältnisses zwischen Privatrecht und Prozeß. *Zeitschrift für deutschen Zivilprozess und das Verfahren in Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*. 1903, svazek 31, s. 191-270.

⁸⁷ Wach, A. Der Rechtsschutzanspruch. *Zeitschrift für deutschen Zivilprozess und das Verfahren in Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*. 1904, svazek 32, s. 7.

⁸⁸ Stein, F. *Ueber die bindende Kraft der richterlichen Entscheidungen nach der neuen österreichischen Civilprocessordnung*. Wien: Manz, 1897, s. 15.

⁸⁹ Schmidt. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, s. 163.

⁹⁰ Sperl, H. *Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege. I Band. I. Teil: Einleitung, Gerichtsverfassung, Zuständigkeit*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1925, s. 9.

⁹¹ Langer, H. *AußStrG Außerstreitgesetz 2003. extausgabe mit den Erläuternden Bemerkungen und Anmerkungen des Verfassers*. Wien: Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2007, s. 17-18. Obdobně i Deixler-Hübner, A. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*. Wien: LexisNexis, 2013, s. 2.

3.2.2 Kritické názorové proudy

Stejně jako kritérium účelu řízení i kritérium právních účinků rozhodnutí bylo podrobena poměrně velké kritice. Mezi hlavní kritiky, kteří se podrobněji zabývali problematikou konstitutivních soudních rozhodnutí v rámci nalézacího soudního řízení⁹² a kteří poukazovali na existenci rozhodnutí s konstitutivními účinky v hmotněprávní sféře i ve sporném řízení, lze uvést německého procesualistu **Konrada Maximiliana Hellwiga**.⁹³ **Friedrich Lent** pak poukazoval i na existenci deklaratorních rozhodnutí v nesporném řízení, přičemž jako příklad uváděl nesporná řízení ve věcech opatrovnických a ve věcech dědických, jejichž primárním účelem není vytváření práv, ale jejich ochrana, a konstitutivní rozhodnutí se tak v těchto řízení vyskytují zřídka.⁹⁴ Obdobně i němečtí procesualisté **Georg Kleinfeller**⁹⁵, **Wolfgang Brehm**⁹⁶ nebo i **Leo Rosenberg**, který však byl zastáncem pozitivistického přístupu k diferenciaci sporného a nesporného řízení. Leo Rosenberg uváděl, že i úkolem nesporného řízení je v širším smyslu deklarování existujících práv, a to nejen v případě osvědčení o dědictví, ale i v případě rozhodnutí o opravě údaje zapsaného ve veřejném rejstříku.⁹⁷

V českém právním prostředí se proti této koncepci vymezil i **Václav Hora**, který namítal, že i ve sporném řízení dochází k úpravě soukromoprávních poměrů nikoliv jen v případě právotvorných žalob, ale i například smírem.⁹⁸ Český procesualista **František Štajgr** zase namítal, že tato koncepce počítá pouze s kladnými meritorními rozhodnutími ve věci, přičemž v případě záporného meritorního rozhodnutí vypadá situace dle jeho názoru zcela odlišně. Stejně jako kritérium účelu řízení i tato koncepce se tak chybně zabývá pouze obsahy závěrečných aktů řízení a jejich možnými účinky, tj. pouze výsledkem řízení (a to pouze těmi kladnými soudními rozhodnutími), a nikoliv rozdíly v povaze a struktuře sporného a nesporného řízení.⁹⁹ Obdobné kritice byla tato koncepce

---

⁹² Více ke konstitutivním rozhodnutím Hellwig, K. *Wesen und subjektive Begrenzung Der Rechtskraft. Eine prozessuale Abhandlung mit Beiträgen zum bürgerlichen Recht, insbesondere zur Lehre von der Rechtsnachfolge und der Verfügungsmacht des Nichtberechtigten*. Leipzig: A. Deichert, 1901, s. 1-7.

⁹³ Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 55.

⁹⁴ Lent. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 5–8.

⁹⁵ Kleinfeller. *Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts für das akademische Studium*, s. 4 a násl.

⁹⁶ Brehm. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, s. 40.

⁹⁷ Rosenberg. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, s. 54.

⁹⁸ Hora. *Soudní řízení nesporné: základní zásady podle zák. ze dne 19. června 1931 č. 100 Sb. z. a n. a předpisy o příslušnosti*, s. 6.

⁹⁹ Štajgr. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*, s. 51-52.

podrobena pak i ze strany českého procesualisty **Viléma Steinera**¹⁰⁰ a **Jarušky Stavínohové**.¹⁰¹

Ke kritickým názorům stran této koncepce se vyjadřoval z českého právního prostředí i **František Zoulík**, který namítal, že tato nebyla obecně přijata z toho důvodu, že Adolf Wach nedostatečně vysvětlil pojem konstitutivních a deklaratorních rozhodnutí a jejich účinků.¹⁰² Konstitutivní rozhodnutí vlastní nespornému řízení způsobují dle jeho názoru změnu hmotněprávního stavu, zatímco deklaratorní rozhodnutí vydávána ve sporném řízení takové účinky nemají, neboť jejich předmětem je zjištění předprocesního hmotněprávního stavu, nikoliv jeho změna. Rozdíly mezi konstitutivními a deklaratorními rozhodnutími se navíc týkají dle jeho názoru samotné podstaty řízení, zejména jejich vztahu k hmotnému právu, a jsou tedy objektivním základem odůvodňujícím rozdílnost sporného a nesporného řízení. Rozhodnutí vydávaná v nesporném řízení, kterým bývá přisuzována deklaratorní povaha, tj. rozhodnutí verifikující určité skutečnosti (např. rozhodnutí o potvrzení dědictví jedinému dědici) či rozhodnutí, jejichž cílem je postavit na jisto, zda došlo k určité právní skutečnosti, jejíž existenci nelze prokázat předepsaným způsobem (např. prohlášení za mrtvého, umoření listin apod.), mají dle jeho názoru taktéž konstitutivní povahu. Konstitutivnost rozhodnutí je totiž nutné dle jeho názoru chápat jako působení rozhodnutí na hmotněprávní vztahy, neboť mají určitý vliv na sféru hmotného práva.¹⁰³ Namítané konstitutivní neboli právotvorné žaloby projednávané ve sporném řízení pak vysvětluje František Zoulík pomocí vztahu hmotného a procesního práva jakožto vztahu obsahu a formy. Určitá forma totiž dokáže sloužit různému obsahu, ačkoliv tato forma je odpovídající pouze pro některý obsah. Některý obsah tak může být projednáván v různých formách, i když pouze jedna z nich je odpovídající. Naopak některý obsah v jiné než v jemu adekvátní formě být projednán nemůže. Z výše uvedeného František Zoulík dovozoval, že je v zásadě možné, aby některé záležitosti, které mají být projednány v nesporném řízení, byly podrobeny právní úpravě sporného řízení, která je pak tomuto projednávání přizpůsobována.¹⁰⁴ Ve svém pozdějším díle však připustil, že tento závěr je nutné revidovat, a doplnil, že i ve sporném řízení existují konstitutivní rozhodnutí (např. rozhodnutí o rozvodu, o zjištění otcovství, o rozdělení spoluvlastnictví); civilní pravomoc soudu se v těchto případech opírá o konkrétní zákonná ustanovení, která toto řešení volí nejčastěji proto, že jde o případy, které mohou vyústit ve spor o právo. František Zoulík tak posléze právní účinky rozhodnutí nepovažoval na rozdíl od dřívějších

---

¹⁰⁰ Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 276-277.

¹⁰¹ Stavínohová. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*, s. 89-93.

¹⁰² Blíže k účinkům deklaratorních a konstitutivních rozhodnutí dle Františka Zoulíka viz Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 122-143.

¹⁰³ Tamtéž s. 129-131.

¹⁰⁴ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 50-62.

představitelů této koncepce za jediné a bezvýjimečně aplikovatelné diferenační kritérium pro rozlišování sporného a nesporného řízení.¹⁰⁵

3.2.3 Závěr

Na základě výše uvedeného je zřejmé, že ani na základě účinků (kladných meritorních) soudních rozhodnutí **nelze s přesností rozlišit sporné a nesporné řízení. Jak ve sporném, tak nesporném řízení lze totiž identifikovat existenci konstitutivních a deklaratorních rozhodnutí.** Mezi deklaratorní rozhodnutí vydávaná v nesporném řízení patří například usnesení dle § 185 ZŘS, kterým soud potvrdí dědici nabytí dědictví či potvrdí, že dědictví připadlo státu.¹⁰⁶ Jiná je však situace v případě soudem schválené dohody dědiců o vypořádání dědictví, která má vždy konstitutivní účinky, a to pouze ve vztahu k úpravě právních poměrů mezi dědici a jejich odpovědnosti za dluhy, neboť dědictví nabývají dědicové zpětně ke dni smrti zůstavitele.¹⁰⁷ Jiná situace je však v rakouském právním prostředí, neboť rozhodnutí označované „Einantwortung“ mají povahu konstitutivní, tj. až tímto rozhodnutím dochází k nabytí vlastnického práva k pozůstalosti nebo její části, neboť do této doby je dědic pouhým zákonným zástupcem pozůstalosti („gesetzlicher Vertreter der Verlassenschaft“).¹⁰⁸ Z uvedeného je zřejmé, že otázka **účinků soudního rozhodnutí vychází především z hmotněprávní úpravy, která se v posuzovaných právních rádech může lišit a navíc se v čase též vyvíjí.**

Ve vztahu ke konstitutivním rozhodnutím vydávaným ve sporném řízení je tato situace komplikovanější, neboť konstitutivní rozhodnutí se vyskytují v rámci sporného řízení zejména u těch řízení, která stojí na pomezí sporného a nesporného řízení a která jsou v některých právních rádech považována za sporná, a naopak v jiných za řízení nesporná. Jako příklady konstitutivních rozhodnutí vydávaných dle stávající české právní úpravy ve sporném řízení lze uvést rozhodnutí o zúžení či zrušení a vypořádání společného jmění manželů,¹⁰⁹ zřízení práva nezbytné cesty,¹¹⁰ stanovení hranice mezi pozemky,¹¹¹ zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví¹¹² aj. S existencí konstitutivních rozhodnutí ve sporném řízení souvisí i problematika tzv. právotvorných žalob o založení, změně či zrušení právního poměru („Rechtsgestaltungsklagen“), jimiž se právě ve sporném řízení

---

¹⁰⁵ Zoulík, F. Obecně o nesporném řízení. In: Winterová, A. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 359. Obdobně i Zoulík, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 153.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.

¹⁰⁷ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 185. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha III. Zvláštní řízení soudní. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 457.

¹⁰⁸ Bittner, L. § 177. In: Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. 614-615.

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3862/2018.

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1438/2004.

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4127/2016.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2354/2016.

žalobce domáhá vydání konstitutivního rozhodnutí.¹¹³ V tomto směru souhlasím do jisté míry s Františkem Zoulíkem, který právotvorné žaloby projednáváné ve sporném řízení vysvětluje tím, že je v zásadě možné, aby některé záležitosti, které mají být projednány v nesporném řízení, byly podřízeny právní úpravě sporného řízení, která je pak tomuto projednávání přizpůsobována.¹¹⁴ Výše uvedené příklady konstitutivních rozhodnutí jsou totiž vydávány v řízeních, která historicky byla či v německých a/nebo rakouských právních řádech stále jsou řízeními nespornými.

Plně souhlasím taktéž se závěry Františka Štrajgra, že **zamítavá rozhodnutí v obou typech řízení nezakládají ani vznik, změnu a zánik určitého hmotněprávního vztahu, a ani nedeclarují již existující subjektivní práva a povinnosti účastníků řízení.** V případě, že se však zaměříme pouze na kladná meritorní rozhodnutí v obou typech řízení, lze uzavřít, že většina kladných meritorních rozhodnutí ve sporném řízení má deklaratorní povahu a převážná část kladných meritorních rozhodnutí v nesporném řízení má naopak povahu konstitutivní. Zatímco ve sporném řízení je rozhodováno, zdali v minulosti vzniklý nárok oprávněně trvá, v nesporném řízení dochází v převážné části k utváření, resp. uspořádání budoucích právních vztahů trvalého charakteru.

Je však zřejmé, že kritérium právních účinků soudního rozhodnutí neobstojí jako jediné určité a jednoznačné diferenciacní kritérium sporného a nesporného řízení. Povaha účinků soudního rozhodnutí vychází, jak bylo i na výše uvedeném příkladu demonstrováno, především z hmotněprávní úpravy dané matérie v jednotlivých právních řádech a je tedy zřejmé, že se může v čase i v posuzovaných právních řádech měnit a lišit. Lze však dospět k závěru, že nespornému řízení je imanentní utváření hmotněprávních vztahů do budoucna, resp. vznik, změna nebo jejich zánik, a konstitutivní povaha kladných meritorních rozhodnutí tak představuje jeden z převažujících charakteristických rysů nesporného řízení.

3.3 Kritérium právní péče a veřejného zájmu a s tím související míra ingerence státní moci do řízení

3.3.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé

Dalším diferenciacním kritériem pro odlišení sporného a nesporného řízení, se kterým se setkáváme v české i v německé a rakouské odborné právní literatuře, je tzv. kritérium právní péče (v německém a rakouském právním prostředí

---

¹¹³ Winterová, A. Žaloba. In: Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* Praha: Leges, 2015, s. 206-208.

¹¹⁴ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu,* s. 50-62.

se v odborných publikacích užívá termín „Rechtsfürsorge“ či „Fürsorge“).¹¹⁵ Nesporné řízení bývá z tohoto důvodu některými německými a rakouskými procesualisty označováno taktéž jako „Rechtsfürsorgeverfahren“.¹¹⁶ Pod pojmem právní péče se převážně rozumí soudcovská intervence do nesporného řízení, jež je odůvodněna veřejným či společenským zájmem na vyřešení určitých záležitostí.¹¹⁷ Zatímco ve sporném řízení jsou dle rakouského procesualisty **Hanse Sperla** právně-motorickou silou („rechtmotorische Kraft“) procesní strany, které disponují s řízením, v nesporném řízení disponuje právně-motorickou silou soudce.¹¹⁸ Vyšší míra soudcovské ingerence se pak dle německého procesualisty **Johannese Bärmanna** projevuje i v podobě rozhodování soudce na základě principu spravedlnosti („Regelung nach Billigkeitsgrundsätzen“), kdy soudci vzniká v nesporném řízení širší prostor pro hodnocení („Beurteilungsspielraum“), přičemž z hlediska průběhu a uspořádání je nesporné řízení oproti spornému řízení volnější („freie Verfahrensgestaltung“).¹¹⁹

Důvodem pro vyšší míru ingerence soudu do nesporného řízení je dle rakouského procesualisty **Franze Kleina**, tvůrce do dnes účinného rakouského ZPO z roku 1895, i skutečnost, že je v něm poskytována ochrana majetkovým a osobnostním právům jednotlivce, jejichž uspořádání je na rozdíl od sporného řízení podstatné nejen pro samotné účastníky řízení, ale i pro stát a společnost.¹²⁰ Vznik nesporného řízení je tudíž dle českého procesualisty **Emila Otta** známkou pokročilého pojetí úkolů soudní pravomoci jakožto všestranného zajištění ochrany práv („als allseitiger Gewährleistung des Rechtsschutzes“), nikoliv pouze výrokem soudu, ale také právní péčí („nicht durch Rechtsspruch allein, auch mittels Rechtsfürsorge“), která je v nesporném řízení poskytována a která přešla na stát, resp. soudy spolu s rozvojem sociálních vztahů ve společnosti.¹²¹ Z německého právního prostředí lze za hlavního představitele této koncepce považovat především **Konrada Maximiliana Hellwiga**, který v nesporném řízení viděl v první řadě řízení poskytující právní péči, která spočívá v úřední povinnosti soudu jednat

---

¹¹⁵ Lze se setkat taktéž s výrazem „vorsorgende Rechtspflege“ či „Rechtspflege“.

¹¹⁶ Kupř. Ott, E. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)* [online]. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1906, s. 2–3.

¹¹⁷ Jelinek, W. Rechtsstaatlichkeit und Rechtsfürsorge. In: Rechberger, W. H. (ed.). *Außerstreitverfahren zwischen 1854 und 2005*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, s. 4. Obdobně i Ullmann. *Das österreichische Zivilprozeßrecht*, s. 1–2.

¹¹⁸ Sperl. *Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege. I Band. I. Teil: Einleitung, Gerichtsverfassung, Zuständigkeit*, s. 9.

¹¹⁹ Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 31.

¹²⁰ K tomu více Klein, F., Engel, F. *Der Zivilprozess Oesterreichs*. Mannheim: J. Bensheimer, 1927, s. 55–56.

¹²¹ Ott, E. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)* [online]. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1906, s. 2–3.

v zájmu jednotlivce, tj. vydat rozhodnutí, nikoliv jen v uplatnění subjektivních práv, jak je tomu ve sporném řízení.¹²²

Zpočátku byla tato koncepce pojímána jako výlučné diferenciacní kritérium¹²³ a byla zařazována někdy mezi tzv. Zwecktheorien, které rozlišují sporné a nesporné řízení na základě jejich rozdílného účelu. Právní péče poskytovaná v nesporném řízení byla totiž dle těchto názorů právě oním účelem nesporného řízení. Později však bylo v návaznosti na níže představené kritické názorové proudy od výlučného pojetí tohoto kritéria ustoupeno a bylo připuštěno, že ani kritérium právní péče a veřejného zájmu nelze aplikovat ve všech případech nesporného řízení.¹²⁴ Mezi novodobější představitele z rakouského a lichtenštejnského právního prostředí lze řadit **Heinze Josefa Stottera**, který charakterizoval nesporné řízení jako materii týkající se často záležitostí osob zvláště hodných ochrany, role soudce tudíž odpovídá spíše „průvodci“ („Begleiter“) než pouhému „rozhodci“ („Entscheider“).¹²⁵ V této souvislosti disponuje soud v nesporném řízení silnějším vlivem na průběh řízení, neboť je v něm nalézáno trvalé řešení v oblastech, ve kterých jeden nebo více účastníků řízení jsou hodni zvláštní ochrany nebo jejichž aspekty se týkají veřejného zájmu. Proto do popředí vystupuje zásada vyšetřovací, jinými slovy soudce sám ověřuje, zda nemají být provedeny další důkazy, neakceptuje slepě smír, ale přezkoumává jeho férovost a přiměřenost, a také rozhoduje, zda určitá řízení mají být zahájena z úřední povinnosti. Soudce má i více svobody při utváření řízení, neboť se řízení pravidelně týká mezilidských problémů, a nikoliv „pouhých“ finančních aspektů, jak je tomu převážně ve sporném řízení. Nesporné řízení je tedy na rozdíl od sporného řízení orientováno na rozsáhlou pomoc („weitgehende Hilfeorientiertheit“), je více diskrétní, neboť v různých řízení je vyloučena veřejnost. Nesporné řízení je též méně formální („geringere Formstrenge“) a soud disponuje větší flexibilitou ve vedení řízení. Soudce je také povinen zjistit z úřední povinnosti nezbytné okolnosti a nezávisle na důkazních návrzích předložených ze strany účastníků řízení zajistit potřebné důkazy pro vydání rozhodnutí. V případě nesporného řízení se uplatní také společná odpovědnost soudu a účastníků řízení za shromáždění komplexních podkladů pro vydání rozhodnutí.¹²⁶

Z novodobějších rakouských procesualistů lze uvést i **Thomase Klicku**, **Paula Oberhammera** a **Tanju Domej**, kteří aspekt právní péče považují za jeden ze základních znaků pro diferenciaci sporného a nesporného řízení. Větší část nesporného řízení se totiž dle jejich názoru týká právě tzv. materie právní péče

---

¹²² Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 54–57.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Motal, B. § 1. In: Schneider, B., Verweijen S. a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz. Kommentar*. Wien: Linde, 2019, s. 24.

¹²⁵ Stotter. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG)*, s. VII.

¹²⁶ Tamtéž s. 3-4.

(„Rechtsfürsorgematerien“). Jedná se o oblasti soukromého práva, ve kterých se v různé intenzitě uskutečňuje aktivní soudcovská intervence (označovaná jako „Rechtsfürsorge“) ve veřejném zájmu k ochraně osob zvláště hodných ochrany, přičemž se jedná o tradiční oblast nesporného řízení, tzn. především manželské záležitosti, záležitosti nezletilých a opatrovnictví. Zajisté však dle jejich názoru existuje i právní matérie nesporného řízení, u které právní péče hraje minimální nebo dokonce žádnou roli.¹²⁷ K tomuto závěru pak dospěla celá řada rakouských procesualistů příkladmo lze uvést **Hanse Langer**¹²⁸, **Ewalda Maurera**,¹²⁹ **Matthiase Neumayra**,¹³⁰ **Astrid Deixler-Hübner**¹³¹ nebo **Petera G. Mayra a Roberta Fucika**.¹³²

V novodobější české právní nauce se pak více než o právní péči hovoří o veřejném či společenském zájmu, který vyplývá mj. i z hmotné právní úpravy a který odůvodňuje pro nesporné řízení charakteristickou vyšší míru ingerence státní moci. Soud vystupuje v nesporném řízení dle českého procesualisty **Viléma Steinera** jakožto představitel obecného zájmu, neboť předmětem nesporného řízení jsou hmotněprávní vztahy, na jejichž úpravě má zvláštní zájem sama společnost, čemuž odpovídá i zvýšená iniciativa soudu v nesporném řízení. V důsledku toho je pro nesporné řízení typické uplatnění zásady oficiality, kdy soud zahajuje řízení z důvodu ochrany zájmů společnosti sám i bez návrhu, přičemž povaha nesporného řízení se nemění ani tam, kde je k zahájení řízení zapotřebí návrhu. Skutečnost, že cílem nesporného řízení je úprava určitých právních vztahů v celospolečenském zájmu, se projevuje i v uplatňování zásady vyhledávací, která umožňuje soudu zjistit potřebný skutkový stav a vyhledat k tomu potřebné důkazy, aniž by byl v tomto ohledu vázán na iniciativu samotných účastníků řízení.¹³³ Nesporné řízení je tak dle české procesualistky **Jarušky Stavinohové** výrazem určité modifikace metody právní regulace, která se uplatňuje v těch oblastech ochrany subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů, jež jsou předmětem zvýšeného zájmu společnosti. V nesporném řízení totiž oproti řízení spornému dochází k výraznému oslabení horizontálního prvku v procesněprávních vztazích, a naopak k posílení prvku vertikálního, tzn. že v nesporném řízení je posílen vertikální vztah mezi soudem a účastníky řízení. Jaruška Stavinohová dále poukazovala také na skutečnost, že mnozí němečtí a rakouští procesualisté se zabývali vymezením

---

¹²⁷ Klicka, T., Oberhammer, P., Domej, T. *Außerstreitverfahren*. Wien: MANZ, 2014, s. 5.

¹²⁸ Langer. *AußStrG Außerstreitgesetz 2003. extausgabe mit den Erläuternden Bemerkungen und Anmerkungen des Verfasser*, s. 17-18.

¹²⁹ Maurer, E. Vorbemerkungen. In: Maurer, E., Schrott, R., Schütz, W. *AußStrG neu. Außerstreitgesetz. Kommentar*. Wien: Verlag Österreich, 2006, s. 31.

¹³⁰ Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 2-3.

¹³¹ Deixler-Hübner. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*, s. 2-3.

¹³² Mayr, G. P., Fucik, R. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*. Wien: Facultas, 2017, s. 25.

¹³³ Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 279–280.

nesporného řízení oproti řízení správnímu, a to právě z důvodu zvýšené mocenské ingerence státní moci do nesporného řízení.¹³⁴

3.3.2 Kritické názorové proudy

Na výše uvedené závěry Konrada Maximiliana Hellwiga navázal německý procesualista **Fritz Baur**, který sice považoval tento přístup za správný, avšak poukazoval na to, že předmětné kritérium se týká jen základní charakterizace obou řízení. Pro případy klasických nesporných řízení je totiž dle jeho názoru typické, že se stát o tyto právní záležitosti „stará“. Ovšem právní péče nejde dle jeho názoru tak daleko, že by byl soudce ve všech případech činný z úřední povinnosti, často je právě návrh na zahájení řízení základním předpokladem k tomu, aby soud v daném případě jednal. Za rozhodující tedy nelze dle jeho názoru považovat, že v nesporném řízení se jedná jen o opatření vydávaná ve veřejném zájmu, neboť i u sporného řízení může být veřejný zájem rozhodující, stejně jako v případě nesporného řízení může stát v popředí zájem soukromý.¹³⁵ Myšlenkou právní péče („Gedanke der Rechtsfürsorge“) je tak dle rakouského procesualisty **Hanse Dolinara** formována zejména klasická oblast nesporného řízení. Postupem času totiž byly do matérie nesporného řízení zařazeny i další oblasti, v rámci kterých se pak myšlenka právní péče neuplatní.¹³⁶ Obdobně z rakouského prostředí i **Wolfgang Jelinek**, který v tomto smyslu upozorňoval na chybné označení nesporného řízení jako „Rechtsfürsorgeverfahren“.¹³⁷ Ačkoliv kritérium právní péče nelze aplikovat generálně pro všechna nesporná řízení, tento účel dle německého procesualisty Wolfganga Brehma v případě nesporného řízení převažuje.¹³⁸ V některých případech se pak dle rakouského procesualisty **Dominika Ullmanna** jedná sice o obligatorní postup, tj. uspořádání předmětných záležitostí je zákonem vyžadováno prostřednictvím soudního řízení (např. řízení ve věcech pozemkových knih, ve věcech osvojení či řízení o pozůstalosti aj.), ale v některých případech se jedná o postup fakultativní, tj. užití tohoto postupu k uspořádání vztahů je dobrovolné (např. notářství).¹³⁹

K obdobným závěrům dospěl i český procesualista **František Zoulik**, který se stavěl kriticky ke koncepci Konrada Maximiliana Hellwiga, neboť tento přístup

---

¹³⁴ Stavinohová. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*, s. 111.

¹³⁵ Baur, F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit. I. Buch: Allgemeines Verfahrensrecht*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1955, s. 28.

¹³⁶ Dolinar, H. *Österreichisches Außerstreitverfahrensrecht. Allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1982, s. 10 a 14-15.

¹³⁷ Jelinek, W. *Rechtsstaatlichkeit und Rechtsfürsorge*. In: Rechberger, W. H. (ed.). *Außerstreitverfahren zwischen 1854 und 2005*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, s. 4.

¹³⁸ Brehm. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, s. 41.

¹³⁹ Ullmann. *Das österreichische Zivilprozeßrecht*, s. 1–2.

by dle jeho názoru v podstatě znamenal, že rozdíl mezi těmito druhy řízení je představován v zásadě pouze možnostmi či nemožnostmi zahájit řízení ex offio, tj. bez návrhu. V takovém případě by nešlo o diferenciaci dle účelu obou řízení, nýbrž dle procesních zásad řízení a jejich promítání do pozitivní právní úpravy, přičemž v takovém případě otázka podstaty obou druhů řízení ustupuje do pozadí.¹⁴⁰ Dle názoru Františka Zoulíka se však v nesporném řízení (vzhledem ke konstitutivním rozhodnutím vydávaným v nesporném řízení, která jsou právní skutečností dle hmotného práva) jedná „o takové právní vztahy, které s ohledem na svou zvláštní povahu anebo význam vyžadují, aby stát při jejich úpravě spolupůsobil, popřípadě zajistil provedení jejich úpravy i proti vůli zainteresovaných osob.“¹⁴¹ Nesporné řízení je dle jeho názoru ovládáno zásadou oficiality především z toho důvodu, že v nesporném řízení nejsou zohledňovány pouze soukromé zájmy účastníků, ale především zájmy obecné, a je v něm promítána právní ochrana slabých.¹⁴² V rámci provedené kategorizace předmětu nesporného řízení podle povahy záležitostí, které jsou v něm řešeny, zařadil pak František Zoulík jako jednu z kategorií péči o osoby, které z různých důvodů stojí pod zvláštní specifickou ochranou zákona. Jedná se pak zejména o osoby, které nemohou spravovat své záležitosti samy (řízení ve věcech nezletilých, poručenské a opatrovnické řízení). Další z kategorií je pak dle jeho názoru i zvláštní péče o majetek, do které zařadil řízení depozitní, péče o majetek, jehož vlastník není znám a fideikomissární substitute.¹⁴³

3.3.3 Závěr

S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že kritérium právní péče a veřejného (společenského) zájmu a s tím související vyšší míra ingerence státní moci do řízení představuje **jeden z charakteristických rysů nesporného řízení, a to zejména ve vztahu ke klasické materii nesporného řízení.** Za klasickou materii jsou pak považována především řízení o pozůstalosti (označované v rakouském právním prostředí „Verlassenschaftsverfahren“ a „Nachlassverfahren“ v německém právním prostředí) a řízení ve věcech poručenských a opatrovnických („Verfahren in Vormundschafts- und Kuratelsangelegenheiten“), ale i řízení ve věcech veřejných rejstříků.¹⁴⁴ Veřejný, resp. společenský zájem, který vyplývá především

---

¹⁴⁰ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 46-47.

¹⁴¹ Tamtéž s. 64.

¹⁴² Winterová, A. *Principy civilního procesu (odvětvové principy)*. In: Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 73.

¹⁴³ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního*, s. 63–70.

¹⁴⁴ Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 18. Obdobně Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 3-4. Obdobně též Ott. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 84. Obdobně též Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 16. Obdobně i Motal, B. § 1. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 12-14.

z hmotné (často i kogentní) právní úpravy a který odůvodňuje pro nesporné řízení charakteristickou vyšší míru ingerence státní moci, je pak dle mého názoru dán **i v dalších (nikoliv však ve všech) nesporných řízeních, nikoliv jen v těch, které tvoří tzv. klasické jádro nesporných řízení.** Příkladem takových řízení je i řízení o určení a popření rodičovství, řízení ve věcech osvojení, řízení o určení (ne)existence a neplatnost, resp. zrušení, manželství, řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování, řízení týkající se statusových věcí právnických osob či řízení o rozvod manželství aj. (přičemž jednotlivá řízení jsou blíže rozebrána v dalších kapitolách). Je však nutné doplnit, že v některých nesporných řízeních veřejný, resp. společenský zájem, zcela absentuje, příkladmo lze uvést řízení o úschovách, řízení o umoření listin, řízení ve věcech kapitálového trhu, řízení o jmenování rozhodce, řízení o soudním prodeji zástavy, řízení ve věcech voleb zaměstnanců aj. (uvedeným řízením se pak podrobněji věnuji v dalších kapitolách této práce).

Lze souhlasit s Jaruškou Stavínohovou, dle které v této souvislosti dochází v nesporných řízeních, u kterých je dán veřejný, resp. společenský zájem, k určité **modifikaci právní regulace a k výraznému oslabení horizontálního prvku v procesněprávních vztazích** mezi účastníky řízení, a naopak k posílení vertikálního vztahu mezi soudem a účastníky řízení. Postavení soudce dle mého názoru příléhavě popsal Heinz Josef Stotter, který jej přirovnal k „průvodci“ („Begleiter“) oproti pouhému „rozhodci“ („Entscheider“), jak je tomu v řízení sporném.¹⁴⁵ V těchto nesporných řízeních tak **dochází k posílení vlivu soudu na průběh řízení**, a to buď z důvodu zajištění větší ochrany účastníků nesporného řízení, kterým je nutné z různých důvodů takovou ochranu poskytnout, anebo z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na určitých záležitostech projednávaných v rámci nesporného řízení.

Výše uvedené se pak projevuje i **odlišným uplatněním procesních zásad.**¹⁴⁶ V těchto nesporných řízeních se více uplatňuje zásada ofiціальity¹⁴⁷ oproti zásadě dispoziční,¹⁴⁸ která je typická pro sporné řízení, jež se zahajuje bez výjimky na návrh a předmět řízení je výlučně v dispozici procesních stran. K tomuto závěru

---

¹⁴⁵ Stotter. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG)*, s. VII.

¹⁴⁶ Stavínohová. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*, s. 111.

¹⁴⁷ Dle zásady ofiціальity („Offizialgrundsatz“) pak procesní iniciativa leží v rukou soudu, který rozhoduje o zahájení určitého řízení z úřední povinnosti a vymezuje tak předmět tohoto řízení. V řízení ovládaném principem ofiціальity účastníci řízení nemohou s řízením disponovat a v řízení lze pokračovat i proti jejich vůli.

¹⁴⁸ Dispoziční zásada („Dispositionsgrundsatz“) vyjadřuje možnost účastníků řízení disponovat s řízením a jeho předmětem. Řízení ovládané dispoziční zásadou tak může být zahájeno jen na návrh a v řízení nesmí být proti jeho vůli pokračováno. Předmět návrhového řízení je určován také výlučně návrhovatelem, nikoliv soudem. Mezi dispozičními úkony patří především podání, změna a zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, uzavření smíru, uplatnění vzájemného nároku aj.

se přiklonil také Vilém Steiner¹⁴⁹ a František Zoulík,¹⁵⁰ dle jejichž názoru je nesporné řízení ovládáno **zásadou oficiality** především z toho důvodu, že v nesporném řízení nejsou zohledňovány pouze zájmy účastníků, ale i zájmy společnosti, resp. veřejný zájem. Nesporné řízení však může být zahájeno i na návrh účastníka řízení (projev zásady dispoziční), ani v tomto případě se však v mnoha případech jeho povaha tímto nemění, neboť možnost dispozice s řízením a s jeho předmětem je ze strany účastníků minimální.¹⁵¹ V nesporném řízení je taktéž posíleno uplatnění **zásady vyšetřovací**¹⁵² oproti zásadě projednací¹⁵³, která je typická pro řízení sporné. Lze však souhlasit s názorem Petra Lavického, že vyšetřovací zásada a zásada oficiality se užívá pouze v některých nesporných řízeních, v nichž výrazně převažuje veřejný zájem na pravdivém objasnění skutkového stavu.¹⁵⁴ Je však nutné zdůraznit, že zásada oficiality a vyšetřovací zásada se na rozdíl od zásady dispoziční a projednací uplatňují výlučně v nesporném řízení.

Výše uvedené se pak projevuje i **nemožností uplatnění některých institutů urychlujících sporné řízení v nesporném řízení**, neboť jejich užití je právě i s ohledem na veřejný, resp. společenský, zájem na úpravě záležitostí nesporného řízení v některých případech zcela neslučitelné s jeho povahou. Jedná se zejména o fikci uznání nároku ze strany žalovaného, na základě které dochází

---

¹⁴⁹ Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 280.

¹⁵⁰ Winterová, A. Principy civilního procesu (odvětvové principy). In: Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 73.

¹⁵¹ Schelleová, I. *Český civilní proces*. Praha: Linde, 1997, s. 106–107.

¹⁵² Dle zásady vyšetřovací („Untersuchungsgrundsatz“), někdy označované vyhledávací, je za zjištění skutkového stavu odpovědný soud, v jehož rukou leží povinnost ze své vlastní iniciativy zjišťovat rozhodné skutečnosti a provádět k jejich prokázání potřebné důkazy. Účastníci řízení však mají povinnost poskytnout soudu svou součinnost („Mitwirkungspflicht“). S ohledem na povinnost soudu zjistit skutkový stav věci nejsou účastníci řízení zatíženi subjektivními procesními břemeny. V řízeních ovládaných vyšetřovací zásadou se uplatní tzv. objektivní důkazní břemeno, které určuje, jak má soud rozhodnout a kdo ponese nepříznivé následky v případě, že veškeré vykonané dokazování neumožnilo zjistit podstatné skutkové okolnosti, jež proto zůstaly neobjasněny a nastal stav „non liquet“. K tomuto více Macur, J. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 2, s. 17. Obdobně Macur, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 94.

¹⁵³ Ze zásady projednací („Verhandlungsgrundsatz“) vyplývá, že určující role při objasňování skutkového stavu je dána výlučně procesním stranám, na kterých je ponecháno, jaké skutečnosti v řízení uvedou a jaké důkazní návrhy učiní. V tomto smyslu pak hovoříme o subjektivním břemenu tvrzení a subjektivním důkazním břemenu. Neunesení subjektivního procesního břemene může mít za následek vydání rozhodnutí v neprospěch účastníka, který byl procesním břemenem zatížen. Procesní břemena tak motivují k tomu, aby strany řízení vlastní procesní aktivitou odvrátili svůj neúspěch v řízení. K tomuto více Lavický, P. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 37.

¹⁵⁴ Lavický. *Moderní civilní proces*, s. 51.

k vydání rozhodnutí pro uznání,¹⁵⁵ a dále pak o rozsudek pro zmeškání¹⁵⁶, který je kontumačním rozhodnutím, jež může soud vydat ve sporném řízení za předpokladu, že žalovaný zmešká první jednání ve věci a za současného splnění dalších zákonem stanovených podmínek.¹⁵⁷

V návaznosti na výše uvedené lze uzavřít, že kritérium právní péče a veřejného, resp. společenského, zájmu a s tím související vyšší míra ingerence státní moci do řízení **neobstojí jako jediné určité a jednoznačné diferenciacní kritérium sporného a nesporného řízení**. Uvedené platí bezesporu pro klasickou oblast nesporných řízení („der traditionelle Kernbereich“), v německém a rakouském prostředí označovaných „Rechtsfürsorgeverfahren“, ve kterých je ze strany státu poskytována právní péče. Veřejný, resp. společenský zájem se pak uplatňuje i v dalších nesporných řízeních, ve kterých dochází k úpravě záležitostí, na níž má stát z různých důvodů veřejný zájem, resp. je dán společenský zájem, a u kterých má stát tudíž oproti spornému řízení i vyšší zájem na řádném a pravdivém zjištění skutkového stavu věci, přičemž o konkrétních typech nesporných řízení je pojednáno dále. Na druhou stranu však v některých nesporných řízeních veřejný, resp. společenský zájem, zcela absentuje. Kritérium právní péče a veřejného zájmu projevující se vyšší mírou ingerence státní moci do řízení tak představuje stejně jako kritérium účelu řízení a kritérium právních účinků rozhodnutí **jeden z charakteristických rysů nesporného řízení, avšak nelze jej aplikovat bezvýjimečně**.

3.4 Kritérium okruhu a postavení účastníků řízení

3.4.1 Vymezení kritéria a jeho hlavní představitelé

Posledním rozšířeným kritériem pro rozlišování sporného a nesporného řízení je kritérium okruhu a postavení účastníků řízení, které vychází z negativního vymezení nesporného řízení oproti řízení spornému a na rozdíl od dříve uvedených kritérií nebylo v odborné právní nauce aplikováno jako jediné a výlučné diferenciacní kritérium, nýbrž jako další kritérium pro rozlišení sporného a nesporného řízení. Nesporným řízením je dle tohoto pojetí takové řízení, které nepasuje do přísného konceptu dvou procesních stran v kontradiktorním postavení

---

¹⁵⁵ Na základě fikce uznání nároku upravené v § 114b odst. 5 a § 114c odst. 6 OSŘ, jakožto fikce dispozičního úkonu, se má za to, že žalovaný, který se na základě kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ nevyjádří nebo se nedostaví v souladu s § 114c odst. 6 OSŘ k přípravnému jednání, nárok uplatněný žalobcem uznává. Následkem je pak vydání rozsudku pro uznání v souladu s § 153a OSŘ.

¹⁵⁶ Funkcí kontumačního rozsudku je urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky, dle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana neodporovala, ač k tomu měla příležitost. Viz Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.

¹⁵⁷ Šlejharová, M. Srovnání následků zmeškání ve sporném a nesporném řízení. In: Kyselovská, T. (ed.). *Cofola 2017: Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 729-751.

a ve kterém převažuje materiální pojetí účastenství, přičemž kontradiktorní postavení dvou procesních stran a formální pojetí účastenství představuje naopak *conditio sine qua non* pro sporné řízení. Ve sporném řízení se totiž striktně uplatňuje tzv. systém dvou procesních stran („Zweiparteiensystem“), tj. žalobce a žalovaného. S tímto souvisí i uplatňování zásady kontradiktornosti ve smyslu odvětvového principu ve sporném řízení (v rakouské¹⁵⁸ a německé právní nauce¹⁵⁹ označované jako „Zweiparteienprinzip“), která bývá v českém právním prostředí chápána jako kontradiktorní postavení účastníků řízení, kteří v něm uplatňují protichůdné zájmy, přičemž je jejich povinností svá protikladná tvrzení prokázat.¹⁶⁰ Naproti tomu v rámci nesporného řízení dochází k úpravě právních poměrů pouze jednoho účastníka řízení, přičemž v takovém případě absentuje procesní protistrana („Einparteienverfahren“), nebo naopak dochází k úpravě právních poměrů více účastníků řízení, kteří však nejsou v kontradiktorním postavení dvou procesních stran („Mehrparteiensystem“).¹⁶¹ Dle **Astrid Deixler-Hübner** pak existují i taková nesporná řízení, ve kterých vystupují v řízení dva navrhovatelé a žádný odpůrce.¹⁶²

V návaznosti na výše uvedené je vhodné na tomto místě doplnit, že starší zejména rakouská a německá odborná literatura se zabývala převážně problematikou existence, resp. neexistence, sporu mezi účastníky řízení jako jedním z diferenciacních kritérií, které však nelze s tímto kritériem zaměňovat. Tato koncepce vycházela především z pojmového označení sporného a nesporného řízení. Rozdíl mezi sporným a nesporným řízením však neleží dle německého procesualisty **Friedricha Lenta** ve spornosti či nespornosti, ale v samotné struktuře řízení („Struktur des Verfahrens“).¹⁶³ K závěru, že (ne)spornost právního vztahu, kterého se řízení týká, nelze považovat za dostačující diferenciacní kritérium, se pak přikláněla celá řada právních teoretiků, mezi nimi např. i **Konrad Maximilian Hellwig**,¹⁶⁴ **Adolf Wach**,¹⁶⁵ **Leo Rosenberg**,¹⁶⁶ **Adolf Menger**¹⁶⁷, **Václav Hora**¹⁶⁸ a další. Ohledně uvedeného je však nutné upřesnit, že tato koncepce se nezabývala postavením účastníků řízení, ale pouze otázkou

---

¹⁵⁸ Fasching, H. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*. Wien: Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 1984, s. 155.

¹⁵⁹ Jauernig, O. *Zivilprozessrecht*. München: C. H. Beck, 2007, s. 48.

¹⁶⁰ Winterová a kol. *Civilní právo procesní*, s. 68.

¹⁶¹ Motal, B. § 1. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 12-14.

¹⁶² Deixler-Hübner. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*, s. 14-16.

¹⁶³ Lent. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 9-10.

¹⁶⁴ Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 55.

¹⁶⁵ Wach. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. 1. Band*, s. 48.

¹⁶⁶ Rosenberg. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, s. 53.

¹⁶⁷ Menger, A. *System des oesterreichischen Civilprocessrechts in rechtsvergleichender Darstellung*, s. 20–21.

¹⁶⁸ Hora. *Řízení nesporné*, s. 3–4.

(ne)existence konfliktu zájmů mezi účastníky řízení a vzniku sporu mezi nimi, přičemž je zřejmé, že spor mezi účastníky řízení může vznikat jak ve sporném, tak i nesporném řízení. Typickým příkladem sporů mezi účastníky nesporného řízení je spor rodičů o styk s dítětem.¹⁶⁹

Kritérium okruhu a postavení účastníků však spatřuje rozdíl mezi nesporným a sporným řízením, jak uváděl i český procesualista **Emil Ott**, ve směru podmětném, tj. v účastnících řízení. Ve sporném řízení vystupují vždy dva právní subjekty, tj. strany řízení, které uplatňují kontradiktorní právní zájmy. Vystupuje-li v řízení nějaká další osoba, pak vždy v procesní roli jedné ze stran řízení. V nesporném řízení naopak vystupuje buď jen jeden účastník, kdy absentuje druhá strana řízení, anebo rovnou několik účastníků, jejichž zájmy jsou ve shodě.¹⁷⁰ Zatímco spor ve sporném řízení cílí na určitého odpůrce, v nesporném řízení směřují přijatá opatření proti všem eventuálním porušováním práva.¹⁷¹ Obdobně též český procesualista **Václav Hora**¹⁷² a **František Štajgr**.¹⁷³ Z rakouských procesualistů lze uvést Hanse Langer, dle jehož názoru se v nesporném řízení jedná o utváření hmotněprávních vztahů trvalého charakteru. Uvedené však nepokrývá všechny záležitosti nesporného řízení, neboť i některé další oblasti nesporného řízení nemůžou být ze své struktury řízení přenechány spornému řízení, a to z toho důvodu, že nepasují do přísného konceptu dvou procesních stran. Jedná se kupříkladu o rejstříkové řízení či řízení ve věcech nájmu a ve věcech vlastnictví bytu („Miet- und Wohnungseigentumsverfahrens“).¹⁷⁴¹⁷⁵ Obdobně z rakouského právního prostředí i **Astrid Deixler-Hübner**¹⁷⁶, **Peter G. Mayr** a **Robert Fucik**¹⁷⁷ či česká procesualistka **Jaruška Stavinohová**.¹⁷⁸

Uvedené pak vyplývá dle českého procesualisty **Viléma Steinera** ze samotných hmotněprávních vztahů, kterým se dostává v rámci soudního řízení ochrany. Hmotněprávní vztahy lze dle jeho názoru rozdělit přihlížejíce k jejich podstatě a k postavení subjektů z hlediska procesního do dvou skupin. Do první skupiny spadají dle jeho názoru všechny dvoustranné hmotněprávní vztahy,

¹⁶⁹ Rosenberg. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, s. 53.

¹⁷⁰ Ott. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*, s. 33.

¹⁷¹ Ott. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 76-78.

¹⁷² Hora. *Řízení nesporné*, s. 15-16.

¹⁷³ Štajgr. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*, s. 50.

¹⁷⁴ Langer. *AußStrG Außerstreitgesetz 2003*, s. 17-18.

¹⁷⁵ Jedná se o nesporná řízení dle § 37 Bundesgesetz über das Mietrecht (Mietrechtsgesetz – MRG), vom 12. 11. 1981, StF: BGBl. Nr. 520/1981, in der geänderten Fassung [Rakouská republika] a dále pak nesporná řízení dle § 52 Bundesgesetz über das Wohnungseigentum (Wohnungseigentumsgesetz 2002 – WEG 2002), vom 26. 4. 2002, StF: BGBl. I Nr. 70/2002, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]. Viz blíže např. Mayr, Fucik. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*, s. 282–286.

¹⁷⁶ Deixler-Hübner. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*, s. 2.

¹⁷⁷ Mayr, Fucik. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*, s. 25.

¹⁷⁸ Stavinohová, Sehnálek. *Občanské právo procesní*, s. 45.

ve kterých je dána na jedné straně právní povinnost a na druhé straně pak oprávnění odpovídající této právní povinnosti. Z hlediska procesního pak tyto strany hmotněprávního vztahu stojí vždy v roli procesních odpůrců, přičemž v rámci sporného řízení je poskytována ochrana konkrétním právům a povinnostem z tohoto hmotněprávního vztahu vyplývajícím. Do druhé skupiny pak Vilém Steiner zařadil hmotněprávní vztahy, jejichž účastníci z hlediska procesního nestojí a ani nemohou stát v roli procesních odpůrců. Pro zařazení jednotlivých věcí do sporného nebo nesporného řízení je tedy dle jeho názoru podstatné, zda v nich stojí či nestojí strany v pozici procesních odpůrců, čemuž pak odpovídá i povaha samotného řízení. Vystupují-li v řízení dvě strany v postavení procesních odpůrců, je zřejmá větší iniciativa účastníků řízení, neboť jde právě o řešení sporu při uplatnění jejich vzájemných práv a povinností, tj. aktivita žalobce a žalovaného je posouvána do popředí. Naopak hmotněprávním vztahům, které nejsou určovány sporem o právo, tj. ve kterých osoby nevystupují v roli vzájemných odpůrců, a u nichž je dán zájem společnosti na procesní ochraně těchto vztahů, odpovídá naopak zvýšená iniciativa soudu jakožto představitele obecného zájmu. V důsledku uvedeného je pak pro sporné řízení typická zásada dispoziční a zásada projednací, a naopak pro řízení nesporné zásada oficiality a zásada vyhledávací.¹⁷⁹

V návaznosti na postavení účastníků lze pak nesporné řízení charakterizovat taktéž způsobem vymezení okruhu účastníků řízení, kdy v nesporném řízení převažuje materiální pojetí účastenství a ve sporném řízení výlučně pojetí formální. Ve sporném řízení je totiž způsob vymezení okruhu účastníků řízení dle českého procesualisty **Františka Zoulíka** dán koncepcí dvou svými zájmy proti sobě stojících procesních stran, přičemž soud rozhoduje ve sporném řízení o tom, zda a jaké právo mezi těmito stranami existuje. Postavení procesní strany ve sporném řízení tak má každý, kdo se na soud obrátí s návrhem na rozhodnutí, který opírá o tvrzení, že mu přísluší právo, které je někým porušováno nebo ohrožováno, a každý proti komu tento návrh směřuje. Určení okruhu účastníků sporného řízení je známé hned na počátku řízení, přičemž závisí jen na vůli toho, kdo se na soud s návrhem obrací. Není tak vázáno na určitý, před zahájením sporného řízení existující, hmotněprávní vztah, je na něm naopak nezávislé, neboť až v řízení se zjišťuje, zda vůbec hmotněprávní vztah existuje. Vymezení procesních stran je tak výlučně předmětem procesního práva a je pojímáno nezávisle na právu hmotném.¹⁸⁰ Oproti tomu pojetí dvou proti sobě stojících procesních stran není dle Františka Zoulíka použitelné pro nesporné řízení. Stanovení okruhu účastníků nesporného řízení totiž nelze dle jeho názoru ponechat na vůli navrhovatele, neboť k zahájení řízení může v řadě případů dát podnět i někdo jiný než oprávněný, často i orgán veřejné moci, anebo řízení zahajuje sám soud z úřední povinnosti. Pro nesporné řízení není ani specifické, že by v něm vystupovaly toliko dva

¹⁷⁹ Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 278–280.

¹⁸⁰ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 100-102.

subjekty, ačkoliv existují řízení, ve kterých soud rozhoduje mezi dvěma účastníky. Ve většině případů však v řízení vystupuje buď jeden účastník, anebo je zde dána mnohost subjektů. Pro nesporné řízení není ani nezbytné, aby zájmy účastníků, o kterých se rozhoduje, stály proti sobě a tito byli v postavení vzájemných odpůrců. Z uvedeného vyplývá, že okruh účastníků musí být stanoven v nesporném řízení odlišně, než jak je tomu v řízení sporném. Formální postavení účastníka samozřejmě musí mít i v nesporném řízení každý, kdo navrhne, aby soud vydal v nesporném řízení rozhodnutí. Pro stanovení účastníka, který podává návrh na zahájení řízení, je tedy rozhodující hledisko procesní, nikoliv materiální, neboť k založení jeho postavení jako účastníka řízení stačí tvrzení o oprávněnosti jeho zájmu, nikoli faktické prokázání existence této oprávněnosti. Další okruh účastníků nesporného řízení musí být určen tak, aby každý, jehož právní postavení by v důsledku rozhodnutí mohlo být změněno, se řízení účastnil. Stanovení tohoto okruhu účastníků tak bude do jisté míry záviset až na obsahu zjištění soudu a nemusí být tedy známo hned na počátku řízení. V případě navrhovatele je účastenství založeno jeho vlastní činností, v případě dalších účastníků je povinností soudu, aby s těmito subjekty jako s účastníky nakládal. V případě, že se nesporného řízení neúčastní ten, kdo se jej účastnit měl, jedná se o procesní vadu, která způsobuje zmatečnost řízení.¹⁸¹ Obdobně též český procesualista **Václav Hora**¹⁸², **Vilém Steiner**¹⁸³ či **Jaruška Stavínohová**, která dospěla k závěru, že v nesporném řízení může věcná legitimace přicházet v úvahu pouze v případě navrhovatele, u něhož nedostatek aktivní věcné legitimace povede taktéž k zamítnutí návrhu na zahájení řízení.¹⁸⁴ Obdobně i česká procesualistka **Alena Winterová**, která zastává názor, že v nesporném řízení je jediným jistým účastníkem navrhovatel v případě, že je řízení zahajováno na návrh. Další účastníky řízení buď označuje přímo zákon nebo je jím ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Podle tohoto obecného kritéria soud účastníky určí a povolá je na počátku či později do řízení, přičemž přibrání účastníka je vždy na rozhodnutí soudu.¹⁸⁵

Rozdíly v postavení účastníků řízení se pak promítají dle názoru **Františka Zoulíka** i do řady dalších procesních institutů. Rozdíl je kupříkladu v otázce náhrady nákladů řízení. Ve sporném řízení stojí proti sobě dvě strany s konkrétními protichůdnými zájmy, to znamená, že jedna strana bude mít v řízení zcela nebo částečně úspěch a druhá v tomto rozsahu neúspěch. Ve sporném řízení se tak uplatní zásada úspěchu ve věci. Uvedené není ve většině případů v nesporném řízení použitelné, neboť pro něj není charakteristická dvoustrannost a konkrétnost

---

¹⁸¹ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 100-102.

¹⁸² Hora. *Řízení nesporné*, s. 15-16.

¹⁸³ Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 240-241 a 278-280.

¹⁸⁴ Stavínohová, Sehnálek. *Občanské právo procesní*, s. 37.

¹⁸⁵ Winterová, A. Účastníci nesporného řízení. In: Winterová, A. a kol. *Občanské právo procesní: studijní příručka*. Praha: ISV, 1996, s. 63-64.

postavení účastníků a nemusí v něm nutně docházet ke sporu. V nesporném řízení je tak náhrada nákladů řízení spíše jevem výjimečným, ve většině případů si každý účastník nese náklady sám a v některých případech, kdy převažuje v řízení veřejný zájem nad zájmem účastníka řízení, tyto nese sám stát.¹⁸⁶

Z českého právního prostředí je v neposlední řadě nutné uvést i **Petra Lavického**, který vychází z toho, že nesporné řízení je takové, které nemá povahu řízení sporného. Kontradiktorní postavení stran a formální pojetí účastenství pak považuje za nezbytné předpoklady, tj. *conditio sine qua non* pro sporné řízení, avšak na rozdíl od dřívějších názorů nevyklučuje, aby se systém dvou stran uplatňoval i v nesporném řízení. Právě protichůdný zájem obou stran na výsledku sporného řízení je dle jeho názoru rozhodujícím důvodem pro to, aby soud nemusel vyšetřovat skutkový stav sám, ale aby jeho odpovědnost byla přenesena na procesní strany, jinými slovy, aby byla namísto vyšetřovací zásady aplikována zásada projednací.¹⁸⁷ Uvedené se projevuje i odlišným pojetím účastenství. Pro sporné řízení je jediným myslitelným přístupem formální pojetí účastenství: jednou stranou je ten, kdo vlastním jménem podává žalobu (žalobce), a druhou ten, koho žalobce v žalobě jako žalovaného označil. Soud pak do tohoto okruhu nesmí, krom procesního nástupnictví při ztrátě způsobilosti být účastníkem řízení, nijak zasahovat; to je věcí žalobce. Neení-li jeden nebo druhý z nich stranou hmotněprávního poměru, o nějž v řízení jde, promítne se to v zamítnutí žaloby, a nikoliv ve stanovení okruhu stran. V nesporném řízení s formálním pojetím účastenství vystačit nelze, byť i s ním se lze v nesporném řízení setkat. Z hlediska formálního pojetí je vymezena účast navrhovatele. Ten je vždy účastníkem, a to bez ohledu na to, zda rozhodnutím může být dotčena jeho právní sféra, či nikoliv. Formálně, tj. návrhem na zahájení řízení, je však v některých řízeních vymezena i účast dalších osob (např. v řízení ve věcech kapitálového trhu jsou účastníky navrhovatel, tj. Česká národní banka, a dále ti, koho Česká národní banka v návrhu označí). V takovýchto řízeních je tedy účastníkem ve formálním smyslu navrhovatel, a dále ti, které navrhovatel jako účastníky označil. V ostatních případech je však účastenství v nesporném řízení pojímáno materiálně, kdy za účastníky jsou považovány všechny osoby, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Účastenství se tedy odvíjí od možného dotčení právní sféry, nikoliv od obsahu návrhu na zahájení řízení.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. s. 100-102.

¹⁸⁷ Lavický. *Moderní civilní proces*, s. 52.

¹⁸⁸ Lavický, P. § 6. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 28-29.

3.4.2 Kritické názorové proudy

Kriticky se k této koncepci stavěl rakouský procesualista **Georg E. Kodek**, dle jehož názoru v rámci matérie nesporného řízení existují i ta řízení, ve kterých proti sobě stojí dvě strany v kontradiktorním postavení a která jsou tak velmi podobná řízení spornému. Tato řízení bývají často označována jako sporná nesporná řízení („streitige Außerstreitverfahren“). Předmětná matérie bývá projednávána v nesporném řízení ze sociálních a ochranných důvodů („aufgrund sozialer Schutzwägungen“), neboť se týká osob, které vyžadují péči, anebo, ačkoliv jsou to sporové záležitosti, bývají přiraženy k projednání v nesporném řízení z toho důvodu, že v nesporném řízení se použijí jiná zákonná ustanovení např. stanovující výhodnější úpravu náhrady nákladů řízení.¹⁸⁹ Důvodů pro zařazení těchto řízení k projednání v nesporném řízení je dle rakouského procesualisty **Bernharda Motala** více a souvisí právě s tím, co je pro nesporné řízení typické, tj. např. možnost zahájit řízení z moci úřední, možnost více zohlednit individuální zájmy účastníků, menší formálnost nesporného řízení, možnost vyhnout se přísnému konceptu dvou stran v kontradiktorním postavení aj.¹⁹⁰ Obdobně z rakouského právního prostředí i **Walter Hans Rechberger**¹⁹¹ či **Matthias Neumayr**.¹⁹² K závěru, že i v rámci matérie nesporného řízení existují výlučně návrhová řízení, ve kterých proti sobě stojí dvě strany v kontradiktorním postavení a která jsou tak velmi podobná řízení spornému, dospěla i celá řada rakouských a německých procesualistů, kupříkladu lze uvést **Hanse Dolinara**¹⁹³, **Petera G. Mayra** a **Roberta Fucika**¹⁹⁴, **Matthiase Neumayra**¹⁹⁵, **Astrid Deixler-Hübner**¹⁹⁶ či **Bernda Klüsenera**.¹⁹⁷ Účastníkem těchto řízení je ve formálním smyslu dle německého procesualisty **Fritze Baura** nejen návrhové, ale i odpůrce v tomto návrhu na zahájení řízení označený, a to bez ohledu na to, zda jsou i účastníky ve smyslu materiálním.¹⁹⁸

Taktéž německý procesualista **Johannes Bärmann** poukazyval na to, že v rámci nesporného řízení hrají čím dál tím větší význam záležitosti, ve kterých

---

¹⁸⁹ Kodek, G. In: Gitschthaler, E., Höllwerth, J. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: MANZ Verlag, 2013, s. 2218.

¹⁹⁰ Motal, B. § 1. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 12-14.

¹⁹¹ Rechberger, W. H. Anwendungsbereich und Parteien. In: Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. 1-4.

¹⁹² Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 2.

¹⁹³ Dolinar. *Österreichisches Außerstreitverfahrensrecht. Allgemeiner Teil*, s. 52-56.

¹⁹⁴ Mayr, Fucik. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*, s. 51-53.

¹⁹⁵ Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 29-30.

¹⁹⁶ Deixler-Hübner. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*, s. 14-16.

¹⁹⁷ Klüsener. *Freiwillige Gerichtsbarkeit: Verfahrensgrundsätze, Vormundschafts-, Nachlass – und Grundbuchsachen*, s. 33-37.

¹⁹⁸ Baur, F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit. 1. Buch: Allgemeines Verfahrensrecht*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1955, s. 125–132.

soud rozhoduje o subjektivních právech, která uplatňuje jeden účastník vůči druhému účastníkovi, kteří stojí v pozici vzájemných odpůrců, stejně jako ve sporném řízení. Hlavní část těchto sporů projednávaných v nesporném řízení tvoří řízení, ve kterých soudce konstitutivně rozhoduje dle spravedlivého uvážení („nach billigem Ermessen“) tzv. „Regelungsstreitigkeiten“. Tyto záležitosti by sice mohly být projednány ve sporném řízení, ale jejich projednání ve flexibilnějším nesporném řízení je účelnější, a to z důvodu rozhodování na základě zásad spravedlnosti („nach Billigkeitsgrundsätzen“) s odpovídajícím prostorem soudce pro posouzení stavu věci („Beurteilungsspielraum“) a z důvodu volnosti v utváření nesporného řízení.¹⁹⁹ V těchto případech jde totiž dle jeho názoru o regulaci komplexního právního vztahu („um die Regelung eines komplexen Rechtsverhältnisses“), o uspořádání či urovnání vztahů v rámci společenství („um die Umgestaltung oder die Abwicklung vom Gemeinschaftsverhältnissen“), o pomoc při sjednocení („Einigungshilfe“) a o vyvažování zájmů („um Interessenausgleich“), přičemž soudce má v rámci nesporného řízení prostor pro uspořádání nebo utváření hmotněprávních vztahů a je nezávislý na návrhu účastníků řízení při zjišťování stavu věci („Unabhängigkeit vom Parteivortrag bei der Sachverhaltsfeststellung“).²⁰⁰

V této souvislosti pak rakouský procesualista **Hans Dolinar** upozorňoval na nebezpečné překračování konceptu sociální péče („Übersteigerung des Wohlfahrtsgedankens“) daleko za původní myšlenky Franze Kleina, když v návaznosti na jeho myšlenky se tvrdí, že úloha moderního soudce prošla výraznou změnou a že již nejde o pouhé rozhodnutí sporu, tedy o podřazení prokázané věcné skutečnosti pod právní skutečnost a následné vyvození právního následku ve formě soudního rozhodnutí. Soudce jedná v nesporném řízení spíše jako „sociální doktor nebo inženýr“ („Sozialarzt oder Sozialingenieur“), který po vyslechnutí sporných částí bez přísné vazby na hmotné právo podle zásad spravedlnosti („nach Billigkeitsgrundsätzen“) konstitutivním rozhodnutím uzdraví vadné sociální vztahy. Pokud by však takový názor zvítězil, soudce by právotvorně zasahoval do sociálních vztahů, přičemž měřítkem tohoto zásahu by již nebyla zákonem stanovená materiální norma, ale nejasný pojem spravedlnosti. Tato tendence je nebezpečná, protože činí právo nepředvídatelným, a tudíž nejistým. V této souvislosti je třeba tedy pečlivě posoudit tendenci projednávat spory v nesporném řízení. Zdá se, že vhodná je však odlišná úvaha: existují totiž spory, ve kterých je zvýšená míra důkazní obtížnosti („Beweisschwierigkeiten“). Procesní snaha o objasnění stavu věci není přiměřená k možnosti skutečně zjistit pravdu. To se ukazuje například v případě rozdělení majetku při rozvodu, neboť dokud je manželství funkční, nepředkládají si manželé vyúčtování, jak je tomu v obchodních vztazích. Z tohoto důvodu je pak velmi obtížné určit, kdo vlastní

---

¹⁹⁹ Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 22-25.

²⁰⁰ Tamtéž s. 32.

jednotlivá aktiva patřící do společného jmění manželů. I nejúplnějším dokazování nepřinese žádné objasnění, neboť existuje bezvýhodná důkazní nouze. V takových případech je dle jeho názoru vhodnější rozplést gordický uzel spravedlivým rozhodnutím. Obdobně i stran rodinné domácnosti manželů v případě rozvodu manželství, kdy je soud oprávněn upustit od přísné aplikace materiálního práva a rozhodnout na základě spravedlnosti. S ohledem na výše uvedené jsou tyto spory projednávány v nesporném řízení, které umožňuje vyšší míru diskrece na straně soudu a je možné v něm takové rozhodnutí vydat lépe než ve sporném řízení.²⁰¹

3.4.3 Závěr

S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že **kontradiktorní postavení dvou procesních stran**, v německé a rakouské odborné literatuře označované jako „Zweiparteiensystem“, je **pojmovým znakem sporného řízení**, přičemž tato kontradiktornost neodvisí od toho, zda mezi procesními stranami vzniká či nevzniká skutečný spor, ačkoliv tento v zásadě zahájení sporného řízení vždy předchází, nýbrž vychází z jeho samotné kontradiktorní struktury, tj. je dána procesním postavením účastníků ve sporném řízení. Ve sporném řízení tedy vystupují jen dvě procesní strany, strana žalující a strana žalovaná. Tato skutečnost se projevuje také v možnosti uplatnění některých právních institutů ve sporném řízení. Jedná se především o hlavní a vedlejší intervenci a procesní společenství. **Účastenství ve sporném řízení lze tak pojímat ryze procesně a nezávisle na hmotném právu**, neboť žalobcův návrh směřuje vždy vůči konkrétní žalované straně vymezené v žalobě. Soud do tohoto okruhu účastníků sporného řízení není oprávněn (až na výjimku v podobě procesního nástupnictví při ztrátě způsobilosti být účastníkem řízení) zasahovat, neboť vymezení procesních stran je věcí žalobce, který určuje okruh účastníků v řízení. Okruh účastníků řízení je tak znám hned na začátku řízení a je zcela nepochybný. Absence hmotněprávního postavení žalovaného či žalobce pak vede k neúspěchu v řízení, ale nemá vliv na účastenství v něm. V důsledku kontradiktorního postavení dvou procesních stran v roli vzájemných odpůrců je ve sporném řízení předpokládána i **větší iniciativa účastníků řízení**, neboť jde právě o řešení sporu při uplatnění jejich vzájemných práv a povinností. Právě kontradiktorní postavení procesních stran je spojováno s povinností procesní strany prokázat před soudem svá vlastní tvrzení, a je tak **součástí projednacího principu** („Verhandlungsgrundsatz“), ze kterého vyplývá, že určující role při objasňování skutkového stavu je dána výlučně procesním stranám, na kterých je ponecháno, jaké skutečnosti v řízení uvedou a jaké důkazní návrhy učiní. V tomto smyslu pak hovoříme o **subjektivním břemenu tvrzení a subjektivním důkazním břemenu**. Neunesení subjektivního procesního

---

²⁰¹ Dolinar. *Österreichisches Außerstreitverfahrensrecht. Allgemeiner Teil*, s. 15-17.

břemene může mít za následek vydání rozhodnutí v neprospěch účastníka, který byl procesním břemenem zatížen. Procesní břemena tak motivují k tomu, aby strany řízení vlastní procesní aktivitou odvrátily svůj neúspěch v řízení.²⁰²

V nesporném řízení jsou pak projednávány ty záležitosti, které do konceptu dvou procesních stran v kontradiktorním postavení aplikovaného ve sporném řízení nepasují, ať už z toho důvodu, že **chybí odpůrce** (v řízení vystupuje jen jeden účastník či oba účastníci jsou v pozici navrhovatele), nebo z toho důvodu, že v řízení vystupuje **více účastníků, kteří nejsou v pozici dvou vzájemných odpůrců** a kteří mohou, ale nemusí v řízení uplatňovat rozdílné zájmy, přičemž každý účastník má samostatné na jiném účastníkovi nezávislé postavení. V nesporném řízení je tak ze svého podstaty vyloučeno společenství i hlavní a vedlejší intervence. **I v rámci nesporného řízení může docházet ke sporům mezi účastníky řízení.** Příkladem sporu v nesporném řízení je spor rodičů o styk s dítětem nebo jeho svěření do péče jednoho z nich, v takovém případě však dítě vystupuje v pozici dalšího účastníka, v jehož zájmu má být rozhodnuto. Předmětem nesporného řízení jsou však i další záležitosti, ve kterých vystupují pouze dva subjekty, mezi nimiž vzniká spor o právo, a tyto by tak bylo možné projednat i ve sporném řízení, avšak z jiných důvodů jsou tyto záležitosti projednávány v režimu nesporného řízení („streitige Außerstreitverfahren“), přičemž v takových případech je nutné dle mého názoru vycházet z dalších diferenciacních kritérií tak, jak byly uvedeny výše. V případě, že některé z těchto výše uvedených kritérií je splněno, jedná se pak o materii nesporného řízení.

Rozdílné je ve sporném a nesporném řízení i pojetí účastenství. **V nesporném řízení oproti řízení spornému dominuje materiální pojetí, v jehož případě vyplývá účastenství přímo z hmotného práva** a účastníkem je tak každý, o jehož hmotněprávních právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, tj. jehož hmotněprávní sféra může být soudním rozhodnutím přímo dotčena. V takových případech je pak za účastníka řízení ve formálním smyslu považován každý, kdo je účastníkem ve smyslu materiálním, a to za předpokladu, že je proti němu zahájeno řízení, pokud jej soud jako účastníka do řízení přibere, nebo pokud vstoupí do řízení na základě vlastního rozhodnutí. **Materiální pojetí účastenství se naopak ve sporném řízení nikdy neuplatní,** neboť v jeho případě zcela postačuje pojetí formální. I v řízení nesporném zahájeném na návrh se však setkáváme s formálním pojetím, neboť v takovém případě jsou účastníky řízení navrhovatel a v některých případech i další osoby označené v návrhu na zahájení řízení. Navrhovatel je pak účastníkem řízení vždy bez ohledu na to, zda soudním rozhodnutím mohou být dotčena jeho hmotněprávní práva či povinnosti. Formálně je pak v některých řízeních vymezena i účast dalších osob (např. v řízení ve věcech kapitálového trhu jsou účastníky navrhovatel, tj. Česká národní banka, a dále ti,

---

²⁰² K tomuto více Lavický. *Moderní civilní proces*, s. 37.

koho Česká národní banka v návrhu označí). V takovýchto řízeních je tedy účastníkem ve formálním smyslu i ten, koho návrhovač jako účastníky ve svém návrhu označil. Stran ostatních účastníků řízení je pak **soud oprávněn do okruhu účastníků s ohledem na jejich hmotněprávní postavení zasahovat**, tj. z úřední povinnosti další osobu usnesením do řízení přibrat, či naopak účast některého z účastníků v řízení ukončit.

Absence kontradiktorního postavení dvou procesních stran v nesporném řízení se pak projevuje taktéž **odlišným uplatněním procesních zásad stran procesní odpovědnosti za zjištění skutkového stavu**,²⁰³ kdy v nesporném řízení převažuje zásada vyšetřovací (označovaná též jako zásada vyhledávací)²⁰⁴ oproti zásadě projednací,²⁰⁵ která je typická pro řízení sporné. Dle vyšetřovací zásady leží povinnost zjistit všechny rozhodné skutečnosti pro rozhodnutí ve věci a provádět k jejich prokázání potřebné důkazy na straně soudu, který tak není při zjišťování skutkového stavu omezen pouze na skutečnosti, které účastníci přednesli, a z jejich strany navržené důkazy. Účastníci pak na rozdíl od sporného řízení nejsou zatíženi subjektivním důkazním břemenem, neboť odpovědnost za objasnění skutkového stavu je na soudu.²⁰⁶ Ani v tomto případě však nemohou být účastníci v řízení zcela pasivní, neboť jsou povinni poskytnout soudu stran zjišťování skutkového stavu součinnost (německy označovanou jako „Mitwirkungspflicht“²⁰⁷), která v českém právním prostředí vyplývá z § 6 OSŘ, který stanoví, že soud postupuje v řízení v součinnosti s účastníky řízení. **Tato povinnost účastníků však není na rozdíl od sporného řízení spojována v nesporném řízení se subjektivními procesními břemeny**, neboť procesní iniciativa účastníka při dokazování může mít pouze doplňkový či podpůrný charakter a nemůže být účastníkovi řízení na újmu.²⁰⁸ Ze současných tendencí jak v českém, tak německém i rakouském právním prostředí je zřejmé, že se postupně ustupuje od uplatňování zásady vyšetřovací ve všech nesporných řízeních, a to především z důvodu zájmu na urychlení civilního

---

²⁰³ Stavinochová. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*, s. 111.

²⁰⁴ Srov. poznámku pod čarou č. 152. Více k tomu pak Macur, J. *Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení*, s. 17. Obdobně Macur, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 94.

²⁰⁵ Srov. poznámku pod čarou č. 153. Více k tomu pak Lavický, P. *Moderní civilní proces*, s. 37.

²⁰⁶ V nesporném řízení se však uplatní objektivní důkazní břemeno, neboť „*pravidla důkazního břemene v takovém případě určují, k tíži, které strany tato situace přijde, tedy která strana nese objektivní důkazní břemeno. Funkcí objektivního důkazního břemene je právě překonání stavu non liquet, tj. situace, kdy soud i v součinnosti s účastníky vyčerpá všechny možnosti objasňování skutkového stavu, a navzdory tomu panuje nejistota ohledně existence nebo neexistence rozhodných skutečností. Objektivní důkazní břemeno umožňuje i v této situaci soudu rozhodnout tím, že určuje, kdo ponese nepříznivé následky plynoucí ze stavu non liquet (srov. Laumen, in Baumgärtel, Laumen, Prütting, 2010, s. 31-33; Brehm, 2002, s. 149).*“ K tomuto více srov. taktéž Lavický, P. § 20. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 70-71.

²⁰⁷ Brehm. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, s. 129.

²⁰⁸ Macur, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*, s. 94.

soudního řízení a na jeho hospodárnosti. Lze tak souhlasit s názorem Petra Lavického, že zásada oficiality a vyšetřovací zásada se užívá pouze v těch nesporných řízeních, v nichž výrazně převažuje veřejný zájem na pravdivém objasnění skutkového stavu.²⁰⁹ Uvedené však automaticky neznamená, že bude aplikována zásada projednací tak, jak je uplatňována ve sporném řízení, neboť ta vždy předpokládá systém dvou stran v kontradiktorním postavení; bez něj její použití nepřichází v úvahu.²¹⁰ Výše uvedené se pak projevuje i nemožností uplatnění některých institutů urychlujících sporné řízení v nesporném řízení, neboť jejich užití je právě s ohledem na absenci kontradiktorního postavení dvou procesních stran a s ohledem na veřejný zájem na úpravě záležitostí nesporného řízení v některých případech zcela neslučitelné s jeho povahou. Jedná se zejména o fikci uznání nároku ze strany žalovaného, na základě které dochází k vydání rozhodnutí pro uznání,²¹¹ a dále pak o rozsudek pro zmeškání²¹², který je kontumačním rozhodnutím, jež může soud vydat ve sporném řízení za předpokladu, že žalovaný zmešká první jednání ve věci, a za současného splnění dalších zákonem stanovených podmínek.²¹³ **Rozdílné postavení účastníků řízení se pak promítá i v otázce náhrady nákladů řízení.** V případě kontradiktorního postavení dvou procesních stran totiž vždy jedna strana bude mít v řízení zcela nebo částečně úspěch a druhá v tomto rozsahu neúspěch. Kontradiktorní postavení dvou procesních stran tedy umožňuje, aby náhrada nákladů sporného řízení byla ovládána zásadou úspěchu ve věci. Zásada úspěchu ve věci však není ve většině případů použitelná pro náhradu nákladů v nesporném řízení. V nesporném řízení je tak náhrada nákladů řízení jevem spíše výjimečným, ve většině případů žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku a každý z účastníků si tak nese náklady řízení sám.

S ohledem na výše uvedené lze tedy dospět k závěru, že absence kontradiktorního postavení účastníků řízení stejně jako materiální pojetí účastenství a s tím související uplatňování zásady vyšetřovací představuje stejně jako výše uvedená diferenciativní kritéria **jeden z charakteristických rysů nesporného řízení, který však nelze s ohledem na existenci tzv. sporných nesporných řízení („streitige Außerstreitverfahren“) aplikovat bezvýjimečně.**

---

²⁰⁹ Lavický, P. *Moderní civilní proces*, s. 51.

²¹⁰ Lavický, P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 13-14.

²¹¹ Na základě fikce uznání nároku upravené v § 114b odst. 5 a § 114c odst. 6 OSŘ, jakožto fikce dispozičního úkonu, se má za to, že žalovaný, který se na základě kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ nevyjádří nebo se nedostaví v souladu s § 114c odst. 6 OSŘ k přípravnému jednání, nárok uplatněný žalobcem uznává. Následkem je pak vydání rozsudku pro uznání v souladu s § 153a OSŘ.

²¹² Funkcí kontumačního rozsudku je urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky, dle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana neodporovala, ač k tomu měla příležitost. Viz náleží Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.

²¹³ Šlejharová. *Srovnání následků zmeškání ve sporném a nesporném řízení*, s. 729-751.

4 Právně-teoretické vymezení nesporného řízení

Po provedeném rozboru právně-teoretických přístupů českých, německých a rakouských procesualistů, na jejichž základě byly vymezeny stěžejní diferenciační kritéria sporného a nesporného řízení, je nutné na tomto místě provést charakteristiku nesporného řízení, na základě které by bylo možné určit, které záležitosti mají být projednávány v nesporném řízení, resp. která řízení jsou řízeními nespornými. Z výše uvedených právně-teoretických koncepcí je zřejmé, **že celá řada významných českých, německých i rakouských procesualistů se snažila vymezit nesporné řízení na základě jednoho výlučného diferenciačního kritéria, které by bylo imanentní výlučně právě nespornému řízení, avšak žádné z těchto kritérií nebylo aplikovatelné bezvýjimečně.**

Je však nutné si uvědomit, že různé diferenciační teorie vznikaly vždy v souvislosti s vývojem soudobé hmotné ale i procesní zákonné úpravy a v návaznosti na společenský kontext dané doby a daného státu, a proto lze taktéž ve výše uvedených názorech procesualistů spatřovat postupný vývoj stran diferenciace nesporného řízení. Vedle základních hledisek totiž hraje významnou roli i v jednotlivých státech přetrvávající či v návaznosti na společenský vývoj měnící se tradice, která má pak vliv na otázku, ohledně kterých hmotněprávních vztahů panuje veřejný či společenský zájem na jejich uspořádání a které mají být ze strany státní moci chráněny. Některé záležitosti dříve upravované v rámci nesporného řízení jsou nyní taktéž ponechány k rozhodování správním orgánům. Příkladem jsou rejstříková řízení dříve vedená soudy ohledně pozemkových, horních, vodních a lodních knih, která jsou dle stávající české právní úpravy ponechána správním orgánům, přičemž uvedené neplatí vždy shodně pro české, německé a rakouské právní prostředí. Vymezení sporného a nesporného řízení je navíc ovlivňováno i tím, že postupem času byly z různých důvodů do matérie nesporného řízení na základě platného práva přidávány další oblasti a matérie nesporného řízení se tak o tyto podstatným způsobem rozrostla. Z uvedeného důvodu se tak v německé a rakouské odborné literatuře setkáváme s označením klasického jádra nesporných řízení („Kernbereich des außerstreitigen Verfahrens“), o jejichž zařazení mezi nesporná řízení nepanují pochybnosti. I v návaznosti na postupný vývoj hmotněprávních úpravy a z důvodu postupného rozšiřování matérie nesporného řízení pak žádná z výše uvedených diferenciačních kritérií samostatně neobstála a nedokázala obsáhnout všechny druhy řízení tak, aby bylo možné na jejím základě jednoznačně určit, zda se v daném případě jedná o řízení sporné či nesporné. Uvedené tak ztěžuje jednoznačné a bezvýjimečné vymezení nesporného řízení. Přesto lze však dle mého názoru nesporné řízení oproti řízení spornému vymezit, a to na základě převažujících znaků charakteristických pro tento typ nalézacího soudního řízení.

Pro nesporné řízení je totiž charakteristická **vyšší míra ingerence státní moci do řízení**, tj. aktivní ingerence soudu, a to především z důvodu **veřejného, resp. společenského zájmu** na uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení nebo na ochraně osob vyžadujících zvláštní ochranu, kterým je tak poskytována zvláštní právní péče. Dochází tak k oslabení horizontálního prvku v procesněprávních vztazích mezi účastníky řízení, a naopak k posílení vertikálního vztahu mezi soudem a účastníky řízení. Soudce tudíž nemá mít v nesporném řízení pouze roli „rozhodce“ („Entscheider“), ale jeho pozice odpovídá spíše „průvodci“ („Begleiter“) chránícího veřejný zájem, což se projevuje i odlišným uplatněním procesních zásad, kdy nesporné řízení je ovládáno převážně zásadou oficiality a zásadou vyšetřovací. Uvedené se týká především klasické materie nesporného řízení a některých dalších nesporných řízení, avšak není použitelné ve všech případech nesporného řízení.

Charakteristickým znakem nesporného řízení je pak i **absence kontradiktorního postavení dvou procesních stran v řízení, stejně jako převažující materiální pojetí účastenství**. V nesporném řízení totiž v zásadě vystupuje buď jeden účastník, kdy v takovém případě v řízení neexistuje žádný přímý odpůrce, nebo dva a více účastníků, kteří nejsou v roli dvou vzájemných odpůrců a kteří mohou, ale nemusí v řízení uplatňovat rozdílné zájmy. Tato skutečnost se projevuje také v nemožnosti uplatnění některých právních institutů v nesporném řízení, typicky hlavní a vedlejší intervence a procesní společenství. V nesporném řízení dominuje oproti řízení spornému také materiální pojetí, v jehož případě vyplývá účastenství přímo z hmotného práva a účastníkem je tak každý, o jehož hmotněprávních právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, tj. jehož hmotněprávní sféra může být soudním rozhodnutím dotčena. I v řízení nesporném zahajovaném na návrh se sice setkáváme s formálním pojetím, neboť v takovém případě jsou účastníky řízení navrhovatel a v některých případech i další osoby označené v návrhu na zahájení řízení. Stran ostatních účastníků řízení je soud oprávněn do okruhu účastníků s ohledem na jejich hmotněprávní postavení zasahovat, tj. z úřední povinnosti další osobu usnesením do řízení přibrat, či naopak účast některého z účastníků v řízení ukončit. S uvedeným souvisí i převládající uplatňování zásady vyšetřovací v nesporném řízení oproti projednací zásadě, která se uplatňuje v řízení sporném. Uvedené však taktéž není použitelné ve všech případech nesporného řízení, neboť i v rámci některých nesporných řízení vystupují dva účastníci řízení v roli vzájemných odpůrců, tzv. sporná nesporná řízení.

Absence kontradiktorního postavení dvou procesních stran v nesporném řízení a vyšší míra ingerence státní moci do nesporného řízení z důvodu existence veřejného zájmu se pak projevuje, jak bylo výše uvedeno, i **odlišným uplatněním procesních zásad v nesporném řízení**. Vzhledem k předmětu nesporného řízení a převládajícího veřejného zájmu je pro nesporné řízení charakteristické uplatnění zásady oficiality, dle které procesní iniciativa leží v rukou soudu, který rozhoduje

o zahájení určitého řízení z úřední povinnosti a vymezuje tak předmět tohoto řízení. Nesporné řízení však může být zahájeno i na návrh účastníka řízení (projev zásady dispoziční), ani v tomto případě se jeho povaha tímto nemění, neboť možnost dispozice s řízením a s jeho předmětem je ze strany účastníků často omezena. V nesporném řízení se pak dominantně uplatňuje zásada vyšetřovací oproti zásadě projednací, která je typická pro řízení sporné. Dle vyšetřovací zásady leží povinnost zjistit všechny rozhodné skutečnosti pro rozhodnutí ve věci a provádět k jejich prokázání potřebné důkazy na straně soudu, který tak není při zjišťování skutkového stavu omezen pouze na skutečnosti, které účastníci přednesli, a z jejich strany navržené důkazy. Účastníci pak na rozdíl od sporného řízení nejsou zatíženi subjektivním důkazním břemenem, neboť odpovědnost za objasnění skutkového stavu je na soudu. Z důvodu zájmu na urychlení civilního soudního řízení a na jeho hospodárnosti se však vyšetřovací zásada užívá pouze v těch nesporných řízeních, v nichž převažuje veřejný zájem na pravdivém objasnění skutkového stavu. Uvedené však automaticky neznamená, že bude aplikována zásada projednací tak, jak je uplatňována ve sporném řízení, neboť ta vždy předpokládá systém dvou stran v kontradiktorním postavení; bez něj její použití nepřichází v úvahu.

Nesporné řízení nepředpokládá na rozdíl od řízení sporného porušení nebo ohrožení subjektivních práv, tedy nepředpokládá existenci kvalifikovaného sporu o právo mezi účastníky řízení, neboť v nesporném řízení jde především o úpravu hmotněprávních vztahů pro futuro, které nepředpokládá přímo porušení nebo ohrožení subjektivních práv, tj. bez nutnosti existence jakéhokoli kvalifikovaného sporu či protichůdných zájmů mezi účastníky řízení. Z výše uvedeného důvodu lze tak potvrdit, že v případě nesporného řízení **převažuje spíše preventivní než represivní účel řízení.**

Většina meritorních vyhovujících výroků rozhodnutí vydávaných v nesporném řízení má **konstitutivní účinky**, tedy zakládá, mění nebo ruší hmotněprávní vztahy účastníků řízení, neboť v nesporném řízení totiž skutečně v převážné části dochází k utváření hmotněprávních vztahů trvalého charakteru do budoucna, na rozdíl od sporného řízení, ve kterém je v zásadě rozhodováno, zdali v minulosti vzniklý nárok oprávněně trvá, resp. zda v minulosti takový nárok vznikl.

Navzdory klíčovému významu diferenciaci sporného a nesporného řízení neexistuje jednoznačná shoda na jediném třídícím kritériu, neboť žádné z těchto kritérií nefunguje bezvýjimečně. Nelze tak přesvědčivě tvrdit, že některé z výše uvedených kritérií je podmínkou pro zařazení určité matérie, resp. řízení mezi nesporná řízení, avšak je zřejmé, že výše uvedené znaky v nesporném řízení převažují. **Nesporné řízení je však možné vymezit i jako pojmový protějšek sporného řízení**, neboť i přes různost pojetí diferenciačních kritérií nesporného řízení je zřejmé, že nepanují pochybnosti o existenci dvou druhů nalézacího civilního soudního řízení, tedy sporného a nesporného řízení. Právě z tohoto

důvodu tak lze při vymezení nesporného řízení vycházet z **negativního vymezení nesporného řízení oproti řízení spornému**, které prosazoval v českém právním prostředí zejména František Štajgr,²¹⁴ či jako jedno z kritérií i německý procesualista Konrad Maximilian Hellwig,²¹⁵ nebo dokonce i Hans Walter Fasching²¹⁶ a vychází z něj vcelku rozsáhle i současná odborná literatura, kupříkladu Matthias Neumayr,²¹⁷ Peter G. Mayr a Robert Fucik²¹⁸ i Petr Lavický²¹⁹ aj. Mezi základní bezvýjimečně aplikovatelné znaky sporného řízení totiž dle těchto procesualistů patří zejména (i) zahájení řízení výlučně na návrh, (ii) kontradiktorní postavení účastníků řízení jako dvou procesních stran v roli vzájemných odpůrců, (iii) formální pojetí účastenství a v neposlední řadě i (iv) iniciativa při objasňování skutkového stavu ležící v rukou účastníků řízení. V případě, že některý z výše uvedených znaků sporného řízení není splněn, jedná se pak v daném případě vždy o řízení nesporné.

Pro vymezení toho, které záležitosti, resp. řízení, mají být projednány v režimu nesporného řízení, je tudíž nutné posoudit předmětnou materii v každém dílčím případě vždy komplexně, a to z hlediska všech výše uvedených kritérií, neboť pouze tímto způsobem lze dle mého názoru dojít k uspokojivému výsledku. V návaznosti na výše uvedená diferenciativní kritéria nesporného řízení ve spojení s negativním vymezením nesporného řízení oproti spornému řízení, lze tudíž dle mého názoru stanovit **níže uvedený algoritmus pro vymezení nesporného řízení**, který lze sestavit v podobě kontrolních otázek, resp. jakého si check-listu:

- 1. Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná?**
- 2. Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran?**
- 3. Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí?**
- 4. Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, nebo je potřebná vyšší míra ingerence soudu**

---

²¹⁴ Štajgr. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*, s. 55.

²¹⁵ Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 55.

²¹⁶ Fasching, W. H. *Zivilprozessrecht. Lehr – und Handbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*, 1990, s. 66.

²¹⁷ Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 1.

²¹⁸ Mayr, Fucik. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*, s. 30.

²¹⁹ Lavický, P. § 6. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 28-29.

do řízení v podobě vyšetřovací zásady či nevázanosti soudu návrhem na zahájení řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná?

5. Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky?

V návaznosti na výsledek zodpovězení výše uvedených otázek lze pak dle mého názoru vymezit, zda se v daném případě jedná v právně-teoretické rovině o sporné či nesporné řízení. V případě, že předmětné řízení lze zahájit z moci úřední, je zřejmé, že se jedná o nesporné řízení, a to bez ohledu na to, jakým způsobem budou zodpovězeny následující vymezené otázky, neboť sporné řízení může být zahájeno výlučně na návrh. Uvedené souvisí právě s vyšší mírou ingerence soudu do nesporného řízení, ať už z důvodu veřejného nebo společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. Absentuje-li v daném řízení kontradiktorní postavení dvou procesních stran a pro úplnost též nelze-li si vystačit s formálním pojetí účastenství, pak se taktéž bez jakýchkoli pochybností jedná o nesporné řízení, neboť uvedené představuje *conditio sine qua non* pro sporné řízení. Není-li možné v předmětném řízení přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu v rukou účastníků řízení, bude se taktéž jednat o nesporné řízení, ve kterém je soud oprávněn do řízení ve větší míře ingerovat, jak už bylo výše uvedeno, buď z důvodu veřejného či společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů nebo z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. S tímto pak souvisí uplatňování zásady vyšetřovací v nesporném řízení, která se ve sporném řízení nikdy neuplatní, neboť iniciativa a aktivita procesních stran je ponechána ve sporném řízení právě v jejich rukou. V neposlední řadě jsou pro nesporná řízení typická taktéž konstitutivní kladná meritorní soudní rozhodnutí, neboť v nesporném řízení dochází především k úpravě hmotněprávních poměrů jednoho nebo více účastníků do budoucna, zatímco většina kladných meritorních rozhodnutí ve sporném řízení má deklaratorní povahu, neboť v něm soud rozhoduje o subjektivních právech a povinnostech, které uplatňuje jeden účastník vůči druhému účastníkovi, kteří stojí v pozici vzájemných odpůrců. V další části této práce tak budou jednotlivá řízení posuzována z hlediska výše uvedených kontrolních otázek, na základě kterých pak bude určeno, zda se v daném případě jedná o sporné či nesporné řízení. V této souvislosti bude taktéž posouzeno, zda uvedenému závěru odpovídá i stávající česká, rakouská a německá procesněprávní úprava daného řízení, a to za předpokladu obdobnosti hmotněprávní a procesněprávní úpravy dané materie v porovnávaných právních řádech.

5 Klasické jádro nesporných řízení („Kernbereich“)

Mezi tradiční nesporná řízení,²²⁰ v rakouském právním prostředí označovaná někdy za tzv. jádro nesporných řízení („Kernbereich des außerstreitigen Verfahrens“),²²¹ jsou řazena řízení o pozůstalosti, dříve dědické řízení (v rakouském právním prostředí označované „Verlassenschaftsverfahren“ a v německém právním prostředí „Nachlassverfahren“), řízení ve věcech poručenských a opatrovnických („Verfahren in Vormundschafts- und Kuratelsangelegenheiten“). Za klasická nesporná řízení jsou dále pak jak v německé právní teorii,²²² tak i v rakouském právním prostředí²²³ považována i řízení ve věcech registračních neboli rejstříková řízení („Registerverfahren“), která mezi matérii nesporného řízení řadil kupříkladu i český procesualista Emil Ott.²²⁴ Z dnešního pohledu lze tak mezi klasická nesporná řízení řadit kromě řízení o pozůstalosti a řízení ve věcech veřejných rejstříků v podstatě všechna řízení ve věcech péče soudu o nezletilé a zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu, tj. řízení označovaná dle stávající české právní úpravy jako řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, řízení ve věcech osvojení nezletilého, řízení o povolení uzavřít manželství ze strany nezletilého a řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob.

Řízení ve věcech poručenských a opatrovnických byla stejně jako řízení o pozůstalosti upravena už Nesporným patentem z roku 1854 („Ausserstreitpatent“), který lze považovat za první ucelenější samostatný zákon v oblasti nesporných řízení²²⁵ a který upravoval dále i řízení ve věcech svěřeneckých, řízení o osvojení, legitimaci nemanželských dětí a propuštění z otcovské moci, řízení o dobrovolném odhadu a dražbě a v neposlední řadě i řízení o soudních vysvědčeních, ověření opisů (vidimace) a podpisů.²²⁶ Některá nesporná řízení však byla nadále upravena v jiných právních předpisech, kupříkladu řízení o zbavení svéprávnosti bylo upraveno Císařským nařízením č. 207/1916 ř. z., řád o zbavení svéprávnosti.²²⁷ Předmětné záležitosti představují tudíž klasickou původní matérii nesporného řízení, o jejíž projednání v nesporném řízení nepanují po většině pochybnosti, neboť je zcela vyloučeno, aby tato řízení byla projednána v klasickém sporném řízení. Předmětná řízení byla řazena mezi nesporná řízení

---

²²⁰ Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 18. Obdobně Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 3-4. Obdobně též Ott. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 84. Obdobně též Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 16.

²²¹ Motal, B. § 1. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 12-14.

²²² Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 18. Obdobně Lent. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 5-8, s. 18.

²²³ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 31-32.

²²⁴ Ott, E. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*. Praha: nákladem vlastním, 1904, s. 31-34.

²²⁵ Tamtéž s. 20-21.

²²⁶ Fiala. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*, s. 52.

²²⁷ Podrobněji k tomu Schrotz, Jurášek. *Soudní řízení nesporné platné v zemi české a moravsko-slezské*, 590 s.

v podstatě již od doby římského práva.²²⁸ Níže uvedená řízená tak historicky byla a v současné době nadále jsou jak v českém, tak i rakouském a německém právním prostředí považována za nesporná řízení. Nesporná řízení patřící do tzv. klasického jádra nesporných řízení se vyznačují absencí kontradiktorního postavení dvou účastníků řízení, poskytováním právní péče a vyšší mírou intervence soudu do řízení. Tato nesporná řízení jsou ovládána vyšetřovací zásadou a povětšinou se v určité míře uplatní i zásada oficiality. Většina z nich je taktéž ukončena rozhodnutími s konstitutivními účinky, avšak uvedené je v české, rakouské či německé právní úpravě s ohledem na danou hmotněprávní úpravu v některých případech rozdílné.

5.1 Řízení o pozůstalosti (dědické řízení)

Řízení o pozůstalosti bylo již od římského práva považováno za klasickou oblast nesporného řízení.²²⁹ Zařazení mezi nesporná řízení bez jakýchkoli pochybností přetrvává i v českém,²³⁰ rakouském²³¹ a německém právním prostředí.²³² Řízení o pozůstalosti je v českém právním prostředí upraveno především v hlavě třetí zvláštní části zákona o zvláštních řízeních soudních. Rakouská právní úprava řízení o pozůstalosti („Verlassenschaftsverfahren“) je obsažena v Außerstreitgesetz, zejména v třetí hlavní části tohoto zákona (§ 143 až § 185). Německá procesně právní úprava je pak obsažena v § 345 až § 373 FamFG („Verfahren in Nachlass – und Teilungssachen“) a je poměrně dosti odlišná od české právní úpravy.²³³ Pro ověření, že řízení o pozůstalosti je nesporným řízením, je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o pozůstalosti je dle české i rakouské právní úpravy²³⁴ ovládáno zásadou oficiality, neboť je nutné, aby k zahájení řízení došlo i v případě, že zůstavitel nezanechá žádného dědice či v případě, že žádný z dědiců návrh na zahájení řízení nepodá. V takovém případě, jakmile se soud dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, zahájí řízení o pozůstalosti z úřední povinnosti. V německém právním prostředí je situace odlišná, neboť „Verfahren in Nachlass – und Teilungssachen“ představují několik různých řízení, která jsou

---

²²⁸ Ott, *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 4-5.

²²⁹ Tamtéž s. 4-5.

²³⁰ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 98. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 262.

²³¹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 19.

²³² Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 6.

²³³ Burandt, W. Kommentar des FamFG. § 342 [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 3. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/25bbec6a-f4a4-3f4f-9aed-26c38a0406dd>

²³⁴ Grün, A. § 143. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 536.

sice všechna považována za nesporná řízení, avšak mají odlišnou úpravu. Některá mohou být zahájena z moci úřední a některá pouze na návrh. Dle německé právní úpravy (především dle § 352 až § 353 FamFG) soud nabytí dědictví potvrzuje v osvědčení o dědictví („Erbschein“) vydávaném v řízení označovaném „Erbscheinsverfahren“, které je zahajováno pouze na návrh.²³⁵ Soud dle německé právní úpravy tak na rozdíl od české a rakouské právní úpravy obecně z moci úřední nezjišťuje, kdo je dědicem, dozví-li se o smrti zůstavitele, avšak v některých případech tuto povinnost má. V případě zanechání pořízení pro případ smrti („Verfügungen von Todes wegen“) ze strany zůstavitele, totiž soud otvírá pořízení pro případ smrti dle § 348 – § 351 FamFG ze své úřední povinnosti, jakmile se o smrti zůstavitele dozví („Eröffnung von Verfügungen von Todes wegen“), přičemž o tomto úkonu vyrozumí účastníky řízení, jejichž okruh vymezí s ohledem na hmotněprávní poměry právě soud. Obsah pořízení pro případ smrti pak písemně sděluje jen těm účastníkům, kteří nebyli otevření přítomni. Německá právní úprava je tak odlišná zejména v tom, že soud činí některé úkony mimo řízení, ve kterém je vydáváno osvědčení o dědictví, a tyto pak provádí ze své úřední povinnosti.²³⁶

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? V řízení o pozůstalosti dochází k uspořádání majetkových poměrů zůstavitele, resp. jeho dědiců odkazovníků, věřitelů, příp. i dalších osob, tj. jednoho nebo více účastníků řízení, jejichž účastenství je odvozeno z jejich hmotněprávního postavení.²³⁷ Převažuje preventivní účel řízení, neboť účelem řízení je úprava hmotněprávních vztahů pro futuro, které nepředpokládá přímo porušení nebo ohrožení subjektivních práv, resp. vznik sporu mezi účastníky řízení. Projednání řízení o pozůstalosti v režimu klasického sporného řízení, které stojí na kontradiktorním postavení dvou procesních stran, je tak prakticky vyloučeno.

Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Okruh účastníků řízení o pozůstalosti je v českém právním prostředí vymezován kromě navrhovatele, je-li řízení zahájeno na návrh, především soudem a je odvozen

---

²³⁵ Burandt, W. Kommentar des FamFG. § 352 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 12. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/d8a1f474-6af2-342a-ba8a-0cf37c50bfa2>

²³⁶ Burandt, W. Kommentar des FamFG. § 348 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 10. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/f8c88863-2e30-339c-b203-71c1e65f0545>

²³⁷ „...právní úprava dědického práva vychází z principu ingerence státu při nabytí dědictví (k nabytí dědictví zůstavitelovým dědicem nedochází jen na základě smrti zůstavitele, když dědictví po každém zůstaviteli musí být projednáno a rozhodnuto soudem), že dědicem zůstavitele se rozumí ten, komu soud v usnesení o dědictví... potvrdil nabytí dědictví jako jedinému dědici nebo nabytí dědictví podle dědických podílů, popřípadě kdo byl (jako dědic) účastníkem soudem schválené dohody o vypořádání dědictví..., a že výroky usnesení soudu vydané v řízení o dědictví, které se týkají dědického práva (stanoví, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého...“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.

od jejich hmotněprávního postavení, přičemž zákon o zvláštních řízení soudních (§ 110 až § 117) výslovně některé osoby jako účastníky řízení označuje, avšak tento výčet není úplný.²³⁸ Soud je tedy oprávněn do okruhu účastníků zasahovat a účast některého z nich v řízení ukončit či naopak nového účastníka do řízení přibrat.²³⁹ Účastenství v řízení o pozůstalosti vychází tedy především z materiálního pojetí účastenství. Obdobně též dle rakouské²⁴⁰ a německé právní úpravy²⁴¹, dle kterých je taktéž postavení navrhovatele v řízení pojímáno ryze formálně, a není tedy možné jeho účast ze strany soudu v řízení ukončit, nýbrž je nutné jeho návrh na zahájení řízení zamítnout, přičemž i dle německé i rakouské právní úpravy je soud oprávněn do okruhu ostatních účastníků řízení zasahovat, a to právě s ohledem na jejich hmotněprávní poměry.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Právě s ohledem na předmět řízení je zřejmé, že má stát zájem do řízení intervenovat a vypořádat majetkové poměry zůstavitele po jeho smrti, resp. jeho dědiců, odkazovníků, věřitelů, příp. i dalších osob.²⁴² V případě, že je řízení zahájeno návrhem, není soud tímto návrhem dle § 26 ZŘS vázán, a to ani v něm vymezeným okruhem účastníků řízení, ani tím, čeho se navrhovatel v návrhu na zahájení řízení domáhá.²⁴³ V řízení o pozůstalosti se uplatní dle české, rakouské²⁴⁴ i německé právní úpravy²⁴⁵ vyšetřovací zásada a účastníci řízení tak nenesou subjektivní důkazní břemeno ve vztahu k prokázání skutečností významných pro řízení a v něm vydané rozhodnutí ve věci. Soud, resp. soudní komisař neboli notář pověřený soudem

²³⁸ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 110. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 287-290.

²³⁹ Hamuláková, P. a Petrov Křiváčková, J. § 110. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 277-278.

²⁴⁰ Grün, A. § 143. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 538.

²⁴¹ Burandt, W. *Kommentar des FamFG. § 345* [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 10. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/4391a7d4-0c98-3acc-b5d0-75203205d801>

²⁴² „...právní úprava dědického práva vychází z principu ingerence státu při nabývání dědictví (k nabytí dědictví zůstavitelovým dědicem nedochází jen na základě smrti zůstavitele, když dědictví po každém zůstaviteli musí být projednáno a rozhodnuto soudem), že dědicem zůstavitele se rozumí ten, komu soud v usnesení o dědictví... potvrdil nabytí dědictví jako jedinému dědici nebo nabytí dědictví podle dědických podílů, popřípadě kdo byl (jako dědic) účastníkem soudem schválené dohody o vypořádání dědictví..., a že výroky usnesení soudu vydané v řízení o dědictví, které se týkají dědického práva (stanoví, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého...“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.

²⁴³ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 137. Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 342-343.

²⁴⁴ Rechberger, W. H. § 31. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 150.

²⁴⁵ Burandt. *Kommentar des FamFG. § 352*.

k provedení úkonů v řízení o pozůstalosti,²⁴⁶ postupuje při zjišťování těchto skutečností bez ohledu na aktivitu účastníků řízení a je oprávněn obracet se na kohokoliv s výzvou o sdělení skutečností významných pro rozhodnutí, tj. zjišťuje rozsah zůstavitelova majetku, existenci závěti či dědické smlouvy a dalších listin potvrzujících například darování určitého majetku zůstavitele pro případ smrti či vydědění apod.²⁴⁷

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? S ohledem na českou hmotněprávní úpravu obsaženou v § 1670 ve spojení s § 1479 OZ má rozhodnutí o dědictví vydávané ve formě usnesení deklaratorní povahu s účinky ex tunc, neboť deklaruje nabytí majetku zůstavitele jeho dědici zpětně ke dni zůstavitelovy smrti.²⁴⁸ Jiná je však situace v případě soudem schválené dohody dědiců o vypořádání dědictví, která má vždy konstitutivní účinky, a to ve vztahu k úpravě právních poměrů mezi dědici a jejich odpovědnosti za dluhy, neboť dědictví nabývají dědicové zpětně ke dni smrti zůstavitele.²⁴⁹ Deklaratorní účinky má i osvědčení o dědictví („Erbschein“) dle německé právní úpravy.²⁵⁰ V rakouském právním prostředí je situace jiná, neboť rozhodnutí označované „Einantwortung“ má povahu konstitutivní, tj. až tímto rozhodnutím dochází k nabytí vlastnického práva k pozůstalosti nebo její části, neboť do této doby je dědic pouhým zákonným zástupcem pozůstalosti („gesetzlicher Vertreter der Verlassenschaft“).²⁵¹ Z uvedeného je zřejmé, že otázka účinků soudního rozhodnutí vychází především z hmotněprávní úpravy a nelze tedy pouze na základě deklaratorních či konstitutivních účinků rozhodnutí o dědictví vyvozovat závěry o povaze tohoto řízení, tj. o tom zda řízení o pozůstalosti má být projednáváno ve sporném či nesporném řízení.

Je řízení o pozůstalosti sporným nebo nesporným řízením? V návaznosti na výše uvedené a vymezená diferenciační kritéria pro rozlišování nesporného a sporného řízení lze dospět k jednoznačnému závěru, že řízení o pozůstalosti je bez jakýchkoli pochybností řízením nesporným, neboť v řízení absentuje kontradiktorní postavení dvou procesních stran a s ohledem na předmět řízení je dána i potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení.

Nad rámec výše uvedeného je však nutné na tomto místě poukázat na spory o dědické právo, které nejsou dle české právní úpravy projednávány v řízení o pozůstalosti, ale v rámci samostatného sporného řízení. Obdobně je tomu

---

²⁴⁶ Více Macková, A. Řízení o pozůstalosti. In: Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní – Část první: Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, s. 394-412.

²⁴⁷ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 141. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 356-357.

²⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015.

²⁴⁹ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 185. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 457.

²⁵⁰ Burandt. *Kommentar des FamFG. § 352*.

²⁵¹ Bittner, L. § 177. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 614-615.

i dle německé právní úpravy.²⁵² V případě, že v řízení o pozůstalosti vznikne spor o dědické právo, jehož řešení závisí na posouzení skutkových (nikoliv právních) okolností, které jsou mezi účastníky sporné (nemůže-li tedy být spor o právo vyřešen přímo v řízení o pozůstalosti postupem dle § 169 odst. 1 ZŘS), a nedojde-li mezi dědici k dohodě, v důsledku které by spor zcela odpadl nebo by se dosud sporné skutečnosti staly nespornými, nemůže být takový spor dle stávající české právní úpravy vyřešen v rámci řízení o pozůstalosti. Za takových okolností tedy soud v řízení o pozůstalosti postupuje dle § 170 ZŘS a odkáže usnesením toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou na určení dědického práva ve sporném řízení.²⁵³ V takovém případě musí ten, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší (žalobce), podat za stávající české právní úpravy žalobu proti všem ostatním účastníkům řízení o pozůstalosti (kteří mají postavení nerozlučných společníků), neboť v opačném případě by musela být žaloba zamítnuta pro nedostatek pasivní věcné legitimace.²⁵⁴ Obdobně též v případě, kdy řízení o pozůstalosti je pravomocně skončeno a oprávněnému dědici, který nebyl účastníkem tohoto řízení o pozůstalosti, je dána dle § 189 odst. 2 ZŘS možnost, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.²⁵⁵ Uvedené však přináší řadu problematických situací, příkladem může být spor zákonného a závětního dědice stran neplatnosti závěti. V případě, že zákonný dědic má za to, že závěť, která stanoví dědické právo závětnímu dědici, je neplatná, musí se dle stávající české právní úpravy ve sporném řízení domáhat u soudu určení svého dědického práva proti tomuto závětnímu dědici, přičemž nechtějí-li ostatní zákonní dědicové tuto žalobu z různých důvodů podat, jsou nuceni vystupovat na straně žalované v procesním společenství spolu se závětním dědicem, ačkoliv tito sledují stejný zájem jako žalobce. V tomto směru je tak paradoxní, že mají vystupovat v roli žalovaných, ačkoliv mají stejný zájem na určení neplatnosti závěti právě jako žalobce.

Otázkou povahy řízení, ve kterých jsou projednávány spory o dědické právo, se zabývala v minulosti opakovaně i rakouská právní věda. Dle rakouské právní úpravy byly spory o dědické právo („Erbrechtsstreit“) totiž taktéž dříve projednávány mimo řízení o pozůstalosti v samostatném sporném řízení, přičemž v takovém případě muselo být řízení o pozůstalosti do doby pravomocného rozhodnutí ve sporném řízení o dědické právo přerušeno. V návaznosti na kritiku

---

²⁵² Brehm. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, s. 259-260.

²⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1572/2018.

²⁵⁴ Je však nutné doplnit, že jiná situace je dle německé právní úpravy, dle které v případě takového sporu nemusí v řízení vystupovat vždy všichni účastníci řízení o pozůstalosti. Obdobně tomu bylo i dle rakouské právní úpravy, dokud byly tyto spory projednávány ve sporném řízení.

²⁵⁵ Plášil F., Talandová, I., Talanda, A. Žaloba oprávněného dědice [online]. *advokatnidenik.cz*. 3. 3. 2020. [cit. 15. 6. 2020]. <https://advokatnidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/>

²⁵⁵ Vorblatt [online]. *parlament.gv.at*. [cit. 15. 6. 2020].

https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXII/I/I_00224/fnameorig_008727.html

představenou rakouskými procesualisty však došlo následně ke změně právní úpravy, přičemž tyto spory o dědické právo jsou dle stávající právní úpravy projednávány v rámci řízení o pozůstalosti, tj. v nesporném řízení.²⁵⁶ Spory o dědické právo nazývané řízení o dědickém právu („Verfahren über das Erbrecht“) jsou vždy projednávány soudem (nikoliv soudním komisařem) a jsou upraveny zejména v § 161 Außerstreitgesetz. Jedná se o nesporné řízení, ve kterém je uplatňována vyšetřovací zásada, která je však stejně jako ve sporném řízení omezena objektivním důkazním břemenem, které nese ten, jehož tvrzené skutečnosti, ze kterých odvozuje své nároky, se nepodařilo prokázat. Řízení o dědickém právu nepřerušuje řízení o pozůstalosti a soudní komisař je v tomto řízení oprávněn činit ty úkony, které jsou nezávislé na určení dědického práva.²⁵⁷ V případě, že řízení o pozůstalosti je pravomocně skončeno, je oprávněný dědic, který nebyl účastníkem řízení o pozůstalosti, oprávněn domáhat se svého práva k pozůstalosti už jen žalobou v rámci sporného řízení.²⁵⁸

Je zřejmé, že spory o dědické právo nemohou být ponechány k projednání notářem jakožto soudním komisařem, ale musejí být přenechány k rozhodnutí soudu, neboť tyto spory vyžadují často složité a rozsáhlé dokazování. Na tomto místě je však nutné se zamyslet nad povahou řízení, ve kterém jsou tyto spory projednávány. I v těchto řízeních se jedná o úpravu hmotněprávních poměrů více účastníků řízení pro futuro a je dán stejný veřejný zájem na uspořádání těchto vztahů jako je tomu v řízení o pozůstalosti. Je tedy otázkou, zda by tyto spory neměly být projednávány v rámci nesporného řízení ze strany soudu, který je příslušný pro řízení o pozůstalosti. Problematická se jeví i otázka účastenství v rámci těchto sporů, neboť s ohledem na to, že řízení o pozůstalosti běží souběžně vedle těchto řízení, když zahájení těchto sporů není důvodem pro přerušování řízení o pozůstalosti,²⁵⁹ může se měnit i okruh účastníků řízení o pozůstalosti, přičemž v takovém případě může v krajních případech v zahájeném sporném řízení ohledně sporů o dědické právo a o rozsah zůstavitelem zanechaného jmění docházet i k zamítnutí žaloby z důvodu nedostatku pasivní věcné legitimace. Jak již bylo výše uvedeno, i v nesporném řízení může vznikat spor mezi účastníky řízení a spor jako takový není sám o sobě důvodem pro zařazení dané matérie do sporného řízení. Postup dle stávající české právní úpravy je tak poměrně komplikovaným a časově náročným procesem, neboť, ačkoliv řízení o pozůstalosti nemusí být přerušeno v případě zahájení sporného řízení o dědické právo, je judikatorně dovozováno, že dokud není zejména spor o dědické právo uzavřen, není v žádném případě na místě,

---

²⁵⁶ Vorblatt [online].

https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXII/I/I_00224/fnameorig_008727.html

²⁵⁷ Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 581-583.

²⁵⁸ Tamtéž s. 587-588.

²⁵⁹ Kovářová, D. a Sedlák, V. § 189. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 465.

aby řízení o pozůstalosti pokračovalo, natož, aby skončilo.²⁶⁰ S ohledem na výše uvedené mám tedy za to, že i spory o dědické právo by měly být po vzoru rakouské právní úpravy projednávány ze strany soudu v nesporném řízení.

5.2 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé²⁶¹ upravená především v části druhé hlavě páté zákona o zvláštních řízeních soudních jsou v českém právním prostředí považována za klasická nesporná řízení, o jejichž nesporné povaze nepanují povětšinou pochybnosti.²⁶² Mezi tato řízení lze řadit i řízení o povolení uzavřít manželství ze strany nezletilého upravená zejména v § 367 až § 370 ZŘS a řízení ve věcech nezletilých mladších patnácti let dle části první hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která jsou taktéž považována v souladu s § 1 odst. 2 ZŘS za nesporná řízení.²⁶³

Dle rakouské právní úpravy se pak jedná především o řízení označovaná jako „Verfahren in Kindschaftsangelegenheiten“, která jsou upravena zejména v části druhé *Außerstreitgesetz*. Jedná se konkrétně o řízení ve věcech výživy dítěte („Unterhalt“), péče o dítě a osobním kontaktu dítěte („Regelung der Obsorge und der persönlichen Kontakte“) a ve věcech majetkových práv osob zákonně zastoupených („Vermögensrechte von Personen unter gesetzlicher Vertretung“).²⁶⁴ Dále lze pak mezi řízení ve věcech nezletilých řadit i řízení o zjištění sňatečné způsobilosti („Verfahren zur Ermittlung der Ehefähigkeit“) upravené v zákoně

---

²⁶⁰ Fiala, J. Spory o dědické právo [online]. *pravni prostor.cz*. 18. 7. 2019. [cit. 22. 6. 2020]. <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>

²⁶¹ Mezi řízení ve věcech péče soudu o nezletilé se dle § 466 ZŘS řadí především o řízení ve věcech a) jména a příjmení nezletilého dítěte, b) péče o nezletilé dítě, c) výživy nezletilého dítěte, d) styku s nezletilým dítětem, e) rodičovské odpovědnosti, f) poručenství, g) opatrovnictví nezletilého dítěte, h) předání nezletilého dítěte, i) navrácení nezletilého dítěte, j) pro nezletilé dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout, k) souhlasu s nakládáním se jměním nezletilého dítěte, l) zastupování nezletilého dítěte, m) ústavní výchovy nezletilého dítěte a jiných výchovných opatření, n) pěstounské péče, o) určení data narození nezletilého dítěte, p) přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti, q) přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti.

²⁶² Více k tomu z českého právního prostředí Hlavsa, P. Nesporná řízení. In: Winterová, A. a kol. *Občanské právo procesní: studijní příručka*. Praha: ISV, 1996, s. 116-131. Obdobně z rakouského právního prostředí Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5. Obdobně též z německého právního prostředí Prütting, H., Helms, T. a kol. *FamFG. Kommentar*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2014, s. 29.

²⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2012, sp. zn. 8 Tz 85/2012. Více k tomu i Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6mrzgzp-wi6q&rowIndex=0>

²⁶⁴ Deixler-Hübner, A. Vor § 81. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 252-253.

o manželství („Ehegesetz“),²⁶⁵ které je dle § 115 tohoto zákona taktéž považováno za nesporné řízení.²⁶⁶

V německém právním prostředí se pak jedná zejména o řízení označována jako „Verfahren in Kindschaftssachen“, a „Verfahren über den Unterhalt Minderjähriger“,²⁶⁷ která jsou upravena především knize druhé FamFG. Mezi „Verfahren in Kindschaftssachen“ se pak řadí zejména řízení ve věcech rodičovské péče („die elterliche Sorge“), práva na přístup a práva na informace o osobních poměrech dítěte („das Umgangsrecht und das Recht auf Auskunft über die persönlichen Verhältnisse des Kindes“), vydání dítěte („die Kindesherausgabe“), poručnictví („die Vormundschaft“), opatrovnictví nebo soudního jmenování jiného zástupce pro nezletilého nebo nascitura („die Pflegschaft oder die gerichtliche Bestellung eines sonstigen Vertreters für einen Minderjährigen oder für eine Leibesfrucht“), dále pak schválení či nařízení lékařských opatření a umístění dítěte do zařízení omezující jeho svobodu pohybu a v neposlední řadě i schválení či nařízení umístění psychicky nemocných dětí („die Genehmigung oder Anordnung einer freiheitsentziehenden Unterbringung, freiheitsentziehenden Maßnahme oder ärztlichen Zwangsmaßnahme bei einem Minderjährigen nach den Landesgesetzen über die Unterbringung psychisch Kranker“).²⁶⁸

Rozbor všech jednotlivých řízení ve věcech nezletilých, jejichž procesněprávní úprava je úzce propojena s hmotněprávní úpravou předmětných záležitostí, včetně souvisejícího porovnání s rakouskou a německou hmotněprávní a procesněprávní úpravou by svým rozsahem značně překročil stanovený rozsah disertační práce. Není proto účelné se na tomto místě zabývat porovnáním jednotlivých řízení samostatně. Obecně lze však dospět k jednoznačnému závěru, že řízení ve věcech nezletilých jsou dle české,²⁶⁹ rakouské²⁷⁰ i německé právní úpravy²⁷¹ považována za nesporná řízení. Pro ověření závěru, že řízení ve věcech nezletilých jsou nespornými řízeními, je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení ve věcech nezletilých zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Většina řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, stejně

---

²⁶⁵ Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet, vom 6. 6. 1938, StF: dRGBL. I S 807/1938, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Herrmann, C. a Weik E. Ch. Kommentar des FamFG. Vorbem. zu §§ 231 bis 245. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 12. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/07f87942-fc2e-3bf0-9054-db76075907b0>

²⁶⁸ Ziegler, T. Kommentar des FamFG. § 151. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 2. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/07e07589-baa9-3bc0-87f2-7858ef08ad42>

²⁶⁹ Hlavsa P. Kapitola sedmá: Nesporná řízení. In: Winterová, A. a kol. *Občanské právo procesní: studijní příručka*. Praha: ISV, 1996, s. 116-131.

²⁷⁰ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5.

²⁷¹ Prütting, Helms a kol. *FamFG. Kommentar*, s. 29.

jako řízení ve věcech nezletilých mladších patnácti let dle části první hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jsou ovládána zásadou oficiality a k jejich zahájení tak může dojít bez návrhu, tj. z moci úřední (ačkoliv nejčastějším způsobem zahájení řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je právě návrh na zahájení daného řízení).²⁷² Řízení o povolení uzavřít manželství ze strany nezletilého i některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou však výlučně řízeními návrhovými. Příkladem jsou řízení ve věcech pro nezletilého významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout, přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti či přivolení nebo odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, u kterých nelze ani z povahy věci očekávat, že by taková řízení mohla kdy být zahájena z moci úřední, neboť se jedná o skutečnosti odůvodňující zahájení řízení, které soud ani není ze své vlastní úřední činnosti schopen zjistit. Obdobně je tomu i dle německé²⁷³ a rakouské právní úpravy,²⁷⁴ dle kterých jsou některá řízení ve věcech nezletilých výlučně návrhová a některá z nich je pak možné zahájit i z moci úřední.

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? V řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé vystupuje zpravidla otec nezletilého, jeho matka a nezletilý, který je (až na řízení o přiznání svéprávnosti, řízení o přivolení či odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatné výdělečné činnosti a řízení o povolení uzavřít manželství) zastoupen opatrovníkem jmenovaným soudem pro dané řízení, přičemž každý z nich má postavení samostatného účastníka v řízení.²⁷⁵ V řízení o povolení uzavřít manželství je pak účastníkem i ten, s kým má být manželství uzavřeno.²⁷⁶ Ne v každém řízení však vystupují vždy rodiče nezletilého (např. v řízení ve věcech poručenských), neboť účastenství je vyjma navrhovatele, který je účastníkem ve formálním smyslu, pojímáno v těchto řízeních materiálně. Účastníci řízení v žádném případě nestojí v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, jak je tomu ve sporném řízení, neboť jejich zájmy nemusí být nutně ve střetu a v řízení tak chybí odpůrce anebo naopak hrozí střet zájmů

---

²⁷² Stavínohová, J. § 466. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 778.

²⁷³ Brinkmann, F.-J. Kommentar des FamFG. § 24. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 18. 11. 2019]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/5fe34b74-aa1b-3ced-8891-5bdbac70a150>; Brinkmann, F.-J. Kommentar des FamFG. § 23. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 18. 11. 2019]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/67de85d7-d02d-33ec-89d9-2290c18e2339>

²⁷⁴ Obdobně Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 34.

²⁷⁵ Stavínohová, J. § 469. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 787.

²⁷⁶ Hellwig. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*, s. 56–57.

nezletilého, jeho matky nebo jeho otce, kdy každý z těchto účastníků řízení může mít zcela odlišný názor a zájmy, které v řízení uplatňuje.

Lze si v řízeních ve věcech nezletilých vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství je vyjma navrhovatele, který je účastníkem ve formálním smyslu, pojímáno materiálně, tj. účastníky řízení jsou dle § 6 odst. 1 ZŘS ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednání a vychází tedy z hmotného práva, přičemž soud je oprávněn do okruhu účastníků zasahovat.²⁷⁷ V případě řízení o povolení uzavřít manželství je pak účastenství vymezeno dle § 6 odst. 2 ZŘS, dle kterého jsou kromě navrhovatele účastníky osoby vymezené v § 368 ZŘS, přičemž jejich vymezení vychází taktéž z jejich hmotněprávních poměrů.²⁷⁸ Dle rakouské právní úpravy obsažené v § 2 Außerstreitgesetz je účastníkem řízení ve formálním smyslu vždy navrhovatel („Antragsteller“) a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení a dále pak v materiálním smyslu každá osoba, jejíž právem chráněné postavení by mohlo být přímo ovlivněno rozhodnutím soudem nebo jeho činností a kterou je soud povinen do řízení přibrat. V neposlední řadě jsou účastníkem řízení i tzv. zákonní účastníci („gesetzliche Parteien“).²⁷⁹ Dle německé právní úpravy je pak účastenství v řízení ve věcech nezletilých kromě navrhovatele, který je účastníkem ve formálním smyslu, pojímáno materiálně.²⁸⁰

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Řízení ve věcech nezletilých bývají v rakouské odborné literatuře nazývána jako „Rechtsfürsorgeverfahren“,²⁸¹ nověji pak „Pflegschaftssachen“²⁸², neboť právě tato řízení se vyznačují tím, že je v rámci nich poskytována ze strany soudu právní péče. V těchto řízeních

²⁷⁷ Charvát, P. a Trávníková, B. § 466. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 950-951.

²⁷⁸ Šínová, R. Část první kapitola 2 díl I. In: Šínová, R., Petrov Křiváčková, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 31.

²⁷⁹ Rechberger, W. H. § 2. Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

²⁸⁰ Vyjma řízení vyjmenovaných v § 112 FamFG, mezi které se řadí i řízení ve věcech výživného dle § 231 odst. 1 FamFG, se uplatní obecná právní úprava obsažená v § 7 FamFG, dle které je účastníkem ve formálním smyslu vždy navrhovatel a dále pak osoby, jejichž práva jsou přímo ovlivněna výsledkem řízení (materiální pojetí účastenství) tzv. povinní účastníci („Muss-Beteiligte“), přičemž soud je povinen z úřední povinnosti tyto účastníky do řízení přizvat. V neposlední řadě mohou být účastníky v materiálním smyslu dle § 7 odst. 3 FamFG i tzv. fakultativní účastníci („Kann-Beteiligte“), které do řízení soud může přibrat na základě jejich žádosti. Viz Schöpflin, M. *Kommentar des FamFG. § 7*. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 1. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/657fc7c9-e50b-3b2f-9f9b-aadbfa4741e4>

²⁸¹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5.

²⁸² Deixler-Hübner, A. § 81. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 252.

vystupuje soudce nikoliv pouze jako rozhodce, ale jako osoba, která z důvodu veřejného zájmu na úpravě hmotněprávních práv a povinností účastníků řízení do řízení intervnuje, neboť v rámci těchto řízení dochází k rozhodování o podstatných otázkách týkajících se nezletilého, jehož zájmy je nutné v řízení chránit. Veřejný zájem a poskytování právní péče v řízeních ve věcech nezletilých se pak projevuje i uplatněním procesních zásad umožňujících vyšší míru ingerence státu do procesních vztahů a do průběhu řízení jako takového. Jak již bylo výše uvedeno, většina řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou ovládána zásadou oficiality a k jejich zahájení může dojít ve většině případů i bez návrhu, tj. z moci úřední.²⁸³ V takovém případě i když bylo řízení zahájeno na návrh, není soud tímto návrhem vázán a může dle § 26 ZŘS překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají. Všechna řízení ve věcech nezletilých jsou pak ovládána vyšetřovací zásadou, neboť soud z důvodu veřejného zájmu na uspořádání předmětných záležitosti má zájem na náležitém objasnění skutkového stavu věci.²⁸⁴ Shodně je tomu i dle rakouské právní úpravy.²⁸⁵ V německém právním prostředí se pak v některých řízeních ve věcech nezletilých vyšetřovací zásada neuplatní.²⁸⁶ Do některých řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé (konkrétně jde-li o uložení zvláštního opatření při výchově dítěte, o ústavní výchovu, o určení data narození nebo jde-li o pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu) je dle § 8 ZŘS oprávněno vstoupit taktéž státní zastupitelství, které je oprávněno podat i návrh na zahájení těchto řízení, což taktéž potvrzuje vyšší míru ingerence státní moci do těchto řízení.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v předmětných řízeních deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé i v řízení o povolení uzavřít manželství ze strany nezletilého upravuje hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna, a to s ohledem na zájmy nezletilého²⁸⁷ a rozhoduje tak ve většině případů rozhodnutím s konstitutivními

---

²⁸³ Stavínková, J. § 466. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 778.

²⁸⁴ Lavický, P. § 20. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 68-74.

²⁸⁵ Rechberger, W. H. § 16. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 95-97.

²⁸⁶ Brinkmann, F.-J. Kommentar des FamFG. § 26. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 18. 11. 2019]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8b17afb-e701-31c3-b776-24edf13d11e5>

²⁸⁷ Uvedené vyplývá mj. i z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, jejíž je Česká republika smluvní stranou, a dle kterého „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Státy ... se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“ Viz Charvát, P. a Trávníková, B. § 466. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 950.

účinky. Avšak i v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé jsou vydávána deklaratorní rozhodnutí příkladem je rozhodnutí ve věcech výživy nezletilého, neboť vyživovací povinnost upravená v části druhé občanského zákoníku vzniká ex lege a v souladu s § 922 OZ tak může být přiznáno zpětně za dobu nejdéle tři let ode dne zahájení soudního řízení.²⁸⁸

Jsou řízení ve věcech nezletilých spornými, nebo nespornými řízeními?

V návaznosti na výše uvedené a vymezená diferenciací kritéria pro rozlišování nesporného a sporného řízení jsou řízení ve věcech nezletilých bez jakýchkoli pochybností řízeními nespornými, jejichž projednání v režimu klasického sporného řízení je s ohledem na povahu projednávaných záležitostí prakticky vyloučeno, a to především z důvodu potřeby vyšší míry ingerence soudu do řízení, v rámci kterého je poskytována nezletilým právní péče. Uvedené ostatně potvrzuje i stávající česká, německá a rakouská právní úprava.

5.3 Řízení ve věcech péče soudu o zletilé vyžadující zvláštní ochranu

Mezi řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu lze řadit zejména (i) řízení o svéprávnosti, (ii) řízení ve věcech opatrovnictví člověka, (iii) řízení o prohlášení člověka za nezvěstného či za mrtvého, (iv) řízení o určení data smrti, (v) řízení o některých podpůrných opatřeních, kterými jsou předběžné prohlášení, nápomoc, podpůrce, zastoupení členem domácnosti, (vi) řízení o přivolení k zásahu do integrity, (vii) řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu, (viii) řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb, která jsou společně označována jako řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob a upravena především v části druhé hlavy první zákona o zvláštních řízeních soudních. Okruh řízení dříve označovaný jako řízení ve věcech opatrovnických („Verfahren in Vormundschaftsangelegenheiten“) byl oproti dnešnímu právnímu stavu značně užší, avšak v principu se jednalo o ta řízení, ve kterých se v různé intenzitě uplatňovala myšlenka aktivní soudcovské intervence ve veřejném, resp. společenském zájmu k ochraně osob vyžadujících tuto ochranu.

Předmětná řízení ve věcech péče soudu o zletilé vyžadující zvláštní ochranu jsou zejména v rakouské odborné literatuře označována stejně jako řízení ve věcech nezletilých za tzv. „Rechtsfürsorgeverfahren“,²⁸⁹ nověji pak „Pflegschaftssachen“²⁹⁰, neboť právě tato řízení se vyznačují tím, že je v rámci nich poskytována ze strany soudu právní péče. Dle rakouské právní úpravy se pak jedná

²⁸⁸ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2014, roč. 2014, č. 3, s. 3–11.

²⁸⁹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5.

²⁹⁰ Deixler-Hübner, A. § 81. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, 2013, s. 252.

zejména o řízení označovaná jako „Verfahren in Erwachsenenschutz-(Sachwalterschafts-)angelegenheiten“, která jsou upravena především v části druhé Außerstreitgesetz a dále pak „Verfahren über die Unterbringung psychisch Kränker“ dle Unterbringungsgesetz²⁹¹ a „Verfahren über Überprüfung von Freiheitsbeschränkungen in Heimen“ dle Heimaufenthaltsgesetz.²⁹² V německém právním prostředí se pak jedná zejména o řízení označována jako „Verfahren in Betreuungssachen“²⁹³, „Verfahren in Unterbringungssachen“²⁹⁴ a „Verfahren in Freiheitsentziehungssachen“²⁹⁵, která jsou upravena především knize třetí a sedmé FamFG.

Rozbor všech jednotlivých řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu, jejichž procesněprávní úprava je úzce propojena s hmotněprávní úpravou předmětných záležitostí, včetně následného porovnání s rakouskou a německou právní úpravou by svým rozsahem značně překročil stanovený rozsah disertační práce. Není proto účelné se v této disertační práci zabývat porovnáním jednotlivých řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu samostatně. Obecně lze však dospět k jednoznačnému závěru, že všechna tato řízení jsou považována jak v českém²⁹⁶, tak i rakouském²⁹⁷ a německém právním prostředí²⁹⁸ za řízení nesporná. Pro ověření uvedeného závěru o nesporné povaze těchto řízení je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Většina řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu jsou ovládána zásadou oficiality a k jejich zahájení může dojít ve většině případů i bez návrhu, tj. z moci úřední (ačkoliv nejčastějším způsobem zahájení těchto řízení je právě návrh). Některá řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu jsou však výlučně řízeními návrhovými. Příkladem jsou řízení o některých podpůrných opatření a řízení o prohlášení člověka za nezvěstného či za mrtvého, neboť z povahy věci buď není možné, aby soud

---

²⁹¹ Bundesgesetz über die Unterbringung psychisch Kranker in Krankenanstalten, vom 1. 3. 1990, StF: BGBl. Nr. 155/1990, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

²⁹² Bundesgesetz über den Schutz der persönlichen Freiheit während des Aufenthalts in Heimen und anderen Pflege – und Betreuungseinrichtungen, vom 27. 2. 2004, StF: BGBl. I Nr. 11/2004, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

²⁹³ Rausch, H. Kommentar des FamFG. § 271. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/a29f1474-b899-3633-afeb-16d21819ffca>

²⁹⁴ Dodegge, G. Kommentar des FamFG. § 312. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/86d641fb-d91e-30a6-bddc-1fec4a6f81e8>

²⁹⁵ Dodegge, G. Kommentar des FamFG. § 415. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/93ee1bff-8397-3419-94fe-83c6c0269383>

²⁹⁶ Hlavsa P. Kapitola sedmá: Nesporná řízení. In: Winterová, A. a kol. *Občanské právo procesní: studijní příručka*. Praha: ISV, 1996, s.116-131.

²⁹⁷ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5.

²⁹⁸ Prütting, H., Helms, T. a kol. *FamFG. Kommentar*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2014, s. 29.

ze své vlastní úřední činnosti zjistil skutečnosti, které odůvodňují zahájení těchto řízení²⁹⁹ nebo k zahájení těchto řízení dochází výlučně na návrh osoby, která má na vydání takového rozhodnutí oprávněný zájem z důvodů hmotněprávních důsledků s tím spojených (posouzení dědické posloupnosti, zánik manželství aj.). Obdobně je tomu i dle německé³⁰⁰ a rakouské právní úpravy,³⁰¹ dle kterých jsou některá řízení ve věcech nezletilých výlučně návrhová a některá z nich je pak možné zahájit i z moci úřední.

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? V řízeních ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu nevystupují účastníci v kontradiktorním postavení dvou procesních stran. V některých těchto řízeních sice mohou vystupovat pouze dva účastníci (např. účastníky řízení o prohlášení člověka za nezvěstného jsou dle § 51 ZŘS ten, jenž má být prohlášen za nezvěstného ("pohřešovaný"), a ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn k podání návrhu na zahájení řízení), avšak tito nestojí v roli dvou vzájemných odpůrců, neboť často uplatňují v řízení stejný zájem a nemusí mezi nimi docházet ani k žádným střetům jejich zájmů, přičemž v takovém případě odpůrce v řízení zcela chybí. V některých řízeních navíc může vystupovat někdy i jen jeden účastník, např. v řízení o svéprávnosti, dojde-li k zahájení řízení z moci úřední.

Lze si v řízeních ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství vychází vyjma navrhovatele, který je účastníkem ve formálním smyslu, z hmotněprávních poměrů účastníků, kteří jsou ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS stanoveni buď přímo zákonem nebo ve smyslu § 6 odst. 1 ZŘS vymezení jako osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno.³⁰² V německém právním prostředí je účastníkem dle § 7 FamFG ve formálním smyslu taktéž vždy navrhovatel a dále pak v materiálním smyslu osoby, jejichž práva jsou přímo ovlivněna výsledkem řízení tzv. povinní účastníci („Muss-Beteiligte“), přičemž soud je povinen z úřední povinnosti tyto účastníky do řízení přizvat. V neposlední řadě mohou být účastníky v materiálním smyslu dle § 7 odst. 3 FamFG i tzv. fakultativní účastníci („Kann-Beteiligte“), které může soud do řízení na základě jejich žádosti přibrat.³⁰³ Dle rakouské právní úpravy obsažené v § 2 Außerstreitgesetz je účastníkem řízení

---

²⁹⁹ Např. Prudíková, D. § 32. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 116.

³⁰⁰ Brinkmann. *Kommentar des FamFG. § 24*; Brinkmann. *Kommentar des FamFG. § 23*.

³⁰¹ Obdobně Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 34.

³⁰² Šínová, R. Řízení dle ZŘS. *Obecné výklady*. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 29-31.

³⁰³ Schöpflin, M. *Kommentar des FamFG. § 7*. [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 3. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/657fc7c9-e50b-3b2f-9f9b-aadbfa741e4>

ve formálním smyslu vždy navrhovatel („Antragsteller“) a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení a dále pak v materiálním smyslu každá osoba, jejíž právem chráněné postavení by mohlo být přímo ovlivněno rozhodnutím soudem nebo jeho činnostmi a kterou je soud povinen do řízení přibrat. V neposlední řadě jsou účastníky řízení i tzv. zákonní účastníci („gesetzliche Parteien“). Účastenství tak vychází z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství.³⁰⁴

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V rámci řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu dochází k rozhodování o podstatných otázkách fyzických osob týkajících se jejich osobního statusu včetně jejich svéprávnosti,³⁰⁵ ale i osobní svobody nebo o podstatných otázkách fyzických osob, které nejsou schopny samostatně fakticky ani právně jednat, a je tedy nutné, aby byl v řízení chráněn jejich zájem. Jedná se tak ze strany státu o projev jeho péče o tyto osoby, a to za účelem ochrany těchto osob, ale i celé společnosti. V těchto řízeních vystupuje soudce, nikoliv pouze jako rozhodce, ale jako osoba, která z důvodu veřejného zájmu na úpravě hmotněprávních práv a povinností účastníků řízení do řízení intervenuje. Veřejný zájem a poskytování právní péče v řízeních ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu se pak projevuje i uplatněním procesních zásad umožňujících vyšší míru ingerence státu do procesních vztahů a do průběhu řízení jako takového. Řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu jsou povětšinou, jak již bylo výše uvedeno, ovládána zásadou oficiality, přičemž je-li řízení zahájeno na návrh, není soud tímto návrhem vázán a může dle § 26 ZŘS překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají. Všechna tato řízení jsou ovládána vyšetřovací zásadou, neboť soud z důvodu veřejného zájmu na uspořádání předmětných záležitosti má zájem na náležitém objasnění skutkového stavu věci.³⁰⁶ Shodně je tomu i dle německé³⁰⁷ a rakouské právní úpravy, a to z důvodu veřejného zájmu na rozhodnutí, které je vydané na základě pravdivého skutkového stavu.³⁰⁸ Vyšší míra ingerence státní moci do těchto řízení

³⁰⁴ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

³⁰⁵ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou ... řízení ... o způsobilost k právním úkonům a o prohlášení za mrtvého.“ Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

³⁰⁶ Lavický, P. § 20. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, 2015, s. 68-74.

³⁰⁷ Brinkmann, F-J. *Kommentar des FamFG. § 26.* [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 3. 10. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8b17afb-e701-31c3-b776-24edf13d11e5>

³⁰⁸ Rechberger, W. H. § 16. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 95-97.

se projevuje v českém právním prostředí i tím, že do některých řízení (konkrétně řízení o svéprávnosti, o prohlášení za mrtvého, o určení data smrti, ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče nebo vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb) je dle § 8 ZŘS oprávněno vstoupit taktéž státní zastupitelství, které je oprávněno podat (vyjma řízení o určení data smrti) i návrh na zahájení těchto řízení (pro účely zjištění podmínek k podání návrhu na vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb jsou oprávnění státního zastupitelství ještě rozšířena).

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v těchto řízeních deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud rozhoduje ve většině případů v řízeních ve věcech péče soudu o zletilé vyžadující zvláštní ochranu rozhodnutím s konstitutivními účinky. Avšak i v těchto řízeních mohou být vydávána deklaratorní rozhodnutí, příkladem je rozsudek o prohlášení člověka za mrtvého dle § 26 OZ ve spojení s § 56 ZŘS nebo rozsudek o určení data smrti dle § 63 ZŘS. Je však nutné poznamenat, že stran deklaratornosti, resp. konstitutivnosti, těchto rozhodnutí panují mezi odbornou veřejností rozdílné názory.³⁰⁹

Jsou řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu spornými, nebo nespornými řízeními? V návaznosti na výše uvedené a vymezená diferenciacní kritéria pro rozlišování nesporného a sporného řízení jsou řízení ve věcech péče soudu o zletilé osoby vyžadující zvláštní ochranu bez jakýchkoli pochybností řízeními nespornými, jejichž projednání v režimu sporných řízení je s ohledem na povahu projednávaných záležitostí prakticky vyloučeno, a to především z důvodu potřeby vyšší míry ingerence soudu do řízení, v rámci kterého je poskytována zletilým vyžadujících zvláštní ochranu právní péče.

5.4 Řízení ve věcech veřejných rejstříků

Za klasická nesporná řízení jsou v německé právní teorii³¹⁰ i rakouském právním prostředí³¹¹ považována i řízení ve věcech registračních neboli rejstříková řízení („Registerverfahren“), která jsou v českém právním prostředí upravena v zákoně o veřejných rejstřících. Zákon o veřejných rejstřících obsahuje jak procesněprávní, tak i hmotněprávní úpravu veřejných rejstříků, kterými se dle § 1 odst. 1 zákona o veřejných rejstřících rozumí obchodní, spolkový a nadační rejstřík

---

³⁰⁹ Hamuláková, K. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. § 56 [online]. *beck.online.cz*. [cit. 1. 9. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dklmtmjptembrgnpteojls5ygmjw>. Hamuláková, K. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. § 63 [online]. *beck.online.cz*. [cit. 1. 9. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dklmtmjptembrgnpteojls5ygmrt>

³¹⁰ Bärmann. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*, s. 18. Obdobně Lent. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*, s. 5-8 a s. 18.

³¹¹ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 31-32.

a dále pak rejstřík ústavů, společenství vlastníků jednotek a rejstřík obecně prospěšných společností.

V rakouském právním prostředí je situace trochu odlišná, neboť soudy vedou nejen tzv. knihu firem („das Firmenbuch“) dříve označovanou jako obchodní rejstřík („Handelsregister“), avšak na rozdíl od českého právního prostředí i knihy pozemkové („die Grundbücher“), lodní rejstřík („die Schiffsregister“) aj. Řízení ve věcech firemní knihy („Firmenbuchverfahren“), řízení ve věcech pozemkových knih („Verfahren in Grundbuchssachen“)³¹² i řízení ve věcech lodního rejstříku („Schiffsregisterverfahren“) jsou řízeními nespornými, které se řídí příslušnými zvláštními zákony³¹³ a subsidiárně Außerstreitgesetz.

Obdobně je tomu i v německém právním prostředí. Rejstříková řízení („Verfahren in Registersachen“) jsou upravena především v hlavě páté FamFG a rozumí se jimi řízení ve věcech obchodního rejstříku („Handelsregistersachen“), v registračních věcech družstev („Genossenschaftsregistersachen“), v registračních věcech partnerství („Partnerschaftsregistersachen“), v registračních věcech spolku („Vereinsregistersachen“) a v registračních věcech majetkových dohod manželů („Güterrechtsregistersachen“). Existují však další rejstříky a seznamy vedené soudy („bei Gericht geführte Register und Verzeichnisse“), v jejichž případě se úprava obsažená v hlavě páté v § 376 až § 401 FamFG nepoužije. Jedná se například o lodní rejstřík a rejstřík pro stavbu lodí („Schiffs – und das Schiffsbauregister“), rejstřík nemovitostí („das Grundbuch“), letecký rejstřík („das Luftfahrtregister“) aj., jejichž hmotněprávní a procesněprávní úprava je obsažena ve zvláštních zákonech, přičemž subsidiárně, až na některé vybrané otázky, se na ně jakožto na řízení nesporná zpravidla aplikují obecná ustanovení FamFG.³¹⁴

Z výše uvedeného je zřejmé, že odpověď na otázku, zdali má být řízení ve věcech veřejného rejstříku projednáváno jakožto soudní řízení či jako správní řízení vedené před správními orgány, se v čase mění a není na ní v posuzovaných právních rádech jednotná odpověď ani dle stávajících právních úprav. Na uvedené upozorňoval už Emil Ott, který si všiml kolísání zákonodárství ve vztahu k otázce, zdali má být určitá záležitost právní péče svěřena soudům nebo správním orgánům,³¹⁵ a dospěl k závěru, že o rozsahu předmětu nesporného řízení rozhoduje vedle základních hledisek i v jednotlivých právních prostředích přetrvávající

---

³¹² Více k tomu Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 116-120.

³¹³ Bundesgesetz über die Grundbücher, vom 2. 2. 1955, StF: BGBl. Nr. 39/1955, in der geänderten Fassung [Rakouská republika], Firmenbuchgesetz, vom 11. 1. 1991, BGBl. Nr. 10/1991, in der geänderten Fassung [Rakouská republika], Schiffsregisterordnung, vom 19. 12. 1940, StF: dRGBL. I S 1591/1940, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

³¹⁴ Nedden-Boeger, C. Kommentar des FamFG. § 374. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/cc839227-7d55-3f27-83fd-b4c510dd5a5e>

³¹⁵ Ott. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 84.

tradice a měnící se úvahy o účelnost („Zweckmäßigkeitserwägungen“).³¹⁶ Za příklad uváděl pozemkové a horní knihy stejně jako obchodní rejstříky vedené v českém právním prostředí ze strany soudů, a na druhé straně vodní knihy o užívacích právech k vodám, lodní rejstříky a rejstříky o okresních společenstvech vedené správními orgány. V průběhu času se dle jeho názoru hranice mezi oblastmi nesporného a sporného řízení jeví širší, a naopak hranice mezi nesporným a správním řízením („Verwaltungsverfahren“) užší. Správní řízení („Verwaltungsverfahren“) se čím dál tím více omezuje na úpravu veřejnoprávních záležitostí, zatímco se postupně vylučuje péče o soukromoprávní vztahy („Obsorge für jene privatrechtlichen Verhältnisse“) a přenechává se soudům v nesporném řízení, u kterých hrají roli veřejné zájmy či je brán ohled na obecné blaho.³¹⁷ K tomuto závěru se přiklání i František Zoulík, dle jehož názoru je pro konkrétní řešení často relevantní nejen úvaha o vhodnosti a účelnosti, ale i právní tradice a další hlediska.³¹⁸ Potvrzení tohoto závěru ostatně dokládá i poslední vývoj české právní úpravy rejstříkového řízení, když přijetím zákona o veřejných rejstřících došlo ke sjednocení evidence „všech právnických osob soukromého práva včetně takových subjektů, jejichž údaje, resp. údaje o nich, v některých případech dosud nebyly vůbec veřejnosti přístupné. Jde např. o občanská sdružení evidovaná ministerstvem vnitra, u nichž nebyla vedena veřejně přístupná databáze...“³¹⁹. Důvodem pro soustředění těchto rejstříkových věcí u krajských soudů (nikoliv u správních orgánů) byla „zejména snaha zajistit podmínky pro jednotné rozhodování v těchto vztazích, právní náročnost těchto věcí, způsobená zejména rozsahem posuzovaných otázek, prostupujících celým civilním právem, souvislost s jinými věcmi, pro jejichž projednávání jsou příslušné také krajské soudy (ve věcech vyplývajících z právních poměrů, které souvisejí se zakládáním obchodních korporací, ústavů, nadací a nadačních fondů, a ve sporech mezi obchodními korporacemi, jejich společníky nebo členy...) a také historická technická vybavenost těchto soudů.“³²⁰ Vedení dalších rejstříků, např. katastru nemovitostí, rejstříků registrovaných církví a náboženských společností, registr živnostenského podnikání, plavební rejstřík, letecký rejstřík aj., je však nadále ponecháno správními orgánům.

---

³¹⁶ Ott. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit)*, s. 81-82.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Zoulík, F. Obecně o nesporném řízení. In: Winterová, A. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 366.

³¹⁹ Hampel, P. § 1. In: Hampel, P., Walder, I. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 25. 4. 2019]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/20250/1/2#pa_84

³²⁰ Walder, I. § 75. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 840.

V případě rejstříkových řízení vedených soudy³²¹ se dle stávající rakouské, tak i německé právní úpravy jedná o nesporná řízení. V českém právním prostředí je řízení ve věcech veřejných rejstříků považováno taktéž za řízení nesporné,³²² a to i dle ustálené judikatury.³²³ V této souvislosti je však nutné se pozastavit nad zněním § 120 ZVR, který stanoví subsidiární aplikaci zákona upravujícího občanské soudní řízení. Důvodová zpráva k zákonu o veřejných rejstřících k tomuto uvádí, že „i nadále jsou OSŘ, respektive zákon o zvláštních řízeních soudních předpisem podpůrným“³²⁴, přičemž dále upřesňuje, že § 120 ZVR odkazuje „na subsidiární použití předpisu upravující občanské soudní řízení, čímž je nový zákon o zvláštních řízeních soudních.“³²⁵ Část odborné veřejnosti však dospívala i s ohledem na původní znění § 1 ve spojení s § 2 ZŘS ve znění účinném do 29. 9. 2017 k závěru, že subsidiární aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních pro rejstříková řízení je vyloučena, a že je tudíž nutné podpůrně aplikovat občanský soudní řád. Zejména problematICKá se pak tato skutečnost jevila stran postupu soudu při zahájení řízení bez návrhu, neboť takovou situaci občanský soudní řád neupravuje. V takovém případě, pak byla dovozována aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních per analogiam.³²⁶ V důsledku odborných diskuzí posléze s účinností od 30. 9. 2017 došlo k novelizaci ZŘS, přičemž bylo v § 1 odst. 2 ZŘS stanoveno najisto, že pro rejstříková řízení se subsidiárně aplikuje obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních.

Vraťme se ale k otázce povahy soudního rejstříkového řízení, přičemž pro určení toho, zda se v případě řízení ve věcech veřejných rejstříků jedná o sporné či nesporné řízení, je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky. S ohledem na skutečnost, že procesněprávní úprava řízení ve věcech veřejných rejstříků je v německém a rakouském právním prostředí rozdrobena ve zvláštních právních předpisech, budou níže položené otázky zodpovězeny pouze ve vztahu k české právní úpravě, která vychází především ze zákona o veřejných rejstřících.

Lze řízení ve věcech veřejných rejstříků zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Rejstříkové řízení je sice v zásadě řízením návrhovým, avšak v případě neshody mezi zápisem skutečnosti

---

³²¹ Dle stávající české právní úpravy obsažené v části třetí zákona o veřejných rejstřících je nově svěřena pravomoc provádět v určitých případech zápisy do veřejného rejstříku nejen soudům, ale i notářům, obdobně jako je tomu v případě řízení o pozůstalosti.

³²² Kupř. Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 34. Obdobně Walder, I. § 120. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 957.

³²³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 185/98.

³²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob [online]. *beck-online.cz*. [cit. 3. 3. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mzqgrpwi6q&rowIndex=0>

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ Walder, I. § 78. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 956-958.

a skutečným stavem, může být zahájeno i bez návrhu. Uvedené se promítá i v omezení dispozičního oprávnění navrhovatele stran zpětvzetí návrhu na zahájení řízení. Ke zpětvzetí návrhu je navrhovatel oprávněn dle § 79 odst. 2 ZVR pouze v případě, že navrhovaný zápis má konstitutivní účinky. Pouze tam, kde má zápis konstitutivní účinky, lze totiž předpokládat, že po zastavení řízení z důvodu zpětvzetí návrhu nebude nutné zahájit řízení z moci úřední tak, aby bylo dosaženo shody mezi zápisem skutečnosti a skutečným stavem. Pokud by mohl vzít navrhovatel návrh zpět i tam, kde má zápis účinky deklaratorní, už jen z doložených listin k návrhu by zpravidla vyplýval nesoulad mezi zapsanou skutečností a skutečným stavem, a soud by tak musel proto zahájit řízení z moci úřední.³²⁷

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníkem řízení, které je zahájeno na návrh, je vždy navrhovatel, jehož účastenství je pojmáno ve formálním smyslu. Účastníkem řízení je tedy každý, kdo takový návrh na zahájení řízení podá, avšak jedná-li se o navrhovatele neoprávněného, jeho návrh bude odmítnut. Účastníkem řízení je dle § 84 ZVR i ve veřejném rejstříku zapsaná osoba, jejíž účastenství je odvozeno materiálně, neboť vychází z jeho hmotněprávních poměrů k projednávané věci. V řízení o prvozápisu této osoby do veřejného rejstříku je pak účastníkem řízení z logiky věci pouze navrhovatel. Stejně tak, pokud je řízení zahájeno bez návrhu, vystupuje v tomto řízení pouze jeden účastník, kterým je osoba zapsaná ve veřejném rejstříku. Kromě navrhovatele a zapsané osoby se rejstříkového řízení jiné osoby neúčastní,³²⁸ byť by se takový zápis do veřejného rejstříku jejich práv dotýkal.³²⁹ Je zřejmé, že účastníci řízení, tj. navrhovatel a zapsaná osoba, nejsou vůči sobě vždy v kontradiktorním postavení

---

³²⁷ Walder, I. § 78. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 854-855.

³²⁸ K vymezení účastníků řízení před rejstříkovým soudem srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 185/98, ve kterém bylo judikováno, že „v řízení před rejstříkovým soudem se nerozhoduje o právech nebo povinnostech akcionářů, ale pouze o právech nebo povinnostech podnikatelského subjektu zapsaného či zapisovaného do obchodního rejstříku. Pro případ, že by práva akcionářů mohla být dotčena nezákonností rozhodnutí, na jehož základě k příslušnému zápisu do obchodního rejstříku dochází, poskytuje zákon ochranu těmto právům tam, kde to považuje za potřebné, jiným způsobem (§ 131 odst. 1 a § 183 obchodního zákoníku). Pokud rejstříkový soud posoudí v řízení o povolení zápisu do obchodního rejstříku usnesení valné hromady společnosti jako platné, povolí na jeho základě příslušný zápis do obchodního rejstříku. Pokud následně obecný soud v řízení podle § 131 obchodního zákoníku rozhodne o neplatnosti takového usnesení, rejstříkový soud po právní moci tohoto rozhodnutí zahájí řízení podle § 200a odst. 2 o. s. ř. Jinými slovy, rozhodnutí soudu o neplatnosti usnesení valné hromady bude podkladem pro rozhodnutí rejstříkového soudu o zápisu či výmazu skutečností, jichž se rozhodnutí valné hromady týká. Takové řízení soud zahájí i bez návrhu.“

³²⁹ Walder, I. § 84 In: Hampel, P., Walder, I. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 25. 4. 2019]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/20250/1/2#pa_84

dvou procesních stran, kteří by v řízení uplatňovali protichůdné zájmy, navíc v řízení v některých případech vystupuje pouze jeden účastník řízení a v řízení tedy v takovém případě případný odpůrce zcela absentuje.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V rejstříkovém řízení dochází k zápisu skutečností do veřejného rejstříku, jenž spočívá na principu materiální publicity, resp. veřejné důvěry (víry), která znamená, že údaje zapsané v tomto rejstříku jsou při splnění stanovených podmínek právně účinné navenek i v případě, že neodpovídají skutečnému stavu, a ode dne provedení zápisu se nikdo nemůže dovolávat toho, že mu zapsané skutečnosti nebyly známy. Zároveň však platí, že dokud zapsané skutečnosti nejsou vymazány nebo změněny, nemůže se nikdo dovolávat vůči jednajícimu, že zápis ve veřejném rejstříku již neodpovídá skutečnosti, ledaže by jednající nebyl v důvěře v takový zápis, protože mu rozpor se skutečností byl znám.³³⁰ S údaji zapsanými ve veřejných rejstřících navíc pracují i jiné orgány veřejné moci, které jsou taktéž dle § 80 ZVR povinny upozornit na neshodu mezi skutečným stavem a zapsaným údajem, jakmile tato skutečnost při jeho činnosti vyjde najevo. Z uvedeného je tedy zřejmé, že panuje veřejný zájem na pravdivém a řádném zápisu zákonem stanovených skutečností do veřejných rejstříků, tak aby byly mj. chráněny i zájmy třetích osob v dobré víře stran pravdivosti skutečností ve veřejných rejstřících uvedených. Veřejný zájem na pravdivém a řádném zápisu zákonem stanovených skutečností do veřejných rejstříků je pak patrný i z toho, že uvedení nepravdivého nebo hrubě zkresleného údaje či zamlčení podstatné skutečnosti v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností nebo rejstříku společenství vlastníků jednotek, je považováno za trestný čin dle v § 254 odst. 2 trestního zákoníku. Státní zastupitelství je taktéž dle § 77 ZVR oprávněno vstoupit do rejstříkového řízení, z čehož je taktéž možno usuzovat na vyšší míru ingerence státní moci do řízení. Vstoupí-li státní zastupitelství do řízení, nestává se však jeho účastníkem, nýbrž je samostatným procesním subjektem. Státní zastupitelství v rejstříkovém řízení taktéž není oprávněno podat návrh na zahájení řízení, ani s ním disponovat.³³¹

Veřejný zájem v řízeních ve věcech veřejných rejstříků se pak projevuje i uplatněním vyšetřovací zásady umožňující vyšší míru ingerence státu do průběhu řízení, která je ovšem dle stávající právní úpravy (a byla již dle předchozí právní úpravy obsažená v občanském soudním řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013)

³³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3172/2007.

³³¹ Walder, I. § 77. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 846-849.

podstatně omezena tzv. registračním principem.³³² Dle registračního principu soud totiž neprovádí celkový věcný přezkum, nýbrž přezkoumává pouze formální předpoklady návrhu a pouze dílčím způsobem také předpoklady hmotněprávní (a to zásadně jen tehdy, jestliže zapisované skutečnosti nemají podklad v notářském zápisu). Procesní úprava rejstříkového řízení (ovládaná registračním principem), totiž dle ustálené judikatury soudu nedává prostor pro zjišťování sporných skutečností tak, jak je běžné v občanskoprávním (ať už sporném či nesporném) řízení.³³³ Rejstříkový soud tak v řízení „zkoumá, zda z předložených listin plynou takové rozhodné skutečnosti (zda dokládají platné a účinné právní jednání nebo právní skutečnost), jež odůvodňují provedení navržených zápisů, resp. výmazů z veřejných rejstříků. Soud tak předložené listiny hodnotí nejdříve z hlediska náležitostí formy (např. písemná forma či forma notářského zápisu) a dalších zákonných formálních předpokladů (např. úředně ověřené podpisy příslušných osob na listině) a poté v mezích § 90 odst. 1 zák. o veř. rejstřících, také z hlediska obsahu. Při uplatňování těchto zásad převládá formální a evidenční přístup nad věcným přezkumem skutkového a právního stavu, byť má-li soud učinit závěr zda určitá skutečnost z listiny vyplývá, nemůže se vyhnout posouzení, zda podle práva k právnímu jednání resp. právní skutečnosti platně a účinně došlo.“³³⁴ V případě návrhu na deklaratorní zápis soud zkoumá, zda z doložených listin plyne vznik, změna nebo zánik právních skutečností (nastalých již dříve v minulosti) a zda z nich vyplývají do rejstříku zapisované údaje. V případě konstitutivního zápisu soud naopak nevyhodnocuje existenci právních skutečností, ale splnění podmínek, s nimiž zákon spojuje vznik, změnu nebo zánik právních skutečností (např. při zvýšení základního kapitálu soud zkoumá, zda k němu platně došlo a až zápisem dojde k jeho zvýšení, tedy se změní vklady společníků).³³⁵

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V rejstříkovém řízení dochází na základě konstitutivních zápisů ke vzniku, změně nebo zániku hmotněprávních účinků určité právní skutečnosti, a jejich realizaci se podmiňuje platnost či účinnost určité právní skutečnosti nebo právního jednání. Zápisy deklaratorní sice vznik, změnu nebo zánik hmotněprávních účinků nezakládají, avšak uvádějí do souladu (deklarují) stav zápisu s objektivně existující skutečností. Kladná meritorní rozhodnutí vydaná v rejstříkovém řízení tak mohou mít jak konstitutivní, tak i deklaratorní účinky, přičemž uvedené vyplývá z hmotněprávní úpravy.

---

³³² Walder, I. § 86. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 873.

³³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1759/2008.

³³⁴ Walder, I. § 86. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 873.

³³⁵ Hampel, P. § 90. In: Hampel, P., Walder, I. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 25. 4. 2019]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/20250/1/2#pa_84

Rejstříkové řízení tudíž nepředpokládá přímo porušení nebo ohrožení subjektivních práv a existenci sporu mezi účastníky řízení a převažuje v něm tak preventivní účel řízení.

Jsou řízení ve věcech veřejných rejstříků spornými, nebo nespornými řízeními? V návaznosti na výše uvedené lze uzavřít, že řízení ve věcech veřejného rejstříku jsou bez jakýchkoli pochybností řízeními nespornými, jejichž projednání v režimu klasického sporného řízení, které stojí na kontradiktorním postavení dvou procesních stran, je s ohledem na povahu projednávaných záležitostí, ohledně kterých je dán veřejný zájem, i s ohledem na postavení účastníků řízení prakticky vyloučeno. Uvedené ostatně potvrzuje i stávající česká, německá a rakouská procesně-právní úprava.

6 Nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je ze své podstaty vyloučeno

Do matérie nesporného řízení kromě tradičního jádra nesporných řízení spadají jak v českém, tak i v rakouském a německém právním prostředí i další řízení, která nelze ponechat klasickému spornému řízení, neboť projednání dané matérie v režimu sporného řízení je prakticky vyloučeno. Za nesporná řízení jsou tak shodně dle české, německé a rakouské právní úpravy považována i řízení ve věcech osvojení, řízení o určení a popření rodičovství, některá řízení ve věcech právnických osob a dále pak i řízení o úschovách a řízení o umoření listin. V neposlední řadě lze do této skupiny řadit i řízení o určení (ne)existence a neplatnost, resp. zrušení, manželství, řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování (jsou-li nalézacími řízeními) a dle české právní úpravy i některá řízení ve věcech svěřenského fondu, která jsou taktéž jak v českém, tak i v rakouském nebo německém právním prostředí (s přihlédnutím k rozdílné právní úpravě dané matérie) projednávána v režimu nesporného řízení. Projednání těchto řízení v režimu sporného řízení (jsou-li nalézacími řízeními) je prakticky vyloučeno, neboť ve všech těchto řízeních buď absentuje kontradiktorní postavení účastníků řízení v procesním postavení dvou procesních odpůrců, a/nebo je dán veřejný či společenský zájem na uspořádání dané matérie týkající se především statusových otázek a vycházející z kogentních hmotněprávních norem, který se pak projevuje potřebou vyšší míry ingerence soudní moci do řízení.

6.1 Řízení o určení a popření rodičovství

Řízení o určení a popření otcovství a mateřství³³⁶ patří mezi řízení, v rámci kterých soud rozhoduje ve věcech osobního stavu dítěte a zúčastněných osob, tj. určuje se konkrétní osoba, která bude nositelem rodičovské odpovědnosti,³³⁷ anebo se naopak určuje, že otec či matka zapsaná v matriční knize ve skutečnosti biologickým otcem, resp. matkou, která dítě porodila, není. S ohledem na to,

---

³³⁶ Stávající česká právní úprava určování a popírání mateřství je v mnoha ohledech nejasná a na řadu otázek nedává jednoznačnou odpověď, což vede k poměrně velké právní nejistotě na straně jejích adresátů. Na mnohé otázky nelze najít odpověď ani v sousedních zahraničních právních úpravách, které jsou ve vztahu k určování a popírání mateřství taktéž poměrně kusé. Problematické je i dle některých názorů odborné veřejnosti analogické a v souvislosti s procesněprávní úpravou přiměřené užití ustanovení upravujících určování a popírání otcovství, neboť právní úprava otcovství vychází na rozdíl od právní úpravy mateřství ze zcela rozdílné koncepce založené na vyvratitelných právních domněnkách. Podrobněji k problematickým právním otázkám stran řízení o určení a popření mateřství viz Šlejharová, M. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*. In: Králíčková, Z., Dávid, R., Janovec, M. (eds.). *COFOLA 2018 Část VIII. – Civilní status člověka*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 161-183.

³³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 7. 2019, sp. zn. 2 Ads 411/2018.

že se jedná o rozhodnutí ve věcech osobního stavu,³³⁸ výrok pravomocného rozhodnutí je závazný erga omnes.

Dřívější česká procesněprávní úprava obsažená v občanském soudním řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013 považovala řízení o určení a popření rodičovství za řízení sporné, posléze byla úprava řízení o určení a popření rodičovství zařazena do zákona o zvláštních řízeních soudních s tím, že řízení o určení a popření rodičovství jsou nově koncipována jako plně nesporná řízení.³³⁹ Obdobným vývojem prošla i rakouská procesněprávní úprava, dle které původně velká část řízení ve věcech původu („Abstammungsverfahren“) byla projednávána ve sporném řízení, následně však došlo ke sjednocení právní úpravy řízení ve věcech původu a všechna tato řízení byla podřízena režimu nesporného řízení a jako taková jsou nyní upravena v Außerstreitgesetz.³⁴⁰ Shodně tomu bylo i v německém právním prostředí, ve kterém taktéž až s přijetím FamFG došlo k podřízení řízení ve věcech původu („Verfahren in Abstammungssachen“) režimu nesporného řízení.³⁴¹

Řízení o popření otcovství ze strany manžela matky řadil mezi nesporná řízení už i Emil Ott, který jej považoval za tzv. solemnizaci, tj. součinnost soudu při zakládání, změně nebo rušení právních vztahů v oblasti rodinného a majetkového práva.³⁴² František Zoulík považoval řízení o určení a popření otcovství za mezní případy, které lze projednávat jak v režimu nesporného, tak i sporného řízení. S ohledem na to, že v rámci těchto řízení dochází k úpravě hmotněprávních vztahů do budoucna buď tím, že je určitý právní vztah konstitutivně založen, anebo je naopak konstitutivně zrušen, přikláněl se František Zoulík k tomu, že řízení o určení a popření otcovství, resp. rodičovství, by měla být považována za řízení nesporná.³⁴³

Procesněprávní úprava řízení o určení a popření rodičovství úzce souvisí s hmotněprávní úpravou určení a popření otcovství a mateřství, která se v porovnávaných právních řádech³⁴⁴ ³⁴⁵ liší a není tedy na tomto místě účelné

---

³³⁸ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou ... řízení ... o určení otcovství.“ Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

³³⁹ Důvodová zpráva k § 411 a 412 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 [online], s. 72.

³⁴⁰ Deixler-Hübner, A. Vor § 81. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 252-253.

³⁴¹ Heiter, N. Das Verfahren in Abstammungssachen im Entwurf eines FamFG - Feststellung der Abstammung und Vaterschaftsanfechtung als Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit [online]. *beck-online.beck.de*. [cit. 5. 7. 2018]. <https://beck-online.beck.de/default.aspx?vpath=bibdata%2fzeits%2fFPR%2fcont%2fFPR.htm>

³⁴² Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 32.

³⁴³ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 129.

³⁴⁴ Na rozdíl od české právní úpravy je dle rakouské právní úpravy popření mateřství vyloučeno. V případě neznámé matky či pochybností ohledně mateřství lze však mateřství obdobně jako otcovství určit („Feststellung der Mutterschaft“). Viz Pierer, J. § 81. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 688-689.

³⁴⁵ Obdobně dle německé právní úpravy nelze na rozdíl od české právní úpravy popřít mateřství, avšak lze jej pouze určit (například v případě pochybností stran porodu z důvodu možné záměny

se touto podrobněji zabývat. Níže je tedy pojednáno pouze o vybraných relevantních procesněprávních aspektech řízení o určení a popření rodičovství, resp. řízení ve věcech původu, dle české, rakouské a německé právní úpravy tak, aby bylo možné zodpovědět otázky stanovené v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení a následně určit, zda se jedná o sporné či nesporné řízení.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Řízení o určení a popření rodičovství jsou v zásadě řízení návrhová,³⁴⁶ která je ovšem v zákonem stanovených případech možné zahájit i z moci úřední.³⁴⁷ Obdobně je tomu i dle rakouské právní úpravy, dle které jsou řízení ve věcech původu považována v souladu s § 82 odst. 1 Außerstreitgesetz v principu za řízení návrhová, avšak mohou být v některých konkrétních případech výjimečně zahájena i z moci úřední.³⁴⁸ Oproti tomu v německém právním prostředí jsou řízení ve věcech původu ryze návrhovými řízeními, která nemohou být soudem zahájena z moci úřední, a to ani v případě, že soud získá například z rozvodového řízení znalost o tom, že právní otcovství či mateřství neodpovídá biologickému otcovství, resp. že právní matkou není žena, která dítě porodila.³⁴⁹ Ačkoliv jsou řízení o určení a popření rodičovství, resp. ve věcech původu převážně řízeními návrhovými, dispozice účastníků s předmětem řízení jsou minimální, neboť se v nich jedná o statusových věcech účastníků řízení, které vylučují autonomii vůle a na jejichž úpravě je dán veřejný zájem.³⁵⁰

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Jak již bylo výše uvedeno, v řízeních o určení a popření rodičovství se nejedná pouze o úpravu hmotněprávních poměrů (domnělé) matky a (domnělého) otce, ale i o osobním statusu dítěte, které by tedy mělo vystupovat v řízení jako jeho samostatný účastník,

---

děti v porodnici nebo v případě vědomě chybně nesprávně zaznamenaného mateřství). Zájem na určení mateřství může být dán i na straně dítěte, pokud jeho matka nevyužila možnosti utajeného porodu. Viz Schwonberg, A. Kommentar des FamFG. § 169 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/1104e23e-d0aa-31dd-93b2-bb931faae4bd>

³⁴⁶ K otázce aktivní legitimace k zahájení řízení o určení a popření rodičovství dle české právní úpravy více viz Šlejharová. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*, s. 173-174.

³⁴⁷ K tomuto Kornel, M. § 418 a § 419. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 732-733. Obdobně též Králíčková, Z. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. § 775* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-t-view.seam?documentId=nnptembrpwwk5tlgeys443cl4zdamjls144dsx3qmy3toni>. Rozdílně stran řízení o určení a popření mateřství Šínová, R. § 775. In: Melzer, F. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–97*. Praha: Leges, 2016, s. 852-871.

³⁴⁸ Deixler-Hübner, A. § 82. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 258-264.

³⁴⁹ Více k tomu Schwonberg, A. Kommentar des FamFG. § 171 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b54a3092-8d75-3575-b61a-f6d46b5e7977>

³⁵⁰ Deixler-Hübner, A. § 83. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 270.

jehož hmotněprávní poměry jsou rozhodnutím v této věci přímo dotčeny.³⁵¹ Uvedené bylo taktéž v německém právním prostředí jedním z důvodů pro zařazení těchto řízení mezi nesporná řízení, neboť řízení ve věcech původu nepasují dle novodobější německé právní nauky do kontradiktorní struktury („kontradiktorische Grundstruktur“) sporného řízení. V řízení ve věcech původu, resp. řízení o určení a popření rodičovství, totiž často absentuje odpůrce, neboť všichni účastníci řízení souhlasí s návrhem na zahájení řízení, kupříkladu zejména s tím, že otcem dítěte není současný manžel jeho matky. Režim nesporného řízení taktéž umožňuje stejné procesní postavení (domnělé) matky, dítěte i (domnělého) otce, což kontradiktorní struktura řízení vylučuje.³⁵² K uvedenému se v českém právním prostředí přiklání Alena Winterová, která vyslovila souhlas se řazením těchto řízení mezi řízení nesporná. Dle jejího názoru není sice pochyb o sporném charakteru těchto řízení, avšak není vhodné je projednávat v kontradiktorním sporném řízení, neboť nejde pouze o spor mezi (domnělou) matkou a (domnělým) otcem, ve kterém dítě ani není jejich obligatorním účastníkem, ačkoliv se jedná o jeho osobním stavu. Není ani důvodné, aby dítě bylo nuceno vystupovat vždy na straně jedné z procesních stran, neboť nelze předpokládat vždy shodný zájem dítěte a matky či otce na určení či popření rodičovství. Naopak zájem každého z nich může být jiný a každý z nich musí mít možnost tento zájem v řízení obhajovat a měl by tak mít v řízení samostatné postavení.³⁵³ Z uvedeného je tedy zřejmé, že projednání řízení o určení a popření rodičovství v režimu sporného řízení, které stojí na kontradiktorní struktuře dvou procesních stran, je prakticky vyloučeno.

Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízeních o určení a popření rodičovství je kromě navrhovatele, jehož účast v řízení se zakládá procesním způsobem (tj. podáním návrhu na zahájení řízení), pojímáno materiálně, tj. vychází z hmotného práva. Dle § 6 odst. 2 ZŘS je tedy účastníkem řízení o určení a popření rodičovství „*navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje.*“ Účastníky řízení o určení a popření otcovství jsou

---

³⁵¹ Před přijetím zákona o zvláštních řízeních soudních bylo účastenství v řízeních o určení a popření rodičovství, které bylo považováno za řízení sporné, pojímáno formálně. Za účastníky řízení byli považováni pouze ti, kteří byli označeni v žalobě, nejčastěji pouze žalobce a žalovaný. Dítě tedy nebylo obligatorně účastníkem řízení a soud nebyl oprávněn dítě do řízení jako dalšího účastníka přibrat. Dítě mohlo v řízení vystupovat pouze jako nerozlučný společník nebo jako tzv. vedlejší účastník, který není oprávněn s řízením plně disponovat a plně tak hájit své zájmy. Viz Hrušáková, M. a Šínová, R. Paternitní spory-jejich procesní zvláštnosti a aktuální otázky. In: Šínová, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuálními problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 103-104.

³⁵² Heiter, N. Das Verfahren in Abstammungssachen im Entwurf eines FamFG - Feststellung der Abstammung und Vaterschaftsanfechtung als Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit [online]. *beck-online.beck.de*. [cit. 5. 7. 2018]. <https://beck-online.beck.de/default.aspx?vpath=bibdata%2fzeits%2fFPR%2fcont%2fFPR.htm>

³⁵³ Winterová, A. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*. 2012, č. 23-24, s. 836.

tak dle § 420 odst. 1 ZŘS vždy dítě, k němuž je otcovství popíráno nebo určováno, žena, která dítě porodila (matka dítěte), a muž, který o sobě tvrdí nebo o kterém je tvrzeno, že je otcem (domnělý otec) nebo muž, jehož otcovství má být v řízení popřeno. Na základě přiměřené aplikace § 420 odst. 1 ZŘS lze pak dospět k závěru, že účastníky řízení o určení a popření mateřství³⁵⁴ jsou vždy dítě³⁵⁵, k němuž je mateřství určováno anebo popíráno, žena, která o sobě tvrdí nebo o které je tvrzeno, že je matkou dítěte, tj. že dítě porodila (domnělá matka), žena zapsaná v matriční knize jako matka dítěte, jejíž mateřství má být popřeno, a muž zapsaný v matriční knize jako otec dítěte, k němuž je mateřství popíráno.³⁵⁶ V německém právním prostředí je účastníkem řízení ve věcech původu dle § 7 FamFG ve formálním smyslu vždy navrhovatel a dále pak osoby, jejichž práva jsou přímo ovlivněna výsledkem řízení (materiální pojetí účastenství), tzv. povinní účastníci („Muss-Beteiligte“), přičemž soud je povinen z úřední povinnosti tyto účastníky do řízení přizvat. V neposlední řadě mohou být účastníky v materiálním smyslu dle § 7 odst. 3 FamFG i tzv. fakultativní účastníci („Kann-Beteiligte“), které do řízení může soud přibrat na základě jejich žádosti.³⁵⁷ Ust. § 172 odst. 1 FamFG pak výslovně vyjmenovává, že účastníkem řízení ve věcech původu je v každém případě dítě, matka a otec.³⁵⁸ Obdobně je okruh účastníků v řízeních ve věcech původu vymezen dle rakouské právní úpravy, přičemž dle § 82 odst. 2 Außerstreitgesetz je účastníkem řízení ve věcech původu vždy dítě, osoba, jejíž rodičovství je v řízení určováno nebo popíráno, a druhý rodič dítěte.³⁵⁹

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Zejména s ohledem na předmět řízení o určení a popření rodičovství nelze přenechat objasňování skutkového stavu pouze v rukou účastníků řízení. Důvodem stanovení procesní odpovědnosti za zjištění skutkového stavu ze strany soudu je především ochrana

---

³⁵⁴ K problematice účastenství domnělého otce v řízeních o určení a popření mateřství viz Šlejharová. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*, s. 170-173.

³⁵⁵ Dítě se tedy oproti předchozí české procesněprávní úpravě stává obligatorně účastníkem řízení. Nezletilému dítěti pak musí mu být jmenován pro dané řízení opatrovník (zpravidla orgán sociálněprávní ochrany dětí), neboť nemůže být z důvodu možného střetu zájmu zastoupeno některým z rodičů, má-li vůbec rodiče zapsané v matriční knize.

³⁵⁶ Viz Kornel, M. Řízení o určení a popření mateřství. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 740-741.

³⁵⁷ Schöpflin. *Kommentar des FamFG. § 7*.

³⁵⁸ K tomu více Heiter. *Das Verfahren in Abstammungssachen im Entwurf eines FamFG - Feststellung der Abstammung und Vaterschaftsanfechtung als Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*.

³⁵⁹ Deixler-Hübner, A. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 265-267.

zájmů dítěte,³⁶⁰ neboť v řízení by mělo být zohledňováno právo dítěte znát svůj původ.³⁶¹ Navíc s ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva je nutné při určování a popírání rodičovství zvažovat ze strany soudu jak zájem dítěte na „zjištění pravdy o jeho skutečném původu a určení příbuzenského vztahu odpovídajícího skutečnosti“,³⁶² tak i existující sociální a rodinný poměr mezi dítětem a matkou či otcem zapsaným v matriční knize.³⁶³ V řízeních o určení a popření rodičovství se tak dle stávající české právní úpravy uplatní vyšetřovací zásada.³⁶⁴ Shodně je tomu i dle rakouské³⁶⁵ a německé právní úpravy.³⁶⁶

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Předmětem diskuzí v minulosti byla a nadále zůstává především povaha rozhodnutí v řízeních o určení a popření otcovství a otázka jeho účinků, tedy zda rozhodnutí působí i zpětně.³⁶⁷ Otázka účinků rozhodnutí je významná zejména z hlediska platnosti právních jednání učiněných v souvislosti s výkonem práv a povinností předchozího právního rodiče před nabytím právní moci rozhodnutí ve věci i z hlediska dědického práva. Ústavní soud k tomuto judikoval, že „řízení o určení (popření) otcovství je řízením o osobním stavu. Rozhodnutí v těchto věcech jsou zásadně konstitutivní povahy s účinky ex nunc.“³⁶⁸ Obdobně dle německé právní úpravy mají rozhodnutí ve věcech otcovství zásadně účinky ex nunc, neboť právní účinky otcovství lze uplatnit až od okamžiku jeho

---

³⁶⁰ K tomuto článek 3 bod 1 Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. 11. 1989 stanoví, že „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“

³⁶¹ Viz článek 7 bod 1 Úmluvy o právech dítěte, dle kterého má každé dítě „...pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“

³⁶² *Mandet proti Francii*, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, 14. 1. 2016 č. stížnosti 30955/12.

³⁶³ *Ahrens proti Německu*, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 22. 3. 2012, č. stížnosti 45071/09. Obdobně i *Kautsor proti Německu*, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 22. 3. 2012, č. stížnosti 2338/09.

³⁶⁴ Winterová. *K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky)*, s. 836.

³⁶⁵ Vyšetřovací zásada se v řízeních ve věcech původu uplatňovala již dle předchozí rakouské právní úpravy. K tomuto více Materialien zum Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz - AußStrG) vom 12. 12. 2003, StF: BGBl. I Nr. 111/2003, in der geänderten Fassung [Rakouská republika], dle kterých „Im zweiten Hauptstück über das Verfahren in Familienrechts- und Sachwalterschaftssachen betreffen diese Änderungen vor allem das Abstammungsverfahren, das wegen der schon derzeit bestehenden Nähe zum Außerstreitverfahren (etwa Geltung des Untersuchungsgrundsatzes) vom streitigen in das außerstreitige Verfahren übernommen wird (vgl. dazu unten Punkt VII).“ *Vorblatt* [online].

³⁶⁶ Heiter. *Das Verfahren in Abstammungssachen im Entwurf eines FamFG - Feststellung der Abstammung und Vaterschaftsanfechtung als Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*.

³⁶⁷ Například Renata Šínová zastává názor, že rozsudkům o určení a popření otcovství mají deklaratorní povahu s právními účinky ex tunc. (Viz Šínová, R. In: Melzer, F. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975*, s. 948). Rozdílný názor pak zastává například Milana Hrušáková (Viz Hrušáková, M. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství. Komentář. § 57* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/o/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk232geydolttmjptcojwgnptsnc7obtdkny>).

³⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. I.ÚS 2503/11. Obdobně též Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2015, sp. zn. II. ÚS 3628/14.

určení a naopak stávající otcovství trvá, dokud není u soudu pravomocně zpochybněno (tzv. „Rechtsausübungssperre“ dle § 1594 odst. 1 a § 1600d odst. 4 BGB).³⁶⁹ V některých případech však mohou mít rozhodnutí o určení otcovství dle § 1594 odst. 4 BGB i účinky zpětné (tj. působí ex tunc).³⁷⁰ V rakouském právním prostředí pak soud v rozhodnutí o popření otcovství („Feststellung der Nichtabstammung“) se zpětnou účinností od data narození dítěte vysloví, že dítě nepochází z předchozího právního otce a nově určený právní otec tak vstupuje na místo dosavadního právního otce.³⁷¹

Je však otázkou, zda lze tento závěr aplikovat i na rozhodnutí vydaná v řízení o určení a popření mateřství. Vzhledem k tomu, že v řízení o určení a popření mateřství se stejně jako v případě určení a popření otcovství či osvojení rozhoduje o osobním stavu, lze dospět k závěru, že i rozhodnutí ve věci mateřství mají konstitutivní povahu s účinky ex nunc, a že tedy nepůsobí zpětně.³⁷² Mateřství však není na rozdíl od otcovství určováno na základě právních domněnek, které je možné vyvrátit, ale na základě kogentního ustanovení § 775 OZ vyplývá z právně relevantní skutečnosti, kterou je porod.³⁷³ Tímto je zakládán absolutní statusový poměr mezi matkou a dítětem a kogentnost tohoto ustanovení nepřipouští odchylný projev vůle či chování subjektů právního vztahu, a to ani v podobě jednostranného vzdání se dítěte ze strany ženy, která ho porodila, ve prospěch jiné ženy.³⁷⁴ Na základě výše uvedeného pak část odborné veřejnosti dospívá k závěru, že rozhodnutí o určení či popření mateřství jsou deklaratorními rozhodnutími, která působí zpětně (ex tunc), a to od okamžiku porodu dítěte. Na základě těchto rozhodnutí tak nedochází k založení mateřství, ale k pouhé deklaraci existence právního vztahu matky a dítěte, a s tím souvisejícího potvrzení práv a povinností matky k dítěti vyplývajících z její rodičovské odpovědnosti. Otázka konstitutivnosti či deklaratornosti rozhodnutí ve věcech otcovství a mateřství a jejich účinků souvisí s hmotněprávní úpravou určování a popírání rodičovství a rozhodnutí v posuzovaných právních úpravách nemají tak shodnou povahu ani účinky. Jak již bylo výše uvedeno, nejedná se však o stěžejní diferenciativní kritérium sporného

---

³⁶⁹ Schwonberg, A. Kommentar des FamFG. § 169-185 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/66c4d53a-4ae6-31d3-ae46-30e106906216>

³⁷⁰ Urteil des BVerwG [Spolkový správní soud] vom 25. 3. 2010 - 5 C 12.09 [online]. *bverwg.de*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.bverwg.de/250310U5C12.09.0>. Obdobně Urteil vom 11. 1. 2012 – BGH [Spolkový soudní dvůr] XII ZR 194/09 [online]. *juris.bundesgerichtshof.de*. [cit. 7. 8. 2020]. <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=59159&pos=0&anz=1>

³⁷¹ Pierer, J. § 83. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 706.

³⁷² Králíčková, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*. 2015, č. 21, s. 725-732. Obdobně stran konstitutivních účinků rozhodnutí v řízeních o určení a popření rodičovství Zoulik. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 129.

³⁷³ Frintová, D. § 775. Mateřství. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a kol. *Občanský zákoník. Komentář Svazek II. (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 752.

³⁷⁴ Králíčková. *Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství*, s. 725-732.

a nesporného řízení. Ve všech posuzovaných právních úpravách se v řízení ve věcech určení a popření rodičovství však jedná o rozhodnutí ve statusových věcech účastníků řízení, na jejichž úpravě je dán veřejný zájem.

Jsou řízení o určení a popření rodičovství spornými, nebo nespornými řízeními? V návaznosti na výše uvedené a vymezená diferenciacní kritéria pro rozlišování nesporného a sporného řízení by řízení o určení a popření rodičovství, ačkoliv byla dle dřívějších právních úprav považována za řízení sporná, měla být dle mého názoru nadále projednávána v režimu nesporného řízení, neboť povaha sporného řízení založeného na kontradiktorním postavení dvou procesních stran je pro tato řízení více než nevhodná a jejich projednání v režimu sporného řízení je tak zejména z důvodu absence kontradiktorního postavení a veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání předmětných právních poměrů prakticky vyloučeno. Uvedené ostatně potvrzuje i stávající česká, rakouská a německá procesněprávní úprava.

6.2 Řízení ve věcech osvojení

Řízení ve věcech osvojení jsou upravena především v části druhé hlavě páté zákona o zvláštních řízeních soudních, a kromě řízení o osvojení jsou mezi ně demonstrativně řazena dle § 427 ZŘS i další samostatná řízení, která s osvojením souvisejí, například řízení o předání dítěte do péče před osvojením, o utajení osvojení, o nařízení dohledu nad úspěšností osvojení, o určení, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení aj. V návaznosti na úpravu obsaženou v českém občanském zákoníku se osvojení týká jak nezletilých, tak i zletilých osob.³⁷⁵ Obdobně je tomu i v německém právním prostředí,³⁷⁶ ve kterém jsou tato řízení označována jako „Verfahren in Adoptionssachen“ a jsou upravena především v knize druhé FamFG. Dle rakouské právní úpravy se pak jedná o řízení ve věcech „Annahme an Kindes statt“, která jsou upravena v části druhé Außerstreitgesetz, přičemž osvojit lze taktéž nejen nezletilé, ale i zletilé osoby.³⁷⁷ Jak v německém,³⁷⁸ tak i v rakouském právním prostředí³⁷⁹ jsou řízení ve věcech osvojení považována za nesporná řízení. Shodně je tomu i v českém právním prostředí, ve kterém nepanují o nesporné

---

³⁷⁵ Občanský zákoník tak vrátil do českého právního prostředí úpravu osvojení zletilé osoby, kterou ke dni 31.12.1949 zrušil zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

³⁷⁶ Sieghörtner, R. Kommentar des FamFG. § 186 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8e0af677-1aaa-31bf-80b3-35d68bfaeac3>

³⁷⁷ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 160.

³⁷⁸ Sieghörtner, R. Kommentar des FamFG. § 186-199 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/204323e1-9af2-3c75-95b2-96f92878eb6b>

³⁷⁹ Ullmann. *Das österreichische Zivilprozeßrecht*, s. 1–2.

povaze těchto řízení povětšinou pochybnosti.³⁸⁰ Řízení o osvojení byla stejně jako řízení ve věcech poručenských a opatrovnických a řízení o pozůstalosti upravena Nesporným patentem z roku 1854 („Ausserstreitpatent“), který lze považovat za první ucelenější samostatný zákon v oblasti nesporných řízení.³⁸¹ Řízení o osvojení řadil mezi nesporná řízení už i Emil Ott a označoval je za solemnizaci, tj. součinnost soudu při zakládání, změně nebo rušení právních vztahů v oblasti rodinného a majetkového práva.³⁸² Pro ověření závěru, že řízení ve věcech osvojení jsou nesporná řízení, je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Řízení ve věcech osvojení jsou až na výjimky výlučně návrhovými řízeními, přičemž soud je tímto návrhem vázán.³⁸³ Obdobně je tomu i dle německé³⁸⁴ a rakouské právní úpravy.³⁸⁵ Pojetí řízení ve věcech osvojení jakožto návrhových řízení vyplývá už ze samotné podstaty institutu osvojení, neboť z logiky věci nelze očekávat, že by taková řízení mohla kdy být zahájena z moci úřední, když záleží především na vůli osvojitele a osvojence stran vzniku příbuzenského poměru mezi nimi, a skutečnosti odůvodňující zahájení řízení není soud ani ze své vlastní úřední činnosti schopen zjistit. Řízení o utajení osvojení nezletilého i řízení o nařízení dohledu nad úspěšností osvojení nezletilého jsou však z důvodu zájmu na poskytnutí ochrany a péče nezletilému ovládána zásadou oficiality a k jejich zahájení může dojít ve většině případů i bez návrhu, tj. z moci úřední.³⁸⁶

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníci řízení v žádném případě nestojí vždy v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, jak je tomu ve sporném řízení, neboť jejich zájmy nejsou nutně ve střetu, když ve většině případů mají společný zájem na osvojení, a v takovém případě pak

---

³⁸⁰ Více k tomu z českého právního prostředí Zoulík, F. Obecně o nesporném řízení. In: Winterová, A. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 367. Obdobně Hlavsa. *Nesporná řízení*, s. 116-131. Z rakouského právního prostředí obdobně i Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5. Obdobně též z německého právního prostředí Prütting, Helms a kol. *FamFG. Kommentar*, s. 29.

³⁸¹ Ott, E. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 20-21.

³⁸² Tamtéž s. 32.

³⁸³ Trávníková, B. § 429. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha III. *Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 877-878.

³⁸⁴ Sieghörtner. *Kommentar des FamFG. § 186*.

³⁸⁵ Vinzenz, I. §§ 86, 87. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 738. Naproti tomu lze řízení o zrušení osvojení zahájit i z moci úřední. Viz Vinzenz, I. §§ 86, 87. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 749.

³⁸⁶ Stavínohová, J. § 466. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 778.

v řízení absentuje odpůrce. Účastníky řízení jsou kromě navrhovatele, který je účastníkem řízení ve formálním smyslu, dále osoby, které jsou v souladu s § 6 odst. 2 ZŘS označeny přímo zákonem a jejichž vymezení vychází z jejich hmotněprávního postavení.³⁸⁷ Obdobně je tomu i dle německé právní úpravy.³⁸⁸ Dle rakouské právní úpravy obsažené v § 2 Außerstreitgesetz je pak účastníkem řízení ve formálním smyslu vždy navrhovatel a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení a dále pak v materiálním smyslu každá osoba, jejíž právem chráněné postavení by mohlo být přímo ovlivněno rozhodnutím soudu nebo jeho činností a kterou je soud povinen do řízení přibrat. Účastenství tak vychází z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství.³⁸⁹

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V rakouské odborné literatuře se řízení ve věcech osvojení řadí mezi tzv. „Rechtsfürsorgeverfahren“,³⁹⁰ nověji pak pouze ve vztahu k osvojení nezletilých „Pflegschaftssachen“³⁹¹, ve kterých je ze strany státu poskytována účastníkům řízení právní péče a soudce v těchto řízeních vystupuje spíše v pozici tzv. mírového soudce.³⁹² V těchto řízeních vystupuje soudce nikoliv pouze jako rozhodce, ale jako osoba, která z důvodu veřejného zájmu na úpravě hmotněprávních práv a povinností účastníků řízení do řízení intervenuje, neboť v rámci těchto řízení dochází k rozhodování o podstatných statusových otázkách,³⁹³ které mají vliv i na další členy rodiny, vůči kterým pak osvojením vzniká příbuzenský poměr (vyjma osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého dle § 848 a 849 OZ). Veřejný zájem na souladu osvojení s nejlepšími zájmy nezletilého osvojeence, resp. s dobrými mravy v případě osvojení zletilého, a poskytování právní péče v řízeních ve věcech osvojení se pak projevuje i vyšší mírou ingerence soudu do procesních vztahů a do průběhu řízení jako takového. Řízení ve věcech osvojení jsou jak dle české,³⁹⁴

---

³⁸⁷ Šínová, R. Řízení dle ZŘS. Obecné výklady. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 31.

³⁸⁸ Sieghörtner, R. Kommentar des FamFG. § 188 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/d604bf6d-0bb8-3171-a54f-7453e1be0045>

³⁸⁹ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

³⁹⁰ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 5.

³⁹¹ Deixler-Hübner, A. § 81. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 252.

³⁹² Rechberger, W. H. § 1. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 1-4.

³⁹³ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou taxativně uvedeny v ustanovení § 80 písm. a) o. s. ř. Je to řízení ... o osvojení, ... Jestliže není možné prokázat, že došlo pravomocným rozhodnutím soudu k osvojení, je nutné vycházet z toho, že k tomuto osvojení nedošlo.“ Viz Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

³⁹⁴ Trávníková, B. § 437. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 895.

tak i dle německé³⁹⁵ a rakouské právní úpravy³⁹⁶ ovládána vyšetřovací zásadou, neboť stát z důvodu veřejného zájmu na uspořádání předmětných záležitosti má zájem na náležitém objasnění skutkového stavu věci. Do řízení ve věcech osvojení, a to do části, ve které je rozhodováno o tom, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení, je dle § 8 ZŘS oprávněno vstoupit též státní zastupitelství, což taktéž potvrzuje vyšší míru ingerence státní moci do těchto řízení.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V řízení o osvojení dochází k uspořádání hmotněprávních vztahů účastníků řízení týkajících se jejich statusových poměrů³⁹⁷ do budoucna, převažuje tudíž preventivní účel řízení. Jedná se o obligatorní postup, neboť k založení vztahu mezi osvojencem a osvojitelem nahrazující biologické rodičovství nemůže dojít jiným způsobem než na základě soudního rozhodnutí.³⁹⁸ Rozhodnutí o osvojení, kterým se rozumí dle § 794 OZ přijetí cizí osoby za vlastní, mají konstitutivní účinky ex nunc.³⁹⁹ Shodně je tomu i v rakouském právním prostředí, ve kterém ačkoliv mají výroky rozhodnutí spíše deklaratorní povahu,⁴⁰⁰ rozhodnutí („Bewilligungsbeschluss“) má v každém případě konstitutivní účinky, neboť zakládá nový právní vztah mezi rodičem a dítětem,⁴⁰¹ a to ke dni stanoveném v předmětném rozhodnutí.⁴⁰² Taktéž v německém právním prostředí mají rozhodnutí vydaná v řízení o osvojení konstitutivní účinky, přičemž ve většině případů působí ex nunc, v některých případech však působí zpětně, tj. ex tunc.⁴⁰³

Jsou řízení ve věcech osvojení spornými, nebo nespornými řízeními?

V návaznosti na výše uvedené a vymezená diferenciacní kritéria pro rozlišování nesporného a sporného řízení jsou řízení ve věcech osvojení bez jakýchkoli pochybností řízeními nespornými. Projednání předmětných řízení v režimu klasického sporného řízení, které stojí na kontradiktorním postavení dvou procesních stran a na aplikaci projednací zásady, je s ohledem na povahu

³⁹⁵ Sieghörtner. *Kommentar des FamFG*. § 186.

³⁹⁶ Dle rakouské právní úpravy se vyšetřovací zásada („Untersuchungsgrundsatz“) uplatní ve všech nesporných řízení bez ohledu na to, zda jsou zahajována na návrh nebo z moci úřední. Viz Rechberger. W. H. § 31. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 150.

³⁹⁷ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou ... řízení ... o osvojení.“ Viz Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

³⁹⁸ Ullmann. *Das österreichische Zivilprozeßrecht*, s. 1–2.

³⁹⁹ Kapitán, Z., Sedlák, P. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). § 796 [online]. beck-online.cz [cit. 17. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamj44dsx3qmy3tsnq>

⁴⁰⁰ Osvojení vyžaduje v rakouském právním prostředí dva kroky, přičemž prvním z nich je uzavření smlouvy mezi osvojitelem a osvojencem („Vertrag zwischen Adoptivkind und Annehmendem“) a druhým pak její schválení ze strany soudu („gerichtliche Bewilligung“). K tomuto více viz Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 160.

⁴⁰¹ Deixler-Hübner, A. § 89. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 291.

⁴⁰² Vinzenz, I. § 89. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 744-745.

⁴⁰³ Sieghörtner, R. *Kommentar des FamFG*. § 197-198 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/24490a86-f99a-3c28-ae14-dc309cdb050a>

projednávaných záležitostí, na kterých je dán veřejný, resp. společenský zájem, a je tudíž i potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, prakticky vyloučeno.

6.3 Řízení o určení (ne)existence a neplatnost manželství

Řízení o určení, zda tu manželství je či není (zdánlivé manželství), a řízení o neplatnost manželství patří spolu s řízením o rozvod manželství mezi řízení ve statusových věcech manželských.⁴⁰⁴ Česká procesněprávní úprava je obsažena především v § 371 až 382 ZŘS. V německém právním prostředí se pak jedná o řízení o zrušení manželství („Verfahren auf Aufhebung der Ehe“) a řízení o určení existence nebo neexistence manželství („Verfahren auf Feststellung des Bestehens oder Nichtbestehens einer Ehe“), jejichž úprava je obsažena především v § 121 až 132 FamFG.⁴⁰⁵ Naproti tomu v rakouském právním prostředí je úprava řízení o určení existence či neexistence manželství („Verfahren über die Feststellung des Bestehens oder Nichtbestehens einer Ehe“), řízení o prohlášení manželství za neplatné („Verfahren über Ehenichtigerklärung“) a dále pak řízení o zrušení manželství („Verfahren über Eheaufhebung“) obsažena zejména v rakouském ZPO, přičemž odchylky (odpovídající spíše povaze nesporného řízení) pro tato řízení oproti klasickému spornému řízení jsou upraveny především v § 460 rakouského ZPO.⁴⁰⁶ Právní úprava těchto řízení ve vztahu k registrovanému partnerství je v českém, rakouském i německém právním prostředí obdobná právní úpravě řízení o určení (ne)existence a o neplatnost, resp. zrušení manželství, a proto bude níže pojednáno podrobněji o vybraných aspektech řízení pouze ve vztahu k manželství.

Pro určení toho, zda se v případě řízení o určení, zda tu manželství je či není (zdánlivé manželství), a řízení o neplatnost, resp. zrušení manželství, jedná o sporné či nesporné řízení, je v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení nutné si položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Dle české právní úpravy lze řízení o určení, zda tu manželství je či není, i řízení o neplatnost manželství zahájit jak na návrh, tak i z moci úřední,⁴⁰⁷ přičemž řízení o neplatnost manželství je soud oprávněn zahájit z moci úřední jen v případě,

---

⁴⁰⁴ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou ... řízení o rozvod manželství, o neplatnost manželství, o určení, zda tu manželství je či není...“ Viz Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

⁴⁰⁵ Roßmann, F.-T. Kommentar des FamFG. § 121 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/97395b48-1675-30b5-b726-01221f57ae7b>

⁴⁰⁶ Buchegger, W., Markowetz, K. *Grundriss des Zivilprozessrechts. Streitiges Erkenntnisverfahren*. Wien: Verlag Österreich, 2016, s. 472–488.

⁴⁰⁷ Frintová, D. Řízení ve statusových věcech manželských – řízení o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnost manželství. In: Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015, s. 434.

že trvání manželství je v rozporu s veřejným pořádkem (tj. z důvodu, že existuje zákonná překážka manželství kupříkladu dvojího manželství, nezletilost jednoho z manželů či příbuzenství mezi manželi).⁴⁰⁸ V takovém případě se pak v řízení uplatní zásada oficiality. Dle německé právní úpravy jsou řízení o zrušení manželství a řízení o určení existence nebo neexistence manželství výlučně řízeními návrhovými, avšak návrh jsou oprávněni podat jak každý z manželů, tak v určitých případech i příslušný správní orgán a v případě porušení § 1306 BGB (dvojího manželství) taktéž třetí osoba, která je již manželem jednoho z manželů.⁴⁰⁹ Účast správního orgánu v těchto řízeních je odůvodněna tím, že právě dodržování základních ustanovení manželského práva v § 1303 a násl. BGB je spojeno s veřejným zájmem („ein öffentliches Interesse“).⁴¹⁰ Dle rakouské právní úpravy se ve všech řízeních ve věcech manželských uplatní omezená dispoziční zásada, neboť ve všech případech se jedná o výlučně návrhová řízení, avšak oproti spornému řízení je vyloučeno vydání rozsudku pro uznání („Anerkenntnisurteil“), rozsudku pro vzdání se nároku („Verzichtsurteil“), rozsudku pro zmeškání („Versäumnisurteil“) i uzavření smíru („Vergleich“).⁴¹¹ K podání žaloby na určení existence či neexistence manželství („Ehefeststellungsklage“) je dle § 228 rakouského ZPO aktivně legitimován každý, kdo má na tom oprávněný právní zájem, a ve veřejném zájmu pak i státní zastupitelství. Žalobu na zrušení manželství („Eheaufhebungsklage“) je aktivně legitimován podat každý z manželů, jehož vůle byla při uzavření manželství vadná. K podání žaloby na prohlášení manželství za neplatné („Ehenichtigerklärungsklage“) je pak aktivně legitimován každý z manželů a státní zastupitelství, jež podává žalobu proti oběma manželům, kteří vystupují na straně žalované v nerozlučném společenství ve smyslu § 14 rakouského ZPO. V případě dvojího manželství („Doppelehe“) je oprávněn žalobu podat i druhý manžel.⁴¹²

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství je dle české právní úpravy založeno v řízení o neplatnost manželství nebo v případě řízení, zda

---

⁴⁰⁸ Králíčková, Z. (Ne)sporná řízení v rodinněprávních věcech. In: Šínová, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 55.

⁴⁰⁹ Roßmann, F.-T. Kommentar des FamFG. § 124 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b95bb328-be98-32f2-82b3-be50e192e05e>

⁴¹⁰ Roßmann, F.-T. Kommentar des FamFG. § 129 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/50225673-6e81-3dc8-b9a7-be940a2c1f7c>

⁴¹¹ Fucik, R. § 460. In: Rechberger, W. H. a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*. Vídeň: SpringerWienNewYork, 2006, s. 1486.

⁴¹² Buchegger, Markowetz. *Grundriss des Zivilprozessrechts. Streitiges Erkenntnisverfahren*, s. 472–488.

tu manželství je či není, na materiálním pojetí, neboť účastníky řízení jsou dle § 375 ZŘS manželé.⁴¹³ Jedná se tak o definici účastenství ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS a v případě řízení zahájeného na návrh je účastníkem řízení vždy i navrhovatel, jehož účastenství je pojmáno ve formálním smyslu. V případě podání návrhu nelegitimovaným subjektem, soud návrh na zahájení řízení pak z důvodu nedostatku aktivní věcné legitimace zamítne.⁴¹⁴ V německém právním prostředí je účastníkem řízení dle § 7 FamFG ve formálním smyslu vždy navrhovatel a dále pak osoby, jejichž práva jsou přímo ovlivněna výsledkem řízení (materiální pojetí účastenství) tzv. povinní účastníci („Muss-Beteiligte“), přičemž soud je povinen z úřední povinnosti tyto účastníky do řízení přizvat.⁴¹⁵ V řízeních o určení existence nebo neexistence manželství a o zrušení manželství jsou účastníky vždy samotní manželé a v určitých případech také správní orgán a v případě bigamického manželství také další manžel.⁴¹⁶ V rakouském právním prostředí je pak účastenství pojmáno v souladu s obecnou právní úpravou obsaženou v rakouském ZPO ryze formálně, jakožto strany žalující a strany žalované, přičemž věcně legitimováni jsou manželé a v případě řízení o prohlášení manželství za neplatné je aktivně věcně legitimováno i státní zastupitelství a v případě bigamie i další manžel.⁴¹⁷ Účastníci řízení v některých případech mohou vystupovat v kontradiktorním postavení dvou stran (např. v případě řízení o neplatnost manželství z důvodu vad ve sňatečném projevu vůle, který byl učiněn jedním z manželů pod nátlakem, či v řízení o zrušení manželství), avšak v některých případech jak v řízení zahajovaném na návrh, tak i v řízení zahajovaném z moci úřední, mohou shodně uplatňovat zájem na tom, aby (ne)bylo manželství prohlášeno za neplatné či soudem určeno, že tu manželství je nebo naopak není.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? S ohledem na skutečnost, že v těchto řízeních se jedná především o uspořádání hmotněprávních vztahů účastníků řízení týkajících se jejich osobního stavu, je vždy dán veřejný či společenský zájem na tom, aby v případě naplnění zákonných podmínek bylo předmětné manželství prohlášeno za neplatné či zdánlivé z důvodu rozporu

⁴¹³ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online].

⁴¹⁴ Kornel, M. § 375. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 660.

⁴¹⁵ Schöpflin, M. *Kommentar des FamFG. § 7* [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/657fc7e9-e50b-3b2f-9f9b-aadbfa741e4>

⁴¹⁶ Roßmann, F.-T. *Kommentar des FamFG. § 121* [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 7. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/97395b48-1675-30b5-b726-01221f57ae7b>

⁴¹⁷ Fucík, R. § 460. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1486.

s veřejným právem či obecným zájmem.⁴¹⁸ Veřejný zájem je pak v českém právním prostředí dán zejména v rámci řízení o určení, zda tu manželství je či není, a řízení o neplatnost manželství z důvodu existence zákonné překážky manželství, které lze zahájit z moci úřední, jelikož existence takového manželství by byla v rozporu s veřejným pořádkem.⁴¹⁹ V řízení o určení, zda tu manželství je či není, se tak v souladu s § 20 až 22 ZŘS uplatní vyšetřovací zásada, neboť je dán veřejný zájem na řádném zjištění skutkového stavu věci.⁴²⁰ V řízení o neplatnost manželství se vyšetřovací zásada uplatní jen ve vztahu k prokázání důvodů neplatnosti manželství, pro které je soud oprávněn zahájit řízení z moci úřední, jinak se stran vad ve sňatečném projevu vůle uplatní zásada projednací, dle které může soud provést jiné než účastníky navržené důkazy, jen jsou-li potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.⁴²¹ Shodně je tomu i dle německé právní úpravy stran řízení o určení existence nebo neexistence manželství, v rámci kterého se vyšetřovací zásada uplatní v plném rozsahu. Naopak v řízení o zrušení manželství se pak dle § 127 FamFG sice uplatňuje vyšetřovací zásada, avšak pouze v omezeném rozsahu („*ingeschränkter Amtsermittlungsgrundsatz*“), dle které je soud oprávněn vzít v úvahu skutečnosti, které účastníci nepředložili, pouze pokud jsou vhodné pro zachování manželství, neboť zachování manželství je ve veřejném zájmu. Důkazní břemeno stran důvodu neplatnosti manželství však nese účastník, který na něj v řízení odkazuje. Účelem aplikace (omezené) vyšetřovací zásady je co nejobjektivněji objasnit skutečnosti, které jsou rozhodující pro rozhodnutí ve statusové věci, neboť status manželství nepodléhá dispozici účastníků.⁴²² Dle rakouské právní úpravy obsažené v § 460 rakouského ZPO se vyšetřovací zásada uplatní jak v řízení o určení existence či neexistence manželství, tak i v řízení o prohlášení manželství za neplatné, v rámci kterých je soud povinen z moci úřední zajistit, aby byly objasněny všechny skutečnosti relevantní pro rozhodnutí ve věci. Naopak v řízení o zrušení manželství se uplatní zásada projednací stejně jako ve standardním sporném řízení.⁴²³

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Rozhodnutí vydávána v řízení, o určení zda tu manželství je či není, mají dle české právní úpravy deklaratorní povahu s účinky *ex tunc*.⁴²⁴

---

⁴¹⁸ Winterová. *Sporné a nesporné řízení ve věcech rodinného práva*, s. 37.

⁴¹⁹ Winterová, A. *Sporné a nesporné řízení ve věcech rodinného práva*. In: Šínová a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 37.

⁴²⁰ Šínová, R. *Řízení ve statusových věcech manželských*. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 183 a 179-180, 182 a 185.

⁴²¹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online].

⁴²² Roßmann, F.-T. *Kommentar des FamFG. § 127* [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/ea19a3d5-58eb-3a07-86ff-4e8cc6fdff22>

⁴²³ Fucik, R. § 460. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1487.

⁴²⁴ Kornel, M. § 373. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 657. Shodně

Naproti tomu rozhodnutí vydávána v řízení o neplatnost manželství mají povahu konstitutivní s účinky ex tunc.⁴²⁵ Objevují se však i opačné názory, a to, že rozhodnutí vydávaná v řízeních o neplatnost manželství mají povahu deklaratorní částečně s účinky ex tunc a částečně s účinky ex nunc.⁴²⁶ Naproti tomu mají rozhodnutí vydávaná v řízení o zrušení manželství dle německé právní úpravy vždy konstitutivní povahu s účinky ex nunc („Gestaltungsbeschluss mit Wirkung ex nunc“), neboť manželství je zrušeno, jakmile je dotyčné rozhodnutí právně závazné. Rozhodnutí vydávána v řízení o určení existence nebo neexistence manželství jsou pak zvláštním případem určovacích deklaratorních rozhodnutí s účinky ex tunc ve smyslu § 256 odst. 1 německého ZPO.⁴²⁷ V rakouském právním prostředí pak mají rozhodnutí vydávaná v řízení o zrušení manželství a řízení o prohlášení manželství za neplatné konstitutivní povahu s účinky ex nunc, naproti tomu rozhodnutí o určení existence či neexistence manželství mají povahu deklaratorní s účinky ex tunc.⁴²⁸

Jsou řízení o určení (ne)existence a o neplatnost manželství, resp. zrušení manželství spornými, nebo nespornými řízeními? Z uvedeného přehledu je zřejmé, že právní úprava řízení o určení (ne)existence a o neplatnost manželství, resp. zrušení manželství, úzce souvisí s hmotněprávní úpravou, ze které pak vyplývají odlišnosti v rovině procesněprávní, přičemž ve většině případů však dle mého názoru převažují znaky nesporné povahy těchto řízení. V těchto řízeních je dán především veřejný zájem na zrušení, zneplatnění manželství, resp. prohlášení jeho zdánlivosti, odporuje-li trvání manželství veřejnému právu nebo obecnému zájmu.⁴²⁹ Nesporným řízením je bez pochyby řízení o určení existence či neexistence manželství, neboť trvání takového manželství je v rozporu s veřejným pořádkem a jako takové panuje na prohlášení zdánlivosti tohoto manželství veřejný zájem.⁴³⁰ Ohledně řízení o neplatnost manželství dle české právní úpravy je situace složitější, neboť je zřejmé, že veřejný zájem je dán především na tom, aby trvání manželství nebylo v rozporu se zákonnou překážkou

---

i Šínová, R. Řízení ve statusových věcech manželských. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 180. Obdobně i Králíčková, Z. Důsledky porušení zákonných překážek uzavření manželství a problematika manželství zdánlivého a manželství prohlášeného za neplatné. In: Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 60.

⁴²⁵ Kornel, M. § 373. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 657. Shodně i Králíčková. *Důsledky porušení zákonných překážek uzavření manželství a problematika manželství zdánlivého a manželství prohlášeného za neplatné*, s. 63.

⁴²⁶ Šínová, R. Řízení ve statusových věcech manželských. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 183 a 185.

⁴²⁷ Roßmann. *Kommentar des FamFG. § 121*.

⁴²⁸ Buchegger, Markowetz. *Grundriss des Zivilprozessrechts. Streitiges Erkenntnisverfahren*, s. 472–488.

⁴²⁹ Winterová. *Sporné a nesporné řízení ve věcech rodinného práva*, s. 37.

⁴³⁰ Šínová. *Řízení ve statusových věcech manželských*, s. 179.

manželství, nikoliv však už toliko v případě vad ve sňatečném projevu vůle, v jejíž případě je prokázání těchto skutečností ponecháno na účastnících řízení.⁴³¹ Domnívám se však, že jak řízení o určení existence či neexistence manželství, tak i řízení o neplatnost manželství jsou řízeními nespornými, neboť z porovnání vyplývá, že v těchto řízeních převažují znaky charakteristické pro nesporné řízení, jehož povaha umožňuje v požadovaném rozsahu zohlednit veřejný zájem na řádném uspořádání hmotněprávních vztahů účastníků těchto řízení (zásada vyšetřovací v omezeném či úplném rozsahu, zásada oficiality, účast státního zastupitelství), a které nestojí na systému dvou stran v kontradiktorním postavení. Kontradiktorní postavení dvou procesních stran totiž v těchto řízeních buď zcela absentuje, když tyto uplatňují zcela shodný zájem, anebo ačkoliv v těchto řízeních vystupují dvě procesní strany v kontradiktorním postavení, primárním účelem řízení je z důvodu veřejného zájmu zrušit neplatné manželství anebo potvrdit jeho zdánlivost, neboť trvání takového manželství by bylo v rozporu s veřejným pořádkem či společenským zájmem. Ačkoliv totiž manželství slouží především soukromým účelům, má i další významné přesahy v úrovni veřejnoprávní. Jedná se o osobní status člověka vyplývající z kogentních právních norem a jako takový by měl požívat přiměřené ochrany, která nemůže být ponechána pouze v rukou a dispozici účastníků řízení.

6.4 Řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování

Česká právní úprava předběžného řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování je obsažena v části druhé hlavě páté zákona o zvláštních řízeních v rámci řízení ve věcech rodinněprávních. Jedná se o tzv. zajišťovací řízení, které slouží k předběžnému zajištění práva nebo jeho výkonu v případě jeho ohrožení, avšak o právu, jemuž je taková předběžná ochrana poskytnuta, není v rámci řízení rozhodnuto. Jedná se tak pouze o prozatímní předběžné opatření. Hlavním cílem tohoto předběžného opatření je totiž poskytnutí oběti domácího násilí prostor a čas proto, aby mohla podat návrh ve věci samé, kterým se bude domáhat zejména rozvodu manželství, vypořádání společného bydlení či úpravy poměrů k nezletilému dítěti.

V německém právním prostředí je právní úprava těchto řízení označovaných jako „Verfahren in Gewaltschutzsachen“ obsažena v knize druhé FamFG upravující řízení ve věcech rodinných („Verfahren in Familiensachen“). Podřízení těchto řízení režimu nesporného řízení (s výjimkou výkonu rozhodnutí, který je upraven v německém ZPO) bylo učiněno zejména z toho důvodu, že nesporné řízení umožňuje pružnější průběh řízení, zjednodušení náležitostí

---

⁴³¹ Šínová. *Řízení ve statusových věcech manželských*, s. 181 a 184.

návrhu na zahájení řízení a jako vhodnější se jeví taktéž aplikace vyšetřovací zásady v těchto řízeních.⁴³² Naproti tomu je v rakouském právním prostředí úprava těchto záležitostí přenechána exekučnímu řádu,⁴³³ a nejedná se tudíž o klasické sporné či nesporné nalézací řízení, ale o zajišťovací řízení („Sicherungsverfahren“), jež však probíhá dle právních předpisů exekučního práva.⁴³⁴

S ohledem na rozdílnou rakouskou procesněprávní úpravu řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování, které není v rakouském právním prostředí považováno za nalézací civilní soudní řízení, je níže provedeno srovnání pouze české a německé procesněprávní úpravy, a to ve vztahu k otázkám definovaným v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení, na základě čehož je pak určeno, zda se v případě řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování jedná o sporné nebo nesporné řízení.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Předběžné řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování lze zahájit dle § 401 ZŘS výlučně na návrh, neboť se jedná o zásah do ústavně garantovaných práv údajného pachatele (odpůrce), do kterých by soud neměl zasahovat bez návrhu v rámci civilního řízení, když v těchto případech existuje řešení v rovině trestněprávní či v rovině správněprávní. Soud tak v této věci nemůže ani překročit v souladu s § 26 ZŘS návrh na zahájení řízení a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se navrhovatel domáhá.⁴³⁵ Veřejný zájem je však zastoupen státním zastupitelstvím, které je oprávněno, jak podat dle § 8 ZŘS návrh na zahájení řízení, tak i vstoupit do již zahájeného řízení. V německém právním prostředí se jedná taktéž o návrhové řízení, avšak soud není oproti české právní úpravě návrhem vázán a může vydat i jiné opatření, než jaké bylo navrhováno.⁴³⁶

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství je v řízeních

---

⁴³² Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. Vor § 210-216a [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/a50c36d0-0b01-3ef2-b44b-0f67bbc1d3ae>

⁴³³ Konkrétně § 382b, § 382e a § 382g des Gesetzes über das Exekutions – und Sicherungsverfahren (Exekutionsordnung – EO), vom 27. 5. 1896, StF: RGBl. Nr. 79/1896, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁴³⁴ Vorläufige Maßnahmen und Sicherungsmaßnahmen – Österreich [online]. *e-justice.europa.eu*. [cit. 17. 8. 2020]. https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-at-maximizeMS_EJN-de.do?member=1

⁴³⁵ Jirsa, J. § 401. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 805.

⁴³⁶ Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. § 214 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/55b96e8f-7cdb-3e89-b1e4-e07426bdb878>

ve věcech domácího násilí a pronásledování pojmáno v českém právním prostředí převážně formálně, tedy účastníky řízení jsou dle § 403 odst. 1 ZŘS navrhovatel a odpůrce. V případě, že navrhovatelem není osoba, vůči které násilí směřuje, tato je pak vedle navrhovatele a odpůrce, dalším účastníkem řízení, jejíž účastenství je pojmáno materiálně. Pojetí účastenství i faktické postavení účastníků řízení v případě, že řízení se účastní pouze navrhovatel a odpůrce, odpovídá kontradiktornímu postavení dvou procesních stran v roli vzájemných odpůrců, které je typické pro sporné řízení. Jiná je však situace v případě, kdy v řízení vystupuje jak navrhovatel a odpůrce, tak i osoba, vůči níž násilí směřuje, neboť s ohledem na postavení této osoby jakožto oběti domácího násilí nebo stalkingu může v řízení uplatňovat jak zájem shodný s navrhovatelem, tak ze strachu o své zdraví či život i zájem shodný s odpůrcem, přičemž jím uplatňované zájmy se mohou i v průběhu řízení měnit. Z uvedeného je tak zřejmé, že v řízení je nutné zohlednit postavení oběti domácího násilí nebo stalkingu, která je zcela zřejmě ve slabším postavení a vyžaduje zvláštní ochranu, přičemž v předmětném řízení by jí měla být ze strany soudu poskytnuta v tomto směru pomoc.⁴³⁷ V německém právním prostředí vychází účastenství z § 7 FamFG, dle kterého je účastníkem řízení ve formálním smyslu pouze navrhovatel. Postavení odpůrce jako účastníka řízení pak vyplývá z § 7 odst. 2 FamFG z důvodu jeho bezprostředního zájmu na výsledku řízení. Jedná se o tzv. povinného účastníka řízení („Muss-Beteiligte“), jehož účastenství je pojmáno materiálně. Tzv. povinným účastníkem je ve věcech domácího násilí na základě své žádosti i orgán sociálně-právní ochrany dětí („Jugendamt“), a to v případě, že v předmětné domácnosti žije i dítě. V neposlední řadě mohou být účastníky v materiálním smyslu dle § 7 odst. 3 FamFG i tzv. fakultativní účastníci („Kann-Beteiligte“), které může soud do řízení na základě jejich žádosti přibrat.⁴³⁸

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Dle české i německé právní úpravy je v řízeních ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování poskytována prozatímní ochrana osobám, které jsou oběťmi domácího násilí nebo pronásledování (stalkingu).⁴³⁹ Účelem řízení je tudíž poskytnout ochranu nejen zletilým, ale i nezletilým osobám vyžadujícím s ohledem na hrozící nebezpečí

---

⁴³⁷ Jirsa, J. § 403. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 809-811.

⁴³⁸ Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. § 212 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/94eeefa-3395-3375-b30c-cb207edd2994>

⁴³⁹ Kochová Kovářová, I. Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí. In: Šinová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 194.

zvláštní ochranu a předejít dalšímu porušování jejich práv a oprávněných zájmů. V řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí nejde tudíž o vyřešení kvalifikovaného sporu o právo mezi účastníky řízení, ale o dočasnou úpravu jejich hmotněprávních poměrů,⁴⁴⁰ s cílem poskytnout akutní ochranu obětem domácího násilí a stalkingu, na čemž je dán veřejný zájem.⁴⁴¹ Veřejný zájem se pak projevuje dle německé právní úpravy i uplatněním vyšetřovací zásady,⁴⁴² neboť stát má zájem na tom, aby soud z moci úřední provedl v souladu s § 26 FamFG vyšetřování nezbytná ke zjištění skutečností důležitých pro rozhodnutí.⁴⁴³ Dle německé právní úpravy pak není soud ani vázán návrhem na zahájení řízení a může vydat i jiné opatření, než jaké bylo navrhováno.⁴⁴⁴ Dle české právní úpravy představují řízení ve věcech domácího násilí a stalkingu tzv. zajišťovací řízení,⁴⁴⁵ v rámci kterých soud na základě svého předběžného posouzení (nikoliv na základě standardního dokazování) vydává pouze prozatímní předběžné opatření. Soud se tudíž nezabývá podrobněji zjišťováním skutkového stavu věci, které probíhá pouze v režimu osvědčování.⁴⁴⁶ V daném případě se tudíž neprovádí standardní dokazování a v tomto smyslu se neaplikuje ani vyšetřovací zásada, nicméně lze se setkat i s opačnými názory.⁴⁴⁷

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V případě, že soud návrhu na zahájení řízení vyhoví, uloží odpůrci předběžným opatřením povinnosti, jejichž demonstrativní výčet je uveden v § 405 ZŘS. Předběžné opatření, ačkoliv se nejedná o rozhodnutí ve věci, má

---

⁴⁴⁰ Předběžné opatření vydané v řízení ve věcech domácího násilí „*se tak svou povahou mnohem více blíží (de facto jím je) meritornímu rozhodnutí s krátkodobými účinky než prozatímnímu uspořádání poměrů účastníků před vydáním rozhodnutí ve věci samé.*“ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08.

⁴⁴¹ Více k německé právní úpravě Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. § 210 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/f4170ba5-707b-35d3-a4e2-99d14ace3ace>

⁴⁴² Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. Vorbem zu §§ 210 bis 216a. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/a50c36d0-0b01-3ef2-b44b-0f67bbc1d3ae>

⁴⁴³ Brinkmann, F.-J. Kommentar des FamFG. § 26. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8b17afbfe701-31c3-b776-24edf13d11e5>

⁴⁴⁴ Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. § 214 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/55b96e8f-7cdb-3e89-b1e4-e07426bdb878>

⁴⁴⁵ Zoulík, F., Winterová, A. Druhy civilního procesu. In: Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015, s. 42.

⁴⁴⁶ Jirsa, J. § 400 a § 405. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 802-803 a 814. Shodně Mařádek, D. Právní režim objasňování skutkového stavu v řízení o návrhu na předběžné opatření podle občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2019, č. 1, s. 29.

⁴⁴⁷ Např. Králíčková, Z. Procesní aspekty práva proti domácímu násilí. In: Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 4.

konstitutivní povahu s účinky *ex nunc*,⁴⁴⁸ neboť jsou jím zakládány odpůrci nové povinnosti, které je povinen po stanovenou dobu dodržovat, čímž soud právní poměry účastníků řízení na určitou dobu dočasně upraví.⁴⁴⁹ Obdobně je tomu i dle německé právní úpravy, dle které je vydáváno tzv. „Einstweilige Anordnung“.⁴⁵⁰

Jsou řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování spornými, nebo nespornými řízeními? S ohledem na uvedené je dle mého názoru nutné projednávat řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí a pronásledování v režimu nesporného řízení, které umožňuje na rozdíl od sporného řízení zohlednit především veřejný zájem na úpravě hmotněprávních poměrů účastníků těchto řízení a na poskytnutí ochrany (v tomto směru i právní péče) obětem domácího násilí a pronásledování. Uvedenému pak plně odpovídá i německá právní úprava. Jak v českém, tak i v rakouském právním prostředí se však jedná o tzv. zajišťovací řízení („Sicherungsverfahren“), které nejsou klasickým sporným či nesporným nalézacím soudním řízením, přičemž v rakouském právním prostředí je úprava těchto záležitostí navíc přenechána exekučnímu řádu.

6.5 Nesporná řízení ve věcech právnických osob

Mezi řízení ve věcech právnických osob lze řadit (i) řízení ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora a přeměn, (ii) řízení o vyloučení z výkonu funkce podle zákona o obchodních korporacích, (iii) řízení o jmenování znalce, (iv) další řízení ve věcech právnických osob, vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu a (v) řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob, jež jsou společně označována jako řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob vymezená v § 85 ZŘS.

V německém právním prostředí se pak jedná především o tzv. „unternehmensrechtliche Verfahren“ upravená zejména v hlavě páté FamFG, mezi která spadá jmenování a odvolání likvidátora, řízení o zrušení právnické osoby, dále pak některá řízení ve věcech přeměn a řada dalších řízení ve věcech právnických osob,⁴⁵¹ dále pak tzv. „Auflösungsverfahren“ upravená zejména

---

⁴⁴⁸ Levý, J. Občanský soudní řád. Komentář. § 74 [online]. *beck-online.cz*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemrbg5pwk232ge3tolttmjptcojwgnptsok7obtdona>

⁴⁴⁹ Králíčková, Z. In: Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 315–318.

⁴⁵⁰ Schulte-Bunert, K. Kommentar des FamFG. § 214. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/55b96e8f-7cdb-3e89-b1e4-e07426bdb878>

⁴⁵¹ Nedden-Boeger, C. Kommentar des FamFG. § 375. [online]. *research.wolterskluwer-onlin.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/9aa96da5-14c3-381f-9439-52546ae88726>

v hlavě páté FamFG, mezi které spadá mj. zrušení společnosti z důvodu vad ve společenské smlouvě, resp. stanovách, a dále pak i řízení o jmenování, přísaze a výslechu znalce („die Ernennung, Beeidigung und Vernehmung des Sachverständigen“), které je upraveno v hlavě šesté FamFG.⁴⁵² Některá tato řízení jsou řazena mezi nesporná na základě výslovného zákonného zmocnění a některá až příslušnou judikaturou. FamFG pak pro tato řízení nestanoví až na několik výjimek žádné odchylky od obecné právní úpravy nesporného řízení.⁴⁵³

Taktéž v rakouském právním prostředí se mezi materií nesporného řízení řadí celá řada záležitostí týkající se právnických osob, kupříkladu jmenování a odvolání likvidátora dle § 146 a § 147 rakouského Unternehmensgesetzbuch, řízení ve věcech akciových společností (vyjma občanských právních sporů) dle § 14 rakouského Aktiengesetz, obdobně i věcech společností s ručením omezeným dle § 102 rakouského GmbH-Gesetz, pro která platí obecná úprava nesporných řízení obsažená v Ausserstreitgesetz. Jedná se kupříkladu o jmenování chybějícího člena představenstva akciové společnosti dle § 76 rakouského Aktiengesetz či jednatele v případě společnosti s ručením omezeným dle § 15a rakouského GmbH-Gesetz. Dále pak o řízení o zrušení právnické osoby dle § 84 rakouského GmbH-Gesetz a dle § 131 rakouského Unternehmensgesetzbuch a řada dalších řízení ve věcech právnických osob, která jsou považována za nesporná řízení.⁴⁵⁴

Matérie těchto řízení úzce souvisí s hmotněprávní úpravou v daných státech, ze které vychází a je tudíž v některých případech odlišná od české právní úpravy. Rozbor všech jednotlivých řízení ve věcech právnických osob včetně následného porovnání s rakouskou a německou hmotněprávní a procesněprávní úpravou by tak svým rozsahem značně překročil stanovený rozsah disertační práce a není proto účelné se v této disertační práci zabývat porovnáním jednotlivých řízení. Niže tudíž bude pojednáno o povaze řízení ve věcech právnických osob upravených v zákoně o zvláštních řízeních soudních, a to z hlediska relevantních procesněprávních aspektů tak, aby bylo možné zodpovědět otázky stanovené v návaznosti na provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení.

6.5.1 Řízení ve statusových věcech právnických osob

Mezi řízení ve statusových věcech právnických osob dle § 85 písm. a) ZŘS jsou řazena zejména (i) řízení o zrušení a likvidaci právnické osoby, (ii) řízení o prohlášení právnické osoby po jejím vzniku za neplatnou, (iii) řízení o jmenování

---

⁴⁵² Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 410. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/353892ae-364c-321d-86c0-cb6f3c1e0650>

⁴⁵³ Nedden-Boeger. *Kommentar des FamFG*. § 375.

⁴⁵⁴ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 9. Obdobně i Mayr, G. P. JN § 120. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 425-429.

nebo odvolání likvidátora právnické osoby, (iv) řízení o jmenování a odvolávání členů orgánů právnické osoby, (v) řízení ve věcech přeměn právnických osob aj.⁴⁵⁵ Řízením ve statusových věcech právnických osob je dále pak i řízení uvedené v § 85 písm. b) ZŘS ve věci o vyloučení (diskvalifikaci) z výkonu funkce dle § 63 až § 65 ZOK⁴⁵⁶ a řízení ve věcech opatrovnictví právnické osoby uvedené v § 85 písm. e) ZŘS.⁴⁵⁷ Na tomto místě je nutné doplnit, že převážná část odborné veřejnosti stejně jako ustálená judikatura řadí mezi řízení ve statusových věcech právnických osob dle § 85 písm. a) ZŘS taktéž řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby.⁴⁵⁸ S ohledem na skutečnost, že tato řízení se však netýkají dle mého názoru v každém jednotlivém případě statusových otázek právnických osob, bude o jejich povaze níže pojednáno separátně. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je nutné si pro určení povahy řízení ve statusových věcech právnických osob položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Procesněprávní úprava řízení ve statusových věcech právnických osob navazuje na hmotněprávně zakotvenou ingerenci soudní moci do soukromoprávních poměrů týkajících se právnických osob, a to zejména z důvodu veřejného zájmu na jejich uspořádání. Předmětná řízení se týkají stěžejních otázek právnických osob, tj. otázek týkajících se jejich statusu,⁴⁵⁹ přičemž stejně jako v případě fyzických osob jsou tyto upraveny zejména kogentními hmotněprávními normami a jako takové by měly požívat přiměřené ochrany, která nemůže být ponechána pouze v dispozici účastníků řízení. Veřejný, resp. společenský zájem se tak v řízení projevuje i možností soudu zahájit většinu těchto řízení i z moci úřední.⁴⁶⁰ Z moci úřední tak lze kupříkladu zahájit řízení o prohlášení právnické osoby po jejím vzniku za neplatnou či řízení o zrušení

⁴⁵⁵ Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 234–36.

⁴⁵⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 9. 2017, sp. zn. 14 Cmo 360/2015.

⁴⁵⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 7 Cmo 492/2015.

⁴⁵⁸ Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 233.

⁴⁵⁹ „statusovou věcí není cokoli, co souvisí s právními osobami. Statusu se týká především vznik a zánik právnických osob, jejich právní forma, přeměny právnických osob, název a sídlo právnické osoby, její účel, ..., jakož i způsob, jakým právnická osoba projevuje svoji vůli navenek.“ Viz Lavický, P. § 27. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 87; Dále pak „... zvláštní poznámku zaslouží kategorie ‚právo týkající se postavení osob‘, tedy kategorie statusová. Do ní se řadí ta pravidla, která se týkají samé podstaty právní osobnosti, tedy právní subjektivitu.“ Viz Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 233.

⁴⁶⁰ Korbel, F. a Prudíková, D. § 85. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 236–240.

právnícké osoby a nařízení její likvidace, neboť uvedené přichází v úvahu pouze v případě zásadního porušení zákona. Soud i bez návrhu prohlásí právnickou osobu po jejím vzniku dle obecné právní úpravy obsažené v § 129 OZ za neplatnou, pokud chybí zakladatelské právní jednání či pokud zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby, nebo v případě, že z právního jednání zakladatelů je zřejmé, že účelem právnické osoby je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem aj.⁴⁶¹ Obdobně je tomu i v případě řízení o zrušení a nařízení likvidace právnické osoby, které soud zahájí dle § 172 OZ nejen na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, ale i z moci úřední v případě, že vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo v případě, že nespĺňuje předpoklady pro vznik právnické osoby zákonem, či nemá déle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se aj.⁴⁶² V případě obchodních korporací je pak dle § 93 ZOK oprávněno návrh na zahájení řízení o zrušení obchodní korporace podat i státní zastupitelství, přičemž soud takovou obchodní korporaci zruší, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem nebo z důvodů v tomto ustanovení zakotvených. I v případě řízení o jmenování likvidátora právnické osoby jmenuje soud dle § 191 OZ i bez návrhu právnické osobě likvidátora v případě, že právnická osoba vstoupila do likvidace, aniž by byl povolán likvidátor, nebo v případě, že sám rozhodl o zrušení právnické osoby.⁴⁶³ Obdobně je tomu i v případě řízení o vyloučení z výkonu funkce dle § 63 až § 65 ZOK uvedené v § 85 písm. b), které lze zahájit i z moci úřední,⁴⁶⁴ a dále pak i v případě řízení ve věcech přeměn právnických osob týkajících se jejich statusu,⁴⁶⁵ přičemž mezi taková řízení se řadí zejména řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny nebo určení neplatnosti projektu přeměny dle § 52 až 56 zákona o přeměnách.⁴⁶⁶

Naproti tomu některá řízení ve statusových věcech právnických osob jsou výlučně návrhovými řízeními, kupříkladu řízení o jmenování chybějících členů

---

⁴⁶¹ Dvořák, T. § 129. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁶² Dvořák, T. § 172. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁶³ Pokorná, Jarmila. § 191 a § 194. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁶⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 9. 2017, sp. zn. 14 Cmo 360/2015.

⁴⁶⁵ Dle důvodové zprávy jsou přeměnou myšleny pouze věci týkající se statusových přeměn právnických osob. Jiné otázky přeměn právnických osob mají být nadále upraveny v občanském soudním řádu v účinném znění. Viz *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online].

⁴⁶⁶ Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 235.

orgánů právnické osoby⁴⁶⁷ je možné dle § 165 OZ zahájit jen na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, avšak v případě, že nikdo takový návrh nepodá, pak jmenuje soud dle § 165 OZ z moci úřední právnické osobě hmotněprávního opatrovníka. Zatímco řízení o jmenování opatrovníka dle § 165 OZ (tj. v případě nedostatečného počtu členů statutárního orgánu právnické osoby či v případě rozporu zájmů člena statutárního orgánu se zájmy právnické osoby (§ 165 odst. 2 OZ) je možné zahájit i bez návrhu, v případě jmenování opatrovníka dle § 486 odst. 1 OZ (tj. případě potřeby spravování záležitostí právnické osoby a hájení jejích práv ze strany jmenovaného opatrovníka) je možné zahájit řízení pouze na návrh.⁴⁶⁸

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v těchto řízeních pak vychází z materiálního pojetí, neboť dle § 6 odst. 1 ZŘS jsou vyjma navrhovatele, který podá návrh na zahájení řízení a jehož účastenství je pojmáno formálně, účastníci i ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Ve výlučně návrhových řízeních ve statusových věcech právnických osob se však uplatní definice obsažená v § 6 odst. 2 ZŘS, dle které je kromě navrhovatele účastníkem ten, kterého zákon za účastníka označuje. V případě, že však zákon tyto účastníky neoznačuje, je nutné za pomoci rozšiřujícího a účelového výkladu dovodit, že § 6 odst. 1 ZŘS se použije též pro výlučně návrhová řízení ve statusových věcech právnických osob, není-li v nich okruh účastníků vymezen speciálně ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS.⁴⁶⁹ Je zřejmé, že ve většině případů v řízení nevystupují účastníci v pozici dvou procesních stran v kontradiktorním postavení, když navíc většina těchto řízení může být zahájena i z moci úřední. Kupříkladu v řízení o jmenování chybějících členů orgánů právnické osoby, které je výlučně návrhovým řízením, vystupují vždy kromě navrhovatele (v případě obchodní korporace pak nejčastěji její společník) i právnická osoba (bez ohledu na to, zda tu je osoba oprávněná za společnost v řízení jednat nebo ji v řízení zastupovat) a dále pak i osoba, jež má být soudem za člena orgánu jmenována, přičemž tato

---

⁴⁶⁷ K otázce účastníků řízení o jmenování členů statutárního orgánu více usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1875/2018.

⁴⁶⁸ Stran vztahu ust. § 165 a § 486 OZ dospěl Vrchní soud v Praze k závěru, že obě ustanovení představují podklad pro jmenování opatrovníka právnické osobě, přičemž „ust. § 165 odst. 1 OZ dopadá na situace, kdy určitému počtu členů statutárního orgánu zanikly funkce, zatímco § 486 odst. 1 OZ dopadá na situace, kdy právnická osoba sice má dostatečně obsazeny funkce členů (člena) svého statutárního orgánu, leč tito členové (člen) jsou neaktivní ve vztahu k výkonu své funkce, a právnická osoba potřebuje jmenování opatrovníka soudem, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.“ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2015, sp. zn. 7 Cmo 67/2015.

⁴⁶⁹ Kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1875/2018; usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. 7 Cmo 247/2016; usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 14 Cmo 241/2016.

osoba se stává účastníkem řízení až rozhodnutím soudu o jejím jmenování.⁴⁷⁰ Účastníci v řízení tak mohou uplatňovat jak shodný zájem na jmenování chybějící člena, tak i zájem protichůdný, kdy na jedné straně vystupuje návrhovatel a na druhé straně pak právnická osoba, která s tímto návrhem nesouhlasí. V řízení se však přímo jedná o právech a povinnostech osoby, jež má být soudem za člena orgánu jmenována, a která by tudíž měla být samostatným účastníkem řízení, přičemž tato osoba může uplatňovat jak zájem shodný s návrhovatelem, tak i zájem na tom, aby členem orgánu jmenována nebyla.⁴⁷¹ Obdobně je tomu pak i v řízení o jmenování likvidátora, které je zahájeno na návrh. Jak v případě členů jiných volených orgánů právnických osob, tak je i v případě likvidátora navíc zásadně nutné, aby se svým jmenováním souhlasili, neboť nelze povolát, resp. jmenovat, nikoho proti jeho vůli.⁴⁷²

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného nebo společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Procesněprávní úprava těchto řízení navazuje na hmotněprávně zakotvenou ingerenci soudní moci do soukromoprávních poměrů týkajících se právnických osob, a to zejména z důvodu veřejného zájmu na jejich uspořádání. Předmětná řízení se týkají stěžejních otázek právnických osob, tj. otázek týkajících se jejího statusu,⁴⁷³ přičemž stejně jako v případě fyzických osob jsou tyto upraveny zejména kogentními hmotněprávními normami a jako takové by měly požívat přiměřené ochrany, která nemůže být ponechána pouze v dispozici účastníků řízení.

Účelem těchto řízení je uspořádat právní poměry týkající se právnické osoby tak, aby byly v souladu s (často i) kogentními právními normami, přičemž se jedná

---

⁴⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1875/2018, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 14 Cmo 241/2016.

⁴⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1875/2018.

⁴⁷² Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 27 Cdo 2916/2018. Výjimku z řečeného však stanoví § 191 odst. 3 o. z. Jmenuje-li likvidátora soud a není-li zde jiná osoba ochotná vykonávat funkci likvidátora, může soud likvidátorem jmenovat i bez jeho souhlasu člena statutárního orgánu. Jelikož člen statutárního orgánu může být soudem jmenován likvidátorem i proti své vůli, nesmí ze své funkce odstoupit. Může však navrhnout soudu, aby ho funkce likvidátora zprostil, prokáže-li, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával.

⁴⁷³ „*statusovou věcí není cokoli, co souvisí s právními osobami. Statusu se týká především vznik a zánik právnických osob, jejich právní forma, přeměny právnických osob, název a sídlo právnické osoby, její účel, ..., jakož i způsob, jakým právnická osoba projevuje svoji vůli navenek.*“ Viz Lavický, P. § 27. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 87; Dále pak „... zvláštní poznámku zaslouží kategorie ‚právo týkající se postavení osob‘, tedy kategorie statusová. Do ní se řadí ta pravidla, která se týkají samé podstaty právní osobnosti, tedy právní subjektivity.“ Viz Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 233.

o podstatná základní pravidla, na jejichž dodržování panuje veřejný zájem. Veřejný zájem je v těchto řízeních dán i z důvodu ochrany třetích osob ve vztahu k předmětným právníkům osobám. Kupříkladu prohlášení právnické osoby za neplatnou či její zrušení ze strany soudu přichází v úvahu jen v případě zásadního porušení zákona, přičemž dle obecné právní úpravy obsažené v § 129 OZ je tomu tak v případě, pokud zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby, nebo v případě, že z právního jednání zakladatelů je zřejmé, že účelem právnické osoby je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem aj.⁴⁷⁴ Obdobně je tomu i v případě řízení o zrušení a nařízení likvidace právnické osoby z toho důvodu, že vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo v případě, že nesplňuje předpoklady vyžadované pro vznik právnické osoby zákonem aj.⁴⁷⁵ V případě obchodních korporací je pak dle § 93 ZOK oprávněno návrh na zahájení řízení o zrušení obchodní korporace podat i státní zastupitelství, přičemž soud takovou obchodní korporaci zruší, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem nebo z důvodů v tomto ustanovení zakotvených. Stejně jako jmenování likvidátora právnické osoby je i jeho odvolání dle § 191 a § 194 OZ ze strany soudu ochranným opatřením, které umožňuje soudu zbavit likvidátora jeho funkce, pokud řádně neplní svoje povinnosti a poškozují tak zájmy třetích osob.⁴⁷⁶ Taktéž institut opatrovníka stejně jako jmenování chybějících členů statutárního orgánu soudem „*neslouží k řešení sporů mezi společníky, nýbrž je nástrojem ochrany zájmů dotčené obchodní společnosti, resp. veřejného zájmu.*“⁴⁷⁷ Účelem řízení o jmenování opatrovníka právnické osobě je tak nejen hájení zájmů samotné právnické osoby, nýbrž i hájení zájmů třetích osob tak, jak je tomu i v případě opatrovnictví člověka,⁴⁷⁸ přičemž v tomto smyslu lze obdobně hovořit o poskytování právní péče ze strany soudu. Veřejný zájem na jmenování opatrovníka právnické osobě je pak zřejmý i ze skutečnosti, že soud není vázán návrhem, pokud jde o volbu opatrovníka právnické osoby ustavovaného proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo je sporné, kdo za ni má jednat, případně je to nutné pro správu jejich záležitostí a hájení práv, a to bez ohledu na to, že

---

⁴⁷⁴ Dvořák, T. § 129. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁷⁵ Dvořák, T. § 172. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁷⁶ Pokorná, J. § 191 a § 194. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129

⁴⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3899/2015.

⁴⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez60bz15shu&rowIndex=0>

navrhovatelem navrhovaný opatrovník právnické osoby splňuje zákonem požadované předpoklady.⁴⁷⁹

Veřejný zájem se tudíž v řízeních ve statusových věcech právnických osob projevuje nejen možností soudu zahájit většinu těchto řízení i z moci úřední, jak již bylo výše uvedeno, ale i uplatněním vyšetřovací zásady ve všech těchto řízeních, jež umožňuje vyšší míru ingerence soudu do průběhu řízení, neboť je dán veřejný zájem na řádném zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí.⁴⁸⁰ V případě zahájení těchto řízení na návrh pak soud není ve smyslu § 26 ZŘS tímto návrhem vázán, a to ani v případě, kdy se jedná o výlučně návrhové řízení.⁴⁸¹

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Pro nesporná řízení jsou rovněž charakteristická převážně konstitutivní meritorní rozhodnutí, na základě kterých (s účinky ex nunc a pro futuro) dochází ke vzniku, změně nebo zániku subjektivních práv a povinností ve sféře hmotného práva a v případě řízení ve statusových věcech právnických osob tomu není jinak, přičemž rozhodnutí ve statusových věcech právnických osob jsou jako taková závazná erga omnes. I z tohoto důvodu je tak nutně pečlivě vážit, která řízení se týkají statusových věcí právnických osob, neboť *„rozšiřování závaznosti rozhodnutí na všechny osoby pomocí kategorie "rozhodnutí o statusové věci", ačkoliv ve skutečnosti o záležitost osobního stavu nepůjde, může znamenat – pokud nebude dán nějaký jiný legitimní důvod pro rozšíření závaznosti rozhodnutí – porušení práva na spravedlivý proces. Zásadně totiž platí, že pokud má být někdo vázán rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, měl by se účastnit řízení, v němž bylo takové rozhodnutí učiněno; jenom tak totiž může mít reálnou možnost svým vlastním přičiněním obsah rozhodnutí ovlivnit.“*⁴⁸²

Jsou řízení ve statusových věcech právnických osob spornými, nebo nespornými řízeními? Z výše uvedeného (které povětšinou vychází z právní úpravy obsažené v občanském zákoníku, jež platí v obecné rovině pro všechny právnické osoby, přičemž zvláštní úprava je dále zakotvena ve vztahu ke konkrétním typům právnických osob) je zřejmé, že tato řízení se vyznačují veřejným, resp. společenským zájmem, který se v řízení projevuje právě potřebou uplatnění zásady vyšetřovací a ve většině těchto řízení i zásady oficiality. V těchto řízeních nejde o kvalifikovaný spor mezi dvěma procesními stranami v kontradiktorním postavení, když účastníci řízení mohou uplatňovat shodný zájem anebo sice mohou vznikat mezi účastníky spory, avšak primární je v tomto směru ve veřejném zájmu řádné zjištění skutkového stavu pro rozhodnutí ve věci, které nemůže být ponecháno pouze v dispozici účastníků řízení, a uspořádání

⁴⁷⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. 14 Cmo 426/2014.

⁴⁸⁰ Korběl, F. a Prudíková, D. § 85. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 236–240.

⁴⁸¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. 14 Cmo 426/2014.

⁴⁸² Lavický, P. § 27. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 87–88.

hmotněprávních poměrů účastníků řízení do budoucna, převažuje tudíž preventivní účel řízení. S ohledem na uvedené lze tudíž uzavřít, že řízení ve statusových věcech právnických osob naplňují charakteristické znaky nesporného řízení. Obdobně je tomu i v německém a rakouském právním prostředí. Za nesporná řízení jsou dle německé právní úpravy považována řízení o jmenování a odvolání likvidátora, řízení o zrušení právnické osoby, některá řízení ve věcech přeměn, řízení o zrušení společnosti z důvodu vad ve společenské smlouvě, resp. stanovách, a další řízení ve věcech právnických osob,⁴⁸³ která se až na několik výjimek řídí obecnou právní úpravou nesporného řízení obsaženou v FamFG.⁴⁸⁴ Obdobně se v rakouském právním prostředí mezi materií nesporného řízení řadí jmenování a odvolání likvidátora dle § 146 a § 147 rakouského Unternehmensgesetzbuch, řízení o jmenování chybějícího člena orgánu dle § 76 rakouského Aktiengesetz a dle § 15a rakouského GmbH-Gesetz, dále pak řízení o zrušení právnické osoby dle § 84 rakouského GmbH-Gesetz a dle § 131 rakouského Unternehmensgesetzbuch a další řízení ve věcech právnických osob, pro která platí obecná úprava nesporných řízení.⁴⁸⁵

6.5.2 Řízení o jmenování znalce

Dalším řízením uvedeným v § 85 ZŘS je řízení o jmenování znalce. Znalec je jmenován soudem v případech stanovených hmotněprávními normami kupříkladu za účelem ocenění jmění rozdělovaného spolku dle § 299 OZ, přezkoumání zprávy o vztazích dle § 85 až § 88 ZOK či za účelem stanovení hodnoty majetku obchodní korporace pro účely odkupu podílu minoritního společníka dle § 89 až § 91 ZOK a dále pak i za účelem ocenění jmění při přeměně dle § 28 až § 32a zákona o přeměnách⁴⁸⁶ aj. Dle stávající české právní úpravy, ale i dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu je řízení o jmenování znalce považováno za nesporné řízení.⁴⁸⁷

Taktéž v německém právním prostředí je řízení ve věcech jmenování, přísahy a výslechu znalce v případech, kdy má znalec v souladu s právními předpisy určit stav nebo hodnotu věci („Ernennung, Beeidigung und Vernehmung des Sachverständigen in den Fällen, in denen jemand nach den Vorschriften den Zustand oder den Wert einer Sache durch einen Sachverständigen feststellen lassen

---

⁴⁸³ Nedden-Boeger. *Kommentar des FamFG*. § 375.

⁴⁸⁴ Nedden-Boeger. *Kommentar des FamFG*. § 375.

⁴⁸⁵ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 9.

⁴⁸⁶ Dle stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2015, sp. zn. Cpjn 201/2014 však tato řízení spadají mezi řízení ve statusových věcech právnických osob dle § 85 písm. a) ZŘS.

⁴⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3577/2012. Obdobně i Korbel, F. a Prudíková, D. § 85. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha III. *Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 239.

kann“), řazeno v souladu s § 410 FamFG mezi záležitosti nesporného řízení.⁴⁸⁸ V rakouském právním prostředí je s ohledem na rozdílnost hmotněprávní úpravy obdobným řízení kupříkladu řízení o jmenování auditora fúze v případě přeměny dle § 220b rakouského Aktiengesetz či dle § 96 odst. 2 rakouského GmbH-Gesetz, jmenování a odvolání auditora roční účetní závěrky („Bestellung und Abberufung des Abschlussprüfers“) dle § 270 rakouského Unternehmensgesetzbuch, jmenování zvláštního auditora („Bestellung eines Sonderprüfers (Revisors)“) na základě žádosti menšinových akcionářů dle § 45 rakouského GmbH-Gesetz či jmenování auditora v případě názorových neshod mezi společnostmi a auditorem („Meinungsverschiedenheiten zwischen Gesellschaft und Abschlussprüfer“) dle § 276 rakouského Unternehmensgesetzbuch aj. Pro uvedená řízení pak platí obecná úprava nesporných řízení obsažená v Ausserstreitgesetz.⁴⁸⁹

Pro ověření závěru, že řízení o jmenování znalce dle § 85 písm. c) ZŘS je nesporným řízením, je nutné si pak na tomto místě v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Uvedené vyplývá z hmotněprávních ustanovení upravujících jmenování znalce ve věcech právnických osob, která pak stanoví, zda se řízení zahajuje pouze na návrh nebo zda je možné zahájení i bez návrhu, přičemž stran řízení o jmenování znalce se jedná v zásadě výlučně o návrhová řízení (viz kupř. § 85 ZOK či § 29 zákona o přeměnách).

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Vymezení okruhu účastníků řízení je nutné taktéž hledat v příslušných hmotněprávních předpisech, přičemž účastníky řízení jsou povětšinou kromě navrhovatele, resp. navrhovatelů,⁴⁹⁰ i právnická osoba a znalec.⁴⁹¹ Účastenství řízení ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS tudíž vychází z hmotného práva a je vyjma navrhovatele pojmáno materiálně.⁴⁹² Účastníci řízení, jejichž postavení vyplývá z hmotného práva, nevystupují v pozici dvou procesních stran v kontradiktorním postavení, když v řízení vystupuje v zásadě více samostatných účastníků řízení, tj. navrhovatel, právnická osoba a znalec, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. Osoby navíc mohou uplatňovat i shodný zájem na tom, aby byl znalec ze strany soudu jmenován. V řízení navíc může vystupovat

⁴⁸⁸ Schick. *Kommentar des FamFG. § 410.*

⁴⁸⁹ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 46. Obdobně i Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 9. Obdobně i Mayr, G. P. JN § 120. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 425-429.

⁴⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013, sp. zn. 29 Cdo 4480/2011.

⁴⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1334/2007.

⁴⁹² Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 234-236.

i více navrhovatelů, když každý společník (akcionář) nebo člen ovládané osoby má právo požádat soud, aby jmenoval znalce, a návrh každého dalšího společníka (akcionáře) nebo člena ovládané osoby na jmenování znalce podaný dříve, než je řízení pravomocně skončeno, se považuje dle § 85 odst. 2 ZOK za přistoupení k řízení.⁴⁹³ Účelem řízení tak není vyřešení kvalifikovaného sporu o právo mezi dvěma procesními stranami, ale jmenování znalce ze strany nezávislého soudu buď za účelem ocenění jmění rozdělovaného spolku, přezkoumání zprávy o vztazích či za účelem stanovení hodnoty majetku obchodní korporace pro účely odkupu podílu minoritního společníka a dále pak i za účelem ocenění jmění při přeměně.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Účelem jmenování znalce ze strany nezávislého soudu je především snaha o zajištění ochrany právnické osoby příp. jejích společníků a třetích osob před majetkovou újmou, přičemž se současně jedná o zásah do jejich hmotněprávních poměrů. V případě přezkumu zprávy o vztazích jde především o „ochranu ovládané osoby, a tedy i jejích společníků, před majetkovou újmou, která by mohla ovládané osobě vzniknout v důsledku neoprávněných zásahů ovládající osoby do jejího hospodaření, popřípadě v důsledku toho, že ovládající osoba majetkovou újmu vzniklou z takových zásahů včas neuhradila ani neuzavřela smlouvu o její úhradě...“⁴⁹⁴ V případě, že soud provádí dokazování, uplatní se tak z důvodu potřeby vyšší míry ingerence soudu do řízení vyšetřovací zásada ve smyslu § 20 a § 21 ZŘS, přičemž se jedná o případy, kdy soud nevyhoví návrhu na jmenování znalce navrhovaného navrhovatelem, neboť soud není tímto návrhem vázán, což vyplývá i z hmotněprávní úpravy dané matérie (kupříkladu § 86 a § 91 ZOK a § 29 zákona o přeměnách). Soud je tedy oprávněn provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než které byly navrhovány ze strany účastníků.⁴⁹⁵

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud v řízení o jmenování znalce rozhoduje v případě vyhovění návrhu konstitutivním rozhodnutím, kterým s účinky ex nunc jmenuje

---

⁴⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2013, sp. zn. 29 Cdo 4480/2011.

⁴⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3.2013, sp. zn. 29 Cdo 799/2012.

⁴⁹⁵ Viz kupříkladu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3577/2012, ve kterém Nejvyšší soud judikoval, že „odvolací soud rovněž nepostupoval správně, když bez dalšího uzavřel, že „v řízení nebylo prokázáno tvrzení navrhovatele, že F. Š. ovládá dalších dvanáct společností“ (k jehož prokázání navrhovatel označil důkazy), aniž by při dokazování postupoval podle pravidla obsaženého v ustanovení § 120 odst. 2 o. s. ř. in fine (ve znění účinném do 31. prosince 2013), jímž se řízení v projednávané věci, které je tzv. řízením nesporným, řídí.“

znalce a současně uloží právnické osobě povinnost poskytnout znalci veškerou potřebnou součinnost.⁴⁹⁶

Je řízení o jmenování znalce sporným, nebo nesporným řízením?

V návaznosti na výše uvedené lze tedy shrnout, že řízení o jmenování znalce ve věcech právnických osob je nesporným řízením, jehož projednání v režimu sporného řízení je za stávající hmotněprávní úpravy ze své podstaty vyloučeno. Předmětem řízení není kvalifikovaný spor o právo dvou kontradiktorně postavených procesních stran⁴⁹⁷ a je v něm dána z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu (na zajištění ochrany právnické osoby, příp. jejích společníků a třetích osob) potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení. Obdobně je daná materie řazena mezi nesporná řízení nejen v českém, ale i v německém a rakouském právním prostředí.

6.5.3 Další řízení ve věcech právnických osob, vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu

Mezi nesporná řízení dle § 85 ZŘS jsou v českém právním prostředí řazena taktéž další řízení ve věcech právnických osob, vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu, přičemž se jedná o tzv. zbytkovou kategorii řízení, která nespadají mezi jiná řízení uvedená v § 85 ZŘS. S ohledem na to, že procesněprávní úprava vychází vždy z úpravy hmotněprávní, je zřejmé, že v případě, že ze zákona vyplývá, že řízení v dané věci má být zahájeno bez nutnosti podání návrhu na zahájení takového řízení, je dán veřejný zájem na uspořádání předmětných hmotněprávních poměrů účastníků řízení. Zásada oficiality se uplatňuje výlučně v nesporném řízení a pro sporné řízení, které stojí na kontradiktornosti dvou procesní stran, je z povahy věci zcela vyloučena. S ohledem na omezený rozsah disertační práce však nebude dále věnována pozornost konkrétním řízením, která do této kategorie spadají, neboť pro jejich popis a porovnání není v rámci této práce dostatečný prostor a v tomto smyslu není ani účelné se všemi těmito řízeními zabývat, když s ohledem na uplatnění zásady oficiality vyplývající z hmotněprávní úpravy, je zřejmé, že projednání těchto řízení v režimu sporného řízení je zcela vyloučeno.

6.6 Nesporná řízení ve věcech svěřenského fondu

Řízení ve věcech svěřenského fondu jsou upravena v hlavě druhé části druhé zákona o zvláštních řízeních soudních, avšak odděleně od řízeních ve věcech

---

⁴⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005. Obdobně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

⁴⁹⁷ Srov. Juráš, M. *Veřejný zájem jako kritérium diferenciacie nesporného řízení*. 2015, rigorózní práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, s. 58–59.

právnických osob, neboť svěřenský fond není právnickou osobou a nemá tudíž ani právní subjektivitu. Ačkoliv svěřenský fond není právnickou osobou, svou úpravou představuje jakousi kvaziprávní osobu, neboť stejně jako právnické osoby musí mít v souladu s § 1452 OZ vnitřní předpis (statut) obsahující minimální zákonné obsahové požadavky, a to ve formě notářského zápisu, a dále pak musí mít i formální označení připomínající obchodní firmu.⁴⁹⁸ Jedná se o právní institut, který byl zaveden občanským zákoníkem a který představuje „úcelově osamostatněný majetek bez právní subjektivity sloužící k zakladatelem stanovenému účelu.“⁴⁹⁹ Instituty obdobné svěřenskému fondu byly v nejrůznějších podobách užívány už od dob antického římského institutu fideikomis.⁵⁰⁰

Jednotlivé typy řízení ve věcech svěřenského fondu nejsou v zákoně o zvláštních řízeních soudních blíže specifikovány, avšak je zřejmé, že ne všechna řízení, která se svěřenského fondu týkají, spadají pod režim zákona o zvláštních řízeních soudních. Ačkoliv svěřenský fond není právnickou osobou, za řízení ve věcech svěřenského fondu upravených zvláštních řízeních soudních lze považovat dle mého názoru pouze ta, která se blíží "statusovým věcem" právnických osob ve smyslu § 85 písm. a) ZŘS.⁵⁰¹ S ohledem na hmotněprávní úpravu obsaženou § 1448 a násl. občanského zákoníku lze tak mezi nesporná řízení ve věcech svěřenského fondu řadit zejména řízení o jmenování a odvolání svěřenského správce (§ 1455 a § 1466 OZ), jmenování osoby oprávněné dohlížet na správu svěřenského fondu (§ 1464 OZ), pověření osoby zahájením řízení v zájmu svěřenského fondu místo svěřenského správce a jeho jménem, dále pak o zrušení svěřenského fondu (§ 1469 OZ), nahrazení původního účelu svěřenského fondu účelem podobným (§ 1469 OZ), změně statutu svěřenského fondu (§ 1469 OZ); ukončení správy svěřenského fondu (§ 1471 OZ) a v neposlední řadě i převedení majetku do jiného svěřenského fondu či právnické osoby (§ 1473 OZ).⁵⁰²

S ohledem na rozdílnou rakouskou a německou hmotněprávní úpravu dané materie⁵⁰³ není možné provést níže srovnání české, rakouské a německé

---

⁴⁹⁸ Tichý, L. a kol. *Svěřenský fond a trust – jejich fungování v mezinárodním srovnání*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 23.

⁴⁹⁹ Pavelka, J. Svěřenský fond – nový nástroj pro privátní správu majetku. *Rekodifikační novinky*. 2012, roč. 1, č. 12, s. 4.

⁵⁰⁰ Bednaříková, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 21-22.

⁵⁰¹ Střeleček, T. Procesní postavení svěřenského fondu. *Právní rozhledy*. 2016, č. 18, s. 616-621.

⁵⁰² Felgrová, R. a Dejl, P. § 94. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 251–253.

⁵⁰³ Srov. Mimrová, T. Svěřenský fond jako efektivní nástroj ochrany majetku před věřiteli. *Obchodněprávní revue*. 2014, č. 3, s. 68. Obdobně kupříkladu i Borkovec, A., Josková, L., Tomášek, P. Fiduciární vztah a fiduciární povinnost pohledem (nejen) zahraničních jurisdikcí. *Právní rozhledy*. 2018, č. 23-24, s. 815. Obdobně i Pihera, V. Krocení trustů. Svěřenské fondy v hledáčku první novely občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*. 2016, č. 5, s. 129. Dále i Bálek,

procesněprávní úpravy, neboť by bylo nutné se podrobně zabývat i jejich hmotněprávní úpravou, pro což není dán s ohledem na omezený rozsah disertační práce dostatečný prostor. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení ve věcech svěřenského fondu upravených zejména v hlavě druhé části druhé zákona o zvláštních řízeních soudních položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? Řízení ve věcech svěřenského fondu lze zahájit dle § 96 ZŘS výlučně na návrh, což vychází ze snahy o minimalizaci soudního dohledu nad svěřenskými fondy pouze v nezbytné minimální míře. Hmotněprávní předpisy pak stanoví, které osoby jsou oprávněny konkrétní řízení zahájit. Téměř ve všech řízeních ve věcech svěřenského fondu dává pak občanský zákoník právo zahájit řízení i osobě, která má na tom právní zájem, přičemž právní zájem musí tato osoba v řízení prokázat.⁵⁰⁴

Vystupují v těchto řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství je vymezeno v § 95 ZŘS a vychází z materiálního pojetí, přičemž účastníkem řízení je vždy zakladatel svěřenského fondu, svěřenský správce, obmyšlený a osoba, která má právo dohledu nad správou svěřenského fondu. Účastníkem řízení je ve formálním smyslu dle § 6 odst. 2 ZŘS vždy i navrhovatel, neboť se jedná v souladu s § 96 ZŘS o výlučně návrhová řízení.⁵⁰⁵ Je zřejmé, že ve většině případů v řízení nevystupují účastníci v pozici dvou procesních stran v kontradiktorním postavení, neboť i s ohledem na okruh účastníků řízení a jejich hmotněprávní práva a povinnosti (stanovené buď zákonem či ve statutu a jiných dokumentech týkajících se svěřenského fondu) je zřejmé, že každý z nich může v řízení hájit jiný zájem, což vyplývá z jejich postavení ve vztahu ke svěřenskému fondu, a tito účastníci by tak měli mít v řízení postavení samostatného účastníka. Není však ani vyloučeno, aby všichni účastníci uplatňovali v řízení shodný zájem kupř. na změně statutu svěřenského fondu dle § 1469 odst. 2 OZ, přičemž v takovém případě by zcela absentoval účastník v pozici procesního odpůrce.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých

---

J. Svěřenské fondy z hlediska právní komparistiky [online]. *pravni prostor.cz*. 4. 12. 2014. [cit. 27. 9. 2018]. <https://www.pravni prostor.cz/clanky/rekodifikace/sverenske-fondy>. Obdobně Ronovská, K. Nadace (a trusty) v kontinentální Evropě – pohled funkcionální. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 7-8, s. 202.

⁵⁰⁴ Felgrová, R. a Dejl, P. § 96. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 254.

⁵⁰⁵ Felgrová, R. a Dejl, P. § 95. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 253.

hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Vzhledem k absenci kontradiktorního postavení dvou procesních stran v řízeních ve věcech svěřenského fondu není vhodné ponechat objasňování skutkového stavu výlučně na jeho účastnících. Ve všech řízeních ve věcech svěřenského fondu se tak uplatní v případě, že soud provádí dokazování, vyšetřovací zásada.⁵⁰⁶ Navíc v případě, že zúžíme řízení ve věcech svěřenskou fondu pouze na ta řízení, která se blíží "statusovým věcem" právnických osob ve smyslu § 85 písm. a) ZŘS, je zřejmé, že vyšší míra ingerence do řízení je dána taktéž veřejným zájmem na uspořádání soukromoprávních poměrů týkajících se kvazistatusových věcí svěřenského fondu. Kvazistatusové věci svěřenského fondu představují stěžejní otázky svěřenského fondu, které jsou obdobou statusových otázek právnických osob a které souvisí se vznikem, základními otázkami fungování a zrušením svěřenského fondu, přičemž stejně jako v případě právnických osob jsou tyto upraveny převážně kogentními hmotněprávními normami a jako takové by měly požívat přiměřené ochrany. Veřejný zájem je v těchto řízení pak dán stejně jako v případě právnických osob i z důvodu ochrany třetích osob. V řízeních tudíž nejde o kvalifikovaný spor dvou procesních stran, kdy výhra jedné strany znamená prohru druhé, ale o uspořádání hmotněprávních poměrů týkajících se svěřenského fondu do budoucna.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Pro nesporná řízení jsou charakteristická převážně konstitutivní meritorní rozhodnutí, na základě kterých s účinky ex nunc dochází ke vzniku, změně nebo zániku subjektivních práv a povinností ve sféře hmotného práva a v případě řízení ve věcech svěřenského fondu tomu není jinak, neboť v nich dochází k uspořádání hmotněprávních poměrů týkajících se svěřenského fondu do budoucna. Rozhodnutí v těchto věcech tak mají povahu konstitutivního rozhodnutí s účinky ex nunc.

Jsou řízení ve věcech svěřenského fondu spornými, nebo nespornými řízeními? Z výše uvedeného je zřejmé, že řízení ve věcech svěřenského fondu obdobných statusovým otázkám právnických osob naplňují charakteristické znaky nesporného řízení. V řízení nevystupují vždy dvě procesní strany v kontradiktorním postavení, je dána potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení v podobě vyšetřovací zásady, a právě s ohledem na předmět řízení, kterým jsou kvazistatusové věci svěřenského fondu, je zřejmý i veřejný zájem na uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení týkajících se svěřenského fondu. Projednání předmětných řízení ve věcech svěřenského fondu v režimu sporného řízení je tak prakticky vyloučeno.

---

⁵⁰⁶ Korbel, F. a Prudíková, D. § 94. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 255.

6.7 Řízení o úschovách

Mezi řízení upravená zákonem o zvláštních řízeních soudních patří taktéž řízení o úschovách, ve starší odborné literatuře označované i jako depozitní řízení, které bylo historicky řazeno mezi nesporná řízení.⁵⁰⁷ Česká procesněprávní úprava řízení o úschovách vychází z hmotněprávní úpravy tzv. soluční (dobrovolné) úschovy obsažené v § 1953 OZ, jakožto náhradnímu způsobu splnění dluhu věřiteli,⁵⁰⁸ a dále pak z hmotněprávní úpravy tzv. povinné úschovy obsažené v § 327, § 329 a § 390 ZOK a § 47 zákona o přeměnách. Povinná úschova v zákonem stanovených případech slouží k zajištění práv osob vyplývajících z jejich účasti v právnické osobě.⁵⁰⁹ Shodně jako v české právním prostředí i dle rakouské právní úpravy představuje soudní úschova dle § 1425 ABGB jednu z forem splnění dluhu.⁵¹⁰ Rakouská procesněprávní úprava řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) je pak obsažena především v Verwahrungs- und Einziehungsgesetz.⁵¹¹ Ačkoliv řízení o úschovách není výslovně uvedeno v Außerstreitgesetz, je považováno dle § 1 odst. 1 Verwahrungs- und Einziehungsgesetz⁵¹² stejně jako v českém právním prostředí za nesporné řízení.⁵¹³ Na rozdíl od české právní úpravy však na řízení o úschovách navazuje další samostatné řízení o vydání úschovy („Ausfolgungsverfahren“), které je taktéž projednáváno v nesporném řízení.⁵¹⁴ V německém právním prostředí je hmotněprávní úprava úschovy („Hinterlegung“) obsažena zejména v § 372 až § 386 BGB, přičemž se taktéž jedná o možný způsob náhradního splnění dluhu ze strany dlužníka, jež nebylo možné splnit z důvodů

⁵⁰⁷ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 63–70.

⁵⁰⁸ Winterová a kol. *Civilní právo procesní*, s. 384.

⁵⁰⁹ Adamová, H. § 289. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 519–524.

⁵¹⁰ Ust. § 1425 ABGB stanoví, že nemůže-li být dluh splacen proto, že věřitel je neznámý, nepřítomen, nebo není spokojen s nabídnutým plněním, nebo z jiných závažných důvodů, je dlužník oprávněn složit k soudu věc ke splnění dluhu, nebo pokud tato není vhodná, požádat soud o její úschovu. Každý z těchto úkonů, stal-li se po právu a byl-li věřiteli oznámen, zprošťuje dlužníka jeho dluhu a přesouvá nebezpečí stran této věci na věřitele. Srov. i Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 213.

⁵¹¹ Bundesgesetz über die Hinterlegung und Einziehung von Verwahrnissen (Verwahrungs – und Einziehungsgesetz – VerwEinzG), vom 30. 12. 2010, StF: BGBl. I Nr. 111/2010, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵¹² Bundesgesetz über die Hinterlegung und Einziehung von Verwahrnissen (Verwahrungs – und Einziehungsgesetz – VerwEinzG), vom 30. 12. 2010, StF: BGBl. I Nr. 111/2010, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵¹³ *Das Erlagsverfahren nach § 1425 ABGB ist ein außerstreitiges Verfahren.*“ Rechtssatz des OGH [Nejvyšší soud] vom 13. 7. 1989 - RS 00334696 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 11. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_2000_0915_OGH0002_00700B00050_00D0000_000&IncludeSelf=True. Shodně i Dullinger, S. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht. Allgemeiner Teil*. Wien: SpringerWienNewYork, 2010, s. 96. Srov. i Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 270–273.

⁵¹⁴ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 270–273. Nebo i Motal, B. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 24.

ležících na straně věřitele. Řízení o splnění dluhu neznámému věřiteli prostřednictvím úschovy („Verfahren bei Ausschluss mittels Hinterlegung“) je dle § 451 FamFG považováno za nesporné řízení, avšak dopadá dle § 1171 BGB pouze na hypotéky („Hypotheken“) a dle § 1192 odst. 1 BGB na dluhy týkající pozemků („Grundschulden“) a důchodů („Rentenschulden“).⁵¹⁵ FamFG se dále aplikuje taktéž na řízení o jmenování uschovatele v případech vymezených v BGB (§ 432, § 1217, § 1281 a § 2039 BGB), které je v souladu s § 410 FamFG řazeno taktéž mezi záležitosti nesporného řízení.⁵¹⁶ K tomuto je však nutné doplnit, že další právní úprava řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) je obsažena v právních předpisech jednotlivých spolkových zemí,⁵¹⁷ přičemž rozbor všech jednotlivých právních předpisů spolkových zemí by svým rozsahem značně překročil stanovený rozsah disertační práce a není proto účelné jim věnovat další pozornost. Vzhledem k uvedenému tudíž bude provedeno pouze srovnání české a rakouské procesněprávní úpravy řízení o úschovách, a to ve vztahu k otázkám stanoveným v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení, na základě čehož pak bude určeno, zda je řízení o úschovách sporným, nebo nesporným řízením.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o úschovách je výlučně návrhovým řízením, přičemž aktivně věcně legitimován je pouze složitel.⁵¹⁸ Řízení o úschovách nepatří mezi řízení, ve kterém by byla potřebná vyšší míra ingerence státní moci do řízení, neboť uvedené představuje dispoziční úkon navrhovatele, kterým dojde buď k náhradnímu splnění dluhu věřiteli, což umožní navrhovateli zprostit se svého dluhu, který nemohl ze zákonem stanovených překážek splnit (soluční úschova), a nebo dojde z jeho strany ke splnění soudem jemu stanovené povinnosti poskytnout dorovnání protiplnění nebo náhradu škody (povinná úschova). Obdobně i dle rakouské právní úpravy je řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) výlučně návrhové řízení.⁵¹⁹

---

⁵¹⁵ Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 451. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/5045eb80-d664-30db-9829-fef7bc465c0f>

⁵¹⁶ Schick. *Kommentar des FamFG. § 410*.

⁵¹⁷ Kupříkladu Bayerisches Hinterlegungsgesetz (BayHintG) vom 23. 11. 2010, GVBl. S. 738, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 22. 6. 2014 GVBl. S. 286, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]. Baden-Württemberg: Hinterlegungsgesetz (HintG) vom 11. 5. 2010, GBl. S. 398, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 12. 11. 2013 GBl. S. 303, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]. Brandenburgisches Hinterlegungsgesetz (BbgHintG) vom 3. 11. 2010, GVBl.I/10, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 10. 6. 2014, GVBl.I/14, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]. Hinterlegungsgesetz (HintG) vom 25. 11. 2010, HmbGVBl. 2010, S. 614, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 13. 2. 2015, HmbGVBl. S. 37, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

⁵¹⁸ Stonjek, P. Soudní úschova a její soluční účinky aneb jak (ne)psat smlouvy o advokátní úschově. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 3, s. 27-31.

⁵¹⁹ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 271-272.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Okruh účastníků vymezený v § 299 ZŘS se v průběhu řízení mění, neboť do doby nabytí právní moci rozhodnutí o přijetí úschovy je jediným účastníkem řízení právě jen složitel (navrhovatel), posléze (po právní moci rozhodnutí o přijetí do úschovy) se účastníkem stává i ten, pro nějž je předmět úschovy určen (příjemce), a ten, jenž uplatňuje právo na předmět úschovy (přihlašovatel).⁵²⁰ Z uvedeného je zřejmé, že účastníci řízení nejsou v kontradiktorním postavení dvou procesních stran,⁵²¹ když zpočátku vystupuje v řízení pouze jeden z nich, přičemž v takovém případě absentuje odpůrce. V případě, že řízení skončí odmítnutím či zamítnutím návrhu, zůstane navrhovatel i jediným účastníkem až do konce řízení. Předmět soluční úschovy navíc vydá soud dle § 298 odst. 1 ZŘS příjemci pouze za předpokladu, že s vydáním vysloví souhlas všichni účastníci řízení (souhlasu složitela je třeba, pouze pokud bylo plnění složeno pro neznámého věřitele) a dále i osoba, která si sice sama na předmět úschovy nárok nečiní, ale pro jejíž nesouhlas s plněním příjemci ke složení do úschovy došlo.⁵²² Případné sporné otázky spojené s existencí práva konkrétní osoby k předmětu úschovy jsou pak řešeny mimo řízení o úschovách v samostatném sporném řízení dle občanského soudního řádu.⁵²³

Dle rakouské právní úpravy vystupuje v řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) ve všech případech pouze navrhovatel – složitel („Erleger“) a dále pak v některých případech i odpůrce („Erlagsgegner“). Judikatorně bylo totiž dovozeno, že je-li úschova navrhována pouze ve prospěch jednoho příjemce, pak tento nemá postavení účastníka řízení, když úschova v případě absence úschovných důvodů („Erlagsgrundes“) vůči němu nemá žádné účinky. V takovém případě se tudíž jedná o tzv. Einparteienverfahren, ve kterém vystupuje pouze navrhovatel, přičemž v takovém případě absentuje druhá procesní strana, a je tedy zřejmé, že v něm absentuje kontradiktorní postavení dvou procesních stran.⁵²⁴ Pozdější judikaturou však bylo připuštěno, že uvedený závěr je nutné revidovat, a bylo dovozeno, že je-li úschova navrhována ve prospěch více příjemců, pak tito mají postavení účastníků řízení, neboť je nutné, aby byli legitimováni k boji proti rozhodnutí o přijetí úschovy.⁵²⁵

---

⁵²⁰ Adamová, H. § 292. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 530–532.

⁵²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 568/2007.

⁵²² Sedlák, V. a Novotná, A. § 298. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 659–660.

⁵²³ Adamová, H. § 292. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 530–532.

⁵²⁴ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 10.

⁵²⁵ „Die Rechtsprechung, wonach der Erlagsgegner nicht legitimiert ist, den Annahmebeschluss im Erlagsverfahren zu bekämpfen, kann bei neuerlicher Prüfung nicht uneingeschränkt aufrechterhalten werden. (T3); Beisatz: Die Rechtsmittellegitimation und Beschwer des

Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) je jak v českém,⁵²⁶ tak i rakouském právním prostředí⁵²⁷ projímáno ryze formálně, neboť vychází ve všech případech z návrhu na zahájení řízení. K tomuto lze doplnit, že dle české právní úpravy se soud ani nezabývá otázkou, zda-li příjemci svědčí hmotněprávní právo k předmětu soluční úschovy, a to ani při jeho vydání, nýbrž při splnění podmínek upravených v § 298 ZŘS musí předmět soluční úschovy vydat, a to i osobě, které ve skutečnosti zmíněný nárok nesvědčí.⁵²⁸

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o úschovách není potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, neboť v něm, jak již bylo výše uvedeno, absentuje veřejný i společenský zájem. Řízení o úschovách je formálním řízením, ve kterém jsou rozhodnutí soudu o přijetí do úschovy i o jejím vydání podmíněna pouze splněním zákonem stanovených formálních požadavků v § 291 a § 298 ZŘS, které musí být v řízení prokázány. Soud se nezabývá tím, zda prohlášení složitě obsažené v jeho návrhu odpovídá skutečnosti, či zda souhlas dotčených osob s vydáním předmětu soluční úschovy je v souladu se skutečným hmotněprávním stavem, neboť posouzení těchto otázek zůstává vyhrazeno případnému spornému řízení. V řízení o úschovách je tak soud vázán návrhem na zahájení řízení a v souladu s § 294 ZŘS se v něm neuplatní vyšetřovací zásada typická pro nesporné řízení,⁵²⁹ neboť soud vychází zejména z tvrzení účastníků a důkazů, které účastníci v listinné podobě doložili.⁵³⁰ Naproti tomu v rakouském právním prostředí se v řízení o úschovách („Hinterlegungsverfahren“) na rozdíl

---

Erlagsgegners ist daher zu bejahen, wenn der Erlag zugunsten mehrerer Erlagsgegner erfolgt. Das gilt umso mehr, wenn der Annahmebeschluss durch Nennung weiterer Erlagsgegner ergänzt wird. “
Einschränkend, Beisatz (T4) Veröff: SZ 71/158 des OGH [Nejvyšší soud] vom 29. 9. 1998 - 4 Ob 218/98g [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 11. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wx.e?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_19980929_OGH0002_0040OB00218_98G0000_000&IncludeSelf=False. K tomu i Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 10.

⁵²⁶ Sedlák, V. a Novotná, A. § 292. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 652–653.

⁵²⁷ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

⁵²⁸ Sedlák, V. a Novotná, A. § 298. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 659–660.

⁵²⁹ Bányaiová, A. In: Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (relativní majetková práva – I. část)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 449.

⁵³⁰ Sedlák, V. a Novotná, A. § 292. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 652–653.

od české právní úpravy uplatní dle § 16 Außerstreitgesetz ve spojení s § 1 odst. 1 Verwahrungs- und Einziehungsgesetz⁵³¹ vyšetřovací zásada.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Rozhodnutí o přijetí úschovy, rozhodnutí o jejím vydáním i rozhodnutí o připadnutí nevydané úschovy státu pak z povahy věci mají konstitutivní účinky, neboť na jejich základě dochází ke změně hmotněprávních poměrů účastníků řízení. Obdobně je tomu stran rozhodnutí o přijetí úschovy i v rakouském právním prostředí.

Je řízení o úschovách sporným, nebo nesporným řízením? Zejména s ohledem na absenci kontradiktorního postavení účastníků řízení, je řízení o úschovách nesporným řízením, neboť předmětné řízení nepasuje do konceptu dvou procesních stran v roli vzájemných odpůrců, a jeho projednání v režimu sporného řízení je tak prakticky vyloučeno. K závěru o nesporné povaze řízení o úschovách pak dospěli nejen významní čeští procesualisté,⁵³² ale přiklání se k němu i ustálená judikatura Nejvyššího soudu.⁵³³

6.8 Řízení o umoření listin

Předmětem řízení o umoření listin upraveného zejména v § 303 až § 315 ZŘS je umoření ztracené či zničené listiny, jež je třeba předložit k uplatnění práva a u které tudíž hrozí znemožnění výkonu práva v důsledku její ztráty nebo zničení. Umořením listiny je umožněno znovuotevřít cestu k uplatnění práva podmíněného jejím předložením.⁵³⁴ Řízení o umoření listin je považováno za nesporné řízení jak v právní teorii,⁵³⁵ tak i v konstantní judikatuře Nejvyššího soudu.⁵³⁶ Shodně je tomu i dle německé právní úpravy, dle které je tzv. vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné („Aufgebotsverfahren zur Kraftloserklärung von Urkunden“) považováno za nesporné řízení a jako takové je upraveno zejména v § 466 až § 484

⁵³¹ Bundesgesetz über die Hinterlegung und Einziehung von Verwahrnissen (Verwahrungs – und Einziehungsgesetz – VerwEinzG), vom 30. 12. 2010, StF: BGBl. I Nr. 111/2010, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵³² Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 69. Shodně i Stavinochová, J. § 185e. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>. Dále pak Stavinochová, J. a Hlavsa, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 338.

⁵³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 568/2007. Shodně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1672/2016. Obdobně i rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 1926, sp. zn. R I 602/26.

⁵³⁴ Chalupa, R. § 304. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 551-556.

⁵³⁵ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 130. Shodně i Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 31–32, a dále pak Stavinochová, Hlavsa. *Civilní proces a organizace soudnictví*, s. 350–352. Objevují se však i názory opačné např. Placzek, Šafář. *Umoření listin: ojedinelé řízení s dalekosáhlým dopadem*, s. 4-6.

⁵³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3776/2010, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

FamFG.⁵³⁷ Taktéž rakouská právní úprava považuje tzv. vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné („Aufgebotsverfahren zur Kraftloserklärung von Urkunden“) dle § 1 odst. 2 Kraftloserklärungsgesetz⁵³⁸ za nesporné řízení, které se subsidiárně řídí obecnou právní úpravou obsaženou v Außerstreitgesetz.⁵³⁹ Pro ověření, že řízení o umoření listin, resp. vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné, je nesporným řízením, je nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o umoření listin lze zahájit v souladu s § 305 ZŘS výlučně na návrh, neboť nahrazení ztracené nebo obnovení zničené listiny nepatří mezi zájem, který by měl stát chránit na základě vlastní iniciativy, když se jedná primárně o zájem vlastníka takové listiny, který ztratil možnost vykonávat své právo.⁵⁴⁰ Dle § 305 ZŘS je k podání návrhu na umoření listiny aktivně legitimován nejen vlastník této listiny, nýbrž každý, kdo má na jejím umoření právní zájem. Shodně je tomu i dle rakouské⁵⁴¹ a německé právní úpravy,⁵⁴² dle kterých jsou řízení k prohlášení listin za neplatné taktéž výlučně návrhovými řízeními.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Účastníci řízení nejsou v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, když předmětem řízení není kvalifikovaný spor o právo, kdy výhra jedné procesní strany znamená prohru druhé, avšak účelem řízení o umoření je „pouze“ poskytnutí ochrany právu spojenému se ztracenou či zničenou listinou tím, že navrhovateli budou na základě rozhodnutí zachována práva ze ztracené či zničené listiny, a převažuje tudíž jeho preventivní účel. V řízení o umoření listin vystupuje dle § 306 ZŘS hned několik samostatných účastníků, konkrétně (i) navrhovatel, (ii) ten, kdo je dle listiny povinen plnit, (iii) ten, kdo má listinu v držbě (iv) ten, kdo podal námitky dle § 307 odst. 1 ZŘS, a v neposlední řadě i (iv) věřitel, přičemž každý z nich může v řízení uplatňovat odlišný zájem. V případě, že mezi některými účastníky řízení vznikne spor o vlastnické právo či o zástavní právo aj., pak tyto mohou být vyřešeny pouze v samostatném sporném řízení dle občanského soudního řádu. V řízení o umoření listin nelze prostřednictvím dokazování řešit, komu svědčí vlastnické právo

---

⁵³⁷ Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 466- § 484. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/eac414b9-52f6-3298-8698-23907a1a8ac7>

⁵³⁸ Kraftloserklärungsgesetz, vom 26. 4. 1951, BGBl. Nr. 86/1951, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵³⁹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 9.

⁵⁴⁰ Chalupa, R. § 305. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 556-561.

⁵⁴¹ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 270-273.

⁵⁴² Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 468. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/3fde3440-23b3-3eaa-9702-2520bd4c152f>

k listině, jejíž umoření je navrhováno, a kdo proto má právo, resp. nárok, mít listinu u sebe,⁵⁴³ stejně jako nemůže být v řízení o umoření listin dokazováno, zda je či není zástavní věřitel povinen vrátit listinu zástavnímu dlužníku.⁵⁴⁴ Obdobně je tomu i ve vytýkacím řízení k prohlášení listin za neplatné v rakouském⁵⁴⁵ a německém právním prostředí.⁵⁴⁶

Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o umoření listin vychází převážně z materiálního pojetí a je vymezeno v § 306 a § 307 ZŘS, přičemž účastníky řízení jsou kromě navrhovatele (jehož účastenství je pojímáno formálně)⁵⁴⁷ i ten, kdo je dle listiny povinen plnit, dále pak ten, kdo má listinu v držbě, a v neposlední řadě i ten, kdo podal námitky dle § 307 odst. 1 ZŘS. Ačkoliv se v tomto řízení uplatňuje definice účastenství dle § 6 odst. 2 ZŘS, bude účastníkem řízení vždy i věřitel⁵⁴⁸ (v případě, že v něm nevystupuje jako navrhovatel), neboť právě i o jeho právech a povinnostech je v řízení jednáno. Materiální pojetí účastenství a oprávnění soudu v souladu s § 7 ZŘS přibrat do řízení účastníka, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno a který se řízení neúčastní od jeho zahájení, když tento nebyl označen v návrhu na zahájení řízení, je podstatné zejména stran dlužníků, kteří jsou povinni plnit vlastníkově prezentační listiny, a jejichž existence nemusí být v době zahájení řízení navrhovatelem známa.⁵⁴⁹ O kombinaci formálního a materiálního pojetí účastenství se jedná i v rakouském⁵⁵⁰ a v německém právním prostředí.⁵⁵¹

---

⁵⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3776/2010.

⁵⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

⁵⁴⁵ Viz § 2 Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz - AußStrG) vom 12. 12. 2003, StF: BGBl. I Nr. 111/2003, in der geänderten Fassung [Rakouská republika] ve spojení s § 1 odst. 2 Kraftloserklärungsgesetz, vom 26. 4. 1951, BGBl. Nr. 86/1951, in der geänderten Fassung [Rakouská republika]. Více Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger, *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

⁵⁴⁶ Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 433. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/02160bec-4c88-3b0d-b7d2-82c04ecf9475> Obdobně i Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 440. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/cb073738-a545-39f7-ac72-4464f07df6b5>

⁵⁴⁷ Sedlák, V. a Novotná, A. § 304. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 669-670.

⁵⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2748/2006.

⁵⁴⁹ Chalupa, R. § 306. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 561-562.

⁵⁵⁰ Viz § 2 Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz - AußStrG) vom 12. 12. 2003, StF: BGBl. I Nr. 111/2003, in der geänderten Fassung [Rakouská republika] ve spojení s § 1 odst. 2 Kraftloserklärungsgesetz, vom 26. 4. 1951, BGBl. Nr. 86/1951, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵⁵¹ Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 433. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/02160bec-4c88-3b0d-b7d2-82c04ecf9475>

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o umoření listin je soud vázán návrhem na zahájení řízení a v souladu s § 312 ZŘS se v něm ve vztahu k dokazování neuplatní vyšetřovací zásada,⁵⁵² typická pro nesporné řízení, neboť, jak bylo výše uvedeno, v tomto řízení není dán takový intenzivní veřejný zájem, aby bylo nutné trvat na co nejúplnějším zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí. Veřejný zájem je však zastoupen státním zastupitelstvím, které je v souladu s § 8 ZŘS oprávněno vstoupit do zahájeného řízení o umoření listin. Naproti tomu dle německé⁵⁵³ i dle rakouské právní úpravy⁵⁵⁴ se ve vyzývacím řízení k prohlášení listin za neplatné uplatní vyšetřovací zásada. V rakouském právním prostředí je pak vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné řazeno mezi řízení, ve kterých je poskytována právní péče mezi tzv. *Rechtspflegersache*, neboť je poskytována ochrana právu spojenému se ztracenou či zničenou listinou.⁵⁵⁵

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Účelem řízení o umoření je „pouze“ poskytnutí ochrany právu spojenému se ztracenou či zničenou listinou a převažuje tudíž jeho preventivní účel. Pravomocné kladné meritorní rozhodnutí tak nahrazuje umořenou listinu, čímž zůstanou navrhovateli zachována práva ze ztracené či zničené listiny.⁵⁵⁶ V řízení o umoření listin dochází tedy k úpravě majetkových poměrů účastníků řízení do budoucna a kladná meritorní rozhodnutí mají konstitutivní účinky.⁵⁵⁷ Shodně je tomu i dle rakouské⁵⁵⁸ a německé právní úpravy.⁵⁵⁹

Je řízení o umoření listin, resp. vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné, sporným, nebo nesporným řízením? Vzhledem k výše uvedenému a zejména s ohledem na absenci kontradiktorního postavení dvou procesních stran

---

⁵⁵² Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 149.

⁵⁵³ Brinkmann, F.-J. Kommentar des FamFG. § 26. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 18. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/8b17afbfe701-31c3-b776-24edf13d11e5>

⁵⁵⁴ Viz § 31 až § 35 Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz - AußStrG) vom 12. 12. 2003, StF: BGBl. I Nr. 111/2003, in der geänderten Fassung [Rakouská republika] ve spojení s § 1 odst. 2 Kraftloserklärungsgesetz, vom 26. 4. 1951, BGBl. Nr. 86/1951, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁵⁵⁵ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 270.

⁵⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 29 Cdo 2843/2017.

⁵⁵⁷ Placzek, O., Šafář, R. Umoření listin: ojedinelé řízení s dalekosáhlým dopadem. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, č. 2, s. 281-299.

⁵⁵⁸ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 270-273.

⁵⁵⁹ Schick, T.-M. Kommentar des FamFG. § 478. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 11. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/ffc73f49-19bd-3b34-8c18-0da28eb8de75>

v řízení, je řízení o umoření listin, resp. vyzývací řízení k prohlášení listin za neplatné, nesporným řízení, jehož projednání v režimu sporného řízení je prakticky vyloučeno.

7 Nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení nelze považovat za vhodné

V předchozích dvou kapitolách byla představena řízení, která spadají do klasického jádra nesporných řízení a dále pak řízení, která jsou jak v české, tak i v německé a rakouské právní úpravě považována povětšinou (s ohledem na rozdílnost právní úpravy dané materie) za nesporná řízení, přičemž jejich projednání v režimu klasického sporného řízení je ze své podstaty vyloučeno. V této kapitole je pak pozornost věnována řízením, která nejsou shodně v českém, německém a rakouském právním prostředí považována za nesporné řízení, avšak jejich projednání v režimu sporného řízení se s ohledem na výše vymezená diferenciací kritéria nesporného řízení jeví jako nevhodné. Předmětná řízení by tak měla být s ohledem na některé charakteristické znaky pro nesporné řízení projednávána taktéž v režimu nesporného řízení.

7.1 Řízení o zřízení práva nezbytné cesty

Hmotněprávní úprava institutu práva nezbytné cesty je obsažena v § 1029 a násl. OZ a rozumí se jím oprávnění vlastníka nemovité věci, na níž nelze řádně hospodařit či ji jinak řádně užívat proto, že není dostatečně spojena s veřejnou cestou, žádat u soudu zřízení nezbytné cesty na sousedním pozemku, a zároveň i povinnost vlastníka sousedního pozemku za náhradu strpět výkon tohoto práva.⁵⁶⁰ Dle stávající české procesněprávní úpravy je řízení o zřízení práva nezbytné cesty považováno za řízení sporné a podléhá režimu občanského soudního řádu.⁵⁶¹ Naopak v rakouském právním prostředí je řízení o zřízení nezbytné cesty („Verfahren auf Einräumung eines Notwegs“) považováno za řízení nesporné a jeho procesněprávní úprava je obsažena především v Notwegegesetz, přičemž dle § 9 odst. 3 tohoto zákona se subsidiárně aplikuje Außerstreitgesetz.⁵⁶² Německá hmotněprávní úprava nezbytné cesty obsažená v § 917 a § 918 BGB je odlišná od české a rakouské hmotněprávní úpravy. Institut nezbytné cesty je systematicky zařazen do části označené jako „Inhalt des Eigentums“ (obsah vlastnického práva) a představuje zákonné omezení vlastnického práva („Ausgestaltung des Notweges

---

⁵⁶⁰ Sousedním pozemkem nemusí být nutně bezprostředně sousedící pozemek, neboť často je zapotřebí zatížení několika pozemků, tedy i vzdálenějších pozemků, aby mohl být zajištěn přístup z veřejné cesty a právo nezbytné cesty mohlo být v plném rozsahu realizováno. Více k tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1875/2007.

⁵⁶¹ Srov. např. Králík, M. Právo nezbytné cesty v novém občanském zákoníku [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 9. 2014. [cit. 14. 11. 2020.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-nezbytnce-cesty-v-novem-obcanskem-zakoniku>

⁵⁶² Zákon o zřízení nezbytné cesty představuje speciální právní úpravu k zákonu o nesporném řízení, jehož obecnými ustanoveními se řízení o zřízení nezbytné cesty řídí pouze v případě, že zákon o nezbytné cestě nestanoví jinak.

als gesetzliche Eigentumsbeschränkung“) k pozemku, ke kterému dochází v zájmu hospodářského využití veškeré půdy a pozemků. Nezbytná cesta tudíž vzniká ex lege při splnění zákonných podmínek a soud v případě sporu mezi vlastníky předmětných pozemků pouze deklaruje její existenci. Řízení o určení práva nezbytné cesty je tak dle německé právní úpravy považováno za sporné řízení a jako takové je projednáváno dle německého ZPO. Soud v tomto řízení konstitutivně neuspořádává hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna, ale deklaratorně rozhoduje spor mezi těmito účastníky o určení práva nezbytné cesty, které vzniká ex lege.⁵⁶³

S ohledem na rozdílnou hmotněprávní úpravu institutu nezbytné cesty není vhodné provést srovnání české a německé procesněprávní úpravy, neboť by bylo nutné se zabývat podrobněji německou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. Česká hmotněprávní úprava práva nezbytné cesty navíc byla z větší části převzata právě z rakouské hmotněprávní úpravy a je tudíž i na místě provést srovnání právě české a rakouské procesněprávní úpravy dané matérie. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení o zřízení nezbytné cesty položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o zřízení práva nezbytné cesty je dle české právní úpravy ovládáno jakožto sporné řízení plně zásadou dispoziční. K zahájení řízení tak dochází podáním žaloby, která musí splňovat obecné náležitosti dle § 42 odst. 4 OSŘ, zvláštní náležitosti dle § 79 odst. 1 OSŘ a nadto musí obsahovat přesné vymezení dotčeného pozemku a pozemku, příp. stavby, ke kterému má být nezbytná cesta zřízena. V žalobě však nemusí být vymezena výše a způsob náhrady za zřízení práva nezbytné cesty ve smyslu § 1030 odst. 1 OZ, přičemž žalobce nemusí přiznání náhrady ani navrhnout, neboť uvedené je plně na úvaze soudu, a soud tak zváží a stanoví náhradu i bez návrhu.⁵⁶⁴ Ačkoliv je tedy řízení o zřízení práva nezbytné cesty považováno za sporné řízení, v rámci kterého má být soud plně vázán návrhy účastníků řízení, může soud dle § 153 odst. 2 OSŘ jejich návrhy v řízení o zřízení práva nezbytné cesty překročit a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže z občanského zákoníku vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. Dle rakouské právní úpravy je řízení o zřízení nezbytné cesty taktéž návrhovým řízením. Aktivně věcně legitimován je dle § 9 Notweggesetz pouze vlastník nemovité věci (pozemku i stavby stojící na cizím pozemku) bez přístupu.⁵⁶⁵ Návrh na zahájení řízení musí dle § 10 odst. 1

⁵⁶³ Höfle, P. *Notwegerecht*. Wien: Verlag Österreich GmbH, 2009, s. 159–182.

⁵⁶⁴ K tomuto rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015. Dále pak rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. 22 Cdo 420/2011, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2576/2016, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2854/2010.

⁵⁶⁵ Höfle. *Notwegerecht*, s. 132.

Notwegegesetz obsahovat kromě přesného vymezení dotčených nemovitých věcí a jejich vlastníků, také údaje o způsobu výkonu práva nezbytné cesty, návrh polohového umístění nezbytné cesty a dále pak důvody pro její zřízení.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Stávající česká právní úprava řízení o zřízení práva nezbytné cesty vychází z čistě formálního pojetí účastenství (v řízení vystupují dvě procesní strany žalobce a žalovaný). Aktivně věcně legitimován je pouze vlastník nemovité věci, v jejíž prospěch má být nezbytná cesta zřízena, nikoliv nájemce či pachtýř nemovité věci aj. Pasivně věcně legitimován je zásadně jen vlastník, popř. spoluvlastníci dotčeného pozemku. Případná absence věcné legitimace se projeví zamítnutím žaloby.⁵⁶⁶ K zamítnutí žaloby⁵⁶⁷ by tudíž mělo dojít i v případě, že na jedné z procesních stran řízení nebudou vystupovat všichni nositelé práva či povinnosti hmotněprávního vztahu.⁵⁶⁸ Problematická je tak stávající česká procesněprávní úprava zejména ve vztahu k účastenství vlastníků v žalobě nevymezených pozemků, jichž je zapotřebí ke zřízení nezbytné cesty, která je dle úvahy soudu nejpřirozenějším přístupem,⁵⁶⁹ neboť navrhuje-li žalobce „*nehodné umístění cesty, může ji soud zřídit v jiném místě, avšak jen na pozemku patřícím žalovanému. Dospěje-li tedy soud k závěru, že „přirozenější“ by bylo zřídit přístup přes pozemky jiného vlastníka, než žalobce navrhuje, žalobu zamítne.*“⁵⁷⁰ S ohledem na uvedené je tudíž zřejmé, že s cílem vyhnout se možnému zamítnutí žaloby, nezbyvá žalobci než ad absurdum podat žalobu proti všem vlastníkům pozemků, přes které by nezbytná cesta mohla být potencionálně zřízena (bez ohledu na to, která z variant se žalobci jeví jako

⁵⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 NSCR 4/2016.

⁵⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 22 Cdo 5252/2014.

⁵⁶⁸ Právní řád ovšem v některých případech umožňuje, aby v řízení svým jménem vystupovaly jiné osoby, které nejsou nositeli hmotněprávních práv či povinností, jež jsou předmětem řízení, aniž by musela být žaloba zamítnuta pro nedostatek věcné legitimace. Právní nauka tento fenomén nazývá jako procesní legitimaci, která věcnou legitimaci doplňuje. Podmínkou je skutečnost, že existuje určitý titul, který tuto procesně legitimovanou osobu opravňuje vystupovat v řízení namísto jeho účastníka. V případě, že žalobu podá procesně legitimovaný, je třeba v rámci zkoumání důvodnosti žaloby zkoumat nejen existenci zvláštního oprávnění k domáhání se nároku (podmínku procesní legitimace), ale i věcnou legitimaci ve vztahu k tvrzenému nositeli subjektivního práva či povinnosti. Takovou procesní legitimaci by měl například státní podnik coby osoba odlišná od státu, která by neměla věcnou legitimaci, pokud by se v řízení o zřízení nezbytné cesty jednalo o pozemky ve vlastnictví státu. Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

⁵⁶⁹ Nejpřirozenějším přístupem „*se myslí zjevně nejúčelnější přístup, který bude co nejméně zatěžovat vlastníky pozemků, přes které cesta povede; bude vždy záležet na posouzení konkrétních okolností.*“ Viz Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). § 1033 [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrnnpwk5tlgez443cl4zdamj44dsx3qmytamzt>

⁵⁷⁰ Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). § 1033 [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrnnpwk5tlgez443cl4zdamj44dsx3qmytamzt>

nejvhodnější). Problematické je za stávající české procesněprávní úpravy i účastenství dalších osob v řízení, jejichž věcná práva k zatěžovanému pozemku (zástavní, či předkupní právo, právo odpovídající věcnému břemenu aj.) jsou přímo dotčena zřízením práva nezbytné cesty a jimž má být v přiměřeném rozsahu poskytnuto plnění ve smyslu § 1030 odst. 3 OZ. Uvedené osoby by měly být, s ohledem na to, že v řízení je jednáno o jejich hmotných právech a povinnostech, samostatnými účastníky řízení. Dle stávající procesněprávní úpravy však mohou vystupovat v řízení pouze jako tzv. vedlejší účastníci ve smyslu § 93 OSŘ.⁵⁷¹ Vedlejší účastník je však oprávněn do řízení vstoupit pouze z vlastního podnětu anebo na výzvu některé z procesních stran učiněnou soudem. O probíhajícím řízení se však osoba, již svědčí věcné právo k zatěžovanému pozemku, nemusí vůbec dozvědět, neboť soudu není povinen ji z moci úřední o něm vyrozumět. Navíc je vedlejší účastenství odvislé od účastenství jedné z procesních stran a nemůže vzniknout proti vůli podporované strany. Pokud tedy podporovaná procesní strana nesouhlasí se vstupem vedlejšího účastníka do řízení, vedlejší účastenství nevznikne, aniž by vůbec bylo soudem o přípustnosti vstupu do řízení rozhodováno.⁵⁷² Z uvedeného je tudíž zřejmé, že kontradiktorní postavení dvou procesních stran, které je charakteristické pro sporné řízení, v řízení o zřízení práva nezbytné cesty absentuje, neboť se v řízení jedná o právech a povinnostech hned několika účastníků řízení, kteří v řízení uplatňují různé zájmy a kteří by měli mít postavení samostatných účastníků řízení.

Dle rakouské právní úpravy obsažené v § 2 Außerstreitgesetz je účastníkem řízení ve formálním smyslu vždy navrhovatel a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení a dále pak v materiálním smyslu každá osoba, jejíž právem chráněné postavení by mohlo být přímo ovlivněno rozhodnutím soudu nebo jeho činností,⁵⁷³ a kterou je soud povinen do řízení přibrat. Úcastenství tak vychází z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství.⁵⁷⁴ Úcastníky v materiálním smyslu jsou tudíž kromě vlastníka nemovité věci bez přístupu i vlastník pozemku, přes který má být nezbytná cesta zřízena, a dále pak osoby, kterým svědčí věcné právo k pozemku,⁵⁷⁵ přes nějž má být nezbytná cesta zřízena,

---

⁵⁷¹ Králík, M. Právo nezbytné cesty v novém občanském zákoníku [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 9. 2014. [cit. 14. 11. 2020.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-nezbytnne-cesty-v-novem-obcanskem-zakoniku>

⁵⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 806/2002.

⁵⁷³ Do okruhu účastníků řízení dále nepatří osoby, kterým svědčí „pouze“ obligační práva např. nájemci dotčeného pozemku nebo vlastníci pozemků sousedících s dotčeným pozemkem. (Viz Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 125-126).

⁵⁷⁴ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

⁵⁷⁵ Mezi účastníky řízení o zřízení nezbytné cesty se řadí i osoby oprávněné z věcného břemeno k zatíženému pozemku. (Viz Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 30. 1. 2008 - RS0123127 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020.]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20080130_OGH0002_0030OB00192_07T0000_000&IncludeSelf=False). Dle ustálené rakouské judikatury však účastníky řízení o zřízení nezbytné cesty nejsou osoby oprávněné ze zákazu zcizení nebo zákazu zatížení sjednaných jako práv věcných (Viz

a které mají bezprostředně nárok na náhradu škody v důsledku omezení jejich věcného práva zřízením nezbytné cesty.⁵⁷⁶

S ohledem na uvedené je zřejmé, že v řízení o zřízení práva nezbytné cesty dochází k uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků do budoucnosti, přičemž účastníci řízení nejsou v kontradiktorním postavení dvou procesních stran (v řízení se jedná o právech a povinnostech nejen vlastníka nemovité věci bez přístupu, ale i vlastníka dotčeného pozemku a osob majících věcné právo k tomuto pozemku, a dále i vlastníků dalších pozemků, jichž je zapotřebí ke zřízení práva nezbytné cesty a vlastníků majících věcné právo k těmto pozemkům, když až soud je oprávněn určit nejúčelnější přístup k předmětné nemovité věci). Osoby, které mají věcné právo k dotčenému pozemku, nepochybně mají zájem na tom, aby právo nezbytné cesty zřízeno nebylo, a má-li být zřízeno, pak mají zájem na tom, aby nedošlo k omezení jejich věcného práva, příp. aby jim byla přiznána náležitá úplata a náhrada jejich újmy. Jejich zájmy tak mohou být jak v rozporu s vlastníkem nemovité věci bez přístupu, tak i s vlastníkem pozemku, přes který má být právo nezbytné cesty zřízeno. Využití institutu tzv. vedlejšího účastenství dle § 93 OSŘ nelze tudíž považovat za vhodné řešení, neboť osoby oprávněné z věcného práva k dotčenému pozemku by měly být považovány za samostatné účastníky řízení, čímž by jim bylo umožněno plně hájit jejich práva a oprávněné zájmy.⁵⁷⁷ Navíc existuje-li více variant pro zřízení práva nezbytné cesty, nezbyvá za stávající české právní úpravy navrhopateli, než se návrhem alternativně domáhat zřízení práva nezbytné cesty přes všechny potenciální pozemky, neboť je na úvaze soudu, kterou z možných variant zvolí jako nejvhodnější. Soud totiž není ve sporném řízení oprávněn přibrat do řízení vlastníka pozemku, přes který se zřízení nezbytné cesty jeví jako nejvhodnější, a musí v takovém případě žalobu z důvodu nedostatku pasivní věcné legitimace zamítnout. Nadto je zřejmé, že vlastníci pozemků, na kterých by mohlo být právo nezbytné cesty potenciálně zřízeno, sice budou vystupovat na jedné procesní (žalované) straně, avšak každý z nich bude mít zcela odlišný zájem na řízení, tj. aby právem nezbytné cesty nebyl zatížen právě jeho pozemek, ale raději pozemek jiného žalovaného vlastníka.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení,

---

Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 14. 12. 1999 - 7 Ob 319/99h [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19991214_OGH0002_0070OB00319_99H0000_000), ani hypoteční věřitelé, kterým svědčí věcné právo k dotčeným pozemkům (Viz „Hypothekargläubiger haben keine Parteistellung im Verfahren zur Einräumung eines Notwegs. Sie müssen sich nach § 22 NWG an der – allenfalls – vom Notwegberechtigten zu hinterlegenden Entschädigungssumme schadlos halten.“ Viz Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 30. 1. 2008 - RS0123126 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20080130_OGH0002_0030OB00192_07T0000_000&IncludeSelf=False).

⁵⁷⁶ K tomu více Höfle. *Notwegerecht*, s. 133-134.

⁵⁷⁷ Králík. *Právo nezbytné cesty v novém občanském zákoníku*.

at' už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o zřízení práva nezbytné cesty, jak již bylo výše uvedeno, není soud vázán žalobou a může tak ve smyslu § 153 odst. 2 OSŘ návrhy účastníků překročit a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají. Soud tak není „vázán návrhem žalobce *potud, že by nemohl promítnout svou úvahu o tom, kudy má být nezbytná cesta zřízena přes pozemek žalovaného z hlediska skutečností zjištěných v průběhu řízení. Jestliže totiž žalobce označí, k jakému pozemku a ve prospěch které stavby má být právo cesty zřízeno, je na soudu, aby určil, kudy cesta povede, aniž by v daném směru byl vázán návrhem žalobce.*“⁵⁷⁸ V žalobě tudíž nemusí žalobce vymezit kudy má nezbytná cesta vést ani přesný obsah práva nezbytné cesty, neboť je „na soudu, aby sám určil, kudy cesta povede a aby případně blíže vymezil i obsah práva cesty.“⁵⁷⁹ S ohledem na uvedené tak „soud nemůže bez dalšího zamítnout žalobu vlastníka stavby o takové vypořádání jen proto, že navrhovaný rozsah břemene se mu jeví nepřiměřeným. Musí, popř. i za pomoci znaleckého posudku posoudit možnost takového rozsahu věcného břemene, který by zatěžoval vlastníka přilehlého pozemku co nejméně a zároveň zajišťoval vlastníku stavby přístup ke stavbě v nezbytném rozsahu.“⁵⁸⁰ Z uvedeného je zřejmé, že aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je určitým projevem zásady oficiality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, na jejichž rozhodnutí je dán veřejný zájem, a proto je nutná určitá ingerence státní moci do řízení tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a zájmům účastníků (dle stávající české procesněprávní úpravy i vedlejším účastníkům) řízení. K tomuto je navíc nutné uvést, že úprava obsažená v § 153 odst. 2 OSŘ „nemá v procesních rádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁵⁸¹ a lze ji tudíž označit za českou raritu. Navíc i dle judikatury Ústavního soudu je „ústavněprávním předpokladem vyvlastnění či omezení vlastnického práva ... veřejný zájem.“⁵⁸² Vodítkem pro zjištění, zda je dán veřejný zájem „na omezení vlastnických práv jedněch vlastníků ve prospěch druhých musí proto spočívat v naléhavosti veřejného zájmu na tom, zda právo vlastníků stavby na přístup ke stavbě převažuje nad právem na ochranu vlastnictví vlastníka pozemku ve smyslu nedotknutelnosti vlastnictví...“⁵⁸³ Na základě výše uvedeného je nepochybné, že řízení o zřízení práva nezbytné cesty vyžaduje určitou míru soudní ingerence do řízení z důvodu zásahu do vlastnického práva vlastníka

⁵⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2357/2012. Shodně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4103/2016.

⁵⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4103/2016.

⁵⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006.

⁵⁸¹ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 722.

⁵⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 455/03.

⁵⁸³ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 5. 1998, sp. zn. 10 Ca 65/98.

zatíženého pozemku a zásahu do věcných práv dalších osob. Shodně pak i dle rakouské právní úpravy není soud při svém rozhodování o nezbytné cestě vázán návrhem, a to ani ohledně v návrhu vymezených pozemků, přes které má být zřízena nezbytná cesta.⁵⁸⁴ Pokud existuje více nemovitých věcí bez přístupu (nemusí jít nutně o bezprostředně sousedící pozemky), pro které je nutné zřídit obdobnou nezbytnou cestou, mohou podat vlastníci těchto nemovitých věcí společný návrh na zahájení řízení o zřízení nezbytné cesty.⁵⁸⁵ V případě více návrhů na zřízení obdobné nezbytné cesty může soud analogicky dle § 187 rakouského ZPO tato řízení spojit ke společnému řízení.⁵⁸⁶

Uvedené koresponduje i s tím, že v řízení se dle rakouské právní úpravy uplatní vyšetřovací zásada, dle které soud zjišťuje všechny skutečnosti rozhodné pro zřízení a umístění nezbytné cesty a pro stanovení náhrady škody za její zřízení, a to za pomoci znaleckého posudku.⁵⁸⁷ Soud je dle rakouské právní úpravy taktéž povinen posoudit, zda je zřízení nezbytné cesty v souladu s veřejným zájmem, k čemuž si vyžádá stanovisko od správního orgánu, v jehož obvodu se pozemek bez přístupu nachází.⁵⁸⁸ Jestliže je to účelné, je soud z moci úřední oprávněn zřídit nezbytnou cestu taktéž přes pozemek, který navrhovatel ve svém návrhu nevymezil.⁵⁸⁹ Soud tak není vázán návrhem stran pozemků, přes které je navrhováno zřízení nezbytné cesty.⁵⁹⁰ V takovém případě pak soud přibere vlastníky těchto pozemků do řízení a zašle jim veškerá učiněná procesní podání.⁵⁹¹ Naproti tomu je řízení o zřízení práva nezbytné cesty jakožto sporné řízení ovládáno dle české právní úpravy zásadou projednací, dle které odpovědnost za zjišťování skutkového stavu nesou procesní strany, které tíží subjektivní břemeno tvrzení a subjektivní důkazní břemeno. Neunesení subjektivních procesních břemen má za následek vydání rozhodnutí v neprospěch účastníka, který byl těmito procesními břemeny zatížen.⁵⁹² Dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu však soud nemůže

---

⁵⁸⁴ Höfle. *Notwegerecht*, s. 135.

⁵⁸⁵ Tamtéž s. 130.

⁵⁸⁶ Tamtéž s. 133.

⁵⁸⁷ „Die Entschädigung für die Einräumung eines Notweges ist auf Grund eines begründeten Sachverständigengutachtens festzusetzen. Fehlt die im § 14 Abs 3 vorgeschriebene Begründung des Gutachtens, so ist das Gutachten zu ergänzen; das Gericht ist nicht berechtigt, ohne Rücksicht auf die Ergebnisse der Verhandlung und auf das Gutachten der Sachverständigen nach freiem Ermessen über die Höhe der Entschädigung zu entscheiden.“ Viz Rechtsatz des OGH [Nejvyšší soud] vom 25. 8. 1936 - RS0071327 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.ent.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJR_19360825_OGH0002_0010OB00768_3600000_001. Více k tomuto Höfle. *Notwegerecht*, s. 135. Obdobně taktéž Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s 125-126.

⁵⁸⁸ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 125-126.

⁵⁸⁹ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 281-282.

⁵⁹⁰ Höfle. *Notwegerecht*, s. 135.

⁵⁹¹ Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 29. 4. 2013 – 1 Ob 53/13 w [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20130429_OGH0002_0010OB00053_13W0000_000

⁵⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1135/2018.

bez dalšího zamítnout žalobu jen proto, že navrhovaný rozsah práva nezbytné cesty ve formě věcného břemene se mu jeví nepřiměřený, ale je povinen „*popř. i za pomoci znaleckého posudku posoudit možnost takového rozsahu věcného břemene, který by zatěžoval vlastníka přilehlého pozemku co nejméně a zároveň zajišťoval vlastníku stavby přístup ke stavbě v nezbytném rozsahu*“,⁵⁹³ neboť je povinen dbát při zřizování nezbytné cesty na to, aby právo vlastníka pozemku, přes který má být nezbytná cesta zřízena, bylo omezeno co možno nejméně.⁵⁹⁴

Z uvedeného je zřejmé, že v řízení je dána potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení, ať už v podobě vyšetřovací zásady (když při zřizování práva nezbytné cesty je soud povinen dbát na to, aby bylo právo vlastníka dotčeného pozemku co možná nejméně omezeno a je v zájmu zajištění minimalizace zásahu do jeho vlastnického práva povinen si případně zajistit i důkaz v podobě znaleckého posudku⁵⁹⁵) či v podobě oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení (když i dle stávající české právní úpravy je soud bez ohledu na žalobní návrh oprávněn stanovit, kudy má nezbytná cesta vést, stanovit rozsah i obsah práva nezbytné cesty,⁵⁹⁶ a určit z moci úřední výši a způsob poskytnutí přiměřené náhrady⁵⁹⁷).⁵⁹⁸

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Rozhodnutí o zřízení práva nezbytné cesty je jak dle české,⁵⁹⁹ tak i dle rakouské právní úpravy⁶⁰⁰ konstitutivním rozhodnutím, kterým se s účinky *ex nunc* zakládají, mění a ruší hmotněprávní poměry účastníků řízení. Dle judikatury Nejvyššího soudu musí z rozhodnutí soudu „*jednoznačně vyplývat, kudy cesta vede, způsob výkonu práva a jeho obsah (např. právo průchodu bez omezení a právo projíždět vozidlem, které může být limitováno druhem vozidla)*“⁶⁰¹ a musí z něj být také zřejmé, zda je právo nezbytné cesty zřízeno jako služebnost *in rem* nebo služebnost *in personam*.⁶⁰² Součástí rozhodnutí musí být taktéž geometrický plán určující umístění cesty.⁶⁰³ Obdobně je tomu i dle rakouské právní úpravy, dle které soud ve svém rozhodnutí přesně vymezení umístění nezbytné

---

⁵⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

⁵⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1171/2016.

⁵⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

⁵⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4205/2014.

⁵⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015.

⁵⁹⁸ Potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení je za stávající české právní úpravy podřízené režimu sporného řízení řešena aplikací § 153 odst. 2 OSŘ, který je projevem zásady oficiality, jež představuje postup soudu z moci úřední v záležitostech, na jejichž rozhodnutí je veřejný zájem. Viz Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁵⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1438/2004.

⁶⁰⁰ Höfle. *Notwegerecht*, s. 140-142.

⁶⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2989/2006.

⁶⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2909/2016.

⁶⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1075/2006.

cesty (v případě potřeby ji zakreslí do situačního nákresu) a určí výši náhrady škody za zřízení nezbytné cesty, přičemž stanoví lhůtu k jejímu plnění.⁶⁰⁴

Je řízení o zřízení práva nezbytné cesty sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na uvedené lze uzavřít, že řízení o zřízení práva nezbytné cesty je řízením nesporným, jehož projednání v režimu sporného řízení nelze považovat za vhodné a přináší i řadu (výše uvedených) problematických (někdy i neřešitelných) situací. Řízení o zřízení práva nezbytné cesty bylo a je považováno za nesporné řízení i ze strany významných českých procesualistů⁶⁰⁵ a mezi nesporná řízení je řazeno taktéž v rakouském právním prostředí. S ohledem na výše uvedené by tedy mělo být o zřízení práva nezbytné cesty v českém právním prostředí projednáváno dle mého názoru v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních.

7.2 Řízení o určení hranic pozemků

Hmotněprávní úprava řízení určení hranic pozemků je obsažena v § 1028 OZ, který stanoví, že „*jsou-li hranice mezi pozemky neznatelné nebo pochybné, má každý soused právo požadovat, aby je soud určil podle poslední pokojné držby. Nelze-li ji zjistit, určí soud hranici podle slušného uvážení.*“ Dle stávající české procesněprávní úpravy jsou pak řízení o určení hranic pozemků považována za řízení sporná a podléhají režimu občanského soudního řádu, přičemž v úvahu přicházejí v zásadě tyto tři typy žalob. První z nich jsou vlastnické žaloby chránící ohrožení vlastnického práva, dále pak žaloba na určení vlastnického práva dle § 80 OSŘ a v neposlední řadě žaloba na určení, resp. stanovení, hranic pozemku dle § 1028 OZ. V případě prvních dvou typů žalob se jedná o klasická sporná řízení, v rámci kterých vystupují účastníci řízení v kontradiktorní pozici dvou procesních stran, kdy výhra jedné znamená prohru druhé a ve kterých jde o kvalifikovaný spor o právo mezi těmito dvěma procesními stranami.⁶⁰⁶ Dále je tudíž pojednáno o řízení zahajovaném posledně uvedeným typem žaloby na určení hranic pozemků

---

⁶⁰⁴ Höfle. *Notwegerecht*, s. 140-142.

⁶⁰⁵ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 67-70. Obdobně i Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 36-39. Dále pak mezi tato řízení patří kromě řízení o zřízení nezbytné cesty i řízení ve věcech veřejných rejstříků, spory mezi spoluvlastníky a řízení o stanovení hranic. Viz Lavický, P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 9-10.

⁶⁰⁶ Dobrovolná, E., Králík, M. Nejvyšší soud: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků. *Bulletin-advokacie*. 2018, č. 3, s. 47-50. Obdobně i Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). § 1028* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlgez443cl4zdamj44dsx3qmytamry> Dále srov. Spáčil, J. Žaloba na určení hranice mezi pozemky. *Rekodifikace & Praxe*. 2013, č. 11, s. 11.

dle § 1028 OZ,⁶⁰⁷ jehož povaha je v českém právním prostředí často diskutována⁶⁰⁸ a v rámci kterého se žalobce žalobou dle § 1028 OZ domáhá, aby soud nově určil (stanovil, resp. vymezil) hranici pozemků, neboť skutečné hranice nejsou objektivně zjistitelné.⁶⁰⁹ Uvedené řízení znalo už římské právo a dřívější právní úprava obsažená v § 850 a § 851 obecného občanského zákoníku účinného do 31. 12. 1965, přičemž stanovení i obnovení hranice pozemků se projednávalo v nesporném řízení.⁶¹⁰

Dle rakouské právní úpravy vycházející z § 850 až 853a ABGB jsou řízení o obnovení hranic („Verfahren zur Grenzerneuerung“) směřující k obnovení hranic, které jsou sice určité a nesporné, avšak byly natolik porušeny, že se staly nezřejmými či neznatelnými, a dále pak řízení o stanovení hranic („Verfahren zur Grenzverwirrung/Grenzbestimmung“), ve kterém jsou nově hranice stanoveny, pokud jsou tyto nezjistitelné, považována za nesporná řízení. Naproti tomu řízení o upravení hranic („Verfahren über Grenzberichtigung“) je řízení sporným, ve kterém jsou deklaratorně určovány skutečné hranice, jejichž průběh je sporný.⁶¹¹

Německá hmotněprávní úprava určení hranic („Grenzverwirrung“) obsažená v § 920 BGB je systematicky zařazena do části označené jako „Inhalt des Eigentums“ (obsah vlastnického práva), přičemž se jedná o sporné řízení projednávané dle německého ZPO, ve kterém soud obdobně jako v případě řízení o určení práva nezbytné cesty deklaratorně rozhoduje o určení hranic pozemků, které nejsou objektivně zjistitelné, neboť je nelze určit na základě pozemkové knihy ve spojení s domněnkou dle § 891 BGB a katastrem nemovitostí

---

⁶⁰⁷ Naproti tomu určovací žalobou, v jejíž případě je nutné prokázat ze strany žalobce naléhavý právní zájem, se žalobce domáhá u soudu, aby deklaratorním rozhodnutím potvrdil, že hranice pozemku je dána tak, jak ji ve své žalobě vymezil, přičemž žalovaný tvrdí opak, tj. že hranice vymezená žalobcem takto nevede, neboť dle jeho tvrzení vede jinudy, než tvrdí žalobce a domáhá se, aby soud žalobu zamítnul. V takovém případě je hranice mezi pozemky sice sporná, avšak subjektivně, neboť tato je objektivně zjistitelná. Jedná se tak o spor mezi dvěma procesními stranami, které proti sobě stojí v kontradiktorním postavení, kdy výhra jedné strany znamená prohru strany druhé. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4071/2016.

⁶⁰⁸ Dvořák, B. Je stanovení hranice podle § 1028 ObčZ pouze provizorní? *Soudní rozhledy*. 2016, č. 7-8, s. 224; Spáčil, J. O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky. *Ad notam*. 2001, č. 2, s. 34; Spáčil, J. Ještě jednou k žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky. *Ad notam*. 2002, č. 1, s. 17; Baudyš, P. K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku. *Soudní rozhledy*. 2003, roč. 9, č. 11, s. 369–372; Vrcha, P. Několik poznámek k článku K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku. *Soudní rozhledy*. 2004, č. 2, s. 49; Svoboda, K. Žaloby na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 4, s. 144; Tégel, P. Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 9, str. 333.

⁶⁰⁹ Dobrovolná, Králík. *Nejvyšší soud: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků*, s. 47-50.

⁶¹⁰ Flieder, K. *O obnovení a upravení hranic za platnosti nových zákonů procesních*. Chrudim: B.A. Keil, 1903, s. 9 a 15. Obdobně i Dobrovolná, Králík. *Nejvyšší soud: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků*, s. 47-50. Obdobně i Spáčil. *O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky*, s. 34.

⁶¹¹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 128.

nebo hraničním záznamem a žádná z procesních stran nemůže přesný průběh hranice prokázat jinak.⁶¹²

S ohledem na rozdílnou hmotněprávní úpravu určení hranic pozemků není vhodné provést srovnání české a německé procesněprávní úpravy, neboť by bylo nutné se zabývat podrobněji i německou hmotněprávní úpravu, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. Česká hmotněprávní úprava určení hranic pozemků byla navíc z větší části převzata právě z rakouské hmotněprávní úpravy a je tudíž i na místě provést srovnání s rakouskou procesněprávní úpravou dané materie. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o určení hranic pozemků je dle české právní úpravy ovládáno jakožto sporné řízení zásadou dispoziční a k zahájení řízení tak může dojít pouze podáním žaloby u soudu.⁶¹³ Taktéž dle rakouské právní úpravy jsou řízení o obnovení hranic a řízení o stanovení hranic výlučně návrhová řízení.⁶¹⁴

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o určení hranic pozemků je v českém právním prostředí pojmáno zcela formálně, přičemž v řízení vystupují vždy dvě procesní strany – žalobce a žalovaný. Aktivně věcně legitimován je pouze vlastník pozemku, jehož hranice mají být určeny. Pasivně věcně legitimován je pak zásadně pouze vlastník příp. vlastníci sousedních pozemků. Případná absence věcné legitimace se projeví zamítnutím žaloby. Naproti tomu dle rakouské právní úpravy vychází účastenství z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství. Účastníkem řízení je ve formálním smyslu vždy navrhovatel a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení a dále pak v materiálním smyslu každá osoba, jejíž právem chráněné postavení by mohlo být přímo ovlivněno rozhodnutím soudu nebo jeho činností, a kterou je soud povinen do řízení přibrat.⁶¹⁵ V případě řízení o určení hranic pozemků tudíž nelze zcela jasně hovořit o jeho čistě preventivní funkci, když účastníkům řízení je dána možnost uspořádat své hmotněprávní poměry i mimo soudní řízení a nejspíše až za situace, kdy mezi nimi nepanuje ve smyslu § 50 odst. 1 písm. a) katastrálního

---

⁶¹² Urteil des OLG Hamm [Vrchní zemský soud v Hammu] vom 24.11.2011 - I-5 U 132/10 [online]. *openjur.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://openjur.de/u/452201.html>

⁶¹³ Spáčil, J. a Dobrovolná, E. § 1028. In: Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*, 2013, s. 190–195.

⁶¹⁴ Mayr, G. P., Fucik, R. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 280.

⁶¹⁵ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 128–129. Dále pak i Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

zákona shoda o průběhu hranice, se obrací na soud.⁶¹⁶ S ohledem na uvedené je tudíž zřejmé, že účastníci řízení mohou vystupovat v roli dvou vzájemných odpůrců, když mezi účastníky řízení může existovat spor o tom, kudy má přesně vést hranice mezi jejich pozemky, příp. jaký stav odpovídá poslední pokojné držbě apod., avšak půjde především o situace, kdy žádný z účastníků řízení neví, a tudíž ani netvrdí, a pakliže tvrdí, nemůže každopádně v řízení prokázat, kudy by měla hranice vést (kupříkladu u pozemků evidovaných v rámci tzv. zjednodušené evidence), přičemž účastníci mají v zásadě společný zájem na tom, aby byla soudem tato objektivně nezjistitelná hranice pozemků nově určena.⁶¹⁷ Z uvedeného důvodu lze tedy dospět k závěru, že kontradiktorní postavení účastníků v pozici dvou procesních stran v rámci sporného řízení nelze považovat za zcela vhodné.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Ačkoliv je řízení o určení hranic pozemků považováno dle stávající české procesněprávní úpravy za sporné řízení, v rámci kterého je soud plně vázán návrhy účastníků řízení, může soud tyto návrhy v řízení o určení hranic pozemků dle § 153 odst. 2 OSŘ překročit a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže z § 1028 OZ vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.⁶¹⁸ Soud tak může vytyčit hranici jinak, než jak je navrhováno v žalobě, přičemž postačí, když žalobce bude navrhopvat stanovení hranice s tím, že jsou neznatelné či nezjistitelné, bez toho aniž by nějaký konkrétní návrh předložil.⁶¹⁹ Právě aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je určitým projevem zásady oficiality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, na jejichž rozhodnutí je dán veřejný zájem, a proto je nutná určitá ingerence státní moci do řízení tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a oprávněným zájmům účastníků řízení. Nadto je nutné uvést, že úprava obsažená v § 153 odst. 2 OSŘ „nemá v procesních rádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁶²⁰ a lze ji tudíž označit za českou raritu. K tomuto je na místě taktéž doplnit, že návrhy účastníků řízení není soud vázán dle § 26 ZŘS právě v nesporných řízeních, pro která je typická nejen zásada oficiality, ale i vyšetřovací zásada, dle které soud ze své úřední

---

⁶¹⁶ Z § 1028 OZ i § 50 katastrálního zákona je zřejmé, že účastníci řízení totiž mohou mimo soudní řízení uzavřít dohodu o průběhu hranice a vymezení hranice jejich pozemků tak leží v jejich dispozici.

⁶¹⁷ Dvořák. *Je stanovení hranice podle § 1028 ObčZ pouze provizorní?*, s. 224. Shodně i Tégl. *Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*, s. 333.

⁶¹⁸ Spáčil, J. a Dobrovolná, E. § 1028. In: Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*, 2013, s. 190–195.

⁶¹⁹ Spáčil. *O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky*, s. 34. Obdobně i Tégl. *Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*, s. 333.

⁶²⁰ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

povinnosti zjišťuje skutkový stav a může přisoudit i více než to, čeho se navrhovatel domáhá. S ohledem na to, že řízení o určení hranic pozemků je projednáváno v režimu sporného řízení, uplatní se v něm však projednací zásada, dle které leží odpovědnost za zjištění skutkového stavu v rukou procesních stran, které tíží subjektivní břemeno tvrzení a subjektivní důkazní břemeno. Neunesení subjektivních procesních břemen má za následek vydání rozhodnutí v neprospěch účastníka, který byl těmito procesními břemeny zatížen.⁶²¹ Předpokladem vyhovění žalobě je tak dle § 1028 OZ skutečnost, „že hranice mezi pozemky jsou neznatelné (hraniční znaky byly odstraněny) nebo pochybné (např. došlo k pohybu zeminy v důsledku záplav)... Zjistí-li se, že hranici lze objektivně určit (zjistit, kudy vede), nebudou splněny podmínky pro její stanovení a žalobu bude třeba zamítnout.“⁶²² V případě, že hranice mezi pozemky není objektivně zjiřitelná, je následně na soudu, aby tuto nově určil, resp. stanovil, „podle poslední pokojné držby, a není-li to možné, podle slušného uvážení.“⁶²³ Soud tak není v tomto směru v souladu s § 153 odst. 2 OSŘ vázán žalobním návrhem stran průběhu hranice, neboť nelze po žalobci ani požadovat, aby bylo z jeho strany navrhováno přesné vymezení toho, kudy má hranice vést, když tento se obrací na soud právě proto, aby její průběh soud autoritativně určil.⁶²⁴ Soud by měl být tudíž oprávněn z moci úřední zjišťovat skutečnosti relevantní pro určení poslední pokojné držby a následně i skutečnosti potřebné pro slušné uvážení o uspořádání poměrů účastníků řízení, k čemuž může na straně soudu vyvstat potřeba provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány. Naproti tomu za stávající české procesněprávní úpravy však leží odpovědnost za zjištění těchto rozhodných skutečností výlučně v rukou procesních stran. Právě z uvedeného důvodu se uplatnění projednací zásady v řízení o určení hranic pozemku jeví jako zcela nevhodné, když soudu je v tomto směru dána pravomoc překročit návrhy účastníků a diskrece stran uspořádání jejich hmotněprávních poměrů, pročez je vyžadována vyšší míra ingerence soudu do řízení odpovídající fakticky vyšetřovací zásadě.⁶²⁵ Uvedený závěr potvrzuje taktéž rakouská právní úprava, dle které jsou řízení o obnovení hranic a řízení o stanovení hranic ovládána vyšetřovací zásadou.⁶²⁶

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud v řízení o určení hranic pozemků rozhoduje konstitutivním rozhodnutím, kterým soud s účinky ex nunc nově stanoví v souladu s § 1028 OZ dle poslední pokojné držby, popř. dle slušného uvážení průběh hranice

---

⁶²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1135/2018.

⁶²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4127/2016.

⁶²³ Tamtéž.

⁶²⁴ Tégl. *Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*, s. 333.

⁶²⁵ Spáčil. *O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky*, s. 34.

⁶²⁶ Mayr, G. P., Fucik, R. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 280.

mezi pozemky, čímž upraví hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna.⁶²⁷ Součástí rozhodnutí je i geometrický plán, který vymeze geometrické a polohové zaměření pozemků.⁶²⁸ Konstitutivní účinky mají taktéž kladné meritorní rozhodnutí v řízení o obnovení hranic a řízení o stanovení hranic dle rakouské právní úpravy.⁶²⁹

Je předmětné řízení sporným, nebo nesporným řízením? Právě z důvodu potřeby vyšší míry ingerence soudu do řízení, v rámci kterého dochází k úpravě hmotněprávních poměrů účastníků řízení do budoucna, se domnívám, že řízení o určení hranic pozemků dle § 1028 OZ by mělo být řazeno mezi nesporná řízení, neboť projednání tohoto řízení v režimu sporného řízení nelze považovat za vhodné. Mezi nesporná řízení je navíc předmětné řízení řazeno nejen v rakouském právním prostředí,⁶³⁰ ale i celou řadou významných českých procesualistů.⁶³¹

7.3 Řízení o jmenování rozhodce pro rozhodčí řízení

Řízení o jmenování rozhodce, resp. předsedajícího rozhodce, pro rozhodčí řízení vychází z právní úpravy obsažené v § 9 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, který stanoví, že v případě, že „*strana, která má jmenovat rozhodce, tak neučiní do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo nemohou-li se jmenování rozhodci ve stejné lhůtě shodnout na osobě předsedajícího rozhodce*“, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, nedohodnou-li se strany jinak. Ust. § 9 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení tak stanoví prekluzivní třicetidenní lhůtu, ve které je oprávnění jmenovat rozhodce, příp. předsedajícího rozhodce v dispozici účastníků a nedohodnou-li se jinak, po marném uplynutí této lhůty a po podání návrhu na jmenování rozhodce soudu přechází toto oprávnění po dobu soudního řízení na soud.⁶³² S ohledem na skutečnost, že řízení o jmenování rozhodce není uvedeno mezi řízeními vymezenými v § 1 a § 2 ZŘS, je nutné dle stávající české právní úpravy postupovat dle pravidel sporného řízení vymezených v občanském

---

⁶²⁷ Spáčil. *O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky*, s. 34. Dále pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4071/2016; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4127/2016.

⁶²⁸ Dobrovolná, Králík. *Nejvyšší soud: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků*, s. 47-50.

⁶²⁹ Mayr, G. P., Fucik, R. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 279-280. Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 128-129.

⁶³⁰ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 128-129.

⁶³¹ Tégl. *Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*, s. 333; Lavický P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 7 a 10; Spáčil, J. a Dobrovolná, E. § 1028. In: Spáčil a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*, 2013, s. 190-195. Obdobně i Vávra, D. *Sborník ze symposia. Vybrané problémy katastru nemovitostí a pozemkového práva konaného dne 10. 11. 2016 v Kanceláři veřejného ochránce práv* [online]. *ochrance.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/Vybrane-problemy-katastru-nemovitosti.pdf

⁶³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4847/2009.

soudním řádu. K tomuto je nutné doplnit, že v českém právním prostředí bylo řízení o jmenování rozhodce dle předchozí právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 považováno ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu za řízení nesporné.⁶³³

Shodně jako dle stávající české právní úpravy i německá právní úprava považuje řízení o jmenování rozhodce („Bestellung der Schiedsrichter“) dle § 1035 německého ZPO za sporné řízení.⁶³⁴ Naopak v rakouském právním prostředí je řízení o jmenování nebo odvolání rozhodce („Schiedsrichterbestellung“ a „Schiedsrichterabrufung“) považováno v souladu s § 616 ve spojení s § 587 rakouského ZPO za nesporné řízení, naopak řízení o neplatnost rozhodčího nálezu i řízení o (ne)existenci rozhodčího nálezu („Verfahren über die Aufhebungsklage und die Klage auf n des (Nicht)Bestehens eines Schiedsspruchs“) jsou řízeními spornými.^{635 636}

V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o jmenování rozhodce, resp. předsedajícího rozhodce, pro rozhodčí řízení je výlučně návrhovým řízením, přičemž návrh může dle § 9 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení soudu podat kterákoliv strana nebo každý z již jmenovaných rozhodců. Obdobně i v případě, že se jmenovaný rozhodce vzdá své funkce nebo nemůže činnost rozhodce vykonávat, jmenuje soud dle § 9 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení na návrh kterékoliv strany nebo rozhodce nového, pokud se strany nedohodnou jinak.⁶³⁷ Obdobně i v rakouském a německém právním prostředí se jedná o výlučně návrhová řízení.⁶³⁸

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Řízení o jmenování (předsedajícího)

---

⁶³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.10.2010, sp.zn. 23 Cdo 4847/2009.

⁶³⁴ Baumbach, A. § 1035. In: Baumbach, A. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen*. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2757-2760.

⁶³⁵ Motal, B. In: Schneider, Verweijen a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz*, s. 24. Obdobně i Rechberger, W. H. a Melis, W. § 587 a § 616. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1831 a 1892-1893.

⁶³⁶ Více k německé a rakouské právní úpravě Bělohávek, A. J. Rozsah autonomie při konstituování rozhodčího fóra aneb rozhodnutí ve věci "jivraj" jako erupce v ustálených axiomech rozhodčího řízení. Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. [online]. *law.muni.cz*. [cit. 13. 6. 2020]. [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/10_rozhodci/Belohlavek_Alexander%20\(4038\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/10_rozhodci/Belohlavek_Alexander%20(4038).pdf)

⁶³⁷ Maisner, M. § 9. In: Olík, M., Maisner, M., a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezu. Komentář*. [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/27875/1/2#pa_9

Stavinohová, J. § 200f. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁶³⁸ Viz § 587 rakouského ZPO a § 1035 německého ZPO.

rozhodce pro rozhodčí řízení vychází dle stávající české i německé právní úpravy⁶³⁹ z ryze formálního pojetí účastenství, dle kterého jsou účastníkem řízení žalobce a žalovaný. Naproti tomu účastenství v řízení vychází dle rakouské právní úpravy z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství.⁶⁴⁰ Ryze formální pojetí účastenství a systém dvou procesních stran v kontradiktorním postavení se však i v porovnání s rakouskou procesněprávní úpravou jeví v řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce jako nevhodný. S ohledem na výše uvedenou českou právní úpravu i na judikaturu Nejvyššího soudu by totiž účastníky řízení z povahy věci měli být kromě navrhovatele a odpůrce, jimiž mohou být z pohledu věcné legitimace pouze osoby uvedené v § 9 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, z materiálního pohledu i další osoby, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Účastníky řízení by tak z povahy věci měli být jak strany rozhodčího řízení, tak již jmenování rozhodci (jsou-li takoví) a v neposlední řadě i osoba, která je v návrhu na jmenování rozhodce na tuto funkci navržena.⁶⁴¹ Z výše uvedeného je zřejmé, že účastníci řízení nejsou v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, kdy výhra jedné strany by znamenala prohru strany druhé, když jejich často společným zájmem je vyřešení „patové situace“ spočívající v absenci rozhodce, příp. předsedajícího rozhodce, přičemž spory mohou mezi účastníky vznikat především ohledně konkrétní navrhované osoby rozhodce. Účelem řízení tak není řešení kvalifikovaného sporu dvou procesních stran, ale především jmenování chybějícího rozhodce, resp. předsedajícího rozhodce, pro nadcházející rozhodčí řízení. Dle judikatury Nejvyššího soudu je pak řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení typově podobné řízením o jmenování chybějících členů orgánů právnických osob,⁶⁴² ve kterých by pak postavení samostatného účastníka měli mít právě jak již jmenování rozhodci (jsou-li takoví), tak především i osoba, která je v návrhu na jmenování rozhodce na tuto funkci navržena, neboť právě o jejich právech a povinnostech je v řízení jednáno.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Dle stávající české i německé

---

⁶³⁹ Baumbach, A. § 1035. In: Baumbach, A. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen*. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2757-2760.

⁶⁴⁰ Rechberger, W. H. a Melis, W. § 587 a § 616. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1831-1832 a 1893. Blíže pak k účastenství v nesporném řízení Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25. Srov. i Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 15. 5. 2019 - 18 ONc 1/19w [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://rdb.manz.at/document/ris.just.JJT_20190515_OGH0002_018ONC00001_19W0000_000

⁶⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4847/2009.

⁶⁴² Tamtéž.

právní úpravy⁶⁴³ je řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení jakožto sporné řízení ovládáno projednací zásadou. Stejně jako v nesporném řízení o jmenování chybějících členů orgánů právnických osob⁶⁴⁴ i v případě řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce vystupuje soud jako nezávislý a nestranný orgán, který v daném případě nemůže být vázán návrhem účastníků řízení stran konkrétní osoby rozhodce, tak aby byla zajištěna nestrannost a nezávislost rozhodce⁶⁴⁵ jakožto osoby povoláné k rozhodování některých soukromoprávních sporů. Z uvedeného důvodu se tak v řízeních o jmenování rozhodce uplatňovala v souladu s § 120 odst. 2 OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013 vyšetřovací zásada. Vyšetřovací zásada se navíc uplatní v předmětném řízení i dle stávající rakouské právní úpravy.⁶⁴⁶

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? S ohledem na předmět řízení má kladné meritorní rozhodnutí v řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení konstitutivní účinky, neboť právní mocí takového rozhodnutí dochází s účinky ex nunc ke jmenování rozhodce, příp. předsedajícího rozhodce.

Je řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení sporným, nebo nesporným řízením? Vzhledem k předmětu řízení a postavení účastníků řízení, je projednání dané matérie v režimu sporného řízení zcela nevhodné⁶⁴⁷ a mělo by tak být projednáváno v režimu nesporného řízení. Řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce je mezi nesporná řízení řazeno nejen v rakouském právním prostředí, ale i výše uvedenou dřívější judikaturou Nejvyššího soudu a významnými českými procesualisty.⁶⁴⁸

7.4 Řízení ve věcech kapitálového trhu

Řízení ve věcech kapitálového trhu navazuje na rozhodnutí České národní banky o předběžném opatření vydané při výkonu dohledu nad kapitálovým trhem dle § 11 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu, které se doručuje účastníkům správního řízení a dále pak osobám, kterým se rozhodnutím o předběžném opatření ukládá povinnost dle § 11 odst. 2 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu. Řízení ve věcech kapitálového trhu umožňuje fakticky prodloužit uložené opatření

---

⁶⁴³ Baumbach, A. § 1035. In: Baumbach, A. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen*. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2757-2760.

⁶⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.10.2010, sp.zn. 23 Cdo 4847/2009.

⁶⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 3150/2012.

⁶⁴⁶ Rechberger, W. H. a Melis, W. § 587 a § 616. In: Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1831-1832 a 1893.

⁶⁴⁷ Naproti tomu řízení o neplatnost rozhodčí smlouvy a řízení o zrušení rozhodčího nálezu jsou řízeními spornými. Viz Bělohávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. § 31 [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk232ge2dklttmjptcojzgrptemjwl5yggmmzr>

⁶⁴⁸ Stavínohová, Hlavsa. *Civilní proces a organizace soudnictví*, s. 338.

České národní banky, které jinak v souladu s § 11 odst. 4 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu, uplynutím pěti dnů od jeho nařízení zanikne.⁶⁴⁹ S ohledem na rozdílnost německé a rakouské hmotněprávní úpravy dané matérie není možné v tomto případě provést porovnání řízení ve věcech kapitálového trhu s českou procesněprávní úpravou. Pro určení povahy řízení ve věcech kapitálového trhu dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení ve věcech kapitálového trhu je v souladu s § 317 ZŘS výlučně návrhovým řízením, přičemž k podání návrhu je aktivně legitimována pouze Česká národní banka, která se návrhem u soudu domáhá, aby účastníkovi řízení uložil povinnost uloženou mu dříve předběžným opatřením. V řízení ve věcech kapitálového trhu se tudíž neuplatní zásada ofiiciality.⁶⁵⁰

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účelem řízení je v případě splnění zákonných podmínek uložit účastníkovi, který nebyl účastníkem správního řízení o vydání předběžného opatření a kterému byla předběžným opatřením uložena povinnost dle § 11 odst. 2 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu povinnost už dříve uloženou předběžným opatřením, jestliže to je třeba ve smyslu § 11 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu, zejména k zajištění ochrany práv a právem chráněných zájmů osob, které nejsou účastníky správního řízení, nebo jestliže by byl výkon konečného rozhodnutí zmařen či vážně ohrožen.⁶⁵¹ Účastníky řízení jsou tak dle § 318 ZŘS ve spojení s § 6 odst. 2 ZŘS Česká národní banka jako navrhovatel a ti, koho Česká národní banka v návrhu označí. Účastenství v řízení je tudíž pojímáno zcela formálně. Účastníky řízení by kromě České národní banky měli být jak účastník správního řízení o vydání předběžného opatření (např. obchodník s cennými papíry aj.), tak i osoba, které má být uložena povinnost dle § 11 odst. 2 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu, tj. typicky banka, spořitelna či úvěrní družstvo aj., neboť zejména o jejich právech a povinnostech je v řízení jednáno.⁶⁵² Z uvedeného je zřejmé, že v řízení absentuje kontradiktorní postavení dvou procesních stran, neboť s ohledem na povahu řízení musí mít jak Česká národní banka, tak i účastník správního řízení, ale i osoba, které byla uložena

---

⁶⁴⁹ Felgrová, R., Dejl, P. Řízení ve věcech kapitálového trhu. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 580-581.

⁶⁵⁰ Pohl, T. In: Winterová a kol. *Civilní právo procesní – Část první: Řízení nalézací*, s. 421.

⁶⁵¹ Stavínková, J. § 200f. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁶⁵² Felgrová, R., Dejl, P. § 318. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 582.

povinnost, postavení samostatného účastníka, neboť každý z nich uplatňuje v řízení vlastní zájem. V řízení ve věcech kapitálového trhu nejde o kvalifikovaný spor o právo mezi dvěma procesními stranami, kdy výhra jedné z procesních stran znamená prohru druhé, když v řízení vystupují v zásadě tři subjekty a jeho cílem je uspořádat jejich práva a povinnosti tak, aby byla zajištěna ochrana práv a právem chráněných zájmů osob, které nejsou účastníky správního řízení, nebo tak, aby nebyl zmařen či vážně ohrožen výkon konečného rozhodnutí

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Shodně jako v řízení o úschovách a o umoření listin, ani v řízení ve věcech kapitálového trhu se stran dokazování neuplatní vyšetřovací zásada, neboť není dán takový intenzivní veřejný zájem, aby bylo nutné trvat na co nejúplnějším zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí. Navíc je zde dán zájem na urychleném vydání rozhodnutí ve věci, když soud je dle § 319 ZŘS povinen o návrhu rozhodnout nejpozději do deseti dnů od zahájení řízení.⁶⁵³ Je však zřejmé, že regulace kapitálových trhů, které se týká předmětné řízení a která se považuje za součást obchodního práva, má veřejnoprávní povahu.⁶⁵⁴ Co se vázanosti soudu návrhy účastníků řízení týká, je soud těmito v zásadě vázán, avšak je i bez návrhu oprávněn rozhodnutí (před uplynutím doby stanovené Českou národní bankou ve správním řízení) zrušit, jestliže pominou důvody, pro které bylo návrhu vyhověno. Nejčastěji však ke zrušení rozhodnutí dojde na návrh České národní banky či jiného účastníka řízení či dnem stanoveným Českou národní bankou ve správním řízení, ve kterém bylo vydáno původní předběžné opatření.⁶⁵⁵

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Jak již bylo výše uvedeno, účelem řízení je v případě splnění zákonných podmínek uložit účastníkovi, který nebyl účastníkem správního řízení o vydání předběžného opatření a kterému byla předběžným opatřením uložena povinnost dle § 11 odst. 2 zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu povinnost už dříve uloženou předběžným opatřením. Fakticky tak konstitutivním rozhodnutím soudu dochází k prodloužení předběžného opatření.⁶⁵⁶

Je řízení ve věcech kapitálového trhu sporným, nebo nesporným řízením? Vzhledem k výše uvedenému, zejména pak s ohledem na absentující

⁶⁵³ Zahradníková, R. a kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 296.

⁶⁵⁴ Lavický, P. Problémy vymezení pravomoci civilních a správních soudů. *Jurisprudence*. 2012, č. 4, s. 3-9.

⁶⁵⁵ Doležal, M. § 322. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, s. 692.

⁶⁵⁶ Stavínohová, J. § 200f. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

kontradiktorní postavení dvou procesních stran v řízení, lze řízení ve věcech kapitálového trhu řadit mezi nesporná řízení,⁶⁵⁷ jehož projednání v režimu sporného řízení je nevhodné.

7.5 Řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže

Řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže bylo bez významnějších věcných změn převzato z občanského soudního řádu, ve znění účinném k 31. 12. 2013. Předmětem řízení je udělení předběžného souhlasu ze strany soudu s provedením šetření Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže dle § 21g zákona o ochraně hospodářské soutěže⁶⁵⁸ mimo obchodní prostory, tzn. v soukromých prostorách členů statutárních orgánů či vedoucích a jiných zaměstnanců soutěžitelů apod.,⁶⁵⁹ čímž se šetření svou povahou blíží prohlídkám dle trestního řádu. Jak v rámci prohlídek dle trestního řádu, tak i v rámci šetření Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže dochází k zásahu do základních lidských práv stran nedotknutelnosti jejich obydlí zakotvených v článku 12 LZPS, a je tudíž dán veřejný zájem na jejich ochraně a na minimalizaci zásahů pouze v rozsahu nezbytném pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku.⁶⁶⁰

V rakouském právním prostředí jsou řízení ve věcech domovních prohlídek prováděných ze strany Spolkového úřadu pro hospodářskou soutěž („Hausdurchsuchung durch die Bundeswettbewerbsbehörde“) dle § 12 odst. 3 Wettbewerbsgesetz⁶⁶¹ projednávána jakožto nesporná řízení subsidiárně dle obecné ustanovení § 1 až § 80a Außerstreitgesetz.⁶⁶² Naproti v německém právním prostředí není předmětná matérie projednávána v rámci civilního soudního

⁶⁵⁷ Tamtéž. Shodně i Stavínková, Hlavsa. *Civilní proces a organizace soudnictví*, s. 338.

⁶⁵⁸ Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵⁹ K tomuto je však nutné uvést, že se nejedná o postup, který by byl ze strany Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže využíván, když ke dni 3. 5. 2019 nebylo ze jeho strany ani ze strany Evropské komise dosud na území České republiky provedeno žádné šetření na místě v jiných než obchodních prostorách. Viz k tomu Poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů ze dne 3. 5. 2019, č. j. ÚOHS-V0064/2019/IN-12431/2019/130/Jda [online]. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže*. [cit. 1. 8. 2020]. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhzMbw5PtAhVhDWMBHQWhB60QFjAAegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.uohs.cz%2Fdownload%2FInformace106%2F2019%2F2019_V0064.pdf&usg=AOvVaw26IhCHW452bZmr8fMqfyu4

⁶⁶⁰ Podešva, V. § 324. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 589-592.

⁶⁶¹ Bundesgesetz über die Einrichtung einer Bundeswettbewerbsbehörde (Wettbewerbsgesetz – WettbG), vom 16. 4. 2002, StF: BGBl. I Nr. 62/2002, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁶⁶² Motal, B. In: Schneider, B., Verweijen S. a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz. Kommentar*. Wien: Linde, 2019, s. 24.

řízení.⁶⁶³ Pro určení povahy řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže dle české právní úpravy, resp. řízení ve věcech domovních prohlídek prováděných ze strany Spolkového úřadu pro hospodářskou soutěž („Bundeswettbewerbsbehörde“) dle rakouské právní úpravy, je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? V českém právním prostředí je řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže v souladu s § 325 ZŘS výlučně návrhovým řízením, přičemž k podání návrhu na vyslovení předběžného souhlasu s provedením šetření je kromě Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže aktivně legitimována rovněž dle čl. 21 nařízení Rady ES č. 1/2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, i Evropská komise.⁶⁶⁴ Obdobně je tomu dle § 12 odst. 1 a 2 Wettbewerbsgesetz⁶⁶⁵ i v rakouském právním prostředí, ve kterém se jedná taktéž o výlučně návrhové řízení, přičemž aktivně věcně legitimován je pouze Spolkový úřad pro hospodářskou soutěž („Bundeswettbewerbsbehörde“), který tak může učinit i na základě rozhodnutí Evropské komise („auf Grund einer Nachprüfungsentscheidung der Europäischen Kommission“).

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže vychází vyjma navrhovatele především z materiálního pojetí. Obdobně je tomu i v rakouském právním prostředí, ve kterém účastenství v řízení vyplývá z hmotněprávní úpravy obsažené v § 12 a § 11a Wettbewerbsgesetz⁶⁶⁶ a vychází z kombinace formálního a materiálního pojetí účastenství.⁶⁶⁷ Účastníkem řízení je dle § 6 odst. 2 ve spojení s § 326 ZŘS navrhovatel a osoba, která užívá jiné než obchodní prostory, v nichž má být šetření provedeno. V případě, že navrhovatelem je Evropská komise,

---

⁶⁶³ Viz § 58 a § 59 odst. 4 Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen in der Fassung der Bekanntmachung vom 26. 6. 2013, BGBl. I S. 1750, 3245, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 18. 1. 2021, BGBl. I S. 2, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo]. Blíže Polley, R. Öffentliche Rechtsdurchsetzung: Behördliches Kartellverfahren [online]. *jura.uni-koeln.de*. 18. 12. 2017. [cit. 25. 8. 2020]. https://euwir.jura.uni-koeln.de/sites/europarecht/Dokumente/Polley/WS_2017_18/Einheit_11_oeffentliche_Rechtsdurchsetzung_-_Behoerdlich_es_Kartell_verfahren.pdf

⁶⁶⁴ Podešva, V. § 325. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 593-595.

⁶⁶⁵ Bundesgesetz über die Einrichtung einer Bundeswettbewerbsbehörde (Wettbewerbsgesetz – WettbG), vom 16. 4. 2002, StF: BGBl. I Nr. 62/2002, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁶⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁶⁷ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

je účastníkem řízení i Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Z povahy věci tak vyplývá, že není-li soutěžitel, příp. soutěžitelé, s nimiž je vedeno řízení dle zákona o ochraně hospodářské soutěže⁶⁶⁸ zároveň i uživatelem prostor, v nichž má být šetření provedeno, řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže se neúčastní.⁶⁶⁹ Účastníci řízení tak sice mají rozdílné zájmy, avšak z předmětu i průběhu řízení je zřejmé, že se nemůže jednat o klasické sporné řízení, neboť povaha řízení neumožňuje, aby se (v procesním slova smyslu) tato kontradikce projevila. Soud při rozhodování o návrhu vychází zpravidla pouze ze skutkových tvrzení navrhovatele a z listin a dalších důkazů předložených navrhovatelem, neboť se v této věci v zásadě jednání nenařizuje a uživatel prostor, v nichž má být šetření provedeno, tak nemá faktickou možnost se před rozhodnutím soudu seznámit s návrhem a důkazy založenými navrhovatelem a ani se k nim nemá možnost vyjádřit a předložit k tomuto důkazy, když je dán zájem na tom, aby výslech účastníka, který užívá prostor, v nichž má být šetření provedeno, byl maximálně omezen či eliminován z důvodu možnosti případného zmaření šetření.⁶⁷⁰

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže se stran dokazování neuplatní v souladu s § 329 ZŘS vyšetřovací zásada, neboť je zde dán především zájem na urychleném vydání rozhodnutí ve věci (když v této věci není nutné ani nařizovat jednání a nejsou přípustné opravné prostředky), a především je dán zájem na tom, aby v rámci řízení a prováděného dokazování nebyl zmařen účel šetření. Z uvedeného důvodu se tak rozhodnutí soudu o předběžném souhlasu doručuje uživateli prostor, v nichž má být šetření provedeno, v souladu s § 331 ZŘS nejdříve až při zahájení šetření. Je však zřejmé, že ochrana hospodářské soutěže, které se týká předmětné řízení a která se považuje za součást obchodního práva, má veřejnoprávní povahu.⁶⁷¹ Naproti tomu dle rakouské právní úpravy je řízení ve věcech domovních prohlídek prováděných ze strany Spolkového úřadu pro hospodářskou soutěž („Bundeswettbewerbsbehörde“) ovládáno jakožto

---

⁶⁶⁸ Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶⁹ Podešva, V. § 326. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 595-596.

⁶⁷⁰ Doležal, M. § 329. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 700.

⁶⁷¹ Lavický, P. Problémy vymezení pravomoci civilních a správních soudů. *Jurisprudence*. 2012, č. 4, s. 3-9.

nesporné řízení vyšetřovací zásadou, přičemž dle § 12 odst. 2 Wettbewerbsgesetz⁶⁷² ověřuje soud pravost k návrhu přiloženého rozhodnutí Evropské komise a dále pak přezkoumává, zda zamýšlená prohlídka není svévolná nebo nepřiměřená ve vztahu k předmětu vyšetřování.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Účelem řízení o předběžném souhlasu ve věcech ochrany hospodářské soutěže, resp. řízení ve věcech domovních prohlídek prováděných Spolkovým úřadem pro hospodářskou soutěž („Bundeswettbewerbsbehörde“) je především poskytnutí ochrany uživatelům prostor, v nichž má být šetření provedeno, neboť rozhodnutím soudu o udělení souhlasu se šetřením bude zasaženo do jejich základních lidských práv. Soud tak v řízení rozhoduje konstitutivním rozhodnutím, kterým s účinky *ex nunc* uděluje (předběžný) souhlas s provedením šetření.

Je posuzované řízení sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na uvedené lze řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže řadit dle mého názoru shodně s rakouskou procesněprávní úpravou předmětné materie mezi nesporná řízení,⁶⁷³ neboť projednání dané materie v režimu sporného řízení, které stojí na kontradiktornosti dvou procesních stran, je s ohledem na výše uvedené nevhodné.

7.6 Řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin

Mezi další řízení, která byla bez věcných změn převzata z občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013, patří i řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory (kupř. Česká advokátní komora, Komora daňových poradců, Notářská komora České republiky, Komora auditorů České republiky, Exekutorská komora České republiky aj.) k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, upravená zejména v § 329 až 337 ZŘS.⁶⁷⁴ S ohledem na rozdílnost německé a rakouské právní úpravy dané materie není možné v tomto případě provést srovnání s českou procesněprávní úpravou, neboť by bylo nutné se zabývat podrobněji též německou a rakouskou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor.⁶⁷⁵ Pro určení povahy řízení o nahrazení souhlasu zástupce

---

⁶⁷² Bundesgesetz über die Einrichtung einer Bundeswettbewerbsbehörde (Wettbewerbsgesetz – WettbG), vom 16. 4. 2002, StF: BGBl. I Nr. 62/2002, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁶⁷³ Stavínková, J. § 200h, § 200i. In: David, L. a kol. Občanský soudní řád: Komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 10. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁶⁷⁴ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online].

⁶⁷⁵ Příkladmo lze však uvést, že v německém právním prostředí je problematika povinnosti mlčenlivosti advokáta a povinnosti poskytovat informace Spolkovému finančnímu úřadu dle § 44c

samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin je v souladu s § 334 ZŘS výlučně návrhovým řízením, přičemž návrh na zahájení řízení může podat jen ten, o němž to stanoví jiný právní předpis upravující možnost prolomení povinnosti mlčenlivosti člena samosprávné komory, zejména pak správce daně provádějící daňovou kontrolu nebo celní úřad provádějící kontrolu správnosti celního prohlášení.⁶⁷⁶ Navrhovatel se v těchto řízeních domáhá toho, aby soud nahradil souhlas zástupce komory k jeho seznámení se s obsahem dotčených listin, které dle názoru navrhovatele neobsahují skutečnosti, o nichž je dotčený advokát, resp. daňový poradce či jiný člen samosprávné komory, povinen zachovávat mlčenlivost.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníky řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin jsou dle § 335, resp. § 337 ZŘS ve spojení s § 6 odst. 2 ZŘS kromě navrhovatele, samosprávná komora a dotčený člen samosprávné komory, tj. advokát, daňový poradce, notář apod., o jehož listinách se v řízení jedná.⁶⁷⁷ Účastenství v řízení je tak pojmáno formálně, avšak vychází z hmotného práva. Z uvedeného je zřejmé, že účastníci nevystupují v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, když v řízení vystupují vždy tři subjekty, které hájí různé zájmy a předmětem řízení není spor o právo, ve smyslu právního konfliktu, mezi dvěma proti sobě vystupujícími stranami.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Povinnost mlčenlivosti advokáta vychází z ústavně garantovaného práva na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy dle čl. 37 odst. 2 LZPS a práva na spravedlivý proces dle čl. 36 LZPS. Povinnost mlčenlivosti advokáta

---

odst.1 Gesetz über das Kreditwesen (Kreditwesengesetz – KWG) projednávána v rámci správního soudnictví (Viz Urteil des BVerwG [Spolkový správní soud] vom 13. 12. 2011 - 8 C 24.10 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/834d58fa-3665-4ee9-bf67-351a2f6c43e5>)

⁶⁷⁶ Doležal, M. § 334. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 706-707.

⁶⁷⁷ Více Winterová, Macková a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*, s. 424–426. Shodně i Doležal, M. § 335. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 708.

je tak základním předpokladem pro poskytování právní pomoci, která je advokátovi uložena v § 21 zákona o advokacii⁶⁷⁸ v zájmu jeho klienta a pro jeho ochranu, a je tak nezbytnou podmínkou fungování demokratické společnosti.⁶⁷⁹ V tomto smyslu také advokátní tajemství a jeho dodržování advokátem požívá příslušné ochrany, a to zejména v situacích, kdy tato povinnost advokáta může být ohrožena.⁶⁸⁰ „Má-li být právo na právní pomoc efektivní, a nikoliv pouze formální, je zapotřebí tedy zabezpečit, aby informace mezi osobou, která potřebuje právní pomoc, a advokátem, který ji vykonává v souladu se zákonem, byly chráněny absolutně.⁶⁸¹ Mlčenlivost je povinen v souladu s § 6 odst. 9 zákona o daňovém poradenství⁶⁸² zachovávat i daňový poradce. Povinnost mlčenlivosti je i v tomto případě stanovena nikoliv jako jakási výsada daňového poradce, ale k zajištění a posílení ochrany jeho klientů a jejich práv a oprávněných zájmů.⁶⁸³ S ohledem na významnost institutu povinnosti mlčenlivosti tak panuje veřejný zájem na tom, aby k prolomení povinnosti mlčenlivosti docházelo pouze v nezbytných případech stanovených zákonem a v nezbytném rozsahu.⁶⁸⁴ S ohledem na uvedené je v těchto řízeních dán přinejmenším společenský zájem na tom, aby byly chráněny informace, které jsou předmětem povinnosti mlčenlivosti (listiny jsou předkládány až v rámci jednání a samotné jednání před soudem je neveřejné).⁶⁸⁵ Z důvodu zájmu na urychleném vydání rozhodnutí ve věci (když v této věci není nutné učinit výzvu k odstranění zjištěných nedostatků v návrhu na zahájení řízení a nejsou přípustné ani opravné prostředky) se však v řízeních o nahrazení souhlasu stran dokazování v souladu s § 329 ZŘS vyšetřovací zásada neuplatní.⁶⁸⁶

---

⁶⁷⁸ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3859/13; nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2009, sp. zn. II. ÚS 2894/08; *Morice v. Francie*, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, 23. 4. 2015 č. stížnosti 29369/10.

⁶⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2009, sp. zn. II. ÚS 2894/0.

⁶⁸¹ Gřivna, T. Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem. *Bulletin advokacie*. 2017, č. 6, s. 61-66.

⁶⁸² Zákon č. 523/1991 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸³ Více k zákonem stanovené povinnosti mlčenlivosti srov. Šlejharová, M. Právo odepřít svědeckou výpověď. Povinnost mlčenlivosti. In: Lavický, P. a kol. *Součinnost třetích osob při dokazování v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 43-45.

⁶⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 6. 2012, sp. zn. 6 Ads 30/2012.

⁶⁸⁵ Stavínová, J. § 200l. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁶⁸⁶ Stavínová, J. § 200l. In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>. Shodně i Doležal, M. § 338. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. *Knihy III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 711.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud v těchto řízeních rozhoduje konstitutivním rozhodnutím, kterým soud nahradí souhlas zástupce komory k seznámení se s obsahem dotčených listin ze strany navrhovatele.

Je řízení sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na uvedené lze shrnout, že řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin lze řadit zejména z důvodu absence kontradiktorního postavení účastníků řízení a z důvodu společenského zájmu na ochraně zákonem stanovené povinnosti mlčenlivosti mezi nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je z povahy věci nevhodné.

7.7 Řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva

Mezi další řízení převzatá bez věcných změn z občanského soudního řádu ve znění účinném k 31. 12. 2013 patří i řízení o plnění povinností z předběžného opatření ESLP vydaného v souladu s článkem 39 Jednacího řádu Evropského soudu pro lidská práva.⁶⁸⁷ Řízení přímo navazuje na právní úpravu obsaženou v zákoně č. 186/2011 Sb., o poskytování součinnosti pro účely řízení před některými mezinárodními soudy a jinými mezinárodními kontrolními orgány, konkrétně v § 5 odst. 3 tohoto zákona. Účelem řízení je uložení splnění povinnosti vyplývající České republice z předběžného opatření ESLP, které však nemůže být ze strany České republiky splněno bez součinnosti jiných osob. Nejedná se však o častou situaci, což potvrzuje i skutečnost, že právní úprava předmětného řízení nebyla doposud v české právní praxi aplikována.⁶⁸⁸ S ohledem na rozdílnost německé a rakouské právní úpravy dané matérie nelze v tomto případě provést porovnání předmětného řízení s českou procesněprávní úpravou. Pro určení povahy řízení o plnění povinností z předběžného opatření ESLP dle české právní úpravy je pak v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení nutné položit si následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o plnění povinností z předběžného opatření ESLP je v souladu s § 344 ZŘS výlučně návrhovým řízením, přičemž aktivně legitimována je pouze Česká republika, za kterou jedná v souladu s § 345 ZŘS Ministerstvo spravedlnosti.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit

---

⁶⁸⁷ Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva [online]. *aspi.cz*. [cit. 19. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/72453/1/2?vtextu=jednac%C3%AD%20řád%20evropské%20soudy%20pro%20lidská%20práva#lema0>

⁶⁸⁸ Kopa, M. a Skarková, T. § 343. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 617-621.

vylučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníky řízení jsou dle § 345 ZŘS pouze navrhovatel a ten, vůči němuž návrh směřuje. Účastenství je tak pojmáno ryze formálně. Účastníci řízení sice mají rozdílné, resp. protichůdné zájmy, avšak z předmětu i průběhu řízení je zřejmé, že se nemůže jednat o klasické sporné řízení, neboť povaha řízení neumožňuje, aby se (v procesním slova smyslu) tato kontradikce projevila. Soud při rozhodování o návrhu vychází zpravidla pouze ze skutkových tvrzení navrhovatele a z listin a dalších důkazů předložených navrhovatelem, neboť se v této věci v zásadě jednání nenařizuje a soudu je stanovena sedmidenní lhůta k vydání rozhodnutí ve věci. Ačkoliv tedy stojí účastníci řízení v postavení dvou procesních odpůrců, předmětem řízení není spor o právo ve smyslu právního konfliktu, nýbrž konstitutivně stanovit povinnost osobě, bez jejíž součinnosti není možné splnit povinnosti České republiky vyplývající z předběžného opatření ESLP, k jejichž splnění je Česká republika vázána mezinárodním právem.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? S ohledem na uvedené je zřejmé, že na splnění povinností stanovených předběžným opatřením je dán veřejný zájem, neboť se jedná o povinnosti České republiky vyplývající z předběžného opatření ESLP, k jejichž splnění je Česká republika vázána mezinárodním právem. Ačkoliv je v řízení dán veřejný zájem, v řízení se v souladu s § 347 ZŘS stran dokazování neuplatní vyšetřovací zásada, neboť je zde dán především zájem na urychleném vydání rozhodnutí ve věci (když v této věci není nutné nařizovat jednání a k vydání rozhodnutí v této věci je stanovena lhůta v délce sedmi dnů).⁶⁸⁹

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V řízení o plnění povinností z předběžného opatření ESLP má kladné meritorní rozhodnutí konstitutivní účinky, neboť je jím nově stanovena povinnost osobě, bez jejíž součinnosti není možné splnit povinnosti České republiky vyplývající z předběžného opatření ESLP.

Je řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva sporným, nebo nesporným řízením? Lze tudíž shrnout, že řízení o plnění povinností z předběžného opatření ESLP lze řadit mezi nesporná řízení, neboť projednání dané matérie v režimu sporného řízení je s ohledem na výše uvedené nevhodné.

---

⁶⁸⁹ Kopa, M. a Skarková, T. § 347. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 623-625.

7.8 Řízení ve věcech voleb zaměstnanců

Dalšími řízeními upravenými zákonem o zvláštních řízeních soudních, zejména v § 349 až 353 ZŘS, jsou i řízení ve věcech (i) voleb do rady zaměstnanců, (ii) voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a (iii) voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti. Soud v řízeních ve věcech voleb zaměstnanců rozhoduje o návrhu na vyslovení neplatnosti voleb do orgánů zastupujících zaměstnance. Právní úprava voleb do rady zaměstnanců a voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je obsažena v § 283 až 285 zákoníku práce, dle které „každý zaměstnanec zaměstnavatele v pracovním poměru a zaměstnavatel se může podáním návrhu na vyslovení neplatnosti volby domáhat ochrany u soudu ..., jestliže má za to, že došlo k porušení zákona, které mohlo podstatným způsobem ovlivnit výsledek voleb. Návrh je třeba podat písemně nejpozději do 8 dnů ode dne vyhlášení výsledků voleb.“⁶⁹⁰ Shodně je tomu i v případě volby rady státních zaměstnanců a zástupce pro bezpečnost a ochranu zdraví při výkonu služby dle § 134 až 139 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, a volby členů zvláštního vyjednávacího výboru zaměstnanců evropské družstevní společnosti dle zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, ve znění pozdějších předpisů.⁶⁹¹

V německém právním prostředí je řízení ve věci napadení voleb do podnikové rady („Anfechtung der Betriebsratswahl“) dle § 19 Betriebsverfassungsgesetz⁶⁹² projednáváno dle Arbeitsgerichtsgesetz,⁶⁹³ a subsidiárně dle německého ZPO.⁶⁹⁴ Dle § 2a Arbeitsgerichtsgesetz⁶⁹⁵ se jedná o tzv. Beschlussverfahren, v rámci kterých se pak dle § 83 odst. 1 tohoto zákona aplikuje vyšetřovací zásada, neboť soud je povinen v mezích předložených návrhů

⁶⁹⁰ Viz § 285 odst. 2 zákoníku práce.

⁶⁹¹ Stavínková, J. § 200x. In: David, L. a kol. Občanský soudní řád: Komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁶⁹² Betriebsverfassungsgesetz vom 25. 9. 2001, BGBl. I 2001 S. 2518, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 20. 5. 2020, BGBl. I S. 1044, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

⁶⁹³ Arbeitsgerichtsgesetz vom 3. 9. 1953, in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. 7. 1979 BGBl. I S. 853, 1036, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 12. 6. 2020, BGBl. I S. 1248, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

⁶⁹⁴ Beschluss des LAG Rheinland-Pfalz [Zemský pracovní soud v Rheinland-Pfalz] vom 2. 4. 2019 - 6 TaBV 18/18 [online]. *openjur.de*. [cit. 1. 3. 2018]. <https://openjur.de/u/2217383.html>; Beschluss des BAG [Spolkový pracovní soud] vom 18. 7. 2012 - 7 ABR 21/11 [online]. *bag-urteil.com*. [cit. 1. 3. 2018]. <https://www.bag-urteil.com/18-07-2012-7-abr-21-11/>; Beschluss des BAG [Spolkový pracovní soud] vom 6. 12. 2000 - 7 ABR 34/99 [online]. *dejure.org*. [cit. 1. 3. 2018]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BAG&Datum=06.12.2000&Aktenzeichen=7%20ABR%2034/99>

⁶⁹⁵ Arbeitsgerichtsgesetz vom 3. 9. 1953, in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. 7. 1979 BGBl. I S. 853, 1036, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 12. 6. 2020, BGBl. I S. 1248, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

objasnit skutkový stav z moci úřední („Das Gericht erforscht den Sachverhalt im Rahmen der gestellten Anträge von Amts wegen“). Ačkoliv tedy předmětné řízení není (ani subsidiárně) upraveno ve FamFG, jeho povaha odpovídá spíše nespornému řízení. Obdobně i v rakouském právním prostředí jsou řízení ve věci napadení voleb do podnikové rady („Anfechtung der Wahl des Betriebsrates“) dle § 59 Arbeitsverfassungsgesetz⁶⁹⁶ a řízení o prohlášení nicotnosti voleb do podnikové rady („Nichtigkeit der Wahl des Betriebsrates“) dle § 60 tohoto zákona projednávána dle Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz⁶⁹⁷ a subsidiárně pak dle rakouského ZPO.⁶⁹⁸

S ohledem na skutečnost, že německá a rakouská procesněprávní úprava dané matérie je úzce provázána s hmotněprávní úpravou, není níže zahrnuto srovnání s českou právní úpravou, neboť by bylo nutné se blíže zabývat i porovnáním německé a rakouské hmotněprávní úpravy, pro což není dán v této práci prostor. Pro určení povahy řízení ve věcech voleb zaměstnanců dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení ve věcech voleb zaměstnanců lze dle § 350 ZŘS zahájit pouze na návrh, a jedná se tudíž o výlučně návrhové řízení, které nemůže být zahájeno z moci úřední.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníky řízení jsou dle § 351 ZŘS ve spojení s § 6 odst. 2 ZŘS kromě navrhovatele, který je účastníkem ve formálním smyslu a který má zájem na vyslovení neplatnosti voleb (nejčastěji zaměstnanec zaměstnavatele v pracovním (služebním) poměru či samotný zaměstnavatel, resp. služební úřad), vždy člen, popř. zástupce, jehož zvolení je návrhem napadeno,

---

⁶⁹⁶ Bundesgesetz betreffend die Arbeitsverfassung (Arbeitsverfassungsgesetz – ArbVG), vom 14. 12. 1973, StF: BGBl. Nr. 22/1974, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁶⁹⁷ Bundesgesetz über die Arbeits – und Sozialgerichtsbarkeit (Arbeits – und Sozialgerichtsgesetz – ASGG), vom 7. 3. 1985, StF: BGBl. Nr. 104/1985, in der geänderten Fassung [Rakouská republika].

⁶⁹⁸ Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 25. 10. 2011 - 9ObA40/11i [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20000413_OGH0002_008OBA00287_99K0000_000&IncludeSelf=False; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 13. 4. 2000 - 8ObA287/99k [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20000413_OGH0002_008OBA00287_99K0000_000&IncludeSelf=False; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 28. 11. 1972 - 4Ob89/72 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19661129_OGH0002_0040OB00075_6600000_000&IncludeSelf=False; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 29. 11. 1966 - 4Ob75/66 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19661129_OGH0002_0040OB00075_6600000_000&IncludeSelf=False

a dále pak i volební komise.⁶⁹⁹ Účastenství v řízení tudíž vychází především z materiálního pojetí. Je zřejmé, že účastníci řízení nestojí v kontradiktorním postavením dvou procesních stran a každý z účastníků řízení má v řízení samostatné postavení. Na jedné straně vystupuje návrhovač, který je v návrhu povinen vylíčit, v čem je spatřováno porušení zákona, které mohlo podstatným způsobem ovlivnit výsledek voleb. Na druhé straně pak stojí člen, popř. zástupce, jehož zvolení je návrhem napadeno a který tedy bude mít naopak zájem na tom, aby volby zůstaly v platnosti. Jako třetí strana pak v řízení vystupuje volební komise, která by měla mít především zájem na prověření řádného průběhu voleb. Přestože mezi účastníky řízení mohou vznikat spory, nestojí tito v postavení dvou vzájemných odpůrců, kdy prohra jedné strany znamená výhru druhé.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení ve věcech voleb zaměstnanců je vyloučena aplikace vyšetřovací zásady upravená v obecné části zákona o zvláštních řízeních,⁷⁰⁰ neboť vyšetřovací zásada se užívá pouze v některých nesporných řízeních, v nichž výrazně převažuje veřejný zájem na pravdivém objasnění skutkového stavu.⁷⁰¹ S ohledem na předmět a účel řízení ve věcech voleb zaměstnanců je zřejmé, že platnost, resp. neplatnost, voleb do těchto orgánů zastupujících zaměstnance není otázkou veřejného zájmu, a není proto účelné „zatěžovat“ soudy vyšetřovací zásadou.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Účelem řízení ve věcech voleb zaměstnanců je vyslovit případnou neplatnost volby do rady (státních) zaměstnanců nebo volby zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci či při výkonu státní služby, popř. voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru, v případě porušení zákona, které mohlo podstatným způsobem ovlivnit výsledek voleb. Soud tak svým konstitutivním rozhodnutím upravuje hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna.⁷⁰²

Je řízení ve věcech voleb zaměstnanců sporným, nebo nesporným řízením? V návaznosti na uvedené lze shrnout, že řízení ve věcech voleb zaměstnanců je zejména s ohledem na absenci kontradiktorního postavení

---

⁶⁹⁹ Vašíček, J. § 351. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 632-633.

⁷⁰⁰ Mádr, J. § 352. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 729.

⁷⁰¹ Lavický, P. *Moderní civilní proces*, s. 51.

⁷⁰² Pohl, T. Řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti. In: Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní – Část první: Řízení nalézací*, s. 427.

účastníků nesporným řízením, jehož projednání v režimu sporného řízení nelze považovat za vhodné.⁷⁰³

7.9 Řízení o soudním prodeji zástavy

Mezi tzv. jiná řízení upravená zákonem o zvláštních řízeních soudních byla zařazena i řízení o soudním prodeji zástavy, která jsou dlouhodobě považována za nesporná řízení.⁷⁰⁴ Česká hmotněprávní úprava je pak obsažena zejména v § 1309 OZ, který zakotvuje právo zástavního věřitele uspokojit svou splatnou pohledávku z výtěžku zpeněžení zástavy. Jedním ze způsobů zpeněžení zástavy je i prodej zástavy v soudním řízení. Soudní prodej zástavy se uskutečňuje ve dvou fázích. V první fázi jde o řízení o soudním prodeji zástavy, které je zahajováno podáním návrhu, jímž se zástavní věřitel domáhá nařízení soudního prodeje zástavy. Nařídí-li soud svým rozhodnutím prodej zástavy, přechází soudní prodej zástavy do druhé fáze, která začíná podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí prodeje zástavy dle § 251 a násl. OSŘ ve spojení s § 338a OSŘ.⁷⁰⁵ Účelem řízení o soudním prodeji zástavy je tudíž uspokojit z výtěžku zpeněžení zástavy splatnou pohledávku zástavního věřitele zajištěnou zástavním právem, která nebyla včas splněna nebo která byla splněna jen částečně anebo příslušenství pohledávky, které nebylo uhrazeno.⁷⁰⁶

Taktéž dle německé právní úpravy patří problematika soudního prodeje zástavy ve smyslu § 1246 odst. 2 BGB v souladu § 410 odst. 4 FamFG do matérie nesporného řízení,⁷⁰⁷ přičemž se jedná o rozhodnutí soudu o odchýlení se od zákonných ustanoveních o prodeji zástavy ve prospěch navrhovatele, a to dle spravedlivého uvážení („nach billigem Ermessen“) a za předpokladu, že nedojde k znevýhodnění ostatních účastníků (účastníky řízení jsou vlastníky předmětu zástavy, zástavní věřitel a každý, jehož věcné právo by prodejem zástavy dle § 1245 odst. 2 BGB zaniklo⁷⁰⁸).⁷⁰⁹ Naopak dle rakouské právní úpravy je řízení o soudním prodeji zástavy („Pfandverkaufsverfahren“), které je taktéž koncipováno

⁷⁰³ Stavínohová, Hlavsa. *Civilní proces a organizace soudnictví*, s. 338.

⁷⁰⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákon [online]. *beck-online.de*. [cit. 2. 10. 2020] <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayf6mzwwg5pwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁷⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2829/2005. Shodně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2011, sp. zn. 21 Cdo 676/2010.

⁷⁰⁶ Dobrovolná, E. § 353a. In: *fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 635.

⁷⁰⁷ Schick. *Kommentar des FamFG. § 410*.

⁷⁰⁸ Schick, T.-M. *Kommentar des FamFG. § 412*. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/6a36cacb-2262-32d1-bd7a-0a035d53fc28>

⁷⁰⁹ Gehrlein, M. *BGB Kommentar. § 1246* [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 12. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/48b7e6d8-0c38-3d59-8251-ac866d7a99b7>

odlišně od české právní úpravy, považováno za řízení sporné projednávané dle rakouského ZPO.⁷¹⁰ S ohledem na rozdílnou německou a rakouskou právní úpravu soudního prodeje zástavy je tudíž níže posuzována pouze povaha řízení o soudním prodeji zástavy dle české právní úpravy, a to v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení, na základě kterého je nutné si pro určení povahy předmětného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o soudním prodeji zástavy lze v souladu s § 354 ZŘS zahájit výlučně na návrh, přičemž aktivně legitimován je jen oprávněný zástavní věřitel, který se domáhá nařízení soudního prodeje zástavy, pokud prodeji nebrání jiné právní předpisy.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníky řízení o soudním prodeji zástavy jsou v souladu s § 355 ZŘS zástavní věřitel a zástavní dlužník.⁷¹¹ Účastenství tak vychází z hmotného práva a je vyjma navrhovatele pojímáno materiálně. Ačkoliv v řízení o soudním prodeji zástavy vystupují „pouze“ dva účastníci řízení, kteří mají protichůdné zájmy, v řízení nejde o kvalifikovaný spor o právo. Soud v řízení o soudním prodeji zástavy totiž nerozhoduje spor účastníků stran platnosti zástavní smlouvy,⁷¹² neurčuje, zda tu je či není zástavní právo nebo zda zástavní právo zaniklo, či komu toto právo náleží, ani se v něm zástavní věřitel nedomáhá plnění, neboť tyto spory mezi účastníky řízení jsou rozhodovány

---

⁷¹⁰ „Das Pfandverkaufsverfahren ... ist kein Exekutionsverfahren, daher auch keine Anwendung der §§ 37 und 42 EO. Es ist jedoch eine Klage auf Feststellung des Eigentumsrechtes und Unterlassung des Pfandverkaufes sowie ein Antrag auf Erlassung einer Einstweiligen Verfügung im Sinne des § 382 Z 5 EO möglich.“ Viz Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 19. 12. 1956 - 7Ob 621/56 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19890406_OGH0002_00700B00554_8900000_000&IncludeSelf=False. Dále pak srov. Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 6. 5. 1950 - 1Ob112/50 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19500506_OGH0002_00100B00112_5000000_000&IncludeSelf=True. Dále pak Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 141.

⁷¹¹ Šínová, R. Řízení o soudním prodeji zástavy. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces: řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 164–165.

⁷¹² Judikatorně bylo dovozeno, že „soud v řízení o soudním prodeji zástavy při zkoumání, zda bylo ve smyslu ustanovení § 358 odst. 1 věty první o. s. ř. doloženo zástavní právo k zástavě, přihlíží též k důvodu neplatnosti smluv, avšak... jen tehdy, vyšel-li z obsahu smlouvy nebo jinak za řízení najevo... že je z obsahu spisu zřejmý, evidentní, nevzbuzující pochybnosti, že jej nelze věrohodně zpochybnit tvrzeními účastníků a že nevyžaduje potřebu provádění dokazování ke sporným tvrzením účastníků týkajícím se platnosti smlouvy, neboť povaha řízení o soudním prodeji zástavy, určená okruhem v řízení posuzovaných okolností uvedených v ustanovení § 358 odst. 1 věty první z. ř. s., neumožňuje soudu provést dokazování ke sporným tvrzením.“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2155/2016. Obdobně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3754/2009; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3447/2011 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3127/2012.

v samostatném sporném řízení dle občanského soudního řádu.⁷¹³ Ke stejnému závěru pak ve svém nedávném rozhodnutí dospěl i Nejvyšší soud, který judikoval, že řízení o soudním prodeji zástavy „*lze považovat za řízení tzv. nesporné, neboť (jak dovodila stabilní judikatura) povaha řízení o soudním prodeji zástavy (jako první fáze soudního prodeje zástavy), určená okruhem v řízení posuzovaných okolností uvedených v ustanovení § 358 odst. 1 větě první z. ř. s., u nichž se vyžaduje toliko osvědčení, jednak nevyžaduje potřebu provádění dokazování ke sporným tvrzením účastníků týkajícím se okolností uvedených v ustanovení § 358 odst. 1 větě první z. ř. s., jednak ani neumožňuje soudu provádět dokazování ke sporným tvrzením účastníků ... Z uvedeného vyplývá, že byt' zástavní věřitel a zástavní dlužník mají (obecně) protichůdné zájmy, povaha řízení o soudní prodej zástavy neumožňuje, aby se (v procesním slova smyslu) tato kontradikce projevila...*”⁷¹⁴

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o soudním prodeji zástavy se ve vztahu k dokazování v souladu s § 357 ZŘS neuplatní vyšetřovací zásada, typická pro nesporné řízení. Soud totiž v řízení „*zkoumá pouze to, zda zástavní věřitel doložil zajištěnou pohledávku, zástavní právo k zástavě, jejíž prodej navrhuje, a kdo je zástavním dlužníkem. Jiné (další) skutečnosti nejsou ... v tomto řízení významné. Uvedené rozhodné skutečnosti se současně v řízení... neprokazují; pro nařízení prodeje zástavy se vyžaduje, aby byly listinami nebo jinými důkazy osvědčeny, tedy aby se jevíly z předložených listin nebo jiných důkazů alespoň jako pravděpodobné... Z uvedeného (mimo jiné) vyplývá, že povaha řízení... nevyžaduje potřebu provádění dokazování ke sporným tvrzením účastníků ... nedoloží-li zástavní věřitel některou z okolností uvedených v ustanovení § 358 odst. 1 větě první z. ř. s., nemůže být jeho návrhu na nařízení soudního prodeje zástavy vyhověno, i kdyby ji zástavní věřitel hodlal prokazovat dokazováním, a naopak, budou-li tyto okolnosti řádně osvědčeny, nemůže zástavní dlužník zabránit vyhovění návrhu zástavního věřitele, i kdyby rozhodné skutečnosti popíral a i kdyby o nich požadoval dokazování. Protože v řízení o soudním prodeji se (pojmově) neprovádí dokazování, nepřichází v něm v úvahu použití ustanovení § 357 z. ř. s. (jeho zařazení do zákona je zjevnou legislativní chybou) ... To... samozřejmě neznamená, že by při soudním prodeji zástavy nemohly být uplatněny jiné (další) skutečnosti nebo že by jejich osvědčení nemohlo být zpochybněno. Nemůže k tomu ovšem důvodně dojít v řízení*

---

⁷¹³ Drápal, L. § 200y. In: Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. § 200y [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 5. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgmhxgys7ge4tmm27he4v64dgggyda6i>

⁷¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2020, sp. zn. 21 Cdo 504/2020.

*o soudním prodeji zástavy, ale až ve druhé fázi soudního prodeje zástavy, tedy v rámci řízení o výkon rozhodnutí (exekučního řízení) prodejem zástavy...*⁷¹⁵

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V řízení o soudním prodeji zástavy soud rozhoduje „pouze“ o uspokojení existující nesplněné pohledávky zajištěné zástavním právem zástavního věřitele ve formě soudního prodeje zástavy. Účelem řízení je tudíž zajistit efektivní výkon zástavního práva a konstitutivním rozhodnutím nařídít soudní prodej zástavy, na základě kterého je zástavní věřitel oprávněn vést výkon rozhodnutí prodejem zástavy dle § 338a OSŘ.⁷¹⁶

Je řízení o soudním prodeji zástavy sporným, nebo nesporným řízením? V návaznosti na výše uvedené lze řízení o soudním prodeji zástavy řadit dle mého názoru mezi nesporná řízení,⁷¹⁷ jehož projednání v režimu sporného řízení je zejména s ohledem na předmět řízení, ve kterém soud nerozhoduje o kvalifikovaném sporu o právo mezi účastníky, nevhodné. Ke stejnému závěru pak ve svém nedávném rozhodnutí dospěl i Nejvyšší soud, který judikoval, že řízení o soudním prodeji zástavy lze považovat za nesporné řízení.⁷¹⁸

7.10 Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry

Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry je upraveno především v § 359 - § 366 ZŘS a souvisí s institutem tzv. squeeze-out neboli nuceného přechodu účastnických cenných papírů minoritních akcionářů, upraveným v § 375 až § 395 ZOK, a s právem minoritního akcionáře na vyplacení dorovnání protiplnění přiměřenému hodnotě účastnických cenných papírů ke dni

⁷¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2017, sp. zn. 21 Cdo 277/2017.

⁷¹⁶ Řízení o výkonu rozhodnutí prodejem zástavy dle § 338a OSŘ se zahajuje na návrh a může v něm „dojít k uplatnění jiných skutečností (např. zánik zástavním právem zajištěné pohledávky) než v řízení o soudním prodeji zástavy, nebo ke zpochybnění jejich osvědčení v řízení o soudním prodeji zástavy, a to zejména prostřednictvím návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí nebo vylučovací žaloby podané po nařízení výkonu rozhodnutí podle § 267 o. s. ř. (NS 21 Cdo 826/2008). Právo, které nepřipouští výkon rozhodnutí prodejem zástavy (§ 267 odst. 1 o. s. ř.), se rozumí jakékoliv právo, v důsledku kterého k prodávané zástavě nevzniklo (nemohlo platně vzniknout) zástavní právo (NS 21 Cdo 1467/2004).“ Viz Dobrovolná, E. § 358. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 640–641.

⁷¹⁷ Stavínohová, Hlavsa. *Civilní proces a organizace soudnictví*, s. 338.

⁷¹⁸ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2020, sp. zn. 21 Cdo 504/2020. Pro doplnění však uvádím též dřívější závěry Nejvyššího soudu stran povahy řízení o soudním prodeji zástavy, dle kterých soudní prodej zástavy „není sporem či nesporem a nejde ani o řízení nalézací, ani o řízení vykonávací (exekuční). Jde o zvláštní typ řízení před soudem, jehož smyslem je – jak bez pochybnosti vyplývá z ustanovení § 165a odst. 1 obč. zák. - dosáhnout zpeněžení zástavy a tím získat výtěžek, z něhož se může (by se mohl) uspokojit zástavní věřitel.“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.10.2016, sp. zn. 21 Cdo 2155/2016. Obdobně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4979/2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. 21 Cdo 3834/2019.

přechodu vlastnického práva na hlavního akcionáře.⁷¹⁹ Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry navazuje na rozhodnutí soudu, jímž bylo hlavnímu akcionáři uloženo splnit ve stanovené lhůtě dorovnání vůči všem (bývalým) minoritním akcionářům do povinné úschovy.⁷²⁰ V případě, že hlavní akcionář nesplní svou povinnost složit odpovídající částku do soudní úschovy, jsou (bývalí) minoritní akcionáři oprávněni domáhat se, aby soud zakázal hlavnímu akcionáři výkon všech práv spojených s jeho účastnickými cennými papíry vydanými akciovou společností, a to až do doby, kdy hlavní akcionář v plné výši splní dorovnání vůči všem dosavadním vlastníkům účastnických cenných papírů do úschovy.⁷²¹ Kromě toho rozšiřuje § 366 ZŘS působnost i na další obdobné případy, kdy je společníkům obchodní korporace uložena povinnost poskytnout uložení do povinné úschovy dorovnání plnění nebo náhradu škody vůči ostatním společníkům, kteří nebyli účastníky řízení, v němž bylo vydáno soudní rozhodnutí, dle zákona o obchodních korporacích nebo zákona o přeměnách.⁷²²

Německá a rakouská hmotněprávní i procesněprávní úprava je odlišná od české právní úpravy, a nelze tudíž provést porovnání předmětného řízení s českou právní úpravou. K tomuto lze však doplnit, že v německém právním prostředí jsou tzv. Spruchverfahren,⁷²³ tj. řízení týkající se plnění minoritním akcionářům v případě squeeze-out,⁷²⁴ ale i plnění mimo stojícím akcionářům v případě ovládacích smluv a dohod o převodu zisku, společníkům v případě přeměny právnických osob a při založení nebo přemístění Evropské společnosti a v neposlední řadě i plnění členům při zakládání Evropského hospodářského společenství (SCE), upravena v Spruchverfahrgesetz⁷²⁵ a jsou dle § 17 tohoto zákona řazena mezi nesporná řízení, na která se subsidiárně aplikuje FamFG. Shodně je tomu i v případě řízení o vytěsnění tzv. Ausschlussverfahren, v rámci kterého je přezkoumáváno protiplnění při squeeze-out a které je dle § 39b

⁷¹⁹ Felgrová, R., Dejl, P. Přezkoumání výše protiplnění poskytnutého hlavním akcionářem. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 642.

⁷²⁰ Štenglová, I., Havel, B. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. § 390. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 5. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge2s443cl4zdamj44tax3qmyztsma>

⁷²¹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních* [online], s. 164–165.

⁷²² Felgrová, R. a Dejl, P. Přezkoumání výše protiplnění poskytnutého hlavním akcionářem. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 642.

⁷²³ Zima, P. Ovládací smlouvy „à la tchéque“. *Právní rozhledy*. 2004, č. 10, s. 386-388; Zima, P. Squeeze-out a Spruchverfahren. *Právní rozhledy*. 2005, č. 1, s. 27-30; náleží Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05. *Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech* [online]. *obcanskyzakonik.justice.cz*. [cit. 18. 11. 2017]. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

⁷²⁴ Postup v rámci Spruchverfahren při přezkumu plnění minoritním akcionářům v případě squeeze-out je taktéž výslovně stanoven v § 327f německého Aktiengesetz.

⁷²⁵ Gesetz über das gesellschaftsrechtliche Spruchverfahren (Spruchverfahrgesetz – SpruchG) vom 12. 6. 2003, BGBl. I S. 838, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 23. Juli 2013, BGBl. I S. 2586, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

Wertpapiererwerbs – und Übernahmegesetz⁷²⁶ taktéž považováno za nesporné řízení a jako takové je projednáváno subsidiárně dle FamFG. Obdobně je tomu i v rakouském právním prostředí, ve kterém se řízení o přezkoumání přiměřenosti peněžité náhrady dle § 225c a násl. rakouského Aktiengesetz projednává v režimu nesporného řízení dle Außerstreitgesetz. Pro určení povahy řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry je v českém právním prostředí v souladu s § 360 ZŘS výlučně návrhovým řízením, a nemůže být tudíž zahájeno z moci úřední.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry je ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS vymezeno v § 361 ZŘS a vychází především z materiálního pojetí. Účastníky řízení jsou navrhovatel (formální pojetí), hlavní akcionář a akciová společnost, která vydala účastnické cenné papíry (bývalých) minoritních akcionářů, které byly předmětem nuceného přechodu.⁷²⁷ Účelem řízení je posílit práva (bývalých) minoritních akcionářů a nepřímo donutit hlavního akcionáře, aby složil příslušnou částku do soudní úschovy, přičemž v případě, že tak učiní, dojde k obnovení možnosti vykonávat jeho práva spojená s jeho účastnickými cennými papíry.⁷²⁸ Je zřejmé, že v tomto řízení nejde o spor o právo, ve smyslu právního konfliktu mezi dvěma procesními stranami, přestože tito nemají shodný zájem na výsledku řízení, ale v řízení dochází především k dočasnému uspořádání hmotněprávního postavení hlavního akcionáře, kterému je v souladu s § 365 ZŘS uložen zákaz výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry a ze strany soudu je tak v řízení poskytnuta ochrana právům (bývalých) minoritních akcionářů.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení o zákazu výkonu

---

⁷²⁶ Wertpapiererwerbs – und Übernahmegesetz vom 20. 12. 2001, BGBl. I S. 3822, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 19. 3. 2020, BGBl. I S. 529, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

⁷²⁷ Felgrová, R, Dejl, P. § 361. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 644-645.

⁷²⁸ Doležal, M. § 365. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 749.

práv spojených s účastnickými cennými papíry se ve vztahu k dokazování neuplatní zásada vyšetřovací, typická pro nesporné řízení, neboť v těchto řízeních není dán takový intenzivní veřejný zájem, aby bylo nutné trvat na co nejúplnějším zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí. V řízení tak může soud provést jiné než účastníky navržené důkazy, jen jsou-li potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu, jak je tomu i ve sporných řízeních projednávaných dle občanského soudního řádu.⁷²⁹

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud rozhoduje v této věci konstitutivním rozhodnutím s účinky ex nunc. Zákaz výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry uložený hlavnímu akcionáři soudním rozhodnutím zanikne dle § 365 ZŘS bez dalšího okamžikem, kdy hlavní akcionář splní dorovnání vůči všem dosavadním minoritním akcionářům do povinné úschovy.⁷³⁰

Je řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry je řízení nesporným, jehož projednání v režimu sporného řízení je s ohledem na předmět tohoto řízení a z důvodu absence kvalifikovaného sporu o právo mezi dvěma kontradiktorně postavenými procesními stranami nevhodné.

---

⁷²⁹ Felgrová, R, Dejl, P. § 364. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 646-648.

⁷³⁰ Felgrová, R, Dejl, P. § 365. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 648-649.

8 Hraniční případy stojící na pomezí sporného a nesporného řízení

V předchozích kapitolách byla představena nesporná řízení, která spadají do klasického jádra nesporných řízení, dále pak nesporná řízení, která jsou jak v české, tak i v německé a v rakouské právní úpravě považována (s ohledem na rozdílnou hmotněprávní úpravu převážně) za nesporná řízení a jejichž projednání v režimu sporného řízení je zcela vyloučeno, a v neposlední řadě i řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení se jeví jako nevhodné.

Dle německé⁷³¹ či rakouské právní úpravy⁷³² je pak za matérii nesporného řízení považována i řada dalších záležitostí, které odvisí zejména od hmotněprávní úpravy daného státu. Vzhledem k omezenému rozsahu disertační práce však nebude dále věnována pozornost všem těmto řízením, neboť pro jejich popis a porovnání není v rámci této práce dostatečný prostor a v tomto smyslu není ani účelné se všemi těmito řízeními zabývat, neboť by se jednalo pouze o zběžné a povrchní porovnání. S ohledem na uvedené jsou tudíž dále rozebrány vybrané typy řízení, jejichž procesněprávní úprava se v porovnávaných právních řádech liší a o jejichž nesporné nebo naopak sporné povaze je v české právní teorii nejčastěji diskutováno. Jedná se v tomto smyslu o řízení, která stojí na pomezí sporného a nesporného řízení a která nejsou v porovnávaných právních úpravách podřízena shodně režimu nesporného či sporného řízení a o jejichž povaze nepadá shoda.

Uvedené hraniční případy⁷³³ i s ohledem na hmotněprávní úpravu dané matérie mohou být s určitými odchylkami projednány jak ve sporném, tak i v nesporném řízení. Vyřešení otázky projednání předmětné matérie v režimu sporného či nesporného řízení se tak odvíjí od hmotněprávní zákonné úpravy daného státu a souvisí s jeho historickým a společenským vývojem i jeho tradicemi, přičemž v konečné fázi závisí i na právně-politické úvaze zákonodárce.

8.1 Řízení o rozvod manželství

Řízení o rozvod manželství patří spolu s řízením o určení, zda tu manželství je či není (zdanlivé manželství) a řízením o neplatnost manželství mezi řízení ve statusových věcech manželských.⁷³⁴ Procesněprávní úprava řízení o rozvod

---

⁷³¹ Schöpflin, M. Kommentar des FamFG. § 1. [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 1. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/80461174-3d71-33c1-b3de-924e4cec94f1>

⁷³² Rechberger, W. H. § 1. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 6-11.

⁷³³ Zoulík, F. Řízení nalézací (sporné a nesporné). Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015, s. 40.

⁷³⁴ „Věci osobního stavu (věci statusové) jsou ... řízení o rozvod manželství, o neplatnost manželství, o určení, zda tu manželství je či není...“ Zpráva Občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 169/78.

manželství je obsažena zejména v § 371 a násl. ZŘS. Jediným rozvodovým důvodem manželství je dle české právní úpravy obsažené v § 755 OZ hluboký, trvalý a nenapravitelný rozvrat soužití manželů, jehož obnovení nelze očekávat.⁷³⁵ Obdobně je tomu i dle německé právní úpravy, dle které je jediným rozvodovým důvodem taktéž rozvrat manželství („Scheitern der Ehe“), přičemž manželství je dle § 1565 BGB rozvráceno, pokud životní společenství manželů již neexistuje a nelze očekávat, že jej manželé obnoví. Procesněprávní úprava řízení o rozvod manželství („Verfahren auf Scheidung der Ehe“) je pak obsažena především v § 133 až 150 FamFG.⁷³⁶ Tato procesněprávní úprava byla zvolena především z důvodu větší efektivnosti a zpřehlednění právní úpravy pro všechny rodinněprávní věci, včetně rodinněprávních sporů, a to s ohledem na zájmy nezletilých dětí.⁷³⁷ Přestože obecná část FamFG obsahuje právní úpravu nesporných řízení, ne všechna řízení upravená FamFG jsou řízeními nespornými. Právě řízení ve věcech manželských včetně řízení o rozvod manželství nejsou považována za nesporná řízení,⁷³⁸ což je zřejmé především z § 113 FamFG, které upravuje užití ustanovení německého ZPO pro řízení ve věcech manželských.⁷³⁹ Na rozdíl od české a německé právní úpravy rakouská právní úprava rozeznává dva typy rozvodového řízení.⁷⁴⁰ Jedním z nich je řízení o sporný rozvod manželství, které je považováno za řízení sporné a které se řídí úpravou obsaženou v rakouském ZPO, přičemž odchylky oproti klasickému spornému řízení jsou upraveny především v § 460 rakouského ZPO. Tzv. sporný rozvod manželství („*Streitige Scheidung*“) stojí na principu zavinění a trvalého rozvratu manželství.⁷⁴¹ Druhým typem je řízení o konsenzuální rozvod manželství („*Scheidung im Einvernehmen*“), které je považováno za řízení nesporné a jako takové je upraveno zejména v § 93 až § 96 Außerstreitgesetz.⁷⁴² Pro určení povahy řízení o rozvod manželství je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

---

⁷³⁵ Hrušáková, M. Zrušení manželství rozvodem. In: Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 108-116.

⁷³⁶ Roßmann. *Kommentar des FamFG*. § 121.

⁷³⁷ Geimer, R. In: Zöllner, R. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG (§§ 1-185, 200-270, 433-484) und Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen, mit internationalem Zivilprozessrecht, EU-Verordnungen, Kostenanmerkungen. Kommentar*. Köln: Dr. Otto Schmidt, 2014, s. 2449.

⁷³⁸ Vítě Bahrenfuss, D. a kol. *FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt, 2009, s. 47-51.

⁷³⁹ Lorenz, A. In: Zöllner a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG (§§ 1-185, 200-270, 433-484) und Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen, mit internationalem Zivilprozessrecht, EU-Verordnungen, Kostenanmerkungen. Kommentar*, s. 2675-2677.

⁷⁴⁰ Neumayr. *Außerstreitverfahren*, s. 68.

⁷⁴¹ Buchegger, Markowetz. *Grundriss des Zivilprozessrechts. Streitiges Erkenntnisverfahren*, s. 472-486.

⁷⁴² Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 80-84. Obdobně i Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 167.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o rozvod manželství je dle české právní úpravy výlučně návrhovým řízením, které lze v souladu s § 384 ZŘS zahájit buď na návrh jednoho z manželů, nebo jejich společným návrhem. Podá-li návrh na zahájení řízení jen jeden z manželů a druhý se k návrhu připojí, postupuje soud stejně, jako by bylo řízení zahájeno společným návrhem. V případě, že manžel své připojení k návrhu do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně odvolá, vyzve soud druhého manžela k vyjádření ke zpětvzetí návrhu a poučí jej o tom, že řízení může být v důsledku zpětvzetí návrhu zastaveno. Projeví-li druhý manžel nesouhlas se zpětvzetím návrhu a uvede-li vážné důvody, pro které má být manželství rozvedeno, soud řízení nezastaví. Vezme-li zpět návrh na zahájení řízení jen jeden z manželů, kteří podali společný návrh na zahájení řízení, nedojde k zastavení řízení, ale soud bude pokračovat zjišťováním příčin rozvratu manželství.⁷⁴³

Obdobně je tomu i dle německé právní úpravy, dle které je řízení o rozvod manželství taktéž výlučně návrhovým řízením (§ 1564 BGB ve spojení s § 124 a 133 FamFG), přičemž návrh je oprávněn podat každý z manželů nebo dle § 1566 BGB oba manželé, příp. druhý manžel může vyslovit s rozvodem souhlas. V rámci zahájeného řízení o rozvod manželství je oprávněn i druhý z manželů podat návrh na rozvod manželství, kterým však nedojde k zahájení dalšího řízení, ale je připuštěno souběžné podání návrhu na rozvod manželství. V takovém případě i přes zpětvzetí původního návrhu, který předtím podal druhý z manželů, pokračuje soud v zahájeném řízení.⁷⁴⁴

Taktéž v rakouském právním prostředí jsou jak řízení o konsenzuální rozvod manželství, tak i řízení o sporný rozvod manželství výlučně návrhovými řízeními. Řízení o konsenzuální rozvod manželství, je zahájeno podáním společného návrhu obou manželů. Každý z manželů může vzít pak do nabytí právní moci rozhodnutí návrh na rozvod manželství zpět, čímž se stává rozhodnutí o rozvodu manželství neúčinným (neúčinnost potvrdí následně též soud novým rozhodnutím).⁷⁴⁵ Řízení o sporný rozvod manželství je pak zahájeno podáním žaloby o rozvod manželství ze strany jednoho z manželů u příslušného soudu.⁷⁴⁶

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení o rozvod manželství vychází dle české právní úpravy z hmotného práva, neboť účastníky řízení jsou

---

⁷⁴³ Kornel, M. § 383- § 397. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 665–676.

⁷⁴⁴ Roßmann. *Kommentar des FamFG. § 124*.

⁷⁴⁵ Klička, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 81.

⁷⁴⁶ Fucik, R. § 460. In: Rechberger, W. H. a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*. Wien: SpringerWienNewYork, 2006, s. 1486.

dle § 385 ZŘS manželé.⁷⁴⁷ Jedná se tak o definici účastenství ve smyslu § 6 odst. 2 ZŘS, dle kterého je účastníkem řízení navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje, přičemž postavení navrhovatele je pojímáno ve formálním smyslu. V případě podání návrhu nelegitimovaným subjektem, soud návrh na zahájení řízení pak z důvodu nedostatku aktivní věcné legitimace zamítne.⁷⁴⁸ Obdobně je tomu i dle německé právní úpravy.⁷⁴⁹ V rakouském právním prostředí je pak účastenství v řízení o sporném rozvodu manželství pojímáno v souladu s obecnou právní úpravou obsaženou v rakouském ZPO ryze formálně, jakožto strany žalující a strany žalované.⁷⁵⁰ Dle rakouské právní úpravy pak účastenství v řízení o konsenzuální rozvod manželství vychází z hmotného práva, neboť účastníky řízení jsou dle § 93 odst. 2 Außerstreitgesetz pouze manželé. Ve smyslu § 2 Außerstreitgesetz je pak účastníkem řízení ve formálním smyslu vždy navrhovatel a osoby určené navrhovatelem v návrhu na zahájení řízení.⁷⁵¹

Z výše uvedeného je zřejmé, že účastníky řízení jsou vždy dva subjekty – manželé, kteří v řízení o rozvod manželství mohou, ale nemusí uplatňovat protichůdné zájmy, neboť rozvod jejich manželství je často jejich společným zájmem. V takovém případě se nejčastěji jedná dle české právní úpravy o tzv. nesporný (konsenzuální) rozvod, v rámci kterého tudíž v řízení absentuje odpůrce. Avšak i v případě tzv. sporného rozvodu mohou mít manželé společný zájem na rozvodu manželství, avšak nejsou schopni se dohodnout na souvisejících podmínkách nesporného rozvodu.⁷⁵² Mezi účastníky tak v některých případech vzniká spor ohledně existence, resp. neexistence, kvalifikovaného rozvratu jejich manželství, který je jediným rozvodovým důvodem, avšak ve většině případů fakticky spor o existenci, resp. neexistenci, kvalifikovaného rozvratu manželství, který je předmětem řízení, nevzniká. Manželé jsou sice ve sporu ohledně s rozvodem souvisejících skutečností, včetně příčiny rozvratu manželství, které pak mají význam při vypořádání společného jmění manželů i při určení výživného rozvedeného manžela, avšak nikoliv stran kvalifikovaného rozvratu jejich manželství. Řízení o rozvod manželství se tudíž bezpodmínečně nevyznačuje kontradiktorním postavením dvou procesních stran, na kterém stojí sporné řízení.

---

⁷⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online].

⁷⁴⁸ Kornel, M. § 385. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 668.

⁷⁴⁹ Roßmann. *Kommentar des FamFG. § 121*.

⁷⁵⁰ Fucik, R. § 460. In: Rechberger, W. H. a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1486.

⁷⁵¹ Rechberger, W. H. § 2. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 13-25.

⁷⁵² Podmínkou tzv. nesporného (konsenzuálního) rozvodu manželství je kromě objektivní existence kvalifikovaného rozvratu manželství také společná vůle manželů manželství rozvést, trvání manželství v délce nejméně jednoho roku, odluka manželů v délce nejméně šest měsíců, opatrovnickým soudem pravomocně schválená dohoda o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství a v neposlední řadě také dohoda o úpravě majetkových poměrů, bydlení, popřípadě o výživném pro rozvedeného manžela pro dobu po rozvodu.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Manželství představuje statusový poměr mezi manželi, který může vzniknout a zaniknout jen způsobem stanoveným zákonem, přičemž dispozice s ním je omezená, ne-li zcela vyloučena. Statusový poměr mezi manželi „*sahá takřka do všech oblastí soukromého (a mnoha oblastí veřejného) práva.*“⁷⁵³ Právní úprava je s ohledem na § 1 odst. 2 OZ kogentní, neboť se jedná o právo týkající se postavení osob.⁷⁵⁴ Právě z kogentnosti právní úpravy je zřejmé, že je dán veřejný zájem na dodržování těchto právních norem a na ochraně manželství. Veřejný zájem je dán taktéž na tom, aby rozvod manželství, i přes prokázanou objektivní existenci jeho kvalifikovaného rozvratu, nebyl v souladu s § 755 OZ v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů či se zájmem manžela, který se na rozvratu převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.⁷⁵⁵

Řízení o rozvod manželství je dle české právní úpravy ovládáno modifikovanou projednací zásadou, neboť stran zjištění zájmů nezletilých dětí účastníků řízení, pro něž nemůže být (rozvrácené) manželství rozvedeno (tvrdoštní klauzule ve věci nezletilých dětí), se uplatní zásada vyšetřovací, dle které je soud dle § 390 ZŘS oprávněn provést i jiné než účastníky navržené důkazy. Při objasňování skutkového stavu věci však zůstává v řízení o rozvod manželství určující role účastníků řízení, avšak je posíleno postavení soudu, kterému je umožněno aktivně zasahovat do zjišťování skutkového stavu stran zájmů nezletilých dětí.⁷⁵⁶

Dle rakouské právní úpravy se v řízení o konsenzuální rozvod manželství uplatní vyšetřovací zásada, dle které nese odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci soud, nicméně soud je dle § 33 odst. 1 Außerstreitgesetz oprávněn od dokazování upustit, dojde-li na základě zřejmých skutečností či nesporných tvrzení účastníků řízení k přesvědčení, že jejich tvrzení jsou pravdivá. Ačkoliv tedy soud není vázán doznáním účastníků řízení, že došlo k trvalému rozvratu jejich manželství („*Zerrüttungsgeständnis*“), které je jednou z podmínek konsenzuálního

---

⁷⁵³ *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* [online].

⁷⁵⁴ Králíčková, Z. § 655. In: Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). § 655* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 30. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=nnptembsgbpwk5t1gi3c443c14zd amj44dsx3qmy3dkni>

⁷⁵⁵ V takovém případě hovoříme o tzv. ztíženém rozvodu či rozvodu s klauzulí proti tvrdosti, přičemž uvedené je časově omezené na dobu tří let od rozdělení společné domácnosti manželů.

⁷⁵⁶ Hrušáková. *Zrušení manželství rozvodem*, s. 115–116. Shodně Kornel, M. § 390. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 671.

rozvodu, soud v praxi tato nesporná tvrzení účastníků řízení nepřezkoumává.⁷⁵⁷ Řízení o sporný rozvod manželství je pak ovládáno projednací zásadou jako ve standardním sporném řízení.⁷⁵⁸ Určující role při objasňování skutkového stavu je tak dána výlučně procesním stranám, na kterých je ponecháno, jaké skutečnosti v řízení uvedou a jaké důkazní návrhy učiní. Procesní strany jsou zatíženy subjektivním břemenem tvrzení a subjektivním důkazním břemenem, přičemž soud má vůči procesním stranám poučovací povinnost („Anleitungspflicht“). Žalobce je povinen prokázat, že byly naplněny důvody rozvodu manželství, přičemž neunesení důkazního břemene ohledně rozvodu manželství ze strany žalobce má za následek zamítnutí žaloby o sporný rozvod manželství.⁷⁵⁹

Dle německé právní úpravy se v souladu s § 127 FamFG uplatňuje v řízení o rozvod manželství vyšetřovací zásada, avšak pouze v omezeném rozsahu (tzv. „eingeschränkter Amtsermittlungsgrundsatz“), dle které je soud oprávněn vzít v úvahu důkazy, které účastníci nepředložili, pouze pokud prokazují důvody pro zachování manželství ve smyslu § 1568 BGB, který upravuje tzv. tvrdoštní klauzuli („Härteklausele“). Ačkoliv je manželství rozvráceno, nesmí být dle § 1568 BGB rozvedeno, pokud je zachování manželství (výjimečně ze zvláštních důvodů) v zájmu nezletilých dětí nebo pokud by rozvod manželství způsobil kvůli mimořádným okolnostem druhému manželovi, který s rozvodem nesouhlasí, zvláště závažné obtíže. Účelem aplikace omezené vyšetřovací zásady je, co nejobektivněji objasnit skutečnosti, které jsou rozhodující pro rozhodnutí ve statusové věci, neboť status manželství nepodléhá dispozici účastníků.⁷⁶⁰

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud rozhoduje o rozvodu manželství jakožto statusové věci jak dle české,⁷⁶¹ tak i dle německé⁷⁶² a rakouské⁷⁶³ právní úpravy konstitutivním rozhodnutím s účinky ex nunc, neboť dochází k uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení do budoucna. Jedná se o rozhodnutí o osobním stavu, které je závazné erga omnes.

Je řízení o rozvod manželství sporným, nebo nesporným řízením? Právní úprava řízení o rozvod manželství úzce souvisí s hmotněprávní úpravou, ze které pak vyplývají i odlišnosti v rovině procesněprávní. Ačkoliv jsem si vědoma toho, že v odborné veřejnosti převládá názor, že rozvodové řízení je řízením

---

⁷⁵⁷ Deixler-Hübner. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*, s. 127.

⁷⁵⁸ Fucik, R. § 460. In: Rechberger, W. H. a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 1487.

⁷⁵⁹ Riesenkampff, P. *Die Beweisbarkeit der Übermittlung unverkörperter Willenserklärungen unter Abwesenden in Deutschland, Österreich und England*. New York: P. Lang, 2009, s. 73- 74.

⁷⁶⁰ Roßmann. *Kommentar des FamFG. § 127*.

⁷⁶¹ Šínová, R. Řízení o rozvod manželství. In: Šínová, Petrov Křiváčková a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*, s. 191.

⁷⁶² Roßmann. *Kommentar des FamFG. § 121*.

⁷⁶³ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 83.

sporným,⁷⁶⁴ domnívám se, že i v případě řízení o rozvod manželství převažují znaky charakteristické pro nesporné řízení. Názor o sporné povaze řízení vychází nejspíše z přesvědčení, že v řízení vystupují dva účastníci, mezi kterými fakticky vznikají vzájemné spory a kteří nejsou schopni se dohodnout na uspořádání svých hmotněprávních práv a povinností. Spor však ve většině případů nevzniká o existenci či neexistenci kvalifikovaného rozvratu, který je předmětem řízení, neboť v případě, že jeden z manželů nemá zájem nadále v manželském svazku setrvat, nelze hovořit o tom, že by k rozvratu nedošlo, když manželský svazek je založen právě na vzájemné vůli a citovém vztahu obou manželů. V tomto směru je tudíž nesmyslné, aby manželé byli stavěni do procesního postavení dvou vzájemných odpůrců, jimiž právně ani fakticky stran jejich shodného tvrzení o rozvratu manželství nejsou.⁷⁶⁵ K tomuto názoru se přikláněla i Zdeňka Králíčková, která dřívější právní úpravě nesporného rozvodu vytýkala především označení účastníků řízení jakožto žalobce a žalovaného a nemožnost podání společného návrhu na rozvod manželství.⁷⁶⁶ Účastníci řízení v některých případech sice mohou vystupovat v kontradiktorním postavení dvou stran, avšak mohou i shodně uplatňovat zájem na tom, aby bylo manželství rozvedeno. V těchto řízeních tak primárně nejde o kvalifikovaný spor o to, zda je či není naplněna skutková podstata hlubokého rozvratu mezi dvěma kontradiktorními procesními stranami, ale je dán především veřejný zájem na ochraně manželství a na prokázání splnění kogentně stanovených zákonných podmínek pro jeho rozvod, a to při zohlednění zájmu nezletilých a druhého manžela, který se na rozvratu manželství v převážné míře nepodílel. Ačkoliv je samozřejmě pochopitelné, že v praxi je především zájem na tom, aby došlo k rychlému rozvodu manželství, bez větší ingerence soudu, domnívám se, že povaha nesporného řízení umožňuje v požadovaném rozsahu zohlednit veřejný zájem na řádném uspořádání hmotněprávních vztahů účastníků řízení (v tomto smyslu uplatnění zásady vyšetřovací v omezeném či úplném rozsahu stran některých skutečností). V řízení o rozvod manželství navíc buď zcela absentuje kontradiktorní postavení dvou procesních stran, když tyto uplatňují zcela shodný zájem, anebo ačkoliv v těchto řízeních vystupují dvě procesní strany v kontradiktorním postavení, primárním účelem řízení je z důvodu veřejného zájmu řádné uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení v souladu s kogentními právními normami. Ačkoliv totiž manželství slouží především soukromým účelům, má i další významné přesahy v úrovni veřejnoprávní. Jedná se o osobní status člověka vyplývající z kogentních právních norem a jako takový by měl požívat přiměřené ochrany, která nemůže být

---

⁷⁶⁴ Například Steiner. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 32–34. Shodně i Winterová. *K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky)*, s. 838. Obdobně i Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 130.

⁷⁶⁵ Winterová. *Sporné a nesporné řízení ve věcech rodinného práva*, s. 36.

⁷⁶⁶ Králíčková. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 36.

ponechána pouze v rukou a v dispozici účastníků řízení. Řízení ve věcech statusových byla navíc řazena mezi nesporná řízení, tj. mezi „*iurisdictio voluntaria*“ už v římském právu, přičemž v těchto věcech byl praetor povinen danou věc vyšetřit a na základě zjištěného skutkového stavu rozhodnout.⁷⁶⁷ Nad rámec uvedeného je nutné doplnit, že lze plně souhlasit s názorem Zdeňky Králíčkové, že nedostatkem současné právní úpravy je nemožnost spojit řízení o rozvod manželství s řízením o společném bydlení, řízením o výživném mezi manžely a dalšími řízeními, jež s rozvodem manželství souvisí.⁷⁶⁸ De lege ferenda by tak mělo být umožněno vést spojené řízení o rozvod manželství spolu s dalšími řízeními upravujícími právní poměry manželů po rozvodu manželství tak, aby mohly být veškeré související otázky vyřešeny v jednom soudním řízení.

8.2 Řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví a řízení o úpravě užívání společné věci spoluvlastníků

Řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví dle § 1143 OZ a řízení o úpravu užívání a správy společné věci spoluvlastníků dle § 1128 až § 1130 a § 1139 OZ jsou v českém právním prostředí řízeními projednávanými v režimu sporného řízení dle občanského soudního řádu. Naopak v rakouském právním prostředí jsou řízení týkající se sporů mezi spoluvlastníky o správu a užití společné věci dle § 838a ABGB projednávána v režimu nesporného řízení.⁷⁶⁹ Shodně jako dle české právní úpravy jsou pak řízení o rozdělení spoluvlastnictví (tzv. *Teilungsverfahren*) projednávána v režimu sporného řízení.⁷⁷⁰ V německém právním prostředí je hmotněprávní úprava zrušení, a s tím souvisejícím vypořádáním spoluvlastnictví, obsažena v § 749 BGB⁷⁷¹ a dále pak v § 752 až § 754 BGB, přičemž se jedná o sporné řízení projednávané dle německého ZPO.⁷⁷² V této souvislosti je však nutné uvést, že německá právní úprava je koncipována odlišně od české právní úpravy, když dle německé právní úpravy je vypořádání možné provést pouze rozdělením společné věci („*Teilung in Natur*“) dle jednotlivých podílů a dále pak prodejem („*Teilung durch Verkauf*“).⁷⁷³ Navíc se nejedná o řízení

---

⁷⁶⁷ Fiala, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*, s. 12–18.

⁷⁶⁸ Králíčková. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 55.

⁷⁶⁹ Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 125. Shodně i Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 278-279.

⁷⁷⁰ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 141.

⁷⁷¹ Soergel, H. *Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch. Band 5/1. Schuldrecht IV/1 §§705-822*. Stuttgart: Kohlhammer, 2007, s. 381.

⁷⁷² Ditfurth, H. BGB Kommentar. § 749 [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 12. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/f349d934-d8ee-3a1b-9d62-4aac17a0df13>

⁷⁷³ Soergel, H. *Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch. Band 5/1. Schuldrecht IV/1 §§705-822*, s. 381

zahajované právo tvornou žalobou („Gestaltungsklage“), ale žalobou na plnění („Leistungsklage“).⁷⁷⁴ S ohledem na rozdílnost německé a rakouské hmotněprávní úpravy dané materie není vhodné na tomto místě provádět srovnání s českou procesněprávní úpravou, neboť by bylo nutné se podrobněji zabývat i rakouskou a německou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a řízení o úpravu užívání a správy společné věci spoluvlastníků dle české právní úpravy položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné je zahájit i z moci úřední? V českém právním prostředí jsou řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a řízení o úpravu užívání společné věci spoluvlastníků projednávána, jak již bylo výše uvedeno, v režimu sporného řízení, a jedná se tudíž o výlučně návrhová řízení, která nemohou být zahájena z moci úřední.

Vystupují v předmětných řízeních účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v těchto řízeních vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Úcastenství v těchto řízeních je dle stávající české právní úpravy pojmáno ryze formálně, tj. v řízení vystupuje vždy žalobce a žalovaný. Aktivně věcně legitimován k podání žaloby je každý spoluvlastník, přičemž na straně žalované pak stojí ostatní spoluvlastníci, neboť účastníky řízení musí být vždy všichni spoluvlastníci. V těchto řízeních se totiž jedná o rovném vlastnickém právu všech spoluvlastníků a všichni účastníci (spoluvlastníci) mají v řízeních shodné procesní postavení žalobců i žalovaných (iudicium duplex),⁷⁷⁵ přičemž každý z odlišných návrhů jednotlivých účastníků může mít rozumný a přesvědčivý základ a účastníci řízení tak nemohou předem přesně předvídat konkrétní rozhodnutí soudu ve věci.⁷⁷⁶ V případě vícero spoluvlastníků tak kontradiktorní postavení dvou procesních stran, na jehož základě stojí sporné řízení, nemusí odpovídat faktickému postavení účastníků řízení, v rámci kterého každý ze spoluvlastníků může v řízení uplatňovat jiný zájem stran uspořádání vztahu mezi nimi, a jeho procesní postavení na straně žalobce nebo žalovaného tak nemusí v tomto směru odpovídat jeho zájmům. Je sice zřejmé, že procesní společenství⁷⁷⁷ nelze chápat jako skupinu osob hájících v řízení

⁷⁷⁴ Ditfurth. *BGB Kommentar*. § 749.

⁷⁷⁵ Institut iudicium duplex znalo už římské právo, přičemž se uplatňoval nejen při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, ale také v řízení o určení hranic pozemků, které je taktéž řazeno mezi nesporná řízení. Viz Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 157, 188, 301.

⁷⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19.

⁷⁷⁷ V této souvislosti je nutné taktéž uvést, že je velmi problematické taktéž posouzení, zda má být uvedené procesní společenství pojmáno jako nerozlučné či jako samostatné. Viz Šinová, R., Juráš, M. *Procesní společenství jako procesní institut* [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 1. 2016. [cit. 1. 8. 2017]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/procesni-spolecenstvi-ucastniku>

zcela totožné zájmy, nýbrž jejich spojenectví je dáno jejich společným zájmem buď na zamítnutí žaloby (strana žalovaná), anebo naopak na tom, aby bylo žalobě vyhověno (strana žalující),⁷⁷⁸ avšak v případě řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a řízení o úpravu užívání společné věci nemusí být mezi spoluvlastníky stojícími na straně žalované společný zájem na zamítnutí žaloby, když mezi nimi mohou existovat rozdílné zájmy stran užívání společné věci, resp. vypořádání jejich spoluvlastnictví.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízeních jedná? V českém právním prostředí jsou řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a řízení o úpravu užívání společné věci spoluvlastníků projednávána, jak již bylo výše uvedeno, v režimu sporného řízení a uplatní si v nich tudíž projednací zásada, dle které leží objasňování skutkového stavu v rukou procesních stran. Specifikem těchto řízení je skutečnost, že soud není v těchto řízeních vázán žalobním návrhem stran konkrétního způsobu úpravy užívání společné věci či způsobu vypořádání spoluvlastnictví,⁷⁷⁹ ačkoliv se jedná o sporné řízení, pro které je typické uplatnění dispoziční zásady, dle které je soud návrhy účastníků řízení plně vázán. Předmětem řízení jsou však jen věci, které byly vymezeny v návrzích účastníků řízení,⁷⁸⁰ neboť v tomto směru není soud oprávněn návrhy účastníků překročit a nemůže z moci úřední učinit předmětem řízení jiné věci, než ty které byly v návrzích označeny.⁷⁸¹ Obsahovou náležitostí žaloby na zrušení podílového spoluvlastnictví však není uvedení způsobu vypořádání vztahu mezi účastníky,⁷⁸² neboť soud je dle § 1143 OZ ex lege povinen rozhodnout zároveň o způsobu vypořádání spoluvlastnictví v případě, že rozhodne o jeho zrušení. Ust. § 1147 OZ pak stanoví nejen možné

---

⁷⁷⁸ Šínová, R., Juráš, M. Procesní společenství jako procesní institut [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 1. 2016. [cit. 1. 8. 2017]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/procesni-spolecenstvi-ucastniku>

⁷⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4600/2015, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.10.2017, sp.zn. 22 Cdo 192/2017.

⁷⁸⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2517/2006, rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 2772/2000, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1248/96.

⁷⁸¹ V tomto směru lze tzv. širší vypořádání dle § 1148 odst. 1 OZ (tj. vzájemné vypořádání pohledávek a dluhů, které souvisejí se spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí) provést pouze na základě návrhu účastníka či vzájemného návrhu (§ 97 odst. 1 a § 98 OSŘ). Z § 1148 odst. 1 OZ sice vyplývá pokyn zákonodárce, aby při zrušení spoluvlastnictví bylo provedeno jeho širší vypořádání, avšak jedná se o normu dispozitivní a účastníky tudíž nelze nutit, aby tak učinili. Soud tedy nemůže v tomto směru překročit jejich návrhy, i když z koncepce zákona vyplývá, že je v zájmu předcházení dalším sporům provést co nejúplnější a nejrychlejší vypořádání vzájemných vztahů účastníků. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2354/2016. K tomuto více taktéž Králík, M. Vypořádání podílového spoluvlastnictví v širším smyslu soudem v judikatuře Nejvyššího soudu. *Soudní rozhledy*. 2012, č. 7-8, s. 241.

⁷⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4600/2015.

způsoby vypořádání spoluvlastnictví, ale i závazné pořadí jednotlivých způsobů vypořádání,⁷⁸³ přičemž je však na úvaze soudu, který ze způsobů vypořádání je v postupném daném pořadí v konkrétním případě realizovatelný a za daných okolností nejvhodnější.⁷⁸⁴ V případě řízení o způsobu užívání společné věci dle § 1139 OZ je pak pro soud závazné rozhodné kritérium slušného uvážení vymezené v § 1139 odst. 1 OZ a rozhodnutí soudu by tak mělo spravedlivě a rozumně uspořádat poměry spoluvlastníků tak, aby došlo k nastolení jejich klidného soužití a minimalizaci vzniku sporů.⁷⁸⁵

V těchto řízeních se tedy aplikuje § 153 odst. 2 OSŘ, dle kterého je soud oprávněn překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se účastníci domáhají, resp. vypořádat jejich vztah konstitutivním rozhodnutím, přičemž je soudu ponechána možnost uvážení při volbě způsobu vypořádání vztahu mezi účastníky.⁷⁸⁶ Soud tak v těchto řízeních může uspořádat hmotněprávní vztahy účastníků řízení i odlišně, než navrhuje. Z uvedeného je zřejmé, že aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je určitým projevem zásady oficiality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, ve kterých je soudu dána možnost určité míry diskrece a je tak nutná vyšší míra ingerence státní moci do řízení tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a zájmům účastníků řízení. Oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení je navíc typické pro nesporná řízení, ačkoliv dle § 26 ZŘS pouze pro ta, která je možné zahájit i bez návrhu. Právě vzhledem k omezené vázanosti návrhu ze strany soudu a rozsahu jeho diskrece v rámci těchto řízení se tak jeví jako vhodnější i aplikace vyšetřovací zásady stran dokazování v řízení, dle které by byl soud oprávněn provést i jiné než účastníky navržené důkazy, ačkoliv je zřejmé, že vyšetřovací zásada je v nesporných řízeních aplikována jen v případech, kdy je dán intenzivní veřejný zájem na tom, aby byly co nejúplněji zjištěny všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí, což není případ předmětných řízení. Navíc skutečnosti, které bude stran vypořádání potřebné prokázat, budou vyplývat ve většině případů z obsahu spisu.

V těchto řízeních je pak taktéž problematická aplikace zásady úspěchu ve věci stran otázky náhrady nákladů řízení, která je typická pro sporné řízení, jež stojí na kontradiktorním postavení dvou procesních stran, kdy výhra jedné strany znamená prohru druhé. V předmětných řízeních však nelze často zásadu úspěchu ve věci vůbec aplikovat a není tedy neobvyklé, že se stran otázky náhrady nákladů řízení postupuje dle § 150 OSŘ, dle kterého si každý z účastníků nese své náklady

---

⁷⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1942/2016.

⁷⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1618/2015.

⁷⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2725/2017.

⁷⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4600/2015; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 192/2017. Shodně i Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

řízení sám,⁷⁸⁷ neboť v těchto řízeních pojmově neplatí, že proti sobě stojí dvě kontradiktorní procesní strany, z nichž jedna musí vyhrát a druhá prohrát.⁷⁸⁸

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v těchto řízeních deklaratorní či konstitutivní účinky? V řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a v řízení o úpravu užívání a správy společné věci spoluvlastníků soud rozhoduje konstitutivním meritorním rozhodnutím, které je typické pro nesporná řízení a kterým soud upravuje hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna.⁷⁸⁹

Jsou řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a řízení o úpravu užívání a správy společné věci spoluvlastníků spornými, nebo nespornými řízeními? S ohledem na uvedené lze shrnout, že tato řízení, ačkoliv se v nich jedná o spor o právo, nejsou svou povahou spornými řízeními, když soud může v těchto řízeních rozhodnout a uspořádat hmotněprávní poměry účastníků zcela jinak, než navrhnou, a když konečné konkrétní rozhodnutí soudu ve věci nelze s ohledem na rozsah diskrece soudu v těchto řízeních ani předem přesně předvídat. Předmětná řízení navíc naplňují i některé charakteristické znaky typické pro nesporná řízení, a je tedy dle mého názoru vhodné je řadit mezi nesporná řízení. Uvedená řízení je sice možné projednávat i v režimu sporného řízení, nicméně pouze za předpokladu aplikace ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ, které bylo do občanského soudního řádu zavedeno až zákonem č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, a které „nemá v procesních rádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁷⁹⁰ a lze jej tudíž označit za českou raritu. Spory mezi spoluvlastníky navíc řadil do matérie nesporného řízení už František Zoulík⁷⁹¹ a Emil Ott,⁷⁹² přičemž k tomuto závěru se přiklání i někteří soudobí čeští procesualisté.⁷⁹³

---

⁷⁸⁷ „Rozhodnutí o nákladech řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví se nemůže odvíjet toliko od úvahy soudu o tom, co bylo mezi účastníky sporné a jaké řešení v tomto ohledu přijal soud. Naopak v tomto řízení, v němž se jedná o rovném vlastnickém právu všech účastníků, v němž všichni účastníci (spoluvlastníci) mají v řízení shodné procesní postavení žalobců i žalovaných a v němž předem nemohou přesně předvídat konkrétní rozhodnutí soudu, a naopak každý z odlišných návrhů jednotlivých účastníků může mít rozumný a přesvědčivý základ, se zpravidla jako spravedlivé východisko pro rozhodnutí o nákladech řízení bude jevit, aby každý z účastníků sám nesl své náklady řízení a nebyl povinen hradit náklady jiného spoluvlastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody; takové východisko odpovídá právu spoluvlastníků na ochranu vlastnictví zaručenému čl. 11 odst. 1 Listiny.“ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19.

⁷⁸⁸ Pulkrábek, Z. Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 1-2, s. 34-37.

⁷⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2354/2016; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1089/2007.

⁷⁹⁰ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁷⁹¹ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 67–70.

⁷⁹² Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 36–39.

⁷⁹³ Pulkrábek. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*, s. 34-37. Obdobně i Lavický, P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 9-10. Dále pak

8.3 Řízení o vypořádání společného jmění manželů

Nejen ve výše uvedených řízeních o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, o úpravu užívání a správy společné věci spoluvlastníků, o zřízení práva nezbytné cesty a řízení o stanovení hranic pozemků, která jsou projednávána v režimu sporného řízení, je soud oprávněn ve smyslu § 153 odst. 2 OSŘ překročit návrhy účastníků řízení. Mezi další taková řízení projednávána v režimu sporného řízení patří i řízení o vypořádání společného jmění manželů dle § 740 OZ a § 765 odst. 2 OZ.⁷⁹⁴ V německém právním prostředí jsou řízení ve věcech rozdělení („Verfahren in Teilungssachen“), která se týkají mj. i vypořádání zrušeného společného jmění manželů či partnerů dle § 1471 a násl. BGB („Auseinandersetzung des Gesamtguts nach der Beendigung der ehelichen, lebenspartnerschaftlichen oder der fortgesetzten Gütergemeinschaft“), upravena v FamFG, a jsou tudíž projednávána v režimu nesporného řízení.⁷⁹⁵ Shodně je tomu i v rakouském právním prostředí, ve kterém je rozdělení společného jmění manželů či partnerů („Aufteilung des ehelichen/partnerschaftlichen Gebrauchsvermögens und der ehelichen/partnerschaftlichen Ersparnisse“), považováno za materii nesporného řízení.⁷⁹⁶ S ohledem na rozdílnost německé a rakouské hmotněprávní úpravy dané materie není však níže zahrnuto srovnání s českou procesněprávní úpravou, neboť by bylo nutné se podrobněji zabývat i rakouskou a německou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. V návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení je pak nutné si pro určení povahy řízení o vypořádání společného jmění manželů dle české právní úpravy položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? V českém právním prostředí je řízení o vypořádání společného jmění manželů projednáváno, jak již bylo výše uvedeno, v režimu sporného řízení a jedná se tudíž výlučně o návrhové řízení, které nemůže být zahájeno z moci úřední.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Stávající česká právní úprava řízení o vypořádání společného jmění manželů vychází z čistě formálního pojetí

Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722. Obdobně i Coufalík, P. Náhrada nákladů řízení v oblasti věcných práv v aktuální judikatuře NS [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 5. 12. 2017. [15. 1. 2018.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-v-oblasti-vecnych-prav-v-aktualni-judikature-n>

⁷⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2858/2018; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3862/2018.

⁷⁹⁵ Burandt, W. Kommentar des FamFG. § 373 [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 3. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/c66920b8-2465-3593-ace2-7347cbdc92a9>

⁷⁹⁶ Mayr, Fucik. *Einführung in die Verfahrenaußer Streitsachen*, s. 131 a 132.

účastenství (v řízení vystupují dvě procesní strany žalobce a žalovaný). Stejně jako řízení o vypořádání spoluvlastnictví je i řízení vypořádání společného jmění manželů řízením iudicium duplex, ve kterém mají manželé shodné procesní postavení žalobce i žalovaného (věcnou legitimaci tak nelze rozlišovat na aktivní a pasivní).⁷⁹⁷ V řízení tudíž vystupují pouze dva věcně legitimovaní účastníci řízení, tj. (bývalí) manželé, kteří v řízení uplatňují protichůdné zájmy a mají tudíž postavení dvou proti sobě stojících odpůrců.

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Řízení je ovládáno dle stávající právní úpravy projednací zásadou. Ačkoliv je pro sporné řízení typické uplatnění dispoziční zásady, dle které je soud plně vázán návrhy účastníků řízení, není soud v tomto řízení vázán navrhovaným způsobem vypořádání společného jmění manželů. Ohledně způsobu vypořádání se dle § 712 OZ postupuje obdobně jako v případě zrušení spoluvlastnictví. V návrhu je však nutné označit veškeré jmění manželů, které má být předmětem vypořádání, jelikož v tomto směru nemůže soud z moci úřední učinit předmětem vypořádání jiný majetek či dluhy, než které byly v návrhu vymezeny.⁷⁹⁸ Z výše uvedeného je zřejmé, že aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je určitým projevem zásady ofiціальity, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, ve kterých je soudu dána možnost určité míry diskrece a je tak nutná vyšší míra ingerence soudu do řízení tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a zájmům účastníků řízení. Oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení je navíc typické pro nesporná řízení, ačkoliv dle § 26 ZŘS pouze pro ta, která je možné zahájit i bez návrhu. Právě vzhledem k omezené vázanosti návrhu ze strany soudu a rozsahu jeho diskrece v rámci těchto řízení se tak jeví jako vhodnější i aplikace vyšetřovací zásady stran dokazování v řízení, dle které by byl soud oprávněn provést i jiné než účastníky navržené důkazy, ačkoliv je zřejmé, že vyšetřovací zásada je v nesporných řízeních aplikována jen v případech, kdy je dán intenzivní veřejný zájem na tom, aby byly co nejúplněji zjištěny všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí, což není případ předmětných řízení. Navíc skutečnosti, které bude stran vypořádání potřebné prokázat, budou vyplývat ve většině případů z obsahu spisu.

V řízení o vypořádání společného jmění manželů je taktéž problematická aplikace zásady úspěchu ve věci stran otázky náhrady nákladů řízení, která je

---

⁷⁹⁷ Pulkrábek. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*, s. 34-37.

⁷⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1447/2019; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1785/2014; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1978/2015; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4314/2010; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2881/2008.

typická pro sporné řízení, jež stojí na kontradiktorním postavení dvou procesních stran, kdy výhra jedné strany znamená prohru druhé. Ačkoliv je zřejmé, že v řízení vystupují pouze dva účastníci řízení, tj. (bývalí) manželé, kteří v řízení uplatňují protichůdné zájmy a mají tudíž postavení dvou proti sobě stojících odpůrců, v předmětných řízeních nelze zásadu úspěchu ve věci často vůbec aplikovat. Není tak neobvyklé, že soud stran otázky náhrady nákladů řízení postupuje dle § 150 OSŘ, dle kterého si každý z účastníků nese své náklady řízení sám, neboť v těchto řízeních jde především o uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení do budoucna a nejedná se tudíž o klasický kvalifikovaný spor o právo, kdy výhra jedné strany znamená prohru druhé.⁷⁹⁹

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Soud rozhoduje v řízení o vypořádání společného jmění manželů konstitutivním meritorním rozhodnutím, které je typické pro nesporná řízení a kterým soud upravuje hmotněprávní poměry účastníků řízení do budoucna.⁸⁰⁰

Je řízení o vypořádání společného jmění manželů sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na uvedené lze shrnout, že tato řízení, ačkoliv se v nich jedná o spor o právo, nejsou svou povahou klasickými spornými řízeními, když soud může v těchto řízeních rozhodnout a uspořádat hmotněprávní poměry účastníků zcela jinak, než kterýkoliv z nich navrhuje, a když konečné konkrétní rozhodnutí soudu ve věci nelze s ohledem na rozsah diskrece soudu v těchto řízeních ani předem přesně předvídat. Ačkoliv v řízení vystupují vždy jen dva účastníci, tj. (bývalí) manželé, kteří mají postavení vzájemných odpůrců, v řízení jde především o uspořádání hmotněprávních poměrů účastníků řízení do budoucna v případě, kdy manželé nejsou schopni se na vypořádání společného jmění manželů dohodnout. Řízení je sice možné projednávat i v režimu sporného řízení, nicméně za předpokladu aplikace ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ, které bylo do občanského soudního řádu zavedeno až zákonem č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, a které „nemá v procesních rádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁸⁰¹ a lze jej tudíž označit za českou raritu. Navíc v rakouském i v německém právním prostředí je předmětná materie projednávána v režimu nesporného řízení. Vzhledem k uvedenému lze tudíž učinit závěr, že řízení o vypořádání společného jmění manželů stojí na pomezí sporného a nesporného řízení, přičemž se s ohledem na potřebu aplikace ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ jeví jako vhodnější jeho projednání v režimu nesporného řízení.⁸⁰² De lege ferenda by

⁷⁹⁹ Pulkrábek. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*, s. 34-37.

⁸⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3862/2018; rozsudek Nejvyššího soudu 25. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 4061/2016.

⁸⁰¹ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁸⁰² Pulkrábek. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*, s. 34-37. Obdobně i Lavický, P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných*

navíc mohlo být umožněno vést spojené řízení o rozvod manželství spolu s řízením o vypořádání společného jmění manželů a dalšími řízeními souvisejícími s rozvodem manželství tak, aby mohly být otázky související s rozvodem manželství vyřešeny v jednom soudním řízení.⁸⁰³

8.4 Další řízení projednávaná dle OSŘ, ve kterých je soud oprávněn překročit dle § 153 odst. 2 OSŘ návrhy účastníků

Nejen ve výše uvedených řízeních, která jsou projednávána v režimu sporného řízení, je soud oprávněn ve smyslu § 153 odst. 2 OSŘ překročit návrhy účastníků řízení. Mezi další taková řízení patří v českém právním prostředí i řízení týkající se vypořádání poměrů mezi účastníky stran přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů,⁸⁰⁴ řízení o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku,⁸⁰⁵ a řízení o převod náhradního pozemku dle zákona o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku,⁸⁰⁶ řízení o vypořádání neoprávněné stavby dle § 135c SOZ,⁸⁰⁷ řízení o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu⁸⁰⁸ dle § 31a odst. 2 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci⁸⁰⁹, řízení o vypořádání škody způsobené několika škůdci dle § 2915 OZ⁸¹⁰ a další řízení projednávaná dle občanského soudního řádu.⁸¹¹ Specifikem všech těchto řízení je skutečnost, že

---

rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář, s. 9-10. Dále pak Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722. Obdobně i Coufalík, P. Náhrada nákladů řízení v oblasti věcných práv v aktuální judikatuře NS [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 5. 12. 2017. [15. 1. 2018.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-v-oblasti-vecnych-prav-v-aktualni-judikature-ns>

⁸⁰³ Králíčková. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 55.

⁸⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3119/2008; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2220/2007.

⁸⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2430/2016; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 4048/2016; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1324/2014.

⁸⁰⁶ Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5111/2016; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1342/2004, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2223/2013.

⁸⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010.

⁸⁰⁹ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹⁰ Bezouška, P. § 2915 In: Hulmák, M. (ed). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgiyc443cl4zdamj44dx3qmyzdsjmjv>.

Obdobně i rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 1993, sp. zn. 6 Cdo 111/93.

⁸¹¹ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

soud není dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu v těchto řízení v souladu s § 153 odst. 2 OSŘ vázán žalobním návrhem stran konkrétního způsobu vypořádání vztahu mezi účastníky, který vyplývá z hmotněprávních předpisů.

Ve všech uvedených případech dle stávající české právní úpravy se jedná o sporná řízení, pro která je typické uplatnění dispoziční zásady, dle které je soud návrhy účastníků řízení plně vázán. Soud je tudíž oprávněn překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se účastníci domáhají, resp. vypořádat jejich vztah konstitutivním rozhodnutím, přičemž je soudu ponechána možnost uvážení při volbě způsobu vypořádání vztahu mezi účastníky. K otázce aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je nutné totiž vyjít z toho, že určitý způsob vypořádání je dán tehdy, jde-li o vypořádání právně relevantního společenského vztahu, který může soud vypořádat konstitutivním rozhodnutím, přičemž právo ponechává soudu možnost uvážení při volbě způsobu vypořádání (zamítnutí žaloby v případě, že by žalobce výsledek úvahy soudu předem správně neodhadl, by bylo z hlediska principů a cílů civilního procesu nepřijatelné).⁸¹² Soud tak v těchto řízení může uspořádat hmotněprávní vztahy účastníků řízení i odlišně, než navrhuje. Jak již bylo výše podrobněji ve vztahu k vybraným řízením popsáno, aplikace § 153 odst. 2 OSŘ je určitým projevem zásady oficiality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, ve kterých je soudu dána možnost určité míry diskrece a je tak nutná vyšší míra ingerence státní moci do řízení tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a zájmům účastníků řízení. Oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení je navíc typické pro nesporná řízení, ačkoliv dle § 26 ZŘS pouze pro ta, která je možné zahájit i bez návrhu.

S ohledem na uvedené lze uzavřít, že tato řízení, ačkoliv se v nich může jednat o kvalifikovaný spor o právo, nejsou svou povahou čistě spornými řízeními, když soud může v těchto řízeních rozhodnout a uspořádat hmotněprávní poměry účastníků zcela jinak, než kterýkoliv z nich navrhuje, a když konečné konkrétní rozhodnutí soudu ve věci nelze s ohledem na rozsah diskrece soudu v těchto řízeních ani předem přesně předvídat. Uvedená řízení je sice možné projednávat i v režimu sporného řízení, nicméně pouze za předpokladu aplikace ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ, které bylo do občanského soudního řádu zavedeno až zákonem č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, a které „nemá v procesních rádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁸¹³ a lze jej tudíž označit za českou raritu. Z uvedeného důvodu řadím výše uvedená řízení mezi hraniční případy, která stojí na pomezí sporného a nesporného řízení.⁸¹⁴

---

⁸¹² Spáčil, J. „Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky“ (§153 odst. 2 o. s. ř.), s přihlédnutím k právu nezbytné cesty a k povinnosti oplotit pozemek. Právní fórum, 2007, číslo 8, s. 288. Obdobně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4608/2015.

⁸¹³ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁸¹⁴ Tamtéž.

8.5 Řízení o neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby

Řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby je v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu řazeno v českém právním prostředí mezi tzv. statusové věci právnických osob ve smyslu dle § 85 písm. a) ZŘS a jako takové je projednáváno v režimu nesporného řízení.⁸¹⁵ Ačkoliv je uvedené řízení dle stávající české právní úpravy projednáváno v režimu nesporného řízení, v právní teorii se objevují názory, že se jedná o sporné řízení, které by mělo být projednáváno dle občanského soudního řádu.⁸¹⁶ V režimu sporného řízení je řízení ve věcech neplatnosti, resp. napadnutelnosti („Anfechtbarkeit“) a nicotnosti („Nichtigkeit“) rozhodnutí orgánu právnické osoby projednáváno i v rakouském⁸¹⁷ a německém právním prostředí.⁸¹⁸

Česká hmotněprávní úprava neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby je obsažena zejména v občanském zákoníku a v zákoně o obchodních korporacích.⁸¹⁹ Právo dovolat se neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku je obsaženo v § 258 až § 261 OZ, přičemž právní úprava spolku ohledně přezkumu rozhodnutí jeho vnitřních orgánů je aplikovatelná i na jiné právní formy právnických osob. Právní aplikovatelnost je však přípustná jen na základě zákona, a to na základě

---

⁸¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1817/2016; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1868/2016; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2019, sp. zn. 27 Cdo 5544/2017; usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 7. 2020, sp. zn. Ncp 448/2020.

⁸¹⁶ Holejšovský, J. Vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady soudem – některá specifika. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 12, s. 437.

⁸¹⁷ Viz např. § 197 a násl. rakouského Aktiengesetz; § 41 a násl. rakouského GmbH-Gesetz. Z odborné literatury např. Rechberger a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar*, s. 222 a 296 a 498. Z judikatury kupř. Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 19. 12. 2000 - 10Ob32/00d [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20001219_OGH0002_01000B00032_00D0000_000&IncludeSelf=False; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 15. 12. 2015 - 4 Ob 109/15f [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20151215_OGH0002_00400B00109_15F0000_000&IncludeSelf=True; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 19. 12. 1991 - 8 Ob 595/90 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19911219_OGH0002_00800B00595_9000000_000&IncludeSelf=False; Beschluss des OGH [Nejvyšší soud] vom 18. 12. 1992 - 6 Ob 588/92 [online]. *ris.bka.gv.at*. [cit. 17. 6. 2020]. https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19921218_OGH0002_00600B00588_9200000_000&IncludeSelf=False

⁸¹⁸ Viz kupř. § 241 německého Aktiengesetz. Z judikatury například Urteil des OLG Düsseldorf [Vrchní zemský soud v Düsseldorfu] vom 20. 12. 2018 - 6 U 215/16 [online]. *dejure.org* [cit. 17. 6. 2020]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20D%FCsseldorf&Datum=20.12.2018&Aktenzeichen=6%20U%20215%2F16>; Urteil des OLG Frankfurt am Main [Vrchní zemský soud ve Frankfurtu nad Mohanem] vom 9. 2. 2010 - 5 U 89/09 [online]. *dejure.org*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Text=I-5%20U%2089/09>; Urteil des OLG Frankfurt am Main [Vrchní zemský soud ve Frankfurtu nad Mohanem] vom 15. 5. 2012 - 5 U 66/11 [online]. *dejure.org* [cit. 17. 6. 2020]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20Frankfurt&Datum=15.05.2012&Aktenzeichen=5%20U%2066%2F11>

⁸¹⁹ Další zákonem, který výslovně upravuje přezkum platnosti rozhodnutí vnitřního orgánu, je kupříkladu zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

přímé nebo nepřímé subsidiarity. Příkladem přímé subsidiarity jsou obchodní korporace a družstva, u kterých je speciální úprava obsažena v § 191 až § 193, § 428 až § 430 ZOK a dále pak v § 663 ZOK. Nepřímá subsidiarita je pak stanovena v § 1221 OZ pro společenství vlastníků jednotek. U obchodních korporací, které vytvářejí vždy minimálně nejvyšší orgán a statutární orgán, je možnost soudního přezkumu platnosti rozhodování orgánů redukována pouze na přezkum rozhodnutí nejvyššího orgánu, resp. rozhodnutí učiněná dle zákona jiným orgánem v jeho působnosti. U společenství vlastníků jednotek lze ve smyslu § 1209 OZ přezkoumávat rozhodnutí shromáždění vlastníků jednotek coby nejvyššího orgánu společenství.⁸²⁰ Z uvedeného je zřejmé, že neplatnosti rozhodnutí orgánu se nelze dovolávat v případě každé právnické osoby,⁸²¹ ani v případě každého jejího orgánu.

S ohledem na rozdílnost německé a rakouské hmotněprávní úpravy dané materie není níže zahrnuto srovnání s českou procesněprávní úpravou, neboť by bylo nutné se podrobněji zabývat i rakouskou a německou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. Pro určení povahy řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby je řízení výlučně návrhové, které nemůže být zahájeno z moci úřední, přičemž uvedené vyplývá z hmotněprávních předpisů.⁸²²

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Okruh účastníků řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby je stanoven v § 6 ZŘS. Vzhledem k tomu, že se jedná o řízení návrhové, mělo by být postupováno dle § 6 odst. 2 ZŘS, který stanoví, že účastníkem řízení je kromě navrhovatele ten, kterého zákon za účastníka označuje. Ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních a ani jiného právního předpisu však neupravují okruh účastníků řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby. Z uvedeného důvodu je tudíž nutné postupovat na základě rozšiřujícího výkladu dle § 6 odst. 1 ZŘS,⁸²³ který stanoví, že účastníkem řízení je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má

⁸²⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 7. 2018, sp. zn. 7 Cmo 507/2016.

⁸²¹ Možnost soudního přezkumu platnosti rozhodnutí vnitřního orgánu nadačního fondu ani nadace není přípustná. Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 507/2016.

⁸²² Viz kupř. § 258 OZ, § 191 odst. 1 ZOK, § 428 odst. 1 ZOK, § 663 odst. 1 ZOK. Srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1817/2016.

⁸²³ Lavický, P. § 6. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 27-35. Srov. také usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. 7 Cmo 247/2016.

být v řízení jednáno. Kromě navrhovatele je tudíž účastenství v řízení pojímáno taktéž materiálně, přičemž bylo judikatorně dovedeno, že pasivně věcně legitimovaným účastníkem řízení je pouze právnická osoba, jejíž orgán přijal napadené rozhodnutí, když ostatní dotčené osoby jsou aktivně věcně legitimovány k podání návrhu na zahájení řízení.⁸²⁴ Z uvedeného je zřejmé, že v řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby vystupují v zásadě dva účastníci řízení, kteří v řízení uplatňují protichůdné zájmy. Nejspíše z tohoto důvodu se objevují názory, že předmětná řízení by měla být řazena mezi řízení sporná, když účastníci řízení vystupují v roli dvou vzájemných odpůrců, což představuje jeden z charakteristických znaků sporného řízení.⁸²⁵

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? Účelem řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby je uspořádat právní poměry týkající se právnické osoby a ochrana zákonnosti poměrů právnické osoby, příp. dobrých mravů, nikoliv vyřešení kvalifikovaného sporu mezi dvěma účastníky řízení, když navíc je i v zájmu právnické osoby, aby bylo v rámci jejich vnitřních poměrů postupováno dle zákona, resp. v souladu se zakladatelskými dokumenty a v souladu s dobrými mravy. V tomto směru je nutné doplnit i závěry, ke kterým dospěla judikatura Nejvyššího soudu, dle které je právo napadnout před soudem rozhodnutí orgánu právnické osoby významným prostředkem nejen ochrany individuálních práv a právního postavení zákonem vymezeného okruhu navrhovatelů, ale též zákonem předvídaným nástrojem obecné ochrany zákonnosti ve vnitřních poměrech právnické osoby, resp. souladu těchto vnitřních poměrů s autonomní úpravou provedenou v zakladatelských dokumentech či stanovách, a to s ohledem na širší kontext ochrany společnosti, resp. všech osob oprávněných takový návrh podat, jakož i dalších osob, jež mohou být těmito vnitřními poměry dotčeny.⁸²⁶ Primárně tudíž nejde jen o to, jak závažné právní následky mělo porušení zákona či zakladatelských dokumentů společnosti nebo dobrých mravů v právní sféře konkrétního navrhovatele. Neméně podstatné je totiž i posouzení, zda a jaké právní následky takové porušení obecně vyvolalo uvnitř společnosti či ve vztahu ke všem osobám, kterých se vnitřní poměry společnosti dotýkají, včetně ostatních osob aktivně legitimovaných k podání návrhu, byť by tento návrh v konkrétním případě

---

⁸²⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 11. 2015, sp. zn. 7 Cmo 359/2015 ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1982/2011.

⁸²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. 7 Cmo 247/2016. Více k tomu Holejšovský. Vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady soudem – některá specifika, s. 437.

⁸²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.04.2017, sp. zn. 29 Cdo 1868/2016; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 1400/2006.

nepodaly.⁸²⁷ V předmětných řízeních se tak uplatní i vyšetřovací zásada umožňující vyšší míru ingerence soudu do průběhu řízení, neboť je dán veřejný zájem na řádném zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí.⁸²⁸

Potřeba vyšší míry ingerence soudu do řízení vyplývá i z § 91 ZŘS, dle kterého je soud oprávněn (ačkoliv je řízení ovládáno dispoziční zásadou) nevyhovět návrhu navrhovatele na zastavení řízení v případě, že dospěje k závěru, že členové právnické osoby, kteří návrh nepodali, mají na řízení zvláštní zájem hodný právní ochrany, a to za předpokladu, že ve stanovené lhůtě přistoupí do probíhajícího řízení další aktivně legitimovaný navrhovatel. Zda existuje zvláštní zájem hodný právní ochrany těch členů (společníků), kteří návrh nepodali, bude záležet na okolnostech daného případu, zejména na významu napadeného rozhodnutí a jeho vlivu na chod právnické osoby a na vztahy či postavení jednotlivých členů (společníků) a členů orgánů. Cílem tohoto ustanovení je tak zabezpečit ochranu členům (společníkům) právnické osoby, kteří nejsou účastníky probíhajícího řízení, před zastavením řízení.⁸²⁹

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Ačkoliv je pro nesporná řízení typické, že soud rozhoduje konstitutivním meritorním rozhodnutím, na základě kterého dochází ke vzniku, změně nebo zániku subjektivních práv a povinností ve sféře hmotného práva, v řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby soud dle převažujícího názoru svým rozhodnutím deklaruje s účinky ex tunc neplatnost rozhodnutí.⁸³⁰ S ohledem na to, že tato řízení jsou ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu řazena mezi řízení ve statusových věcech právnických osob, je nutné si uvědomit, že rozhodnutí v řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby by jakožto rozhodnutí ve statusových věcech měla být závazná erga omnes. I z tohoto důvodu je tedy nutné pečlivě vážit, která řízení se týkají

⁸²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 9 Cdo 4820/2010.

⁸²⁸ Korbel, F. a Prudíková, D. § 85. In: Jirsa a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, s. 236–240.

⁸²⁹ Felgrová, R. a Dejl, P. § 91. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 247–250.

⁸³⁰ Kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3092/2012; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 29 Cdo 839/2012; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 763/2007. Dále pak kupř. Cileček, F. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. § 663* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemrbg5pwk5tlgizs443cl4zdamjls144tax3qmy3dmmy>; Lavický, P. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. § 258* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemrbgrpwk5tlge2c443cl4zdamjls144dsx3qmyzdkoa>; Dědič, J. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl II. (§ 93 – § 175)*. Praha: Polygon, 2002, s. 1164–1165; Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. *Obchodní zákoník: komentář. § 131* [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemrbgpbwk232gezaldttmjptcojzgfptkmjtl5ygmjtg>. Objevují se však i opačné názory např. Ruban, R. *O konstitutivní povaze návrhů na vyslovení neplatnosti usnesení nejvyšších orgánů kapitálových společností a družstev. Obchodněprávní revue*. 2017, č. 11-12, s. 305.

statusových věcí právnických osob, neboť „rozšiřování závaznosti rozhodnutí na všechny osoby pomocí kategorie „rozhodnutí o statusové věci“, ačkoliv ve skutečnosti o záležitost osobního stavu nepůjde, může znamenat – pokud nebude dán nějaký jiný legitimní důvod pro rozšíření závaznosti rozhodnutí – porušení práva na spravedlivý proces. Zásadně totiž platí, že pokud má být někdo vázán rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, měl by se účastnit řízení, v němž bylo takové rozhodnutí učiněno; jenom tak totiž může mít reálnou možnost svým vlastním přičiněním obsah rozhodnutí ovlivnit.“⁸³¹

Je řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby sporným, nebo nesporným řízením? Ačkoliv řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby nelze dle mého názoru ve všech případech řadit mezi statusové věci právnických osob,⁸³² přikláním se spíše k jejich projednání v režimu nesporného řízení. Meritorní rozhodnutí soudu v tomto řízení představuje výrazný zásah nejen do práv a povinností účastníků řízení, ale má i významné právní následky ve sféře dalších na řízení nezúčastněných osob uvnitř právnické osoby i v právní sféře třetích osob. Je však nutné uvést, že účastníci řízení vystupují v roli dvou kontradiktorně postavených stran řízení a v řízení uplatňují protichůdné zájmy, když navrhovatel má zájem na tom, aby bylo rozhodnutí orgánu právnické osoby prohlášeno za neplatné, a naopak právnická osoba (která by sice měla mít zájem na tom, aby bylo řádně ve věci rozhodnuto) uplatňuje v řízení zájem protichůdný, tj. zájem na tom, aby byla zachována platnost napadeného rozhodnutí. V režimu sporného řízení je navíc tento typ řízení projednáván jak dle německé, tak i dle rakouské právní úpravy. Vzhledem k uvedenému řadím tudíž řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby mezi hraniční případy, které stojí na pomezí sporného a nesporného řízení.

8.6 Řízení o dorovnání protiplnění v případě tzv. squeeze-outu

Řízení o přiměřenosti protiplnění, resp. řízení o dorovnání protiplnění, jak jej označuje § 390 ZOK, souvisí s institutem tzv. squeeze-out neboli nuceného přechodu účastnických cenných papírů upraveným v § 375 až § 395 ZOK a s jejich právem vytěsněných vlastníků účastnických cenných papírů na vyplacení

---

⁸³¹ Lavický, P. § 27. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 87-88.

⁸³² "Zejména s ohledem na právní regulaci právnických osob si zvláštní poznámku zaslouží kategorie „právo týkající se postavení osob“, tedy kategorie statusová. Do ní se řadí ta pravidla, která se týkají samé podstaty právní osobnosti, tedy právní subjektivity. Tuto kategorii nelze vnímat jako vše, co se týká osob (např. problematika svolání valné hromady není statusovou otázkou)". Hmotněprávní úprava by proto chápala řízení, která souvisejí se zakládáním obchodních korporací a dalších právnických osob, jako statusovou věc. Naopak např. řízení o vyslovení neplatnosti usnesení orgánu právnické osoby by pod tuto kategorii ve světle hmotněprávního výkladu již nespadlo. Viz Felgrová, R. a Dejl, P. § 85. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 233.

dorovnání protiplnění přiměřenému hodnotě účastnických cenných papírů ke dni přechodu vlastnického práva na hlavního akcionáře.⁸³³ Řízení o dorovnání je projednáváno dle stávající české právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 jako sporné řízení,⁸³⁴ ačkoliv dle předchozí právní úpravy bylo považováno za řízení nesporné.⁸³⁵ V německém právním prostředí jsou pak tzv. Spruchverfahren,⁸³⁶ tj. řízení týkající se mj. i plnění minoritním akcionářům v případě squeeze-out,⁸³⁷ upravena v Spruchverfahrgesetz,⁸³⁸ a jsou dle § 17 tohoto zákona řazena mezi nesporná řízení, na která se subsidiárně aplikuje FamFG. Shodně je tomu i v případě řízení o vytěsnění tzv. Ausschlussverfahren, v rámci kterého je přezkoumáváno protiplnění při squeeze-out a které je dle § 39b Wertpapiererwerbs – und Übernahmegesetz⁸³⁹ taktéž považováno za nesporné řízení a jako takové je subsidiárně projednáváno dle FamFG. Obdobně je tomu i v rakouském právním prostředí, ve kterém se řízení o přezkoumání přiměřenosti peněžité náhrady dle § 225c a násl. rakouského Aktiengesetz projednává v režimu nesporného řízení dle Außerstreitgesetz. S ohledem na rozdílnost německé a rakouské hmotněprávní úpravy dané matérie není vhodné na tomto místě provádět podrobnější srovnání s českou procesněprávní úpravou, neboť by bylo nutné se podrobněji zabývat i rakouskou a německou hmotněprávní úpravou, pro což není dán v této disertační práci dostatečný prostor. Pro určení povahy řízení o přiměřenosti protiplnění, resp. řízení o dorovnání protiplnění dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení o dorovnání je dle stávající české procesněprávní úpravy

---

⁸³³ Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35. Obdobně i Felgrová, Dejl. *Přezkoumání výše protiplnění poskytnutého hlavním akcionářem*, s. 642.

⁸³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2551/2016.

⁸³⁵ „Předně Nejvyšší soud uzavírá, že řízení o doplacení rozdílu mezi cenou uvedenou v nabídce převzetí a přiměřenou cenou (§ 183c odst. 5 obch. zák.) je řízením podle § 200e odst. 1 ve spojení s § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., tedy řízením nesporným (viz § 120 o. s. ř.), a účastenství v něm se řídí v souladu s § 200e odst. 3 o. s. ř. ustanovením § 94 odst. 1 větou první o. s. ř.“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 29 Odo 1019/2006.

⁸³⁶ Zima. *Ovládací smlouvy „à la tchéque“*, s. 386-388; Zima. *Squeeze-out a Spruchverfahren*, s. 27-30; nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05. *Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech* [online]. Wirth, G., Arnold, M. *Anfechtungsklagen gegen Squeeze-out-Hauptversammlungsbeschlüsse. Aktiengesellschaft*. 2002, č. 9, s. 505.

⁸³⁷ Postup v rámci Spruchverfahren při přezkumu plnění minoritním akcionářům v případě squeeze-out je taktéž výslovně stanoven v § 327f německého Aktiengesetz.

⁸³⁸ Gesetz über das gesellschaftsrechtliche Spruchverfahren (Spruchverfahrgesetz – SpruchG) vom 12. 6. 2003, BGBl. I S. 838, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 23. Juli 2013, BGBl. I S. 2586, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

⁸³⁹ Wertpapiererwerbs – und Übernahmegesetz vom 20. 12. 2001, BGBl. I S. 3822, in der Fassung der Neubekanntmachung vom 19. 3. 2020, BGBl. I S. 529, in der geänderten Fassung [Spolková republika Německo].

zahajováno jakožto sporné řízení žalobou a jedná se tudíž o výlučně návrhové řízení, které nemůže být zahájeno z moci úřední.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit výlučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastníky řízení o dorovnání jsou žalobce a žalovaný. Účastenství je pojímáno ryze formálně, přičemž aktivně věcně legitimován k podání žaloby je v tomto řízení pouze vytěsněný vlastník účastnického cenného papíru a pasivní věcná legitimace je pak dána pouze hlavnímu akcionáři. S účinností od 1. 1. 2014 se tudíž řízení zpravidla neúčastní akciová společnost, čemuž odpovídá i § 390 odst. 3 ZOK, jež rozšiřuje závaznost rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů, kteří se řízení o dorovnání neúčastnili, toliko pro hlavního akcionáře a nikoliv i pro společnost, jak činil § 183k odst. 3 obchodního zákoníku.⁸⁴⁰ V řízení o dorovnání se jedná o kvalifikovaný spor o právo mezi menšinovým vlastníkem účastnických cenných papírů a hlavním akcionářem, neboť menšinový vlastník účastnických cenných papírů uplatňuje vůči hlavnímu akcionáři majetkový nárok a požaduje splnění dluhu vzniklého v důsledku převodu svého jmění na hlavního akcionáře. Z uvedeného je zřejmé, že účastníci řízení jsou v kontradiktorním postavením dvou procesních stran, kdy výhra jedné strany znamená prohru druhé, což je typické pro sporné řízení.⁸⁴¹ Důvodová zpráva k ZŘS k tomuto uvádí, že uvedené řízení bylo od 1. 1. 2014 zařazeno mezi sporná řízení právě z toho důvodu, že se materiálně jedná o spor dvou procesních stran, tj. dvou společníků, a jako takové je považováno za sporné řízení. Za sporné řízení je navíc řízení o dorovnání považováno i řadou českých právních odborníků.⁸⁴²

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? S ohledem na to, že řízení o dorovnání je projednáváno v režimu sporného řízení, uplatní se v něm projednací zásada, dle které leží odpovědnost za zjištění skutkového stavu v rukou procesních stran, které tíží subjektivní břemeno tvrzení a subjektivní důkazní břemeno. Neunesení subjektivních procesních břemen má za následek vydání rozhodnutí

⁸⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2551/2016.

⁸⁴¹ Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35.

⁸⁴² Srov. kupříkladu Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35. Zahradníková, R. Aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních na některá řízení ve věcech obchodních korporací. *Jurisprudence*. 2014, č. 5, s. 39.

v neprospěch účastníka, který byl těmito procesními břemeny zatížen. Ačkoliv se právní úprava předmětné matérie v německém právním prostředí od české právní úpravy liší, lze na tomto místě uvést, že uvedené bylo posuzováno i při úvahách o tom, zda má být předmětné řízení v německém právním prostředí projednáváno v režimu sporného nebo nesporného řízení. Ve svém rozhodnutí dospěl Bundesverfassungsgericht⁸⁴³ k závěru, že ke zjištění správné hodnoty vypořádání je možné dospět jen v nesporném řízení, neboť ve sporném řízení, kde existuje plná povinnost tvrzení a důkazní břemeno, je menšinový vlastník účastnického cenného papíru ve značné informační nevýhodě. Potřebné znalosti a podklady k doložení hodnoty protiplnění má přitom k dispozici hlavní akcionář. Pro řešení jednotlivých procesních otázek se tedy v německém právním prostředí podpůrně neaplikuje úprava pro vedení sporného řízení zakotvená v německém Zivilprozessordnung, ale úprava obsažená v FamFG, na jehož základě se dle § 26 FamFG uplatňuje vyšetřovací zásada, dle které může soud provádět důkazy, které uzná za potřebné, aniž je přitom vázán návrhy účastníků řízení, čímž je riziko procesního neúspěchu pro žalobce eliminováno.⁸⁴⁴

Účelem řízení o dorovnání, jak již dříve ve vztahu k předchozí právní úpravě Nejvyšší soud konstatoval, je především poskytnutí ochrany menšinovým vlastníkům účastnických cenných papírů, resp. menšinovým akcionářům, kteří jsou v důsledku realizace práva hlavního akcionáře zbaveni svého vlastnictví, ačkoliv by jinak, nebýt squeeze-outu, ve společnosti setrvali. Soudní přezkum přiměřenosti protiplnění má zabezpečit, aby protiplnění poskytované hlavním akcionářem odpovídalo skutečné hodnotě převedených účastnických cenných papírů.⁸⁴⁵ Ačkoliv jde tedy v řízení o spor mezi žalobcem a žalovaným o výši protiplnění, je v řízení zřejmý především zájem na ochraně nejen žalujícího vytěsněného vlastníka účastnických cenných papírů, ale i ostatních vytěsněných vlastníků účastnických cenných papírů, kteří se daného řízení neúčastní, ale vůči kterým je co do základu přiznaného práva (tj. kolik činí přiměřené protiplnění a jaká je výše dorovnání připadající na jeden účastnický cenný papír) rozhodnutí rovněž účinné.⁸⁴⁶ Právě z důvodu ochrany práv a zájmů vytěsněných vlastníků účastnických cenných papírů, kteří jsou považováni za slabší stranu, když navíc někteří se řízení o dorovnání ani neúčastní, bylo řízení o dorovnání řazeno dle předchozí procesněprávní úpravy mezi nesporná řízení. Důvodová zpráva k § 390 ZOK k tomuto uvádí, že ZOK nezavádí zvýšenou procesní ochranu, resp. regulaci po vzoru německého práva, nikoliv však proto, že by ji odmítal, ale proto,

---

⁸⁴³ Urteil des BVerwG [Spolkový správní soud] - 14, 263 (tzv. Feldmühle) [online]. *dejure.org*. [cit. 23. 4. 2017]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BVerfG&Datum=07.08.1962&Aktenzeichen=1%20BvL%2016%2F60>

⁸⁴⁴ Zima. *Squeeze-out a Spruchverfahren*, s. 27-30.

⁸⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 27 Cdo 4444/2017.

⁸⁴⁶ Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773.

že reguluje hmotné právo a nikoliv procesní – věcně by taková úprava tedy měla být obsažena v kodexu civilního procesu.⁸⁴⁷ Ke zvláštní úpravě v procesním kodexu však pak v konečném důsledku nedošlo a řízení o dorovnání byla zařazena mezi klasická sporná řízení, která však nikterak nezohledňují účel řízení, tak jak je popsáno výše. K tomuto je nutné doplnit, že i předchozí judikatura zdůrazňovala význam vyšší míry ingerence soudu do řízení v podobě povinnosti soudu provést v těchto řízeních i jiné než účastníky navržené důkazy ve smyslu § 120 odst. 2 OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013. Nicméně dle § 120 odst. 2 OSŘ ve znění účinném od 1. 1. 2014 uvedená ingerence soudu do řízení není stanovena jako povinnost, ale jako oprávnění soudu provést důkazy nad rámec důkazů navrhovaných a předkládaných ze strany účastníků řízení.⁸⁴⁸

Potřebná ingerenci státní moci do řízení je pak dle převažujících odborných názorů aplikována prostřednictvím § 153 odst. 2 OSŘ, který však s ohledem na povahu řízení není zcela přílehavý.⁸⁴⁹ Ačkoliv je totiž řízení o dorovnání projednáváno v režimu sporného řízení ovládaného dispoziční zásadou,⁸⁵⁰ není soud dle převažujících závěrů⁸⁵¹ v tomto řízení vázán v žalobě navrhovanou „výší protiplnění ... (ani směrem nahoru, ani směrem dolů), neboť z právního předpisu vyplývá způsob vypořádání v souladu s § 153 odst. 2 o. s. ř.“⁸⁵² Soud je tudíž oprávněn o žalobě rozhodnout, aniž by ve zbývající části navrhované výše protiplnění žalobu zamítl nebo aniž by žalobce musel žalobní návrh měnit. Žaloba by navíc měla být projednatelná i tehdy, nenavrhne-li žalobce žádnou konkrétní výši dorovnání.⁸⁵³ Uvedené však neodpovídá povaze klasického sporného řízení, ale jak již bylo výše podrobněji popsáno, avšak spíše povaze řízení nesporného, neboť se jedná o určitý projev zásady oficiality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech, ve kterých je soudu dána možnost určité míry diskrece, a je tak nutná vyšší míra ingerence státní moci do řízení tak, aby byla poskytnuta

⁸⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech [online].

⁸⁴⁸ Zima, P. Terminologické a jiné problémy nuceného přechodu akcií – k § 390 zok [online]. *obczan.cz*. 6. 1. 2014. [cit. 2. 12. 2018]. <https://www.obczan.cz/clanky/terminologicke-a-jine-problemy-nuceneho-prechodu-akcii-k-ss-390-zok>

⁸⁴⁹ Více Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35. Ve spojení se Spáčil. *Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§153 odst. 2 o.s.ř.)*, s. 289.

⁸⁵⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 5. 2020, sp. zn. 7 Cmo 51/2019.

⁸⁵¹ Doležil T. a Lasák, J. § 390. In: Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 [online]. *aspi.cz* [cit. 17. 12. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_390. Shodně i Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773. Obdobně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4252/2010; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2015, sp. zn. 29 Cdo 4778/2014.

⁸⁵² Doležil T. a Lasák, J. § 390. In: Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 [online]. *aspi.cz* [cit. 17. 12. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2#pa_390.

⁸⁵³ Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773.

ochrana právům a zájmům účastníků řízení, v tomto případě i ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů, neboť soud určí výši dorovnání nejen ve vztahu k žalobci, ale i ve vztahu ke každému účastnickému cennému papíru, bez ohledu na to, jaký druh účastnického cenného papíru vlastnil žalobce.⁸⁵⁴ Tento názor je však dle mého názoru problematický, neboť § 153 odst. 2 OSŘ se aplikuje v případě, kdy soud konstitutivním (nikoliv deklaratorním) rozhodnutím vypořádává právní vztah mezi účastníky řízení do budoucna a kdy je tak soudu ponechána možnost uvážení při volbě způsobu vypořádání.⁸⁵⁵ Povaze sporného řízení pak neodpovídá ani právní úprava náhrady nákladů řízení obsažená v § 390 odst. 3 ZOK, dle kterého má žalobce v zásadě (za podmínky, že nejde o zneužití práva a že soud vydá rozhodnutí ve věci samé apod.) právo na náhradu (účelně vynaložených) nákladů řízení, přičemž uvedené není podmíněno ani jeho úspěchem v řízení.⁸⁵⁶

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? Co se týká povahy rozhodnutí v řízení o dorovnání, převažuje názor, že se jedná o deklaratorní rozhodnutí,⁸⁵⁷ kterým soud výrokem určí jednak výši dorovnání a současně dalším výrokem uloží žalovanému povinnost zaplatit celkovou výši dorovnání do soudní úschovy.⁸⁵⁸

Je řízení sporným, nebo nesporným řízením? S ohledem na uvedené lze tudíž shrnout, že ačkoliv je zřejmé, že v řízení vystupují dvě procesní strany v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, nejedná se čistě o sporné řízení, což ostatně potvrzuje i rakouská a německá právní úprava, která předmětné řízení řadí mezi nesporná řízení. Z uvedeného důvodu tak řadím řízení o dorovnání mezi hraniční případy, ačkoliv se domnívám, že s ohledem na ochranný účel tohoto řízení by bylo vhodnější jeho projednání v nesporném řízení, které více reflektuje specifika tohoto řízení a ve kterém je soud oprávněn překročit návrhy účastníků řízení a uplatňuje se v něm vyšetřovací zásada, která odpovídá potřebné ingerenci státní moci do řízení z důvodu účinnější ochrany práv a zájmů vytěsňených menšinových vlastníků účastnických cenných papírů.

---

⁸⁵⁴ Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773.

⁸⁵⁵ Spáčil, J. Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§153 odst. 2 o.s.ř.). *Právní fórum*. 2007, č. 4(8), s. 289. Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁸⁵⁶ Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773.

⁸⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2403/2010; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4778/2014; Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35.

⁸⁵⁸ Šuk, P. § 390. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 763–773.

8.7 Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem

Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, je upraveno dle stávající české právní úpravy především v § 244 až § 250l OSŘ a dochází v něm k přezkumu rozhodnutí správního orgánu v soukromoprávních věcech. Předmětné řízení má hybridní přezkumnou i nalézací povahu, neboť se jedná o opětovné projednání věci, která již byla pravomocně rozhodnuta ve správním řízení, ze strany soudu, který sám přímo ve věci rozhodne.⁸⁵⁹ O povaze tohoto řízení se pak vedou na odborné úrovni diskuze, které nevyústily v jednoznačný závěr, zda jde o sporné nebo nesporné řízení.⁸⁶⁰ Ústavní soud stran povahy tohoto řízení pak judikoval, že „řízení vedené dle části páté občanského soudního řádu není řízením sporným ani nesporným. Jedná se o řízení smíšené, ve kterém se prolínají prvky obou typů řízení...“⁸⁶¹ Uvedený závěr Ústavního soudu však vyplývá ze stávající pozitivní procesněprávní úpravy dané matérie.

Německá a rakouská procesněprávní úprava neobsahuje na rozdíl od české procesněprávní úpravy jednotnou právní úpravu řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, a nelze tudíž provést porovnání předmětného řízení s českou právní úpravou. Rozbor jednotlivých typů řízení, která svým předmětem spadají mezi řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, by svým rozsahem značně překročil stanovený rozsah disertační práce a nebude jim proto na tomto místě věnována pozornost. Pro určení povahy řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, dle české právní úpravy je pak nutné si v návaznosti na výše provedené právně-teoretické vymezení nesporného řízení položit následující otázky.

Lze řízení zahájit výlučně na návrh, nebo je možné jej zahájit i z moci úřední? Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, je zahajováno dle § 244 OSŘ výlučně na návrh, a jedná se tudíž o návrhové řízení, které nemůže být zahájeno z moci úřední.

Vystupují v řízení účastníci vždy v roli dvou vzájemných odpůrců, tj. v kontradiktorním postavení dvou procesních stran? Lze si v řízení vystačit

⁸⁵⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 10. 2004, sp. zn. 4 As 47/2003.

⁸⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního [online]. *beck-online.cz*. [cit. 18. 11. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazf6mjvfgfpwi6q&rowIndex=0>; Zahradníková, R. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“. *Soudce*. 2009, č. 1, s. 21; Mottl, T. § 250a. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV (§ 201 až 250t o. s. ř.)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245-253; Podrazil, P. Povaha řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 391; Hlavsa, P. *Občanský soudní řád. Soudní řád správní*. Praha: Linde, 2008, s. 289; Mikeš, J., Winterová, A., Zoulík, F. Nová úprava správního soudnictví. Problémy nové páté části o. s. ř. In: Vopálka, V. *Nová úprava správního soudnictví: soudní řád správní*. Praha: ASPI Publishing, 2003, s. 210. Dále pak Vondruška, F., Záruba, J. § 244 In: David, L. a kol. *Občanský soudní řád: Komentář* [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>

⁸⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3332/09.

vylučně s formálním pojetím účastenství, či vychází účastenství některých účastníků řízení z materiálního pojetí? Účastenství v řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, je pojmáno nejen formálně, nýbrž i materiálně. Kromě žalobce, jenž je účastníkem ve formálním smyslu, jsou totiž dalšími účastníky řízení dle § 250a OSŘ ti, kteří byli účastníky v řízení před správním orgánem. Ačkoliv § 250a OSŘ na rozdíl od § 6 odst. 2 ZŘS nestanoví, že účastníkem řízení je i ten, kterého zákon za účastníka označuje, z judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že hmotněprávní úprava účastenství má v tomto směru přednost, ačkoliv ze znění § 250a OSŘ uvedené nevyplývá.⁸⁶² Navíc ačkoliv § 250a OSŘ na rozdíl od § 6 ZŘS nestanoví, že účastníkem řízení je i ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, je zřejmé, že účastníkem soudního řízení je i ten, kdo se řízení před správním orgánem sice neúčastnil, ale účastnit se podle příslušných předpisů měl.⁸⁶³ K tomuto je nutné doplnit, že zákon nepovažuje za účastníka řízení správní orgán, který ve věci rozhodoval, neboť je zřejmé, že řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, není klasickým přezkumným řízením, když v řízení se jedná o nové projednání dané věci před soudem, který o této věci samostatně nově rozhodne.⁸⁶⁴ Vzhledem k materiálnímu pojetí účastenství navíc není rozhodné, koho žalobce v žalobě za účastníky řízení označil, neboť soud dle § 250a odst. 2 OSŘ stejně jako v případě nesporného řízení dle § 7 ZŘS přibere tyto účastníky do řízení i sám z moci úřední. Uvedené pojetí účastenství v řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, je tedy typické právě pro nesporné řízení.

Otázka, zda jsou či nejsou účastníci řízení v kontradiktorním postavení dvou stran, odvisí zejména od předmětného řízení před správním orgánem. Například v případě řízení ve věcech sporů mezi poskytovatelem služby elektronických komunikací s jejich uživatelem dle § 129 ZEK⁸⁶⁵ ohledně plnění povinnosti k peněžitému plnění za tyto služby, o nichž bylo rozhodnuto Českým telekomunikačním úřadem,⁸⁶⁶ vystupují v řízení dva účastníci řízení v kontradiktorním postavením dvou procesních stran. Na straně žalující vystupuje uživatel předmětných služeb a na druhé straně pak jejich poskytovatel, přičemž předmětem řízení je spor o kvalifikované právo na zaplacení poskytnutých služeb

---

⁸⁶² „Okruh účastníků restitučního řízení podle zákona č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je taxativně vymezen v § 9 odst. 8 tohoto zákona; proto je i v řízení podle části páté o. s. ř. vyloučeno použití § 27 odst. 2 zák. č. 500/2004 Sb., správního řádu (§ 250b odst. 2 o. s. ř.).“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2044/2015.

⁸⁶³ Mottl, T. § 250a. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV (§ 201 až 250t o. s. ř.)*, s. 245-253.

⁸⁶⁴ Tamtéž; rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 6. 2007, sp. zn. 1 As 53/2006.

⁸⁶⁵ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶⁶ Acsay, L. Právo elektronických komunikací v ČR. *Revue pro právo a technologie*. 2010, č. 2, s. 28-74 a 59-66.

elektronických komunikací.⁸⁶⁷ Naopak v případě řízení ve věcech týkajících se vkladu věcného práva do katastru nemovitostí, o kterém bylo rozhodnuto ze strany příslušného katastrálního úřadu, je situace odlišná, neboť v předmětném řízení nemusí nutně vystupovat dvě procesní strany v kontradiktorním postavení. Pokud totiž příslušný katastrální úřad zamítne dle § 18 odst. 5 katastrálního zákona vklad věcného práva do katastru nemovitostí a oba účastníci správního řízení, kteří mají zájem na tom, aby byl vklad povolen, podají žalobu u příslušného soudu, pak v řízení zcela evidentně chybí protistrana, neboť oba účastníci vystupují na straně žalující a strana žalovaná tak není zastoupena.⁸⁶⁸ Z uvedených příkladů je zřejmé, že v některých řízeních ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, jsou účastníci řízení v kontradiktorním postavení dvou procesních stran, a v některých naopak tato kontradiktornost zcela absentuje, přičemž uvedené vychází především z povahy správního řízení, které soudnímu řízení předchází.⁸⁶⁹

Lze přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu na účastnících řízení, či je potřebná vyšší míra ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná? V řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, se uplatní na základě § 245 OSŘ dle § 120 OSŘ projednací zásada, dle které leží odpovědnost za zjištění skutkového stavu v rukou účastníků řízení.⁸⁷⁰ Aplikace projednací zásady je pak problematická zejména v těch řízeních, ve kterých absentuje druhá procesní strana, neboť právě protichůdný zájem obou stran na výsledku sporného řízení je rozhodujícím důvodem pro to, aby soud nemusel vyšetřovat skutkový stav sám, ale aby jeho odpovědnost byla přenesena na procesní strany, jinými slovy, aby byla namísto vyšetřovací zásady aplikována zásada projednací.⁸⁷¹

Ačkoliv je řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, výlučně návrhovým řízením, ve kterém se aplikuje dispoziční zásada, dle které je soud vázán žalobním návrhem, stanoví § 250f OSŘ výjimky, dle kterých soud není rozsahem vymezeným v žalobě vázán a může jej překročit a projednat celý předmět řízení tak, jak byl dán v řízení před správním orgánem. Dle § 250f OSŘ není soud vázán rozsahem vymezeným v žalobě, jestliže (i) správní řízení bylo zahájeno z moci úřední, nebo (ii) v případě, že se jedná o taková společná oprávnění či povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří jsou jejich

⁸⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3332/09.

⁸⁶⁸ Bezouška, P. Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem [online]. *pravnicradce.ihned.cz*. 22. 9. 2003. [cit. 4. 5. 2017]. <https://pravnicradce.ihned.cz/c1-13385300-rizeni-ve-vecech-o-nichz-bylo-rozhodnuto-jinym-organem>

⁸⁶⁹ Mottl, T. § 250a. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV (§ 201 až 250t o. s. ř.)*, s. 245-253; Zahradníková. *Správní soudnictví a jeho dvě „větve“*, s. 21.

⁸⁷⁰ Podrazil. *Povaha řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem*, s. 391.

⁸⁷¹ Lavický, P. *Moderní civilní proces*, s. 52.

nositeli a v neposlední řadě (iii) pokud z jiného právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání právního poměru mezi účastníky, což představuje obdobu § 153 odst. 2 OSŘ.⁸⁷² V předmětných případech je tak zřejmá vyšší ingerence soudu do řízení, neboť soud je oprávněn překročit žalobní návrh a z moci úřední učinit předmětem řízení jiné věci, než ty které byly v žalobním návrhu vymezeny. Ačkoliv je tedy řízení ovládáno dispoziční zásadou, je zřejmé, že v některých případech je vyžadována vyšší míra ingerence soudu do řízení, které představuje určitý projev zásady ofiiciality, dle které soud postupuje z moci úřední v záležitostech tak, aby byla poskytnuta ochrana právům a zájmům nejen účastníků řízení, ale v některých případech i účastníků správního řízení, kteří se řízení před soudem neúčastní a kteří jsou opětovným projednáním věci soudem dotčeni. Absence vázanosti soudu návrhem a oprávnění soudu překročit návrhy účastníků řízení je navíc typické pro nesporná řízení, ačkoliv dle § 26 ZŘS pouze pro ta, která je možné zahájit i bez návrhu.

Má kladné meritorní rozhodnutí soudu v řízení deklaratorní či konstitutivní účinky? V případě, že soud dospěje k závěru, že má být ve věci rozhodnuto jinak, vydá v souladu s § 250j OSŘ rozhodnutí ve věci samé, kterým nahradí rozhodnutí správního orgánu, bez ohledu na to, zda jde o rozhodnutí konstitutivní, resp. deklaratorní povahy.⁸⁷³ Nahrazení rozhodnutí správního orgánu rozhodnutím soudu znamená, že soudní rozhodnutí má stejné právní účinky, jaké jsou spojovány s nahrazovaným rozhodnutím správního orgánu.⁸⁷⁴

Je řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, sporným, nebo nesporným řízením? V návaznosti na výše uvedené, je zřejmé, že řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, není klasickým sporným řízením, a to zejména z důvodu potřeby vyšší míry ingerence soudu do řízení, převažujícího materiálního pojetí účastenství, do jehož okruhu je soud oprávněn z moci úřední zasahovat, ale i z důvodu absence kontradiktorního postavení účastníků řízení v některých konkrétních typech těchto řízení, přičemž posledně uvedené odvisí od povahy řízení před správním orgánem, jehož rozhodnutí je přezkoumáváno. Stejně je tomu i v případě konstitutivní, resp. deklaratorní, povahy meritorního soudního rozhodnutí. Právě povaha správního řízení se totiž promítá i do povahy řízení před soudem, neboť v soudním řízení jde o opětovné projednání téže věci, o které již bylo v rámci správního řízení jednou rozhodnuto. S ohledem na výše uvedené a vzhledem k tomu, že řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto

---

⁸⁷² Podhrázký, M. § 250f. In: Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/24/1/2>

⁸⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1615/2013; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 32 Cdo 2153/2017.

⁸⁷⁴ Podhrázký, M. § 250j. In: Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/24/1/2>

jiným orgánem, jsou upravena obecně pro všechny typy řízení v těchto věcech, řadím toto řízení mezi tzv. hraniční případy, které může být projednáno s určitými výjimkami jak v režimu sporného, tak i v režimu nesporného řízení. S ohledem na materiální pojetí účastenství, potřeby vyšší míry ingerence do řízení a z důvodu absence kontradiktorního postavení účastníků řízení v některých konkrétních typech tohoto řízení se však domnívám, že převažují znaky charakteristické pro nesporné řízení,⁸⁷⁵ a de lege ferenda by tak bylo vhodnější projednání řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, v režimu nesporného řízení.

---

⁸⁷⁵ Lavický a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 11.

9 Česká procesněprávní úprava nesporných řízení de lege ferenda

Rekodifikace českého soukromého práva, jež nabyla účinnosti 1. 1. 2014, s sebou přinesla podstatné změny jak v oblasti hmotného, tak i procesního práva, přičemž nejpodstatnější změnou v procesněprávní rovině bylo přijetí zákona o zvláštních řízeních soudních a související rozsáhlá novelizace občanského soudního řádu, přičemž tuto změnu lze zajisté pouze kvitovat. V návaznosti na výše uvedený podrobnější výklad je však nutné konstatovat, že stávající procesněprávní úprava sporných i nesporných řízení trpí i několik let po nabytí účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních a v té souvislosti provedené rozsáhlé novelizaci občanského soudního řádu (a to i přes další větší či menší navazující novelizace) řadou nedostatků, které by měly být ze strany zákonodárce odstraněny. Příkladem jsou problematické aspekty v procesněprávní úpravě řízení o jmenování opatrovníka právnické osoby, která je obsažena v zákoně o zvláštních řízeních soudních, tak jak byly podrobněji popsány v článku, který byl publikován při psaní této disertační práce,⁸⁷⁶ ale i další nedostatky, které byly blíže popsány v dalších odborných příspěvcích publikovaných při psaní této disertační práce,⁸⁷⁷ pro jejichž bližší rozvedení nebyl v této disertační práci dostatečný prostor. Některé tyto nedostatky už byly odstraněny v návaznosti na provedené novelizace zákona o zvláštních řízeních soudních a některé z nich jsou již (byť i jen částečně) řešeny v novější judikatuře českých soudů.

Primárním a přetrvávajícím nedostatkem stávající české procesněprávní úpravy je však skutečnost, že některá nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je naprosto nevhodné a která jsou i v porovnávání německém anebo rakouském právním prostředí řazena mezi nesporná řízení, jsou nadále projednávána v režimu sporného řízení. V důsledku uvedeného pak občanský soudní řád nadále obsahuje též nástroje, které jsou spornému řízení zcela cizí a které jsou naopak vlastní řízení nespornému. Typickým příkladem je oprávnění soudu překročit dle § 153 odst. 2 OSŘ návrhy účastníků řízení či výjimky z vázanosti soudu rozsahem vymezeným v žalobě dle § 250f OSŘ či materiální pojetí účastenství ve smyslu § 250a OSŘ.

Chybné zařazení předmětného řízení není přitom pouze teoretickou otázkou, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale přináší řadu problematických,

⁸⁷⁶ Forejtová, M., Šlejharová, M. Evropské a vnitrostátní aspekty jmenování hmotněprávního opatrovníka akciové společnosti. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 4, s. 21-31.

⁸⁷⁷ Srov. kupř. Šlejharová. *Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství*, s. 161-183; Šlejharová. *Srovnání následků zmeškání ve sporném a nesporném řízení*, s. 729-751; Šlejharová, M. Česká, rakouská a švýcarská právní úprava řízení o rozvod manželství v komparativním pohledu. In: Kyselovská, T., (eds.). *Cofola 2016: Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 1372-1400; Šlejharová, M. Vybrané otázky ustavení a vzniku právnické osoby z pohledu přeregulovanosti právní úpravy. *Soukromé právo*. 2017, č. 10/2017, s. 6-9.

někdy i neřešitelných situacích. Nesporné a sporné řízení, jak již bylo výše popsáno, se od sebe totiž skutečně podstatným způsobem liší. Odlišný je v obecné rovině jak účel těchto řízení, tak i míra ingerence státní moci do řízení, rozdílné vymezení okruhu účastníků řízení a jejich postavení i různost účinků kladných meritorních rozhodnutí. Uvedené se pak projevuje i v odlišném způsobu stanovení civilní pravomoci, uplatňováním procesních zásad, způsobu zahájení řízení, průběhu řízení včetně dokazování, v otázce uplatnění některých institutů urychlujících řízení, způsobu náhrady nákladů řízení aj. Příkladem problematických aspektů chybného zařazení matérie nesporného řízení pod režim sporného řízení je kupříkladu i v této práci blíže popsaná problematika účastenství osob v řízení o zřízení práva nezbytné cesty, jejichž věcná práva k zatěžovanému pozemku (zástavní, či předkupní právo, právo odpovídající věcnému břemenu aj.) jsou přímo dotčena zřízením práva nezbytné cesty a kteří mohou v řízení vystupovat za stávající procesněprávní úpravy pouze jako vedlejší účastníci, což může mít nedozírné následky v podobě zkrácení jejich práv. Dalším příkladem je pak i absence kontradiktorního postavení účastníků v nesporných řízeních projednávaných v režimu občanského soudního řádu, neboť v případě, že v řízení chybí odpůrce, tj. druhá stranu sporu, která by v řízení uplatňovala protichůdný zájem, je zřejmé, že instituty a povaha sporného řízení, které je založené na kontradiktorním postavením dvou procesních stran, je zcela nevhodná. Takovým případem je kupříkladu řízení o jmenování (předsedajícího) rozhodce pro rozhodčí řízení, kdy často společným zájmem účastníků řízení je vyřešení „patové situace“ spočívající v absenci rozhodce, příp. předsedajícího rozhodce či řízení ve věcech týkajících se vkladu věcného práva do katastru nemovitostí, o kterém bylo rozhodnuto ze strany příslušného katastrálního úřadu, kdy oba účastníci řízení mají zájem na tom, aby byl vklad povolen. Kdo pak má v řízení vystupovat jako druhá žalovaná strana a uplatňovat protichůdný zájem, který nemá, je tedy otázkou. Už jen z výše nastíněných problematických situací je zřejmé, že stávající procesněprávní úprava nesporných řízení a v té souvislosti i sporných řízení by zasloužila celkovou koncepční úpravu. Z výše uvedeného výkladu je taktéž zřejmé, že rozlišování sporného a nesporného řízení nemůže být překonáno praxí, neboť ačkoliv se stále objevují názory o tom, že není nutné tyto dva druhy nalézacího řízení rozlišovat, jak bylo uvedeno v úvodu této práce, chybné zařazení nesporného řízení pod režim sporného řízení přináší výše uvedené problematické či někdy i neřešitelné situace, přičemž v některých případech jsou tyto nekomplexně a neúplně řešeny zakotvením výjimek v podobě institutů typických pro nesporné řízení do občanského soudního řádu.

Právě vinou absence celkové koncepce procesněprávní úpravy neupravuje (ani subsidiárně) zákon o zvláštních řízeních soudních všechna nesporná řízení a režimu občanského soudního řádu jsou tak podřízena i řízení nesporná, ačkoliv projednání dané matérie v režimu sporného řízení je zcela nevhodné. Jak bylo výše

popsáno, jedná se především o řízení o zřízení práva nezbytné cesty, řízení o určení, resp. stanovení hranic pozemků, a řízení o jmenování rozhodce, popř. předsedajícího rozhodce pro rozhodčí řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je zcela nevhodné a přináší řadu více či méně problematických situací. Uvedená řízení by tak měla být dle mého názoru *de lege ferenda* podřízena právní úpravě zákona o zvláštních řízeních soudních. *De lege ferenda* by měly být v režimu nesporného řízení projednávány dle mého názoru i spory o dědické právo, které nejsou dle stávající české právní úpravy projednávány v řízení o pozůstalosti, ale v rámci samostatného sporného řízení.⁸⁷⁸ Je zřejmé, že spory o dědické právo nemohou být ponechány k projednání notářem jakožto soudním komisařem, ale měly by být přenechány k rozhodnutí soudu, neboť tyto spory vyžadují často složité a rozsáhlé dokazování. Jak již bylo výše uvedeno, i v nesporném řízení může vznikat spor mezi účastníky řízení a spor jako takový není sám o sobě důvodem pro zařazení dané matérie do sporného řízení. Povahou řízení, ve kterých jsou projednávány spory o dědické právo, se navíc v nedávné době zabývala i rakouská právní věda. Dle rakouské právní úpravy byly spory o dědické právo („Erbrechtsstreit“) dříve taktéž projednávány mimo řízení o pozůstalosti v samostatném sporném řízení, avšak dle stávající rakouské právní úpravy jsou tyto spory o dědické právo nově projednávány v rámci řízení o pozůstalosti, tj. v nesporném řízení.⁸⁷⁹

Mezi další taková řízení, která jsou nadále ponechána právní úpravě občanského soudního řádu a která však představují tzv. hraniční případy stojící na pomezí sporného a nesporného řízení, jsou řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, řízení o úpravě užívání společné věci spoluvlastníků, řízení o vypořádání společného jmění manželů, řízení o dorovnání protiplnění v případě tzv. squeeze-outu a v neposlední řadě i řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. Uvedená řízení, ačkoliv mohou být projednána (zejména z důvodu nekoncepční úpravy obsažené v občanském soudním řádu) i v režimu sporného řízení, se *de lege ferenda* jeví (s ohledem na některé z charakteristických znaků nesporného řízení) jako vhodnější projednávat v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních. Obdobně je tomu v případě řízení o rozvod manželství a řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby (jenž je dle mého názoru navíc chybně řazeno judikaturou Nejvyššího soudu bez dalšího mezi řízení ve statusových věcech právnických osob), která jsou dle stávající české právní úpravy podle mého názoru správně projednávána v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních, přestože se v právní teorii objevují pochybnosti o tom, zda se nejedná spíše o sporná řízení.

Poslední kategorií řízení, která jsou řazena mezi hraniční případy stojící na pomezí sporného a nesporného řízení, jsou i další řízení projednávána

---

⁸⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1572/2018.

⁸⁷⁹ *Vorblatt* [online].

dle občanského soudního řádu, ve kterých je soud oprávněn překročit dle § 153 odst. 2 OSŘ návrhy účastníků. Vzhledem k tomu, že takové prolomení vázanosti soudu návrhy procesních stran ve sporném řízení „nemá v procesních řádech vyspělých demokratických zemí obdobu“⁸⁸⁰ a je klasickému spornému řízení cizí, je vhodné de lege ferenda vypustit uvedenou výjimku z právní úpravy občanského soudního řádu a řízení, ve kterých je tato výjimka v návaznosti na judikaturu českých soudu aplikována, koncepčně zařadit buď mezi sporná, nebo nesporná řízení a v návaznosti na uvedené podřídít příslušné procesněprávní úpravě.

Na tomto místě je pak nutné se zamyslet i nad výkladem § 1 ve spojení s § 2 ZŘS, která vymezují řízení, jež jsou projednávána v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních. Přijmeme-li totiž doslovný jazykový výklad těchto ustanovení (který převládá a který byl taktéž v nedávné době potvrzen judikaturou Nejvyššího soudu⁸⁸¹), je zřejmé, že se jedná o uzavřený (taxativní) výčet řízení projednávaných dle zákona o zvláštních řízeních soudních, jinými slovy, není-li řízení uvedeno mezi řízeními vyjmenovanými v § 1 či § 2 ZŘS, nelze na něj právní úpravou obsaženou v zákoně o zvláštních řízeních soudních aplikovat. Naproti tomu však v rakouském právním prostředí, ve kterém § 1 odst. 2 Außerstreitgesetz obdobně jako § 1 odst. 1 ZŘS stanoví, že nesporná řízení se použijí jenom pro ty civilní věci, pro něž je to zákonem stanoveno, dospěla rakouská právní teorie a následně i právní úprava v § 1 odst. 3 Außerstreitgesetz k tomu, že obecná ustanovení Ausserstreitgesetz se dále použijí na všechna i přímo v odstavci druhém nevyjmenovaná řízení, která jsou řízeními nespornými, tj. že některé matérie náleží do nesporného řízení i přes absenci výslovného zákonného odkazu. Dle rozšiřujícího výkladu § 1 odst. 1 ZŘS by pak bylo možné dospět i v českém právním prostředí k závěru, že do režimu nesporného řízení patří i řízení, která nejsou výslovně uvedena v § 1 či § 2 ZŘS, avšak jejichž projednání v režimu nesporného je stanoveno (obdobně jako v německém či rakouském právním prostředí) v jiném právním předpisu a dále i řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je nevhodné či ze své podstaty dokonce vyloučeno.⁸⁸² V takovém případě by pak nemuselo docházet k novelizaci zákona o zvláštních řízeních soudních pokaždé, kdy v judikatuře Nejvyššího soudu či mezi odbornou veřejností převládne a ustálí se názor o nesporné povaze řízení, které není uvedeno v § 1 či § 2 ZŘS, jak tomu ostatně bylo i v případě řízení ve věcech veřejných rejstříků či v případě řízení ve věcech dětí mladších patnácti let dle § 89 a násl. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která nebyla z počátku v zákoně o zvláštních

---

⁸⁸⁰ Dvořák, B. § 153. In: Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 722.

⁸⁸¹ Korbel, F. a Prudíková, D. § 1. In: Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*, 2016, s. 22-24. Obdobně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2956/2019.

⁸⁸² Lavický, P. § 1. In: Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 9-12.

řízení soudních uvedena a pro která tudíž byla dovozována subsidiární aplikace občanského soudního řádu. Z výše popsané charakteristiky nesporných řízení je navíc i zřejmé, že řada dalších řízení na takovou novelizaci stále čeká, přičemž pomocí rozšiřujícího výkladu by bylo možné uvedené vyřešit přinejmenším flexibilněji.

Dle německé⁸⁸³ a rakouské právní úpravy⁸⁸⁴ je pak za matérii nesporného řízení považována i řada dalších záležitostí, které odvisí zejména od hmotněprávní úpravy daného státu. Vzhledem k omezenému rozsahu disertační práce však nebylo možné věnovat pozornost všem těmto řízením, neboť pro jejich popis a porovnání nebyl v rámci této práce dostatečný prostor a v tomto smyslu nebylo ani účelné se všemi těmito řízeními zabývat, neboť by se jednalo pouze o zběžné a povrchní porovnání. Příkladem lze uvést další řízení ve věcech rodinněprávních, která jsou v německém právním prostředí projednávána v režimu nesporného řízení kupř. řízení ve věcech vyživovací povinnosti vůči zletilému dítěti, ve věcech vyživovací povinnosti založené na příbuzenství či na manželství aj. Mezi nesporná řízení je v německém⁸⁸⁵ i v rakouském⁸⁸⁶ právním prostředí řazena i některá činnost notářů, jejímž účelem je vznik práv odpovídajících ustanovením zákona nebo ujednání stran zachování určité formy, přičemž v rámci této činnosti dochází povětšinou k uspořádání právních poměrů jednoho nebo více osob do budoucna. V českém právním prostředí nebývá činnosti notářů v souvislosti s nesporným řízením věnována větší pozornost, neboť tyto činnosti nebývají považovány za řízení, ve kterém by orgán rozhodoval o právech či povinnostech jeho účastníků.⁸⁸⁷ V předsocialistickém období však byla činnost notářů spočívající ve verifikaci a solemnizaci považována i v českém právním prostředí za nesporné řízení.⁸⁸⁸

V neposlední řadě by bylo dle mého názoru vhodné de lege ferenda provést změnu názvu zákona o zvláštních řízeních, neboť v právní teorii byly a nadále jsou rozeznávány jen dva samostatné a rovnocenné druhy nalézacího civilního soudního řízení, kterými jsou řízení sporné a nesporné, přičemž uvedenému odpovídala nejen dřívější procesněprávní úprava platná v českém právním prostředí,⁸⁸⁹ ale je tomu tak i v rakouském a německém právním prostředí. V případě, že dojde ke správnému rozřazení a systematizaci právní úpravy nesporných a sporných řízení, mělo by být uvedené zřejmé i z označení právního předpisu upravujícího nesporná řízení, když navíc obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních

---

⁸⁸³ Schöpflin. *Kommentar des FamFG. § 1.*

⁸⁸⁴ Rechberger, W. H. § 1. In: Rechberger. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*, s. 6-11.

⁸⁸⁵ Např. Baur. *Freiwillige Gerichtsbarkeit. 1. Buch: Allgemeines Verfahrensrecht*, s. 107-116.

⁸⁸⁶ Např. Klicka, Oberhammer, Domej. *Außerstreitverfahren*, s. 19.

⁸⁸⁷ Zoulík. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 71.

⁸⁸⁸ Ott. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*, s. 31-34.

⁸⁸⁹ Zákon č. 208/1854 ř. z., o soudním řízení v nesporných právních věcech či zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.

představuje až na určité formální nedostatky klasickou procesněprávní úpravu nesporného řízení.

10 Závěr

Problematika diferenciacce sporného a nesporného řízení je jednou z klíčových a zároveň i dosud problematických otázek teorie civilního práva procesního, jež má nejen právně-teoretický význam, nýbrž i praktické dopady v oblasti civilně procesního zákonodárství. V rámci své disertační práce jsem měla za cíl především stanovit stěžejní diferenciacční kritéria nesporného řízení, na základě kterých by bylo možné jej v právně-teoretické rovině vymezit vůči spornému řízení, a na základě tohoto právně-teoretického vymezení stanovit konkrétní typy nesporných řízení s přihlédnutím k české, rakouské a německé procesněprávní úpravě a navrhnout de lege ferenda změny stávající české procesněprávní úpravy nesporných řízení. V úvodu práce byly taktéž vymezeny pracovní hypotézy, přičemž v návaznosti na výše uvedené posouzení zkoumané problematiky této disertační práce představím níže zhodnocení jednotlivých pracovních hypotéz, a to především ve vazbě na hlavní myšlenky a závěry této disertační práce.

První pracovní hypotéza: „Nesporné řízení lze na základě diferenciacčních kritérií právně-teoreticky vymezit od řízení sporného.“

V návaznosti na provedený rozbor stěžejních právně-teoretických koncepcí vybraných českých, německých a rakouských procesualistů lze shrnout, že navzdory klíčovému významu diferenciacce sporného a nesporného řízení neexistuje jednoznačná shoda na jediném třídícím kritériu, neboť žádné ze zkoumaných kritérií nefunguje bezvýjimečně. Nelze tak přesvědčivě tvrdit, že některé z těchto kritérií je podmínkou pro zařazení určité matérie, resp. řízení, mezi nesporná řízení, avšak je zřejmé, že výše uvedené znaky v nesporném řízení převažují. Nesporné řízení je však možné vymezit i jako pojmový protějšek sporného řízení, neboť i přes různost pojetí diferenciacčních kritérií nesporného řízení je zřejmé, že existují dva druhy nalézacího civilního soudního řízení, tedy sporného a nesporného řízení. Rozlišování sporného a nesporného řízení je totiž nezbytné už jen proto, že jednoduše existují určité občanskoprávní věci, které nelze nebo přinejmenším není vhodné projednávat v klasickém sporném řízení.⁸⁹⁰ Uvedené vyplývá už ze samotného římského práva, dle něhož byla taktéž odlišně upravena oblast nesporného řízení.⁸⁹¹

V návaznosti na stěžejní diferenciacční kritéria nesporného řízení ve spojení s negativním vymezením nesporného řízení oproti spornému řízení, jsem tak ve čtvrté kapitole této práce vymezila kontrolní otázky pro stanovení povahy konkrétního zkoumaného typu řízení. Pro zodpovězení vymezených otázek a určení toho, které záležitosti, resp. řízení, mají být projednány v režimu nesporného řízení,

⁸⁹⁰ Mayr, Fucik. *Verfahren außer Streitsachen*, s. 73.

⁸⁹¹ Fiala, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974, s. 12–18.

je pak nutné posoudit předmětnou materii v každém dílčím případě vždy komplexně, a to z hlediska všech kritérií, neboť pouze tímto způsobem lze dle mého názoru dojít k uspokojivému výsledku.

V případě, že lze předmětné řízení zahájit i z moci úřední, je zřejmé, že se jedná o nesporné řízení, a to bez ohledu na to, jakým způsobem budou zodpovězeny následující vymezené otázky, neboť sporné řízení lze zahájit výlučně na návrh. Uvedené souvisí právě s vyšší mírou ingerence soudu do řízení, ať už z důvodu veřejného či společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. Absentuje-li v daném řízení kontradiktorní postavení dvou procesních stran a pro úplnost též nelze-li si vystačit s formálním pojetím účastenství, pak se taktéž bez jakýchkoli pochybností jedná o nesporné řízení, neboť uvedené představuje *conditio sine qua non* pro sporné řízení. Není-li možné v předmětném řízení přenechat iniciativu při objasňování skutkového stavu v rukou účastníků řízení, bude se taktéž jednat o nesporné řízení, ve kterém je soud oprávněn do řízení ve vyšší míře ingerovat, jak už bylo výše uvedeno, buď z důvodu veřejného, resp. společenského zájmu na uspořádání určitých hmotněprávních vztahů či z důvodu poskytnutí ochrany, resp. péče osobám, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. S tímto pak souvisí uplatňování zásady vyšetřovací v nesporném řízení, která se ve sporném řízení nikdy neuplatní, neboť iniciativa a aktivita procesních stran je ponechána ve sporném řízení právě v jejich rukou. V neposlední řadě jsou pro nesporná řízení typická taktéž konstitutivní kladná meritorní soudní rozhodnutí, neboť v nesporném řízení dochází především k úpravě hmotněprávních poměrů jednoho nebo více účastníků do budoucna, zatímco většina kladných meritorních rozhodnutí ve sporném řízení má deklaratorní povahu, neboť v něm soud rozhoduje o subjektivních právech a povinnostech, které uplatňuje jeden účastník vůči druhému účastníkovi, kteří stojí v pozici vzájemných odpůrců.

V návaznosti na uvedené lze tak dle mého názoru nesporné řízení na základě diferenciacních kritérií právně-teoreticky vymezit od řízení sporného a určit, zda se v posuzovaném případě jedná v právně-teoretické rovině o sporné či nesporné řízení.

Druhá pracovní hypotéza: „Zákon o zvláštních řízeních soudních neupravuje (ani subsidiárně) všechna nesporná řízení, neboť některá nesporná řízení jsou nadále podřízena režimu občanského soudního řádu.“

Taktéž tato pracovní hypotéza byla potvrzena, neboť na základě závěrů uvedených v této disertační práci neupravuje zákon o zvláštních řízeních soudních ani subsidiárně všechna nesporná řízení. Režimu občanského soudního řádu jsou i nadále podřízena některá nesporná řízení, ačkoliv projednání dané materie v režimu sporného řízení je zcela nevhodné a v praxi činí řadu problémů (které

mimo jiné odůvodňují též potřebu rozlišování sporného a nesporného řízení a jejich rozdílnou procesněprávní úpravu). Jedná se především o řízení o zřízení práva nezbytné cesty, řízení o určení, resp. stanovení hranic pozemků a řízení o jmenování rozhodce, popř. předsedajícího rozhodce pro rozhodčí řízení, která by měla být dle mého názoru de lege ferenda podřízena právní úpravě zákona o zvláštních řízeních soudních.

Stran okruhu věcí, které patří do nesporného či sporného řízení, určité pochybnosti a odchylky mezi jednotlivými srovnávanými zahraničními právními úpravami představují především tzv. hraniční případy,⁸⁹² které stojí na pomezí a které mohou být s určitými odchylkami projednány jak ve sporném, tak i nesporném řízení, přičemž záleží především na hmotněprávní úpravě daného státu a jeho tradicích a vyřešení této otázky je pak ponecháno především na právně politických úvahách zákonodárce, tj. takové hraniční případy nesporného řízení jsou vymezovány s přihlédnutím k právně-teoretickým koncepcím především pozitivisticky. Mezi taková řízení patří řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, řízení o úpravě užívání společné věci spoluvlastníků, řízení o vypořádání společného jmění manželů, řízení o dorovnání protiplnění v případě tzv. squeeze-outu a v neposlední řadě i řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. Uvedená řízení, ačkoliv mohou být projednána (mj. i z důvodu nekoncepční úpravy obsažené v občanském soudním řádu) v režimu sporného řízení, se de lege ferenda jeví (s ohledem na některé z charakteristických znaků nesporného řízení) jako vhodnější projednávat v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních.

Lze tedy shrnout, že stále nebyl naplněn záměr dvou právních předpisů upravujících zvláště sporná a nesporná řízení jakožto dvou samostatných a rovnocenných druhů nalézacího civilního soudního řízení, avšak je zřejmé, že stávající procesněprávní úprava se přijetím zákona o zvláštních řízeních soudních a jeho následnou novelizací této myšlenky alespoň podstatným způsobem přiblížila.

Třetí pracovní hypotéza: „Zákon o zvláštních řízeních soudních a občanský soudní řád je tedy nutné s ohledem na výše uvedené koncepčně revidovat.“

Taktéž tato pracovní hypotéza byla potvrzena, neboť v návaznosti na výše uvedený podrobnější výklad je nutné konstatovat, že stávající procesněprávní úprava nesporných a sporných řízení trpí i několik let po nabytí účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních a v té souvislosti provedené rozsáhlé novelizaci občanského soudního řádu (a to i přes další větší či menší navazující novelizace) řadou nedostatků, které by měly být legislativně odstraněny.

---

⁸⁹² Zoulík, F. Řízení nalézací (sporné a nesporné). Winterová, Macková a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 40.

Primárním a přetrvávajícím nedostatkem stávající české procesněprávní úpravy, jak již bylo výše uvedeno, je skutečnost, že některá nesporná řízení, jejichž projednání v režimu sporného řízení je naprosto nevhodné a která jsou i v porovnáváním německém anebo rakouském právním prostředí řazena mezi nesporná řízení, podřízena nadále režimu občanského soudního řádu. V důsledku uvedeného pak občanský soudní řád nadále obsahuje nástroje, které jsou spornému řízení zcela cizí a které jsou naopak typické pro nesporné řízení. Klasickým příkladem je oprávnění soudu překročit dle § 153 odst. 2 OSŘ návrhy účastníků řízení či výjimky z vázanosti soudu rozsahem vymezeným v žalobě dle § 250f OSŘ nebo materiální pojetí účastenství ve smyslu § 250a OSŘ.

Chybné podřazení určitého řízení, které je svou povahou řízením nesporným, režimu občanského soudního řádu tak není pouze teoretickou otázkou, nýbrž přináší řadu problematických, někdy i neřešitelných situací, jak bylo podrobněji popsáno v této práci. Důvodem pro odlišování nesporného a sporného řízení jsou v obecné rovině nejen různost účelu těchto řízení, odlišná míra ingerence státní moci do řízení, rozdílné vymezení okruhu účastníků řízení a jejich postavení, nýbrž uvedené se projevuje i v odlišném způsobu stanovení civilní pravomoci, způsobu zahájení řízení, samotném průběhu řízení včetně dokazování, v otázce uplatnění některých institutů urychlujících řízení, způsobu náhrady nákladů řízení aj. Stávající procesněprávní úprava nesporných řízení a v této souvislosti i sporných řízení by tak zasloužila celkovou koncepční úpravu, neboť z výše uvedeného výkladu je zřejmé, že rozlišování sporného a nesporného řízení nemůže být překonáno praxí a zakotvení výjimek typických pro nesporné řízení do občanského soudního řádu není rozhodně komplexním ani úplným řešením této problematiky.

Navíc je zřejmé, že s ohledem na historickou provázanost a blízkost českého, rakouského a německého právního prostředí je možné najít v návaznosti na uvedené právně-teoretické i legislativní řešení dané problematiky v německém a rakouském právním prostředí vhodnou inspiraci a učinit tak poslední krok od koncepce tzv. jednotného civilního soudního řízení, zavedeného v důsledku politických událostí občanským soudním řádem z r. 1950, zpět k dualitě nalézacího civilního soudního řízení, jak je tomu v procesních řádech vyspělých demokratických zemí založených na kontinentálním systému práva.

Seznam použitých zdrojů

Česká literatura

- Bednařiková, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- Bělohávek, A. J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013.
- Doležil, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014.
- Fiala, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974.
- Flieder, K. *O obnovení a upravení hranic za platnosti nových zákonů procesních*. Chrudim: B.A. Keil, 1903.
- Gitschthaler, E., Höllwerth, J. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. Wien: MANZ Verlag, 2013.
- Hartmann, A. *Nesporné řízení*. Praha: Československý Kompas, 1931.
- Hlavsa, P. *Občanský soudní řád. Soudní řád správní*. Praha: Linde, 2008.
- Hora, V. *Řízení nesporné*. Praha: Všehrd, 1919.
- Hora, V. *Soudní řízení nesporné: základní zásady podle zák. ze dne 19. června 1931 č. 100 Sb. z. a n. a předpisy o příslušnosti*. Praha: nákladem vlastním, v komisi Všehrd, 1931.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2017.
- Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.
- Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.
- Knapp, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.
- Knapp, V. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996.
- Lavický, P. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014.
- Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.
- Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.
- Ludvík, D. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář I. díl (§1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009.

- Macur, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.
- Melzer, F. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016.
- Mikeš, J., Winterová, A., Zoulík, F. Problémy nové páté části o. s. ř. In: Vopálka, V. (ed.). *Nová úprava správního soudnictví: soudní řád správní*. Praha: ASPI Publishing, 2003.
- Mrština, F. *Všeobecné soudní řízení nesporné*. Praha: V. Linhart, 1931.
- Olík, M., Maisner, M., a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.
- Ott, E. *O vývoji a předmětu řízení nesporného*. Praha: nákladem vlastním, 1904, 46 s.
- Ott, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- Schelleová, I. *Český civilní proces*. Praha: Linde, 1997.
- Schrotz, K., Jurášek, S. *Soudní řízení nesporné platné v zemi české a moravsko-slezské*. Praha: Všehrad, 1937.
- Sobota, V. *Důvodová zpráva k zákonu čís. 100 ze dne 19. června 1931 Sb. o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. Praha: V. Linhart, 1948.
- Stavinochová, J., Hlavsa, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003.
- Stavinochová, J. *Problém diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1984.
- Stavinochová, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Doplněk, 1998.
- Stavinochová, J., Sahánek, P. *Občanské právo procesní*. Brno: Doplněk, 1992.
- Steiner, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1981.
- Šínová, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010.
- Šínová, R., Petrov Křiváčková, J. a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C.H. Beck, 2015.
- Štajgr, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Universita Karlova, 1969.
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář Svazek II. (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014.
- Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (relativní majetková práva – I. část)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 449.

- Tichý, L. a kol. *Svěřenský fond a trust – jejich fungování v mezinárodním srovnání*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016.
- Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.
- Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011.
- Winterová, A. a kol. *Občanské právo procesní: studijní příručka*. Praha: ISV, 1996.
- Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní – Část první: Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014.
- Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015.
- Zahradníková, R. a kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013.
- Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969.

Zahraniční literatura

- Bahrenfuss, D. a kol. *FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt, 2009.
- Bärman, J. *Freiwillige Gerichtsbarkeit und Notarrecht*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1968.
- Baumbach, A. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen*. München: Verlag C.H. Beck, 2016.
- Baur, F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit. I. Buch: Allgemeines Verfahrensrecht*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1955.
- Brehm, W. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. Stuttgart: Richard Boorberg, 2002.
- Buchegger, W., Markowetz, K. *Grundriss des Zivilprozessrechts. Streitiges Erkenntnisverfahren*. Wien: Verlag Österreich, 2016.
- Canstein, R. *Lehrbuch der Geschichte und Theorie des oesterreichischen Civilprozessrechtes. Erster Band*. Berlin: Carl Heymann, 1880.
- Deixler-Hübner, A. *Scheidung, Ehe und Lebensgemeinschaft rechtliche. Folgen der Ehescheidung und Auflösung einer Lebensgemeinschaft*. Wien: LexisNexis, 2013.
- Dolinar, H. *Österreichisches Außerstreitverfahrensrecht. Allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1982.
- Dullinger, S. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht. Allgemeiner Teil*. Wien: SpringerWienNewYork, 2010.

- Fasching, H. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*. Wien: Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 1984.
- Gaupp, L., Stein, F. *Die Civilprozessordnung für das Deutsche Reich. Erster Band*. Tübingen/Leipzig: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1901.
- Hellwig, K. *System des deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Ordentliches Verfahren, ausschliesslich besondere Prozessarten und Zwangsvollstreckung*. Leipzig: A. Deichert, 1912.
- Hellwig, K. *Wesen und subjektive Begrenzung Der Rechtskraft. Eine prozessuale Abhandlung mit Beiträgen zum bürgerlichen Recht, insbesondere zur Lehre von der Rechtsnachfolge und der Verfügungsmacht des Nichtberechtigten*. Leipzig: A. Deichert, 1901.
- Jelinek, W. Rechtsstaatlichkeit und Rechtsfürsorge. In: Rechberger, W. H. (ed.). *Außerstreitverfahren zwischen 1854 und 2005*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006,
- Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 157, 188.
- Kischel, U. *Rechtsvergleichung*. Nördlingen: Verlag C. H. Beck, 2015
- Klein, F., Engel, F. *Der Zivilprozess Oesterreichs*. Mannheim: J. Bensheimer, 1927.
- Kleinfeller, G. *Lehrbuch des Deutschen Zivilprozeßrechts für das akademische Studium*. Berlin: Franz Dahlen, 1925.
- Klicka, T., Oberhammer, P., Domej, T. *Außerstreitverfahren*. Wien: MANZ, 2014.
- Klüsener, B. *Freiwillige Gerichtsbarkeit: Verfahrensgrundsätze, Vormundschafts-, Nachlass – und Grundbuchsachen*. Berlin: Carl Heymanns, 1987.
- Kollhosser, H., Bork, R., Jacoby, F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. München: C. H. Beck, 2002.
- Langer, H. *AußStrG Außerstreitgesetz 2003. extausgabe mit den Erläuternden Bemerkungen und Anmerkungen des Verfassers*. Wien: Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2007.
- Lent, F. *Grundriss der Freiwilligen Gerichtsbarkeit zur systematischen Einführung von Anfängern*. Leipzig/Erlangen: A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung, 1922.
- Maurer, E., Schrott, R., Schütz, W. *AußStrG neu. Außerstreitgesetz. Kommentar*. Wien: Verlag Österreich, 2006.
- Mayr, G. P. a kol. *Verfahren außer Streitsachen*. Wien: Facultas, 2013.
- Mayr, G. P., Fucik, R. *Einführung in die Verfahren außer Streitsachen*. Wien: Facultas, 2017.

- Menger, A. *System des oesterreichischen Civilprocessrechts in rechtsvergleichender Darstellung. 1. Band: Der allgemeine Theil.* Wien: Alfred Hölder, 1876.
- Neumann, G. *Kommentar zu en Zivilprozessgesetzen. Erster Band.* Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1927.
- Neumayr, M. *Außerstreitverfahren.* Wien: LexisNexis, 2012.
- Ott, E. *Geschichte und Grundlehren des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens (Freiwillige Gerichtsbarkeit).* Wien: Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 1906.
- Prütting, H., Helms, T. a kol. *FamFG. Kommentar.* Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2014.
- Rechberger, W. H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz.* Wien: Verlag Österreich, 2013.
- Rechberger, W. H. a kol. *ZPO. Zivilprozessordnung. Kommentar.* Viedeň: SpringerWienNewYork, 2006.
- Riesenkampff, P. *Die Beweisbarkeit der Übermittlung unverkörperter Willenserklärungen unter Abwesenden in Deutschland, Österreich und England.* New York: P. Lang, 2009.
- Rosenberg, L. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts.* München: C. H. Beck, 1961.
- Schlegelberger, F. *Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Erster Band: §§1–124.* Köln; Berlin: Carl Heymann, 1956.
- Sander, H. *Das zivilgerichtliche Verfahren ausser Streitsachen: nach dem österreichischen Rechte systematisch dargestellt.* Wien: Perles, 1907.
- Schmidt, R. *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts.* Leipzig: Duncker & Humblot, 1906.
- Schneider, B., Verweijen S. a kol. *AußStrG. Außerstreitgesetz. Kommentar.* Wien: Linde, 2019, s. 24.
- Soergel, H. *Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch. Band 5/1. Schuldrecht IV/1 §§705-822.* Stuttgart: Kohlhammer, 2007.
- Sperl, H. *Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege. I Band. I. Teil: Einleitung, Gerichtsverfassung, Zuständigkeit.* Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1925.
- Stein, F. *Ueber die bindende Kraft der richterlichen Entscheidungen nach der neuen österreichischen Civilprocessordnung.* Wien: Manz, 1897.
- Stotter, H. J. *Das neue liechtensteinische Ausserstreitgesetz (AussStrG).* Triesen: Ritter Verlagsanstalt, 2015.
- Ullmann, D. *Das österreichische Zivilprozeßrecht.* Praha: F. Tempsky/Leipzig: G. Freytag, 1887.
- Wach, A. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. 1. Band.* Leipzig: Duncker & Humblot, 1885.

- Wetzell, G. W. *System des ordentlichen Civilprocesses*. Leipzig: Verlag von Bernhrad Tauchnitz, 1878.
- Wolff, K. *Grundriß des österreichischen Zivilprozeßrechts*. Wien: Julius Springer, 1936.
- Zöller, R. a kol. *Zivilprozessordnung: mit FamFG (§§ 1-185, 200-270, 433-484) und Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen, mit internationalem Zivilprozessrecht, EU-Verordnungen, Kostenanmerkungen*. Kommentar. Köln: Dr. Otto Schmidt, 2014.
- Zweigert, K., Kötz, H. *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatsrechts*. Tübingen: Mohr Paul Siebeck, 1996.

Odborné články

- Acsay, L. Právo elektronických komunikací v ČR. *Revue pro právo a technologie*. 2010, č. 2, s. 28-66.
- Bálek, J. Svěrenské fondy z hlediska právní komparistiky [online]. *pravni prostor.cz*. 4. 12. 2014. [cit. 27. 9. 2018]. <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/rekodifikace/sverenske-fondy>.
- Bányaiová, A. Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 30-35.
- Bartoš, J. Opravdu potřebujeme samostatný zákon o nesporných řízeních? *Právní rozhledy*. 2012, roč. 20, č. 12, s. 453-454.
- Baudyš, P. K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku. *Soudní rozhledy*. 2003, roč. 9, č. 11, s. 369-372.
- Bezouška, P. Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem [online]. *pravni radce.ihned.cz*. 22. 9. 2003. [cit. 4. 5. 2017]. <https://pravni-radce.ihned.cz/c1-13385300-rizeni-ve-vecich-o-nichz-bylo-rozhodnuto-jinym-organem>
- Borkovec, A., Josková, L., Tomášek, P. Fiduciární vztah a fiduciární povinnost pohledem (nejen) zahraničních jurisdikcí. *Právní rozhledy*. 2018, č. 23-24, s. 815.
- Bülow, O. Klage und Urteil: Eine Grundfrage des Verhältnisses zwischen Privatrecht und Prozeß. *Zeitschrift für deutschen Zivilprozess und das Verfahren in Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*. 1903, svazek 31, s. 191-270.
- Coufalík, P. Náhrada nákladů řízení v oblasti věcných práv v aktuální judikatuře NS [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 5. 12. 2017. [15. 1. 2018.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-v-oblasti-vecnych-prav-v-aktualni-judikature-ns>.

- Dimun, P. Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku [online]. *ceska-justice.cz*. 22. 11. 2018. [cit. 15. 1. 2019]. <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>
- Dobrovolná, E., Králík, M. Nejvyšší soud: K předpokladům rozhodování a procesním postupům soudu v řízení o stanovení hranic pozemků. *Bulletin-advokacie*. 2018, č. 4, s. 47-50.
- Dvořák, B. Je stanovení hranice podle § 1028 ObčZ pouze provizorní? *Soudní rozhledy*. 2016, č. 7-8, s. 224.
- Fiala, R. Na cestě k novému civilnímu procesnímu právu [online]. *epravo.cz*. 12. 3. 2015. [cit. 15. 6. 2019]. <https://www.epravo.cz/top/aktualne/na-cestech-k-novemu-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>
- Fiala, J. Spory o dědické právo [online]. *pravni prostor.cz*. 18. 7. 2019. [cit. 22. 6. 2020]. <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>
- Forejtová, M., Šlejharová, M. Evropské a vnitrostátní aspekty jmenování hmotněprávního opatrovníka akciové společnosti. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 4, s. 21-31.
- Gřivna, T. Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem. *Bulletin-advokacie*. 2017, č. 6, s. 61-66.
- Holejšovský, J. Vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady soudem – některá specifika. *Soudní rozhledy*. 2011, č. 12, s. 437.
- Jäger, J. Řízení ve věci poskytnutí předběžné právní ochrany v německém a českém právu. *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 4, s. 218.
- Králíčková, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*. 2015, č. 21, s. 725-732
- Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin-advokacie*. 2014, roč. 2014, č. 3, s. 3-11.
- Králík, M. Právo nezbytné cesty v novém občanském zákoníku [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 9. 2014. [cit. 14. 2. 2018.]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-nezbytnne-cesty-v-novem-obcanskem-zakoniku>
- Králík, M. Vypořádání podílového spoluvlastnictví v širším smyslu soudem v judikatuře Nejvyššího soudu. *Soudní rozhledy*. 2012, č. 7-8, s. 241.
- Lavický, P. Problémy vymezení pravomoci civilních a správních soudů. *Jurisprudence*. 2012, č. 4, s. 3-9.
- Lavický, P., Dvořák, B. Současnost a perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2014, roč. 22, č. 12, s. 455-456.
- Lavický, P. a kol. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. 2019, roč. 27, č. 5, s. 153.

- Macur, J. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 2, s. 17.
- Macur, J. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 9, s. 6-17.
- Mařádek, D. Právní režim objasňování skutkového stavu v řízení o návrhu na předběžné opatření podle občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2019, č. 1, s. 29.
- Mimrová, T. Svěřenský fond jako efektivní nástroj ochrany majetku před věřiteli. *Obchodněprávní revue*. 2014, č. 3, s. 68.
- Pavelka, J. Svěřenský fond – nový nástroj pro privátní správu majetku. *Rekodifikační novinky*. 2012, roč. 1, č. 12, s. 4.
- Pihera, V. Krocení trustů. Svěřenské fondy v hledáčku první novely občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*. 2016, č. 5, s. 129
- Placzek, O., Šafář, R. Umoření listin: ojedinělé řízení s dalekosáhlým dopadem. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, č. 2, s. 281-299.
- Plášil F., Talandová, I., Talanda, A. Žaloba oprávněného dědice [online]. *advokatnidenik.cz*. 3. 3. 2020. [cit. 15. 6. 2020]. <https://advokatnidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/>
- Podrazil, P. Povaha řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 391.
- Pulkrábek, Z. Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 1-2, s. 34-37.
- Ronovská, K. Nadace (a trusty) v kontinentální Evropě – pohled funkcionální. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 7-8, s. 202.
- Ruban, R. O konstitutivní povaze návrhů na vyslovení neplatnosti usnesení nejvyšších orgánů kapitálových společností a družstev. *Obchodněprávní revue*. 2017, č. 11-12, s. 305
- Spáčil, J. Žaloba na určení hranice mezi pozemky. *Rekodifikace & Praxe*. 2013, č. 11, s. 11.
- Spáčil, J. Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§153 odst. 2 o.s.ř.). *Právní fórum*. 2007, č. 4(8), s. 289.
- Spáčil, J. O žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky. *Ad notam*. 2001, č. 2. s. 34.
- Spáčil, J. Ještě jednou k žalobě na určení průběhu hranice mezi pozemky. *Ad notam*. 2002, č. 1, s. 17.
- Stonjek, P. Soudní úschova a její soluční účinky aneb jak (ne)psat smlouvy o advokátní úschově. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 3, s. 27-31.
- Střeleček, T. Procesní postavení svěřenského fondu. *Právní rozhledy*. 2016, č. 18, s. 616-621.

- Svoboda, K. Žaloby na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 4, s. 144.
- Šlejharová, M. Srovnání následků zmeškání ve sporném a nesporném řízení. In: Kyselovská, T. (ed.). *Cofola 2017: Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 729-751.
- Šlejharová, M. Česká, rakouská a švýcarská právní úprava řízení o rozvod manželství v komparativním pohledu. In: Kyselovská, T. (ed.). *Cofola 2016: Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 1372-1400.
- Šlejharová, M. Vybrané otázky ustavení a vzniku právnické osoby z pohledu přeregulovanosti právní úpravy. *Soukromé právo*. 2017, č. 10/2017, s. 6-9.
- Šlejharová, M. Procesněprávní úprava určování a popírání mateřství. In: Králíčková, Z., Dávid, R., Janovec, M. (eds.). *COFOLA 2018 Část VIII. – Civilní status člověka*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 161-183.
- Šínová, R., Juráš, M. Procesní společenství jako procesní institut [online]. *bulletin-advokacie.cz*. 4. 1. 2016. [cit. 1. 8. 2017]. <http://www.bulletin-advokacie.cz/procesni-spolecenstvi-ucastniku>
- Tégl, P. Ještě k žalobám na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 9, str. 333.
- Vrcha, P. Několik poznámek k článku K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku. *Soudní rozhledy*. 2004, č. 2, s. 49.
- Wach, A. Der Rechtsschutzanspruch. *Zeitschrift für deutschen Zivilprozess und das Verfahren in Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*. 1904, svazek 32, s. 1-34.
- Winterová, A. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*. 2012, č. 23-24, s. 836-838.
- Wirth, G., Arnold, M. Anfechtungsklagen gegen Squeeze-out-Hauptversammlungsbeschlüsse. *Aktiengesellschaft*. 2002, č. 9, s. 505.
- Zahradníková, R. Aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních na některá řízení ve věcech obchodních korporací. *Jurisprudence*. 2014, č. 5, s. 34-42.
- Zahradníková, R. Správní soudnictví a jeho dvě „větve“. *Soudce*. 2009, č. 1, s. 21.
- Zima, P. Ovládací smlouvy „à la tchéque“. *Právní rozhledy*. 2004, č. 10, s. 386-388.
- Zima, P. Squeeze-out a Spruchverfahren. *Právní rozhledy*. 2005, č. 1, s. 27-30.
- Zima, P. Terminologické a jiné problémy nuceného přechodu akcií – k § 390 zok [online]. *obczan.cz*. 6. 1. 2014. [cit. 2. 12. 2018]. <https://www.obczan.cz/clanky/terminologicke-a-jine-problemy-nuceneho-prechodu-akcii-k-ss-390-zok>

Další elektronické prameny

- Bělohávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk232ge2dklttmjptcojzgrptemjwl5yggmmzr>
- Bělohávek, A. J. Rozsah autonomie při konstituování rozhodčího fóra aneb rozhodnutí ve věci "živraj" jako erupce v ustálených axiomech rozhodčího řízení. Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. [online]. *law.muni.cz*. [cit. 13. 6. 2020]. [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/10_rozhodci/Belohlavek_Alexander%20_\(4038\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/10_rozhodci/Belohlavek_Alexander%20_(4038).pdf)
- David, L. a kol. Občanský soudní řád: Komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 18. 1. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/13000/1/2>
- Ditzfurth, H. BGB Kommentar. [online]. *research.wolterskluwer-online.de*. [cit. 17. 6. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/f349d934-d8ee-3a1b-9d62-4aac17a0df13>
- Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 5. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpwk5tlgmhxhgys7ge4tmm27he4v64dggidyda6i>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 3. 2015]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrzgpwi6romnqtc&rowIndex=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mzqgrpw6q&rowIndex=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního [online]. *beck-online.cz*. [cit. 18. 11. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazf6mjvfgfpwi6q&rowIndex=0>
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayf6mzswg5pwi6q&rowIndex=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další

- zákony [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6mrzgzpwi6q&rowIndex=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech [online]. *obcanskyzakonik.justice.cz*. [cit. 18. 11. 2017]. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>
  - Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obzl5shu&rowIndex=0>
  - Hampel, P., Walder, I. Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 25. 4. 2019]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/20250/1/2#pa_84
  - Hamuláková, K. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 6. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dklmtmjptembrgnpteoj5ygmnr>
  - Heiter, N. Das Verfahren in Abstammungssachen im Entwurf eines FamFG - Feststellung der Abstammung und Vaterschaftsanfechtung als Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit [online]. *beck-online.beck.de*. [cit. 5. 7. 2017]. <https://beck-online.beck.de/default.aspx?vpath=bibdata%2fzeits%2fFPR%2font%2fFPR.htm>
  - Hrušáková, M. Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství. Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfpwk232geydolmtmjptcojwgnptsnc7obtdkny>
  - Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). [online]. *beck-online.cz*. [cit. 30. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk5tlgi3c443cl4zdamj44dsx3qmy3dkni>
  - Hulmák, M. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgiyc443cl4zdamj44dsx3qmyzdsjv>
  - Juráš, M. *Veřejný zájem jako kritérium diferenciacce nesporného řízení*. Olomouc: 2015, rigorózní práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta.
  - Kapitán, Z., Sedlák, P. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). [online]. *beck-online.cz*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamj44dsx3qmy3tsnq>

- Králíčková, Z. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamj44dsx3qmy3toni>
- Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 [online]. *aspi.cz* [cit. 17. 12. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/32968/1/2>
- Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář [online]. *aspi.cz*. [cit. 7. 8. 2020]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/24/1/2>
- Levý, J. Občanský soudní řád. Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 17. 8. 2020]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrg5pwk232ge3tolttmjptcojwgnptsok7obtdona>
- Polley, R. Öffentliche Rechtsdurchsetzung: Behördliches Kartellverfahren [online]. *euwir.jura.uni-koeln.de*. [cit. 13. 4. 2020]. https://euwir.jura.uni-koeln.de/sites/europarecht/Dokumente/Polley/WS_2017_18/Einheit_11_oeffentliche_Rechtsdurchsetzung_-_Behoerdlich_es_Kartellverfahren.pdf
- Poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb.. o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů ze dne 3. 5. 2019, č. j. ÚOHS-V0064/2019/IN-12431/2019/130/Jda [online]. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže*. [cit. 1. 8. 2020]. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhzMb-w5PtAhVhDWMBHQWhB60QFjAAegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.uohs.cz%2Fdownload%2FInformace106%2F2019%2F2019_V0064.pdf&usg=AOvVaw26IhCHW452bZmr8fMqfyu4
- Schulte-Bunert, K., Weinreich, G. Kommentar des FamFG. § 342 [online]. *research.wolterskluwer-online.de* [cit. 3. 9. 2020]. <https://research.wolterskluwer-online.de/document/25bbec6a-f4a4-3f4f-9aed-26c38a0406dd>
- Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). [online]. *beck-online.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlgezc443cl4zdamj44dsx3qmyyta mzt>
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 6. 2019]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpwk232gezda1ttmjptcojzgfptkmjtl5yggmmjtge>
- Štenglová, I., Havel, B. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. [online]. *beck-online.cz*. [cit. 23. 5. 2017]. <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge2s443cl4zdamj44tax3qmyztsma>

- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Komentář. Svazek I (obecná část) [online]. *aspi.cz*. [cit. 3. 8. 2020]. https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_129
- Vávra, D. Sborník ze symposia. Vybrané problémy katastru nemovitostí a pozemkového práva konaného dne 10. 11. 2016 v Kanceláři veřejného ochránce práv [online]. *ochrance.cz*. [cit. 1. 8. 2019]. https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/Vybrane-problemy-katastru-nemovitosti.pdf
- Vorblatt [online]. *parlament.gv.at*. [cit. 15. 6. 2020]. https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXII/I/I_00224/fnameorig_008727.html
- Vorläufige Maßnahmen und Sicherungsmaßnahmen – Österreich [online]. *e-justice.europa.eu*. [cit. 17. 8. 2020]. https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-at-maximizeMS_EJN-de.do?member=1